

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

FOUNDATION FOR ECONOMIC & INDUSTRIAL RESEARCH

Προκλήσεις και προοπτικές του τομέα μεταποίησης στην Ελλάδα:

*Στρατηγικές παρεμβάσεις για
ανάπτυξη*

Δεκέμβριος 2018

Συντονισμός: Νίκος Βέττας, Καθηγητής ΟΠΑ, Γενικός Διευθυντής ΙΟΒΕ

Επιστημονικός Υπεύθυνος έργου: Άγγελος Τσακανίκας, Επίκουρος καθηγητής ΕΜΠ,
Επιστημονικός Υπεύθυνος Παρατηρητηρίου Επιχειρηματικότητας ΙΟΒΕ

Ερευνητική Ομάδα

- Βασιλειάδης Μιχάλης
- Σταυράκη Σοφία
- Πέππας Κώστας
- Μουστάκας Αλέξανδρος
- Βαλαβανιώτη Ευαγγελία

Η μελέτη πραγματοποιήθηκε με την υποστήριξη της πρωτοβουλίας
«Ελληνική Παραγωγή –Συμβούλιο Βιομηχανιών για την Ανάπτυξη»

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα.

ISBN: 978-960-7536-86-0

Copyright © 2019 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

Πίνακας περιεχομένων

Επιτελική Σύνοψη.....	3
1 Βασικά διαρθρωτικά στοιχεία της Μεταποίησης.....	9
1.1 Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία	9
1.1.1 Εξελίξεις σε επιμέρους κλάδους της Μεταποίησης.....	14
1.2 Εξελίξεις ως προς το ύψος της παραγωγής (προϊόν).....	16
1.2.1 Μεταποίηση και λοιποί τομείς της οικονομίας	16
1.2.2 Επιμέρους κλάδοι μεταποίησης.....	20
1.3 Απασχόληση και ανθρώπινο δυναμικό.....	23
1.3.1 Μεταποίηση και λοιποί τομείς	23
1.3.2 Βασικές επαγγελματικές κατηγορίες	26
1.3.3 Βασικές εκπαιδευτικές κατηγορίες.....	28
1.3.4 Υποκλάδοι μεταποίησης	30
1.4 Κύκλος εργασιών.....	34
1.5 Τιμές εισροών και παραγωγού	36
1.6 Επενδύσεις μεταποιητικού τομέα.....	43
1.6.1 Σύγκριση επενδυτικών δαπανών μεταποιητικού τομέα με άλλους τομείς της οικονομίας.....	44
1.6.2 Σύγκριση επενδυτικών δαπανών εγχώριου μεταποιητικού τομέα με άλλων χωρών	47
1.7 Συμπεράσματα	48
2 Χρηματοοικονομική ανάλυση της μεταποίησης.....	53
2.1 Εισαγωγή	53
2.2 Βασικά χρηματοοικονομικά μεγέθη	56
2.3 Ρευστότητα.....	58
2.4 Κεφαλαιακή διάρθρωση και δανειακή επιβάρυνση	59
2.5 Κερδοφορία και αποδοτικότητα ενεργητικού	62
3 Εξωτερικό Εμπόριο Μεταποιητικού τομέα.....	65

3.1	Εμπορικές Ροές Μεταποιητικού τομέα.....	66
3.1.1	Εξαγωγικός προσανατολισμός τομέα Μεταποίησης.....	69
3.1.2	Εξωτερικό εμπόριο κλάδων του μεταποιητικού τομέα	72
3.2	Εξαγωγικές επιδόσεις κλάδων του μεταποιητικού τομέα.....	75
3.2.1	Δείκτες εξαγωγικών επιδόσεων	77
3.2.2	Κλάδοι της ελληνικής οικονομίας με υψηλές εξαγωγικές επιδόσεις	82
3.3	Ανάλυση εξωτερικού εμπορίου προϊόντων των διακριθέντων κλάδων της μεταποίησης.....	83
3.3.1	Πρωτοπόρα μεταποιητικά προϊόντα ως προς την αξία εξαγωγών.....	83
3.3.2	Πρωτοπόρα μεταποιητικά προϊόντα ως προς τον Δείκτη συγκριτικού πλεονεκτήματος	87
3.4	Προτάσεις ενίσχυσης εξαγωγών μεταποιητικών προϊόντων	88
4	Ο οικονομικός αντίκτυπος της μεταποίησης	91
4.1	Εισαγωγή	91
4.2	Επισκόπηση μεθοδολογίας	92
4.3	Αποτελέσματα	96
4.3.1	Οικονομικό αποτύπωμα της μεταποίησης σε εθνικό επίπεδο.....	96
4.3.2	Οικονομικό αποτύπωμα της μεταποίησης σε περιφερειακό επίπεδο.....	103
4.3.3	Μεταβολές στην περίοδο 1995-2017	110
4.3.4	Τα αποτελέσματα ενός θετικού οικονομικού σοκ στην μεταποίηση	115
4.4	Συμπεράσματα	118
5	Βιομηχανική Πολιτική	121
5.1	Βιομηχανία στην Ευρώπη & οι πολιτικές για τη στήριξη της ευρωπαϊκής βιομηχανίας.....	121
5.1.1	Συμβολή της βιομηχανίας στην οικονομία της ΕΕ	121
5.1.2	Η Βιομηχανική πολιτική της ΕΕ	129
5.2	Προτάσεις πολιτικής για τη Μεταποίηση στην Ελλάδα.....	141
5.2.1	Βασικές προτεραιότητες και ενδεικτικά μέτρα υλοποίησης	141
5.2.2	Περιορισμός κόστους ενέργειας	142
5.2.3	Μείωση μη μισθολογικού κόστους.....	149

5.2.4	Περιορισμός επιβάρυνσης από φορολογία στο εισόδημα – βελτίωση φορολογικών κινήτρων για επενδύσεις.....	157
5.2.5	Διευκόλυνση της πρόσβασης σε χρηματοδότηση, με μικρότερο κόστος	164
5.2.6	Απλοποίηση – επιτάχυνση αδειοδότησης επιχειρήσεων.....	171
Παράρτημα Ι.....		176
Παράρτημα ΙΙ.....		180
Παράρτημα ΙΙΙ.....		203

Επιτελική Σύνοψη

Σκοπός της μελέτης είναι η καταγραφή των κατευθύνσεων για την ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της εγχώριας βιομηχανίας ώστε να επιταχυνθούν οι θετικές τάσεις που παρατηρούνται στον τομέα τα τελευταία χρόνια και να ενισχυθούν περαιτέρω οι ισχυρές πολλαπλασιαστικές επιδράσεις του στο σύνολο της οικονομίας. Από τη μελέτη προκύπτει ότι, μετά από μια οξεία και παρατεταμένη κρίση η εγχώρια μεταποίηση **ανακάμπτει σταθερά τα τελευταία χρόνια, ταχύτερα από το σύνολο της οικονομίας. Το συνολικό αποτύπωμα και η πολλαπλασιαστική επίδρασή της στην ελληνική οικονομία παραμένει ισχυρή. Όμως η βελτίωση αυτή είναι εύθραυστη και ανεπαρκής σε σχέση με την ανάγκη της χώρας να επανέλθει σε διατηρήσιμη και μακροπρόθεσμη ανάπτυξη.** Τα ζητήματα του **ενεργειακού κόστους, της φορολογίας, του μη μισθολογικού κόστους, της αδειοδότησης και της χρηματοδότησης** φαίνεται ακόμα να επηρεάζουν αρνητικά την ανταγωνιστικότητα της εγχώριας μεταποίησης και αποτελούν σημαντικά εμπόδια έτσι ώστε να αξιοποιήσει πλήρως το δυναμικό της και να το διευρύνει. Με δεδομένο το ευρύτερο πλαίσιο ενίσχυσης της ευρωπαϊκής βιομηχανίας και τις αντίστοιχες πολιτικές που αναπτύσσονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης της μεταποίησης στις διεθνείς αγορές, απαιτεί σε εθνικό επίπεδο περισσότερες στοχευμένες πολιτικές και διαρθρωτικές παρεμβάσεις σε επίπεδο δημόσιων, αλλά και επιχειρηματικών πολιτικών στη χώρα μας που να αμβλύνουν τα εμπόδια που αυτή αντιμετωπίζει.

Τα βασικότερα σημεία που προκύπτουν από την ανάλυση είναι τα ακόλουθα:

Βασικές διαρθρωτικές τάσεις

- Παρά την **ελαφρά τάση ανάκαμψης την τελευταία τριετία όσον αφορά στην άμεση συνεισφορά της μεταποίησης στο ΑΕΠ (από 8,1% το 2015 σε 8,7% του ΑΕΠ το 2017)**, ακόμα η Ελλάδα παραμένει στις τελευταίες θέσεις στην ΕΕ στο σχετικό δείκτη συμβολής.

Μετά τη σημαντική μείωση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας της μεταποίησης κατά 26,6% την περίοδο 2009-2014, **παρατηρείται αύξηση 3% την περίοδο 2014-2017, μεγαλύτερη από του συνόλου της οικονομίας (0,4%).**

- **Ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής είναι σταθερά θετικός και μάλιστα επιταχύνεται από το 2014, έχοντας επανέλθει στα επίπεδα του 2010.** Ήδη στο 2^ο τρίμηνο του 2018 καταγράφεται αύξηση σχεδόν 9% σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2017.
- Μετά την ισχυρή μείωση απασχόλησης την περίοδο 2009-2014, όταν και χάθηκαν περίπου 162 χιλιάδες θέσεις εργασίας, έκτοτε σημειώνεται **ανάκαμψη της απασχόλησης με αύξηση κατά 13%, υπερδιπλάσια του συνόλου της οικονομίας (6%).**

- Οι επενδύσεις στη μεταποίηση ανά απασχολούμενο διατηρήθηκαν περίπου σταθερές κατά τη διάρκεια της κρίσης (περίπου €34 χιλιάδες ανά απασχολούμενο), ενώ στο σύνολο της οικονομίας μειώθηκαν κατά σχεδόν 50%. Η βιομηχανία επενδύει πια σχεδόν 6 φορές περισσότερο ανά εργαζόμενο, απ' ό,τι ο μέσος όρος της οικονομίας. Το 2017 μάλιστα το ύψος των επενδύσεων ξεπερνά τα €12,2 δισεκ., **στο υψηλότερο επίπεδό τους από το 2011.**
- Σε επίπεδο χρηματοοικονομικών στοιχείων και με βάση τους **ισολογισμούς 4.560 μεταποιητικών επιχειρήσεων προκύπτει μικρή αύξηση κύκλου εργασιών κατά 5,2% το 2016 σε σχέση με το 2009.** Ωστόσο, ο τομέας έχει διέλθει από μεγάλη αναδιάρθρωση, καθώς αρκετές επιχειρήσεις έχουν αναστείλει τη λειτουργία τους ή έχουν εξαγοραστεί. **Το 2016 το 59,3% των επιχειρήσεων παρουσίασε καθαρά κέρδη (μετά φόρων), τα οποία ανήλθαν σε €1,9 δισεκ., έναντι 64% το 2009 και €1,95 δισεκ.**

Εξωστρέφεια μεταποίησης

- Οι εξαγωγές μεταποιητικών προϊόντων έχουν **αυξητική τάση με μέσο ετήσιο ρυθμό της τάξης του 5% την περίοδο 2009-2017.** Μάλιστα, το 2017 σημειώνονται οι υψηλότερες εξαγωγές στα **€25,4 δισεκ.**
- Σε συνδυασμό με τη μείωση των εισαγωγών, σημειώνεται σημαντική **μείωση του ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο μεταποιητικών αγαθών, από τα €35 δισεκ. το 2009, σε περίπου €20 δισεκ. τα τελευταία χρόνια.** Ωστόσο το τελευταίο διάστημα, οι σχετικές εισαγωγές αυξάνονται ελαφρώς ταχύτερα από τις εξαγωγές.
- **Σημαντική ενίσχυση εξαγωγών** σημειώνεται σε **Τρόφιμα και Βασικά Μέταλλα** την τριετία 2015-2017 (+28% έκαστος).
- **Κορυφαία προϊόντα,** εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών, σε εξαγωγικές επιδόσεις, βάσει του **μεριδίου τους, αλλά και του συγκριτικού τους πλεονεκτήματος (RCA),** για το 2015-2017 αναδεικνύονται το **Αλουμίνιο, τα Φρούτα και λαχανικά, το Τσιμέντο και τα Μάρμαρα**
- **Βασικός εμπορικός εταίρος της ελληνικής μεταποίησης είναι η ΕΕ-28, όπου κατευθύνονται οι μισές εξαγωγές (ή το 65%, εξαιρουμένων των Πετρελαιοειδών).**
- **Η ανάγκη ενίσχυσης των επιχειρήσεων με εξαγωγικές προοπτικές συνδέεται με την καλύτερη πρόσβαση σε χρηματοδότησή τους, αξιοποιώντας και νέες πηγές** όπως τα προγράμματα προεξοφλητικής χρηματοδότησης forfaiting, η δυνατότητα πρόσβασης τραπεζών στην E.B.R.D. και στο Trade Facilitation Programme. Επίσης, στον υφιστάμενο επενδυτικό νόμο το απαιτούμενο ποσοστό εξαγωγών είναι υψηλό. Προτείνεται περιορισμός του στο 35%.

Οικονομικό αποτύπωμα

- Η ποσοτικοποίηση της συνεισφοράς της μεταποίησης στο σύνολο της οικονομίας με βάση τη μεθοδολογία εισροών-εκροών στα στοιχεία του 2017 επιβεβαιώνει την καίρια σημασία της, όσον αφορά στη συνολική επίδρασή της. **Σχεδόν το 1/3 του ΑΕΠ και της απασχόλησης οφείλεται στην άμεση, έμμεση ή προκαλούμενη επίδραση της μεταποίησης. Ο συνολικός πολλαπλασιαστής της μεταποίησης στο ΑΕΠ είναι 2,8 και στην απασχόληση 3,5** ενώ πλήθος κλάδων υπηρεσιών και εμπορίου ωφελούνται σε προστιθέμενη αξία και σε απασχόληση από τη μεταποιητική παραγωγή.

Συμπερασματικά, το συνολικό αποτύπωμα της μεταποίησης στην ελληνική οικονομία παραμένει ιδιαίτερα σημαντικό. Η εγχώρια μεταποίηση ανακάμπτει σταθερά τα τελευταία χρόνια, ταχύτερα από το σύνολο της οικονομίας. Όμως η βελτίωση αυτή είναι εύθραυστη και ανεπαρκής σε σχέση με την ανάγκη της χώρας να επανέλθει σε διατηρήσιμη και μακροπρόθεσμη ανάπτυξη, καθώς η βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης της στις διεθνείς αγορές, απαιτεί περισσότερο στοχευμένες πολιτικές και διαρθρωτικές παρεμβάσεις σε επίπεδο δημόσιων, αλλά και επιχειρηματικών πολιτικών.

Στρατηγικές παρεμβάσεις - πολιτικές για τη βιομηχανία

Τα τελευταία χρόνια η ΕΕ έχει αναγάγει ως προτεραιότητα την ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, ως προϋπόθεση για να παραμείνει η Ευρώπη στην τεχνολογική αιχμή και να προστατέψει την οικονομική και κοινωνική συνοχή της. Σχετικά, έχει εκπονήσει μια ολοκληρωμένη στρατηγική με στόχο να αυξηθεί η συνεισφορά της βιομηχανίας στο 20% του Ευρωπαϊκού ΑΕΠ.

Με βάση την πιο πρόσφατη επικαιροποίησή της, η βιομηχανική πολιτική της ΕΕ προτάσσει α) την **εμβάθυνση της Ενιαίας Αγοράς**, β) την **αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών**, γ) τη **μετάβαση σε κυκλική οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα**, δ) τη στήριξη της **βιομηχανικής καινοτομίας** και ε) την **ένταξη σε διεθνείς αλυσίδες αξίας**.

Η Ελλάδα έχει ακόμα μεγαλύτερη ανάγκη μιας στοχευμένης πολιτικής για τη βιομηχανία, ώστε να μπορέσει να συμπορευτεί με αυτές τις πολιτικές και να αξιοποιήσει τις δυνητικές ευκαιρίες. Η «Ελληνική Παραγωγή», ο ΣΕΒ, οι βιομηχανικοί Περιφερειακοί Σύνδεσμοι και άλλοι 21 κλαδικοί βιομηχανικοί σύνδεσμοι, έχουν προτάξει την **ανάγκη χάραξης μιας εθνικής στρατηγικής για τη βιομηχανία, με την καθιέρωση εθνικού στόχου για την αύξηση της συμμετοχής της βιομηχανίας στο 12% του ΑΕΠ έως το 2020 και στο 15% μεσοπρόθεσμα.**

Ωστόσο, σε εθνικό επίπεδο αυτό σημαίνει μια προσπάθεια σχεδιασμού στοχευμένων πολιτικών που συνεισφέρουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής μεταποίησης και αμβλύνουν τα εμπόδια που αυτή αντιμετωπίζει. Στη μελέτη επιλέχθηκαν **πέντε** περιοχές που επηρεάζουν αρνητικά την ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής

μεταποίησης και αποτελούν σημαντικά εμπόδια έτσι ώστε να αξιοποιήσει πλήρως το δυναμικό της και να το διευρύνει. Αναλυτικότερα:

Κόστος ενέργειας

Με βάση στοιχεία της χονδρεμπορικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στις χώρες της ΕΕ, η τιμή του φορτίου βάσης στην Ελλάδα ήταν (2^ο τρίμ. 2018) σχεδόν 30% υψηλότερη από το μέσο της ΕΕ. Στην Ελλάδα, η λειτουργία της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας απέχει ακόμα αρκετά από το μοντέλο μίας ελεύθερης και ανταγωνιστικής αγοράς. Το ροοί της ημερήσιας αγοράς είναι υποχρεωτικό με αποτέλεσμα, με βάση την υφιστάμενη δομή της αγοράς, μια βιομηχανική επιχείρηση να μην μπορεί να συνάψει διμερές μακροχρόνιο συμβόλαιο με παραγωγό, ενώ δεν έχει πρόσβαση σε προθεσμιακά προϊόντα.

Αν και έχουν καταγραφεί βελτιώσεις πρόσφατα όπως η μείωση ETMEAP για τη μέση και υψηλή τάση, ακόμα υπάρχει μεγάλο πλήθος φόρων και χρεώσεων (διπλάσιος ΕΦΚ στη μέση σε σχέση με την υψηλή τάση, φόρος ΔΕΤΕ, ύψος χρέωσης ΥΚΩ, χρέωση Δικτύου Μεταφοράς, χρέωση δικτύου διανομής, ETMEAP, χρέωση εκπομπών CO₂) που **επηρεάζουν ειδικά τις μικρομεσαίες μεταποιητικές επιχειρήσεις**. Ουσιαστική λύση του προβλήματος, μεσοπρόθεσμα, δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς τομές, κατάλληλα κίνητρα και τις απαραίτητες επενδύσεις στην αγορά της ενέργειας.

Προτάσεις:

- ο Μετάβαση σε ανταγωνιστική αγορά ενέργειας, με την αναδιάρθρωση της εγχώριας αγοράς, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού μοντέλου στόχου (target model EE) χωρίς άλλες καθυστερήσεις. Λειτουργία Χρηματιστηρίου Ενέργειας.
- ο Δημιουργία συνθηκών ανταγωνισμού στη νέα αγορά με τη σύζευξή της με τις γειτονικές αγορές (Ιταλία, Βουλγαρία) και την ενίσχυση των διεθνών διασυνδέσεων για συμμετοχή στην Ενεργειακή Ένωση
- ο Υιοθέτηση μέτρων στήριξης της βιομηχανίας, ειδικά της βιομηχανίας έντασης ενέργειας, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, και με βάση την πρακτική που ακολουθούν τα ευρωπαϊκά κράτη π.χ. διακοψιμότητα, ETMEAP, ΥΚΩ.
- ο Περιορισμός ύψους φόρων και ρυθμιζόμενων χρεώσεων ηλεκτρικού ρεύματος για βιομηχανική χρήση. Ενδεικτικά, προτείνεται εξίσωση ΕΦΚ για μέση και υψηλή τάση

Φορολογία - αποσβέσεις

Η Ελλάδα βρίσκεται σε δυσμενή θέση όσον αφορά την επίδραση της φορολογίας στα επενδυτικά κίνητρα, όχι μόνο ως προς το ύψος του συντελεστή φορολογίας κερδών, αλλά και την έλλειψη προβλεψιμότητας του τελικού πλαισίου. Αλλά και σε επιμέρους ζητήματα όπως η φορολογική απόσβεση των βιομηχανικών επενδύσεων, βρίσκεται στα δυσμενέστερα

καθεστώς μεταξύ των χωρών της ΕΕ και του ΟΟΣΑ (μεγάλο διάστημα απόσβεσης), **ενώ από το 2013 έγινε ακόμα πιο άκαμπτο**. Η υιοθέτηση της δυνατότητας για ταχύτερες αποσβέσεις δεν είναι δημοσιονομικά ασταθές μέτρο: οδηγεί σε αναβολή μεν αλλά όχι σε αποφυγή άμεσης φορολογίας, ενώ λειτουργεί ως επενδυτικό κίνητρο και υποστηρίζει τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό της παραγωγής.

➤ Προτάσεις:

- ο Κατά προτεραιότητα, χρήση των όποιων δημοσιονομικών περιθωρίων για την επαναφορά ταχύτερων αποσβέσεων
- ο Επιτάχυνση μείωσης φορολογικού συντελεστή για τις επιχειρήσεις κατά 5 μονάδες, από 4 σε 3 έτη, στο πλαίσιο ενός συνολικού σχεδίου μείωσης των φορολογικών βαρών για τις επιχειρήσεις

Μη μισθολογικό κόστος

Μετά και την πρόσφατη ασφαλιστική μεταρρύθμιση οι εισφορές εργοδοτών και εργαζομένων είναι σημαντικά υψηλότερες στην Ελλάδα σε σχέση με άλλες χώρες (41% στο σύνολο της οικονομίας, έναντι 34,3% σε ΕΕ). Στη μεταποίηση οι εισφορές είναι ακόμα υψηλότερες σε σχέση με τη λοιπή οικονομία λόγω πρόσθετων επιβαρύνσεων. Ως αποτέλεσμα, οι ελληνικές επιχειρήσεις βρίσκονται σε δυσμενή ανταγωνιστική θέση, καθώς οι εργοδότες οφείλουν να καταβάλουν μεγαλύτερα ποσά, για δεδομένες καθαρές αποδοχές των εργαζομένων.

Προτάσεις:

- ο Προσπάθεια για περαιτέρω μείωση του μη μισθολογικού κόστους με μείωση εισφορών υπέρ ΟΑΕΔ, εφόσον συνεχιστεί η μείωση της ανεργίας και σε συνάρτηση με αυτή.
- ο Εμφατικότερη επιδότηση ασφαλιστικών εισφορών για νέους εργαζομένους και πέραν της επιδότησης 50% των εργοδοτικών εισφορών για εργαζόμενους έως 24 ετών που προβλέπεται στον Προϋπολογισμό 2019

Χρηματοδότηση

Όπως και στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας, η τραπεζική χρηματοδότηση προς τη μεταποίηση μειώθηκε δραματικά τα χρόνια της κρίσης. Τα επιτόκια χρηματοδότησης των ελληνικών επιχειρήσεων κινούνται σε επίπεδο υπερδιπλάσιο του μέσου όρου της Ευρωζώνης, αλλά σημαντικά μεγαλύτερο ακόμα και από τις άλλες χώρες που ήταν σε πρόγραμμα μέχρι πρόσφατα. Το μερίδιο της βιομηχανίας στο ΠΔΕ μειώθηκε δραστικά τα τελευταία χρόνια (από 33% σε 9%), όπως και η συμμετοχή σε συγχρηματοδοτούμενα έργα.

Προτάσεις:

- Ενίσχυση συμμετοχής της βιομηχανίας στο ΠΔΕ, με απλούστερες διαδικασίες
- Μεγαλύτερη ευελιξία αναπτυξιακού Νόμου, με έμφαση στα ειδικά καθεστάτα ενίσχυσης και χαλάρωση των κριτηρίων επιλεξιμότητας
- Αξιοποίηση εναλλακτικών εργαλείων χρηματοδότησης (π.χ. μέσω κεφαλαιαγορών)

Αδειοδοτήσεις

Παρά τις σημαντικές παρεμβάσεις τα τελευταία χρόνια, η έλλειψη ολοκληρωμένου χωροταξικού σχεδιασμού, με περιφερειακή και κλαδική διάσταση, εκκρεμεί. Ταυτόχρονα, το πλαίσιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης χρήζει αναθεώρησης (π.χ. κατάταξη ως προς τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, προδιαγραφές Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, διάρκεια διαδικασιών)

Προτάσεις:

- Κατάρτιση ενός Γενικού Χωροταξικού Πολεοδομικού Σχεδίου
- Επιτάχυνση εφαρμογής πρόσφατου νόμου για άτυπες βιομηχανικές συγκεντρώσεις
- Αναθεώρηση κατηγοριών όχλησης, με ανάλογη εφαρμογή των κριτηρίων κατάταξης της περιβαλλοντικής αδειοδότησης
- Επικαιροποίηση κατηγοριοποίησης έργων και δραστηριοτήτων ως προς την ένταση των περιβαλλοντικών επιπτώσεών τους
- Απλοποίηση και εξορθολογισμός νομοθετικού και κανονιστικού πλαισίου για την επιτάχυνση της περιβαλλοντικής αδειοδότησης
- Ενεργοποίηση πιστοποιημένων ελεγκτών επενδυτικών σχεδίων, για επιτάχυνση της αξιολόγησής τους, καθώς και του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος Διαχείρισης Αδειοδότησης και Ελέγχων (ΟΠΣ-ΑΔΕ).-

1 Βασικά διαρθρωτικά στοιχεία της Μεταποίησης

1.1 Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία

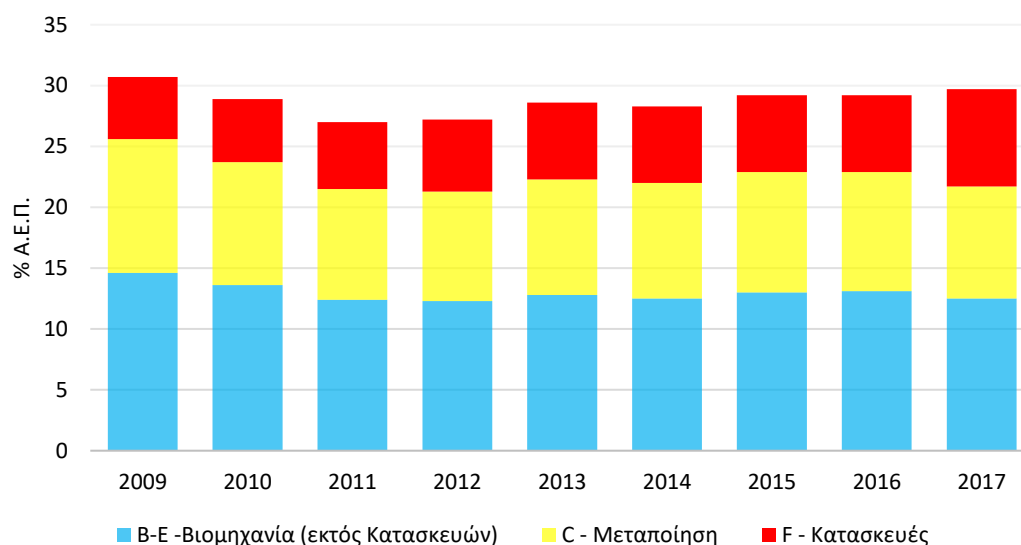
Στην παρούσα ενότητα εξετάζεται η εξέλιξη της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (Α.Π.Α.) στην Ελλάδα την περίοδο 2009-2017. Η ανάλυση δεν περιορίζεται μόνο σε επίπεδο βασικών οικονομικών τομέων (Πρωτογενής, Δευτερογενής και Τριτογενής) αλλά και σε επίπεδο κλάδων της οικονομίας και υποκλάδων του τομέα Μεταποίησης. Παράλληλα, γίνεται σύγκριση της σε σχέση με την Α.Π.Α. των υπολοίπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ορίζεται ως η οικονομική επιβάρυνση της αξίας ενός αγαθού ως πρώτη ύλη σε κάθε στάδιο της επεξεργασίας του μέχρι την τελική μορφή του για κατανάλωση.

Σε όρους Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (Α.Π.Α.), το μερίδιο της ελληνικής Μεταποίησης (κλάδος C) στο Α.Ε.Π. της χώρας την περίοδο 2009-2012 συρρικνώθηκε από το 11% στο 9%. Όμως παρά την άνοδο του την τριετία 2013-2015 από 9,5% σε 9,9% περιορίστηκε μέχρι το 2017 στο 9,2%, δηλαδή σε χαμηλότερο επίπεδο από το αντίστοιχο του 2009. Αναφορικά με τη Βιομηχανία (κλάδοι B-E, εκτός κατασκευών), το μερίδιο της την περίοδο 2009-2017 παρουσιάζει ίδια πορεία. Έτσι, την εξαετία 2009-2014 περιορίστηκε από 14,6% σε 12,5% και παρά την πρόσκαιρη άνοδο του τη διετία 2015-2016 περιορίστηκε εκ νέου για να διαμορφωθεί το 2017 στο 12,5%. Αντίθετα, το μερίδιο των Κατασκευών (κλάδος F) την περίοδο 2009-2017 αυξάνει συνεχώς και από το 5,1% ανήλθε στο 8%.

Συνολικά, το μερίδιο της Α.Π.Α. Βιομηχανίας και Κατασκευών (κλάδοι B-F) στο Α.Ε.Π. της χώρας ενώ την περίοδο 2009-2011 περιορίστηκε από το 19,7% στο 17,9% στη συνέχεια παρουσιάζει σχεδόν συνεχή άνοδο, για να διαμορφωθεί το 2017 στο 20,5%. Ωστόσο, η άνοδος αυτή οφείλεται στην άνοδο του μεριδίου των Κατασκευών, καθώς το μερίδιο της Βιομηχανίας την περίοδο 2009-2017 περιορίστηκε (Διάγραμμα 1.1).

Σε σχέση με τα αντίστοιχα στοιχεία που αφορούν την Ευρωπαϊκή Ένωση-28, την ίδια χρονική περίοδο, η Α.Π.Α. της Μεταποίησης ως ποσοστό του Α.Ε.Π. υποχωρεί συνεχώς και από το 17,9% το 2009 περιορίστηκε στο 15,5% το 2017. Το ίδιο ισχύει και για το μερίδιο της Βιομηχανίας (εκτός κατασκευών) το οποίο περιορίστηκε από το 21,2% το 2009 στο 18,5% το 2017. Στην περίπτωση των Κατασκευών η αντίστοιχη καμπύλη έχει σχήμα U. Την τριετία 2009-2011 το μερίδιο περιορίζεται από 5,6% σε 5,2% και στη συνέχεια μέχρι το 2015 παραμένει στο επίπεδο αυτό (5,2%) για να αυξηθεί την επόμενη τριετία και να διαμορφωθεί στο 5,4% το 2017.

Διάγραμμα 1.1: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Βιομηχανίας, Μεταποίησης, Κατασκευών, ως ποσοστό του Α.Ε.Π. στην Ελλάδα (2009-2017)

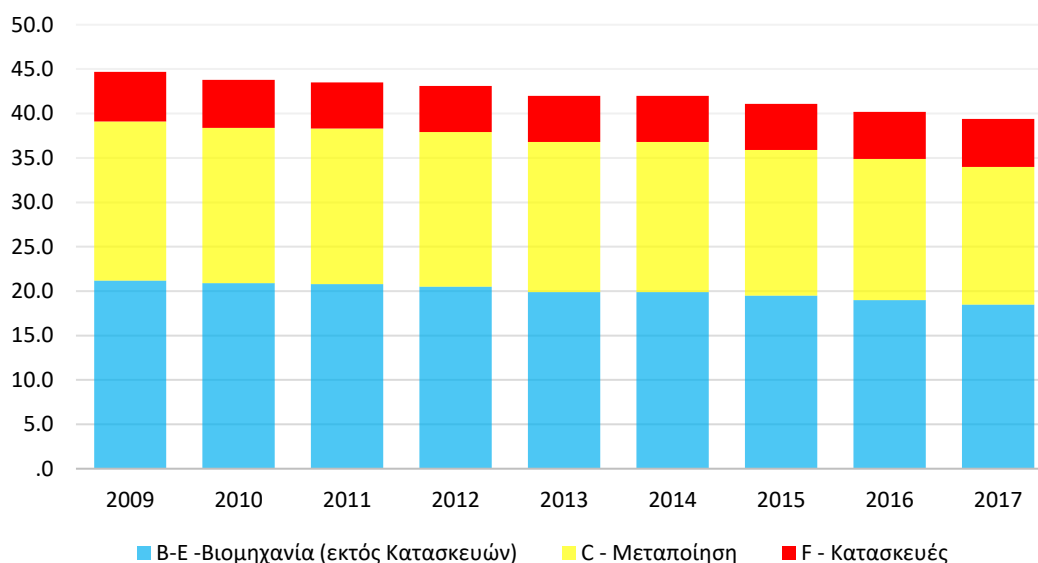

Πηγή: Eurostat-National Accounts

Συνολικά το μερίδιο της Βιομηχανίας και της Μεταποίησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση – σε αντίθεση με την περίπτωση της Ελλάδας – συρρικνώθηκε από το 26,8% στο 23,9% κυρίως λόγω της πτώσης του μεριδίου της Βιομηχανίας (Διάγραμμα 1.2). Επιπλέον, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ε.Ε.-28 την περίοδο 2009-2017 παρουσιάστηκε περιορισμός του μεριδίου της Βιομηχανίας (κλάδοι B-E, εκτός κατασκευών). Ωστόσο, η πτώση αυτή ήταν συνεχής στην περίπτωση της Ε.Ε.-28, ενώ στην Ελλάδα παρουσιάστηκε μετά το 2013 μια μικρή άνοδος αλλά το μερίδιο της Α.Π.Α. της Βιομηχανίας στο Α.Ε.Π. δεν έφτασε στα επίπεδα του 2009. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση της Μεταποίησης (κλάδος C). Η πτώση του μεριδίου του ήταν συνεχής στην Ε.Ε.-28, ενώ στην Ελλάδα – μετά την αρχική πτώση του – ανήλθε ελαφρά μετά το 2012, αλλά δεν έφτασε στα επίπεδα του 2009. Τέλος, το μερίδιο της Α.Π.Α. των Κατασκευών στο Α.Ε.Π. στην περίπτωση της Ελλάδας αυξάνει σχεδόν συνεχώς την περίοδο 2009-2017, ενώ στην Ε.Ε.-28 μετά τον αρχικό περιορισμό του, σταθεροποιήθηκε και αυξήθηκε ελαφρά.

Σε επίπεδο χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης-28, η Ελλάδα το 2017 κατατάσσεται χαμηλά αναφορικά με το μερίδιο της Μεταποίησης στο Α.Ε.Π. (Διάγραμμα 1.3). Κάτω από την Ελλάδα στη σχετική λίστα είναι μόνο το Ηνωμένο Βασίλειο (9%), η Μάλτα (7,2%), το Λουξεμβούργο (4,9%) και η Κύπρος (4,7%). Αντίθετα, εκτός από την Ιρλανδία (31,9%) και τη Γερμανία (21,1%) που κατατάσσονται ψηλά στη σχετική κατάταξη, στις χώρες με υψηλό μερίδιο της Μεταποίησης στο Α.Ε.Π. το 2017 περιλαμβάνονται και πολλές χώρες του πρώην «ανατολικού μπλοκ», δηλαδή η Τσεχία (24,1%), η Σλοβενία (20,6%), η Σλοβακία (20,3%), η Ρουμανία (20,1%), η Ουγγαρία (19,6%), η Πολωνία (17,6%) και η Λιθουανία (17,2%).

Διάγραμμα 1.2: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Βιομηχανίας, Μεταποίησης, Κατασκευών, ως ποσοστό του Α.Ε.Π. στην Ε.Ε.-28 (2009-2017)

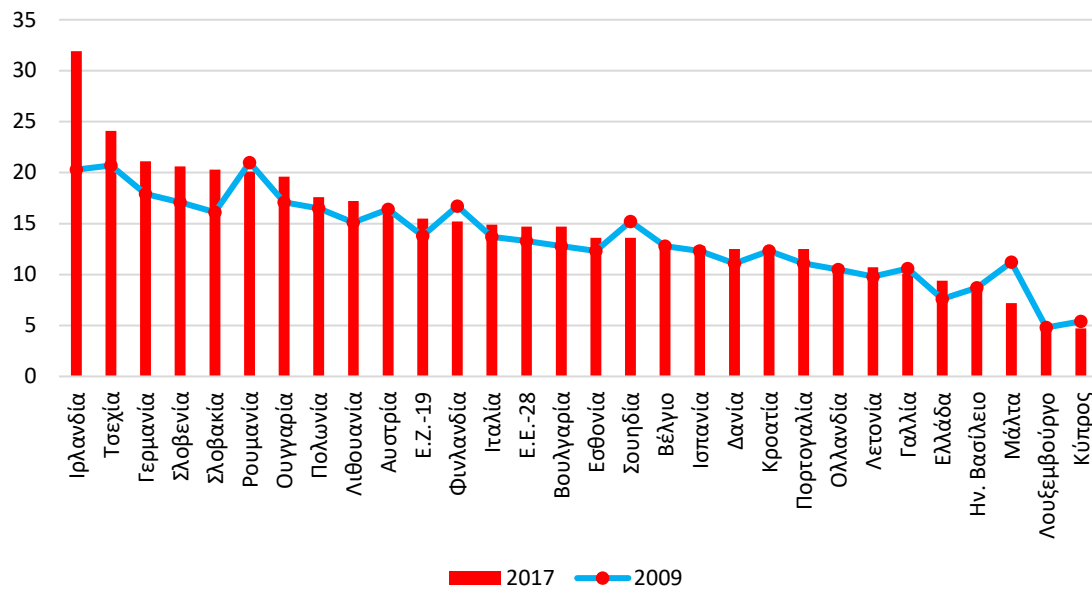
Πηγή: Eurostat-National Accounts

Η υψηλότερη άνοδος μεταξύ 2009 και 2017 στο μερίδιο της Μεταποίησης στην Α.Π.Α. εντοπίζεται στην Ιρλανδία όπου διαμορφώθηκε σε 11,6 ποσοστιαίες μονάδες (από 20,3% σε 31,9%), ενώ ισχυρή, αλλά αισθητά μικρότερη σε αύξηση συγκριτικά με την Ιρλανδία, ήταν η άνοδος της Α.Π.Α. στις Σλοβακία (+4,2 ποσοστιαίες μονάδες, από 16,1% σε 20,3%), Σλοβενία (+3,5 ποσοστιαίες μονάδες, από 17,1% σε 20,6%), Τσεχία (+3,4 ποσοστιαίες μονάδες, από 20,7% σε 24,1%) και Γερμανία (+3,2 ποσοστιαίες μονάδες, από 17,9% σε 21,1%).

Η ισχυρότερη πτώση στο μερίδιο της Α.Π.Α. την περίοδο 2009-2017 εντοπίζεται στη Μάλτα, όπου διαμορφώθηκε σε 4 ποσοστιαίες μονάδες (από 11,2% σε 7,2%), ενώ σε Βέλγιο και Λουξεμβούργο το μερίδιο της Α.Π.Α. παρέμεινε ουσιαστικά σταθερό (12,8% στην πρώτη το 2009 και 2011 και από 4,8% το 2009 σε 4,9% το 2017 στη δεύτερη). Στην Ελλάδα, η υποχώρηση ήταν ήπια, της τάξης των 0,3 ποσοστιαίων μονάδων, από 9,0% σε 8,7%. Τέλος, σε σχέση με τις υπόλοιπες μεγάλες οικονομίες της Ευρώπης, στην Ιταλία το μερίδιο της Α.Π.Α. της Μεταποίησης στο Α.Ε.Π. αυξήθηκε από 13,7% σε 14,9% (+1,2 ποσοστιαίες μονάδες), στην Ισπανία από 12,3% σε 12,8% (+0,5 ποσοστιαίες μονάδες), ενώ στην Γαλλία το μερίδιο της περιορίστηκε από το 10,6% στο 10,1% (-0,5 ποσοστιαίες μονάδες).

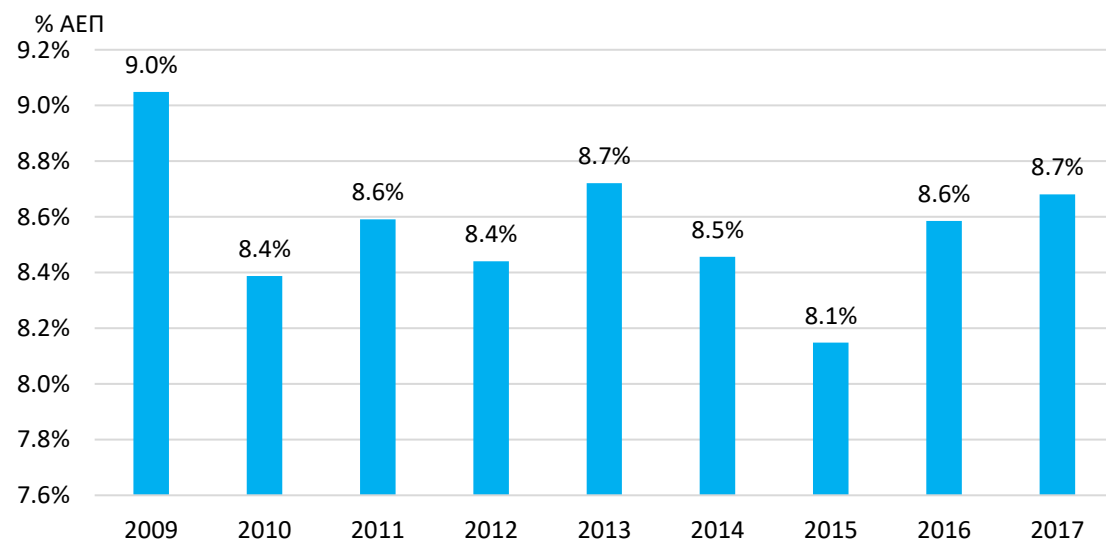
Εν κατακλείδι, την περίοδο 2009-2017 κυρίως οι χώρες του πρώην «ανατολικού μπλοκ» πέτυχαν σημαντική άνοδο του μεριδίου της Μεταποίησης στο Α.Ε.Π., ενώ σε αυτές περιλαμβάνονται η Ιρλανδία και η Γερμανία. Στις υπόλοιπες μεγάλες οικονομίες της Ε.Ε.-28, το μερίδιο της Μεταποίησης αυξήθηκε ήπια (Ιταλία, Ισπανία, Ηνωμένο Βασίλειο) ή μειώθηκε (Γαλλία), ενώ η Ελλάδα κατατάσσεται χαμηλά στη σχετική κατάταξη.

Διάγραμμα 1.3: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Μεταποίησης, ως ποσοστό του ΑΕΠ, στις χώρες της Ε.Ε.-28 (2009, 2017)

Πηγή: Eurostat-National Accounts

Διάγραμμα 1.4: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Μεταποίησης στην Ελλάδα, ως ποσοστό του ΑΕΠ (2009 - 2017)

Πηγή: Eurostat-National Accounts

Συνεχίζοντας με την εξέλιξη της Α.Π.Α. σε επίπεδο τομέων δραστηριότητας, περίπου το 80% του μεριδίου της στο Α.Ε.Π. προέρχεται από τον Τριτογενή τομέα (Πίνακας 1.1). Πιο αναλυτικά, το μερίδιο του από το 78,5% το 2009 (€145 δισεκ.) ανήλθε στο 80,4% το 2014

(€116,9 δισεκ.) για να περιοριστεί ελαφρά στο 79,3% το 2017 (€115,8 δισεκ.). Το μερίδιο του Δευτερογενή τομέα από 12% το 2009 (€22,2 δισεκ.) συρρικνώθηκε στο 11% το 2014 (€16 δισεκ.) για να ανέλθει, ήπια, στο 11,3% το 2017 (€16,6 δισεκ.), ενώ το μερίδιο του Πρωτογενή τομέα, από 3,7% το 2009 (€6,8 δισεκ.) αυξήθηκε στο 5,4% το 2014 (€7,8 δισεκ.) και στο 5,5% το 2017 (€8 δισεκ.).

Την περίοδο 2014-2017 στον Πρωτογενή και Δευτερογενή τομέα παρουσιάζεται άνοδος της Α.Π.Α. (+3%, από €7,8 δισεκ. στα €8 δισεκ. και +3,5%, από €16 δισεκ. στα €16,6 δισεκ., αντίστοιχα) και στον Τριτογενή οριακή μείωση της (-1,0%, από 116,9 δισεκ. στα €115,8 δισεκ.), όταν την περίοδο 2009-2014 μόνο ο Πρωτογενής τομέας αύξησε την Α.Π.Α. του (+14,5%, από τα €6,8 δισεκ. στα €7,8 δισεκ.).

Συνολικά, την περίοδο 2009-2017 μόνο ο Πρωτογενής τομέας αύξησε την Α.Π.Α. του, κατά 17,9%, από τα €6,8 δισεκ. στα €8 δισεκ., ενώ η μείωση της Α.Π.Α. στους άλλους δύο τομείς έφτασε το 25,3% (Δευτερογενής) και 20,2% (Τριτογενής), αντίστοιχα.

Σε επίπεδο κλάδου οικονομικής δραστηριότητας, διαχρονικά το υψηλότερο μερίδιο έχει ο κλάδος Χονδρικού-Λιανικού εμπορίου, Μεταφορών και Τουρισμού (κλάδοι G-I), το οποίο όμως έχει περιοριστεί από το 24% το 2009 (€44,4 δισεκ.) στο 22,6% (€32,9 δισεκ.) το 2014 και στο 21,8% το 2017 (€31,9 δισεκ.). Έπεται το μερίδιο της Δημόσιας Διοίκησης, Άμυνας, Εκπαίδευσης, Υγείας και Κοινωνικής μέριμνας (κλάδοι O-Q), όπου – αντίθετα με τον προηγούμενο κλάδο – το μερίδιο του αυξήθηκε από 19,7% το 2009 (€36,5 δισεκ.) στο 21,1% το 2014 (€30,7 δισεκ.) και στο 20,6% το 2017 (€30,1 δισεκ.). Παρομοίως, το μερίδιο του κλάδου Διαχείρισης ακίνητης περιουσίας (κλάδος L) από το 13,7% το 2009 (€25,3 δισεκ.) ανήλθε στο 19,7% το 2014 (€28,7 δισεκ.) και στο 20,4% το 2017 (€29,8 δισεκ.). Αντίθετα, το μερίδιο της Μεταποίησης (κλάδοι B-C) από 9,1% το 2009 (€16,7 δισεκ.) περιορίστηκε σε 8,4% το 2014 (€12,3 δισεκ.) για να ανέλθει ελαφρά το 2017, στο 8,7% (€12,6 δισεκ.). Συνολικά, η Βιομηχανία (κλάδοι B-E) εμφανίζει μείωση του μεριδίου της Α.Π.Α. της στο Α.Ε.Π. από 12% (€22,2 δισεκ.) το 2009 στο 11% το 2014 (€16 δισεκ.) και στο 11,3% το 2017 (€16,6 δισεκ.).

Την περίοδο 2014-2017 το σύνολο της Α.Π.Α. της Ελληνικής οικονομίας αυξήθηκε, οριακά, κατά 0,4% (από τα €145,5 δισεκ. στα €146,1 δισεκ.) ύστερα από τη σημαντική πτώση της την περίοδο 2009-2014 κατά 21,2% (από τα €184,7 δισεκ. το 2009). Συγκριτικά με το 2014, το 2017 σε 8 από τους 12 κλάδους παρουσιάζεται άνοδος της Α.Π.Α. και σε τέσσερις πτώση της. Η μεγαλύτερη άνοδος παρουσιάστηκε στον κλάδο Κατασκευών (κλάδος F) (+19,3%, από €4,8 δισεκ. σε €5,7 δισεκ.) ενώ ηπιότερη ήταν η άνοδος στον κλάδο Επαγγελματικών, Επιστημονικών, Τεχνικών, Διοικητικών και Υποστηρικτικών δραστηριοτήτων (κλάδοι M-N) (+6,7%, από €6,4 δισεκ. σε €6,8 δισεκ.). Από την άλλη πλευρά, οι ισχυρότερες μειώσεις παρουσιάζονται στις Χρηματοπιστωτικές και Ασφαλιστικές δραστηριότητες (κλάδος K) (-9,7%, από τα €7,5 δισεκ. στα €6,8 δισεκ.) και στην Ενημέρωση και Επικοινωνία (κλάδος J) (-6,8%, από τα €5,2 δισεκ. στα €4,8 δισεκ.).

Συνολικά, την περίοδο 2009-2017 μόνο δύο κλάδοι αύξησαν το μερίδιό τους στην Α.Π.Α., δηλαδή ο κλάδος Γεωργίας, Δασοκομίας και Αλιείας (κλάδος Α) (+17,9%, από €6,8 δισεκ. στα €8 δισεκ.) και ο κλάδος Διαχείρισης ακίνητης περιουσίας (κλάδος Ι) (+17,7%, από €25,3 δισεκ. στα €29,8 δισεκ.).

Εν κατακλείδι, ο Τριτογενής τομέας εξακολουθεί να συνεισφέρει το συντριπτικά μεγαλύτερο μερίδιο της Α.Π.Α. στο Α.Ε.Π. της χώρας, ενώ το ίδιο ισχύει και για τους κλάδους που συνεισφέρουν στο σχηματισμό της. Αυτοί είναι οι κλάδοι Χονδρικού-Λιανικού εμπορίου, Δημόσιας διοίκησης και Διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, όπου το μερίδιο των δύο τελευταίων την περίοδο 2009-2017 αυξήθηκε ελαφρά, ενώ υποχώρησε το αντίστοιχο μερίδιο του Χονδρικού-Λιανικού εμπορίου. Τέλος, το μερίδιο της Μεταποίησης αλλά και του συνόλου της Βιομηχανίας την ίδια περίοδο περιορίστηκε ήπια.

Πίνακας 1.1: Μέγεθος Ακαθάριστη Προστιθέμενης Αξίας (σε εκατ. €, αλυσωτοί δείκτες όγκου, έτος βάσης 2005) ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας και ποσοστιαίες μεταβολές της στην Ελλάδα (2009, 2014, 2017)

	2009	2014	2017	2009	2014	2017	% 2009-2014	% 2014-2017	% 2009-2017
A: Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία	6.816,0	7.801,4	8.034,5	3,7%	5,4%	5,5%	14,5%	3,0%	17,9%
B-C: Μεταποίηση	16.726,5	12.274,8	12.643,5	9,1%	8,4%	8,7%	-26,6%	3,0%	-24,4%
D: Ηλεκτρικό ρεύμα, Φυσικό αέριο, Ατμός και κλιματισμός	2.673,8	1.765,3	1.870,0	1,4%	1,2%	1,3%	-34,0%	5,9%	-30,1%
E: Νερό και Διαχείριση αποβλήτων	2.799,5	1.971,1	2.062,3	1,5%	1,4%	1,4%	-29,6%	4,6%	-26,3%
F: Κατασκευές	10.669,2	4.760,8	5.678,2	5,8%	3,3%	3,9%	-55,4%	19,3%	-46,8%
G-I: Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο, Μεταφορές και Τουρισμός	44.399,8	32.848,8	31.863,9	24,0%	22,6%	21,8%	-26,0%	-3,0%	-28,2%
J: Ενημέρωση και Επικοινωνία	8.322,6	5.155,5	4.804,2	4,5%	3,5%	3,3%	-38,1%	-6,8%	-42,3%
K: Χρηματοπιστωτικές και Ασφαλιστικές δραστηριότητες	10.483,4	7.476,6	6.748,1	5,7%	5,1%	4,6%	-28,7%	-9,7%	-35,6%
L: Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	25.305,3	28.687,6	29.775,9	13,7%	19,7%	20,4%	13,4%	3,8%	17,7%
M-N: Επαγγελματικές, Επιστημονικές, Τεχνικές, Διοικητικές και Υποστηρικτικές δραστηριότητες	11.642,6	6.361,6	6.788,5	6,3%	4,4%	4,6%	-45,4%	6,7%	-41,7%
O-Q: Δημόσια διοίκηση, Άμυνα, Εκπαίδευση, Υγεία και Κοινωνική μέριμνα	36.464,0	30.729,0	30.078,5	19,7%	21,1%	20,6%	-15,7%	-2,1%	-17,5%
R-U: Τεχνες, Διασκέδαση, Ψυχαγωγία και Άλλες υπηρεσίες	8.384,0	5.641,6	5.697,2	4,5%	3,9%	3,9%	-32,7%	1,0%	-32,0%
ΣΥΝΟΛΟ	184.686,7	145.474,1	146.044,8	100,0%	100,0%	100,0%	-21,2%	0,4%	-20,9%
Πρωτογενής τομέας	6.816,0	7.801,4	8.034,5	3,7%	5,4%	5,5%	14,5%	3,0%	17,9%
Δευτερογενής τομέας	22.199,8	16.011,2	16.575,8	12,0%	11,0%	11,3%	-27,9%	3,5%	-26,3%
Κατασκευές	10.669,2	4.760,8	5.678,2	5,8%	3,3%	3,9%	-55,4%	19,3%	-46,8%
Τριτογενής τομέας	145.001,7	116.900,7	115.756,3	78,5%	80,4%	79,3%	-19,4%	-1,0%	-20,2%
ΣΥΝΟΛΟ	184.686,7	145.474,1	146.044,8	100,0%	100,0%	100,0%	-21,2%	0,4%	-20,9%

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

1.1.1 Εξελίξεις σε επιμέρους κλάδους της Μεταποίησης

Με βάση τα διαθέσιμα δεδομένα, σε επίπεδο επιμέρους υποκλάδων της Μεταποίησης, ο υποκλάδος των Τροφίμων, Ποτών και Καπνού καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μερίδιο της Μεταποίησης σε όρους Ακαθάριστη Προστιθέμενης Αξίας. Το μερίδιο του από 17,3% το 2009 (€2,8 δισεκ.) αυξήθηκε στο 23,3% το 2014 (€2,6 δισεκ.) για να περιοριστεί στο 21,7% το 2017 (€2,5 δισεκ.) (Πίνακας 1.2). Σημαντική είναι η πτώση του μεριδίου του υποκλάδου Οπτάνθρακα και διύλισης πετρελαίου από 16,1% το 2009 (€2,6 δισεκ.) στο 5,1% το 2014

(€573,7 εκατ.) και στο 5,4% το 2017 (€625,9 εκατ.), ενώ πτώση παρουσίασε το μερίδιο της Κλωστοϋφαντουργίας, Ένδυσης και Δέρματος από 6,4% το 2009 (€1,05 δισεκ.) σε 3,9% το 2014 (€435,4 εκατ.) και 3,3% το 2017 (€378,9 εκατ.) και του υποκλάδου Επίπλων και Λοιπών μεταποίησης από 4,6% το 2009 (€752,4 εκατ.) στο 2,3% το 2014 (€252,1 εκατ.) και στο 2,2% το 2017 (€259,3 εκατ.). Αντίθετα, σημαντική ήταν η ενίσχυση του μεριδίου των Βασικών μετάλλων από 6,2% το 2009 (€1 δισεκ.) σε 10,7% το 2014 (€1,2 δισεκ.) και 14,1% το 2017 (€1,7 δισεκ.), καθώς και των Χημικών από 3,3% το 2009 (€536 εκατ.) σε 7,3% το 2014 (€818,9 εκατ.) και σε 7,7% το 2017 (€887,5 εκατ.).

Την περίοδο 2009-2014 μόνο τέσσερις υποκλάδοι ενίσχυσαν το μερίδιο του, δηλαδή τα Βασικά μέταλλα (+20,1%, από €1 δισεκ. σε €1,2 δισεκ.), τα Φαρμακευτικά (+20,4%, από €504,8 εκατ. σε €608 εκατ.), τα Χημικά (+52,8%, από 536 εκατ. σε €818,9 εκατ.) και η Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού (+127,3%, από €328,4 εκατ. σε €746,6 εκατ.).

Την περίοδο 2014-2017 η Α.Π.Α. των κλάδων Ορυχείων-Λατομείων και Μεταποίησης παρουσίασε άνοδο κατά 3,4% (από τα €11,2 δισεκ. στα €11,6 δισεκ.) σε συνέχεια σημαντικής συρρίκνωσης της κατά 31,2% την περίοδο 2009-2014 (από τα €16,3 δισεκ. το 2009). Την περίοδο 2014-2017 οκτώ υποκλάδοι ενίσχυσαν την Α.Π.Α., μεταξύ αυτών οι υποκλάδοι Εξοπλισμού μεταφορών (+108,4%, από €72,4 εκατ. σε €150,9 εκατ.), Μηχανοκίνητων οχημάτων (+37,1%, από €66,3 εκατ. σε €90,9 εκατ.), Βασικών μετάλλων (+35,9%, από €1,2 δισεκ. σε €1,6 δισεκ.) και Μηχανημάτων και Ειδών εξοπλισμού (+21%, από €450,3 εκατ. σε €544,8 εκατ.). Αντίθετα, σε 12 κλάδους η Α.Π.Α. περιορίστηκε. Οι μεγαλύτερες μειώσεις εντοπίζονται στις Εκτυπώσεις (-23,8%, από €244,4 εκατ. σε €186,2 εκατ.), στα Ορυχεία και Λατομεία (-23,6%, από €546,9 εκατ. σε €417,9 εκατ.), στο Καουτσούκ και Πλαστικά (-14,9%, από €273 εκατ. σε €232,3 εκατ.), στην Κλωστοϋφαντουργία, Ένδυση και Δέρμα (-13%, από €435,4 εκατ. σε €378,9 εκατ.), στην Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού (-12,3%, από €746,6 εκατ. σε €645,5 εκατ.) και στο Χαρτί (-11,3%, από €146,3 εκατ. σε €129,7 εκατ.).

Συνολικά την περίοδο 2009-2017 μόνο πέντε υποκλάδοι αύξησαν την Α.Π.Α. τους, δηλαδή οι υποκλάδοι Επισκευής και εγκατάστασης μηχανημάτων και εξοπλισμού (+99,3%, €654,5 εκατ. το 2017), Χημικών (+65,6%, €887,5 εκατ. το 2017), Βασικών μετάλλων (+63,2%, €1,6 δισεκ.), Φαρμακευτικών (+28,7%, €649,9 εκατ. το 2017) και Μηχανημάτων και Ειδών εξοπλισμού (+1,1%, €544,8 εκατ. το 2017).

Επομένως, ο υποκλάδος Τροφίμων, Ποτών και Καπνού εξακολουθεί να κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο στην Α.Π.Α. του κλάδου της Μεταποίησης, ενώ το ποσοστό αυτό είναι αυξημένο το 2017 συγκριτικά με το 2009. Το μερίδιο όμως του υπο κλάδου Οπτάνθρακα και διύλισης πετρελαίου περιορίστηκε την εν λόγω περίοδο, ενώ ενισχύθηκε το αντίστοιχο μερίδιο των Βασικών μετάλλων και του υποκλάδου Χημικών.

Πίνακας 1.2: Μέγεθος Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (σε εκατ. €, αλυσωτοί δείκτες όγκου, έτος βάσης 2005) ανά υποκλάδο της Μεταποίησης, και ποσοστιαίες μεταβολές της στην Ελλάδα (2009, 2014, 2017)

	2009	2014	2017	2009	2014	2017	% 2009-2014	% 2014-2017	% 2009-2017
B: Ορυχεία και Λατομεία	662,9	546,9	417,9	4,1%	4,9%	3,6%	27,5%	23,6%	27,0%
C10-C12: Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός	2.818,1	2.612,3	2.517,8	17,3%	23,3%	21,7%	7,3%	3,6%	20,7%
C13-C15: Κλωστοϋφαντουργία, Ένδυση και Δέρμα	1.049,1	435,4	378,9	6,4%	3,9%	3,3%	38,5%	13,0%	33,9%
C16: Ξύλο	400,9	56,3	52,3	2,5%	0,5%	0,5%	36,0%	7,1%	37,0%
C17: Χαρτί	261,2	146,3	129,7	1,6%	1,3%	1,1%	44,0%	11,3%	50,3%
C18: Εκτυπώσεις	601,3	244,4	186,2	3,7%	2,2%	1,6%	39,4%	13,8%	39,0%
C19: Οπάνθρακας και Δύλιση πετρελαίου	2.627,5	573,7	625,9	16,1%	5,1%	5,4%	28,2%	9,1%	26,2%
C20: Χημικά	536,0	818,9	887,5	3,3%	7,3%	7,7%	52,8%	8,4%	65,6%
C21: Φαρμακευτικά	504,8	608,0	649,9	3,1%	5,4%	5,6%	20,4%	6,9%	28,7%
C22: Καουτσούκ και Πλαστικά	484,6	273,0	232,3	3,0%	2,4%	2,0%	33,7%	14,9%	32,1%
C23: Μη μεταλλικά ορυκτά	1.284,6	688,8	737,6	7,9%	6,2%	6,4%	36,4%	7,1%	32,6%
C24: Βασικά μέταλλα	1.001,6	1.202,6	1.634,2	6,2%	10,7%	14,1%	20,1%	33,9%	63,2%
C25: Μεταλλικά προϊόντα, εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού	1.302,7	1.105,8	1.123,8	8,0%	9,9%	9,7%	15,1%	1,6%	13,7%
C26: Η/Υ, Ηλεκτρονικά και Οπτικά	220,8	145,4	158,1	1,4%	1,3%	1,4%	41,1%	8,7%	38,4%
C27: Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός	286,1	152,2	148,6	1,8%	1,4%	1,3%	36,8%	2,4%	33,1%
C28: Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού	539,0	450,3	544,8	3,3%	4,0%	4,7%	36,5%	22,0%	31,1%
C29: Μηχανοκίνητα οχήματα	101,1	66,3	90,9	0,6%	0,6%	0,8%	44,4%	32,1%	40,1%
C30: Εξοπλισμός μεταφορών	506,8	72,4	150,9	3,1%	0,6%	1,3%	35,7%	108,4%	320,2%
C31-C32: Έπιπλα και λοιπά μεταποίησης	752,4	252,1	259,3	4,6%	2,3%	2,2%	36,5%	2,9%	35,5%
C33: Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	328,4	746,6	654,5	2,0%	6,7%	5,7%	127,3%	12,3%	98,3%
ΣΥΝΟΛΟ	16.269,9	11.197,7	11.581,1	100,0%	100,0%	100,0%	31,2%	3,4%	23,8%

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

*Τα διαθέσιμα στοιχεία από τη Eurostat παραθέτουν τη συγκεκριμένη ομαδοποίηση κλάδων. Οι κλάδοι 10-12, 13-15 και 31-32 παρατίθενται ομαδοποιημένοι και δεν διαιρούνται περαιτέρω για τα συγκεκριμένα μεγέθη. Στο σύνολο Μεταποίησης έχει ενσωματωθεί και ο τομέας Β, Ορυχεία και Λατομεία.

1.2 Εξελίξεις ως προς το ύψος της παραγωγής (προϊόν)

1.2.1 Μεταποίηση και λοιποί τομείς της οικονομίας

Στην ενότητα αυτή θα εξεταστεί η πορεία του παραγόμενου προϊόντος καθώς και του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής σε επίπεδο βασικών κλάδων της Ελληνικής οικονομίας και υποκλάδων της Μεταποίησης.

Σε σχέση με το παραγόμενο προϊόν της Ελληνικής οικονομίας (Πίνακας 1.3), διαχρονικά πάνω από το 26% αυτού προέρχεται από τον κλάδο Χονδρικού-Λιανικού εμπορίου, Μεταφορών και Τουρισμού (κλάδοι G-I) (από €88,2 δισεκ. το 2009 σε €68,1 δισεκ. το 2014 και €68,9 δισεκ. το 2017) και έπεται η Μεταποίηση (κλάδος C), όπου το σχετικό ποσοστό από 15,3% το 2009 (€50,7 δισεκ.) ανήλθε στο 17,3% το 2014 (€44,3 δισεκ.) και στο 18,2% το 2017 (€48,4 δισεκ.). Υψηλό είναι και το μερίδιο της Δημόσιας διοίκησης, Άμυνας, Εκπαίδευσης, Υγείας, και Κοινωνικής μέριμνας (κλάδοι O-Q) όπου από 15,2% το 2009 (50,4 δισεκ.) διαμορφώθηκε σε 15,1% το 2014 (€38,7 δισεκ.) και σε 14,6% το 2017 (€38,8 δισεκ.). Σημειώνεται, τέλος, ότι το μερίδιο του κλάδου Διαχείρισης ακίνητης περιουσίας (κλάδος L) στο παραγόμενο προϊόν της

Ελληνικής οικονομίας ανήλθε από το 8,3% το 2009 (€27,6 δισεκ.) στο 11,8% το 2014 (€30,1 δισεκ.) και το 2017 (€31,4 δισεκ.).

Την περίοδο 2014-2017 το συνολικό παραγόμενο προϊόν της Ελληνικής οικονομίας αυξήθηκε κατά 3,5% (από τα €255,9 δισεκ. στα €264,9 δισεκ.), σε συνέχεια σημαντικής συρρίκνωσης του κατά 23% την περίοδο 2009-2014 (από €332,3 δισεκ. το 2009).

Την περίοδο 2009-2014 μόνο οι κλάδοι Γεωργίας, Δασοκομίας και Αλιείας (κλάδος Α) και Διαχείρισης ακίνητης περιουσίας (κλάδος Λ) αύξησαν το παραγόμενο προϊόν τους κατά 8,4% (από €11,9 δισεκ. σε €12,9 δισεκ.) και 9,3% (από €27,6 δισεκ. σε €30,1 δισεκ.), αντίστοιχα.

Την περίοδο 2014-2017 μόνο στους κλάδους Ορυχείων και Λατομείων (κλάδος Β), Χρηματοπιστωτικών και Ασφαλιστικών δραστηριοτήτων (κλάδος Κ), Ενημέρωσης και Επικοινωνίας (κλάδος Ι) και Τεχνών, Διασκέδασης, Ψυχαγωγίας και Άλλων υπηρεσιών (κλάδοι Ρ-Υ) παρατηρείται μείωση του παραγόμενου προϊόντος κατά 11% (από €1,1 δισεκ. σε €968,6 εκατ.), 9,5% (από €11,1 δισεκ. σε €10,1 δισεκ.), 4,6% (από €10,3 δισεκ. σε €9,8 δισεκ.) και 0,4% (από €9,7 δισεκ. σε €9,66 δισεκ.), αντίστοιχα.

Τέλος, την περίοδο 2009-2017 μόνο σε δύο κλάδους αυξήθηκε το παραγόμενο προϊόν. Ο πρώτος είναι η Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία όπου αυξήθηκε κατά 16,5%, δηλαδή από τα €11,9 δισεκ. σε €13,9 δισεκ. και ο δεύτερος η Διαχείριση ακίνητης περιουσίας όπου αυξήθηκε από τα €27,6 δισεκ. στα €31,4 δισεκ. (+13,8%), ενώ η σημαντικότερη συρρίκνωση του παραγόμενου προϊόντος εντοπίζεται στις Κατασκευές (-58,2%, από 27,9 δισεκ. σε €11,7 δισεκ.).

Επομένως, οι κλάδοι με το υψηλότερο παραγόμενο προϊόν την περίοδο 2009-2017 συμπίπτουν με τους κλάδους που έχουν το υψηλότερο μερίδιο στην Α.Π.Α. Σε αυτούς συγκαταλέγονται το Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο – όπου το μερίδιο του έχει μειωθεί οριακά – , η Δημόσια διοίκηση – όπου το μερίδιο της έχει μειωθεί ελαφρά – η Μεταποίηση – όπου το μερίδιο της έχει αυξηθεί – και η Διαχείριση ακίνητης περιουσίας – όπου παρουσιάζει αύξηση του μεριδίου της. Παράλληλα, ο κλάδος με τις μεγαλύτερες απώλειες στο παραγόμενο προϊόν του είναι οι Κατασκευές, ενώ απώλειες άνω του 30% σημείωσαν οι Επαγγελματικές, Επιστημονικές, Τεχνικές, Διοικητικές και Υποστηρικτικές δραστηριότητες, οι Χρηματοπιστωτικές και Ασφαλιστικές δραστηριότητες και η Ενημέρωση και Επικοινωνία.

Ως προς την εξέλιξη του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής στο σύνολο της Βιομηχανίας, από το 2009 μέχρι και το 2014 ήταν σε πτωτική τροχιά (από τις 106,3 μονάδες στις 87,8 μονάδες, πτώση 17,4%). Έκτοτε, όμως, βρίσκεται σε (συνεχή) ανοδική τροχιά με αποτέλεσμα το 2017 να διαμορφωθεί στις 95 μονάδες, αυξημένος κατά 8,2% σε σχέση με το 2014, ενώ το β' τρίμ. του 2018 ανήλθε στις 101,1 μονάδες. Στη Μεταποίηση η πορεία του δείκτη είναι παρόμοια καθώς την περίοδο 2009-2013 περιορίστηκε από τις 105,3 μονάδες στις 86,8 (πτώση 17,6%), ενώ έκτοτε και μέχρι το 2017 αυξήθηκε σταδιακά στις 97,2 μονάδες (αύξηση 12% σε σχέση

με το 2013), ενώ το β' τρίμ. του 2018 ανήλθε στις 105,9 μονάδες. Τέλος, ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής στην περίπτωση των Ορυχείων-Λατομείων ακολουθεί πτωτική πορεία την περίοδο 2009-2016, καθώς από τις 107 μονάδες κατήλθε στις 68,4 επτά έτη μετά (πτώση κατά 36%). Το 2017, αντίθετα παρουσίασε αύξηση 7,4% σε σχέση με το προηγούμενο έτος και διαμορφώθηκε στις 73,5 μονάδες, ενώ το β' τρίμ. του 2018 ανήλθε στις 72,5 μονάδες (

Πίνακας 1.4).

Πίνακας 1.3: Παραγόμενο προϊόν (εκατ. €, αλυσωτοί δείκτες όγκου, έτος βάσης 2005) ανά κλάδο της οικονομίας και ποσοστιαίες μεταβολές του, στην Ελλάδα (2009, 2014, 2017)

	2009	2014	2017	2009	2014	2017	% 2009-2014	% 2014-2017	% 2009-2017
A: Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία	11.887,5	12.891,8	13.850,2	3,6%	5,0%	5,2%	8,4%	7,4%	16,5%
B: Ορυχεία και Λατομεία	1.285,6	1.087,9	968,6	0,4%	0,4%	0,4%	-15,4%	-11,0%	-24,7%
C: Μεταποίηση	50.684,5	44.312,9	48.335,2	15,3%	17,3%	18,2%	-12,6%	9,1%	-4,6%
D: Ηλεκτρισμός, Αέριο, Ατμός και Κλιματισμός	5.203,8	3.740,5	4.098,6	1,6%	1,5%	1,5%	-28,1%	9,6%	-21,2%
E: Νερό, Διαχείριση αποβλήτων και Λύματα	3.691,2	3.019,5	3.197,0	1,1%	1,2%	1,2%	-18,2%	5,9%	-13,4%
F: Κατασκευές	27.886,8	9.817,9	11.662,9	8,4%	3,8%	4,4%	-64,8%	18,8%	-58,2%
G-I: Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο, Μεταφορές και Τουρισμός	88.146,8	68.050,8	68.938,9	26,5%	26,6%	26,0%	-22,8%	1,3%	-21,8%
J: Ενημέρωση και Επικοινωνία	14.234,4	10.279,4	9.811,5	4,3%	4,0%	3,7%	-27,8%	-4,6%	-31,1%
K: Χρηματοπιστωτικές και Ασφαλιστικές δραστηριότητες	14.952,5	11.105,4	10.052,2	4,5%	4,3%	3,8%	-25,7%	-9,5%	-32,8%
L: Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	27.546,0	30.112,3	31.359,6	8,3%	11,8%	11,8%	9,3%	4,1%	13,8%
M-N: Επαγγελματικές, Επιστημονικές, Τεχνικές, Διοικητικές και Υποστηρικτικές δραστηριότητες	23.179,8	13.094,7	14.186,8	7,0%	5,1%	5,4%	-43,5%	8,3%	-38,8%
O-Q: Δημόσια διοίκηση, Άμυνα, Εκπαίδευση, Υγεία και Κοινωνική μέριμνα	50.411,7	38.715,1	38.789,6	15,2%	15,1%	14,6%	-23,2%	0,2%	-23,1%
R-U: Τέχνες, Διασκέδαση, Ψυχαγωγία και Άλλες υπηρεσίες	13.148,8	9.700,2	9.665,0	4,0%	3,8%	3,6%	-26,2%	-0,4%	-26,5%
ΣΥΝΟΛΟ	332.259,4	255.928,4	264.916,1	100,0%	100,0%	100,0%	-23,0%	3,5%	-20,1%

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

Πίνακας 1.4: Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής* σε Βιομηχανία, Μεταποίηση, Ορυχεία-Λατομεία, στην Ελλάδα

	Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής Σύνολο Βιομηχανίας	% μεταβολή	Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής Μεταποίηση	% μεταβολή	Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής Ορυχεία-Λατομεία	% μεταβολή
2009	106,3		105,3		107,0	
2010	100,0	-5,9%	100,0	-5,2%	100,0	-6,5%
2011	94,3	-5,7%	90,9	-9,1%	98,0	-2,0%
2012	92,4	-2,0%	87,7	-3,5%	97,1	-0,9%
2013	89,5	-3,2%	86,8	-1,2%	86,0	-11,5%
2014	87,8	-1,9%	88,3	1,8%	85,7	-0,3%
2015	88,7	1,0%	89,8	1,8%	80,2	-6,5%
2016	90,9	2,5%	93,6	4,2%	68,4	-14,7%
2017	95,0	4,5%	97,2	3,8%	73,5	7,4%
2018 Q2	101,1	6,4%	105,9	8,9%	72,5	-1,3%

Πηγή: Eurostat-National Accounts, ΕΛ.ΣΤΑΤ., Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

* Ο Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής δεν περιλαμβάνει το σύνολο της βιομηχανίας, αλλά τους διψήφιους κλάδους 05-36, δηλ. σε επίπεδο τομέων, έτσι όπως αυτό ορίζεται από τις επίσημες ευρωπαϊκές στατιστικές αρχές, τα Ορυχεία-Λατομεία, τις Μεταποιητικές Βιομηχανίες, τον Ηλεκτρισμό και την Παροχή νερού (βλ. Ενότητα «Ευρετήριο κωδικοποιημένων ταξινομήσεων»).

Αναφορικά με το δείκτη που δείχνει τις επιχειρηματικές προσδοκίες για το σύνολο της Βιομηχανίας (εκτός των Κατασκευών) είναι σε αυξητική πορεία από το 2015. Το 2017 αυξήθηκε κατά 5,7% σε σχέση με το 2016 (από τις 91,9 το 2016 μονάδες στις 97,2 το 2017), σε συνέχεια αύξησης του κατά 4,5% το 2016 (από τις 88 μονάδες το 2015 στις 91,9 το 2016) και 0,5% το 2015 (από τις 87,5 μονάδες το 2014 στις 88 μονάδες το 2015). Αντίθετα την περίοδο 2009-2014 ήταν σε συνεχή πτώση (από τις 106,6 μονάδες στις 87,5 μονάδες, πτώση 17,9%). Το α' εξάμηνο του 2018 ο δείκτης παρουσιάζεται αυξημένος κατά 1,7% σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2017 (από τις 98,1 στις 99,8 μονάδες). Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών για τη Μεταποίηση ακολουθεί παρόμοια πορεία, καθώς την περίοδο 2009-2013 ήταν σε συνεχή πτωτική πορεία (105,3 μονάδες το 2009, 100,1 το 2010, 90,9 το 2011, 87,7 το 2012 και 86,8 μονάδες το 2013), ενώ την τετραετία 2014-2017 ανήλθε σταδιακά από τις 88,3 μονάδες στις 95 μονάδες. Το α' εξάμηνο του 2018 παρουσίασε αύξηση 0,5% σε σχέση με το αντίστοιχο εξάμηνο του 2017 (από τις 94,7 μονάδες στις 95,2 μονάδες). Τέλος, ο δείκτης χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού, την περίοδο 2012-2017 – με εξαίρεση το 2015 που παρουσίασε πτώση 4,1% (από τις 68,1 μονάδες το 2014 στις 65,3 μονάδες το 2015) – βρίσκεται σε αυξητική τροχιά με αποτέλεσμα το 2017 να διαμορφωθεί στις 69,5 μονάδες, δηλαδή 8,1% υψηλότερα σε σχέση με το 2012 (64,4 μονάδες). Το α' εξάμηνο του 2018 παρουσίασε αύξηση 4% σε σύγκριση με το α' εξάμηνο του 2017 (από τις 68,4 στις 71,2 μονάδες) (Πίνακας 1.5).

Πίνακας 1.5: Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής σε Βιομηχανία και Μεταποίηση (εποχικά προσαρμοσμένος) και ποσοστό χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού (01/2009-05/2018)

	Ποσοστό χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού (άξονας δεξιά)	Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής – Βιομηχανία (εκτός κατασκευών)	Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής – Μεταποίηση
2009	70,5	106,6	105,3
2010	68,5	100,0	100,1
2011	67,6	94,2	90,9
2012	64,4	92,1	87,7
2013	66,0	89,2	86,8
2014	68,1	87,5	88,3
2015	65,3	88,0	89,5
2016	67,9	91,9	93,4
2017	69,5	97,2	95,0
Α' 6μηνο 2018	68,4	98,1	94,7

Α' 6μηνο 2018	71,2	99,8	95,2
---------------	------	------	------

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

1.2.2 Επιμέρους κλάδοι μεταποίησης

Από τους επιμέρους κλάδους της Μεταποίησης, σε όρους παραγόμενου προϊόντος, όπως και στην περίπτωση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας, τα Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός κατέχουν το μεγαλύτερο μερίδιο στο παραγόμενο προϊόν της. Το μερίδιο από το 28,1% το 2009 (€14,6 δισεκ.) ανήλθε στο 29,2% το 2014 (€12,9 δισεκ.) για να συρρικνωθεί εκ νέου το 2017 στο 26,8% (€12,9 δισεκ.) (Πίνακας 1.6). Υψηλό και σημαντικά αυξημένο είναι το μερίδιο, στο παραγόμενο προϊόν της Μεταποίησης, του υποκλάδου Οπτάνθρακα και διύλισης πετρελαίου, το οποίο από το 17,2% το 2009 (€8,9 δισεκ.) ανήλθε στο 24,4% το 2014 (€10,8 δισεκ.) και στο 25,4% το 2017 (€12,2 δισεκ.). Το μερίδιο του υποκλάδου των Βασικών μετάλλων επίσης αυξήθηκε, και από 6,6% το 2009 (€3,4 δισεκ.) ανήλθε σε 7,4% το 2014 (€3,3 δισεκ.) και σε 9,4% το 2017 (€4,5 δισεκ.), ενώ αξιοσημείωτο είναι και το μερίδιο του υποκλάδου Μεταλλικών εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού το οποίο, αντίθετα, συρρικνώθηκε και από 7,2% το 2009 (€3,8 δισεκ.) κατήλθε στο 5,7% το 2014 (€2,6 δισεκ.) και 2017 (€2,8 δισεκ.). Πέραν των ανωτέρω, σημειώνεται η πτώση του μεριδίου του υποκλάδου Κλωστοϋφαντουργίας, Ένδυσης και Δέρματος από 5,5% το 2009 (€2,9 δισεκ.) σε 3% το 2014 (€1,3 δισεκ.) και 2,4% το 2017 (€1,2 δισεκ.), ενώ παρόμοια είναι η πορεία του μεριδίου του υποκλάδου Μη μεταλλικών ορυκτών το οποίο από 5,6% το 2009 (€2,9 δισεκ.) περιορίστηκε σε 3,6% το 2014 (€1,6 δισεκ.) και 3,7% το 2017 (€1,8 δισεκ.).

Την περίοδο 2014-2017 το παραγόμενο προϊόν των Ορυχείων-Λατομείων και της Μεταποίησης αυξήθηκε κατά 8,6% (από €44,2 δισεκ. σε €48 δισεκ.), ύστερα από τη σημαντική μείωση του την περίοδο 2009-2014 κατά 14,9% (από €51,9 δισεκ. το 2009). Συνολικά, την περίοδο 2009-2017 το παραγόμενο προϊόν των δύο κλάδων περιορίζεται κατά 7,5% (από €51,9 δισεκ. σε €48 δισεκ.), κατά τη διάρκεια της οποίας σε 9 υποκλάδους παρουσιάστηκε αύξηση του παραγόμενου προϊόντος και σε 11 πτώση του. Η ισχυρότερη άνοδος εντοπίζεται στους υποκλάδους Επισκευής και εγκατάστασης σε μηχανήματα και Εξοπλισμό (+78,1%, από €543,9 εκατ. σε €968,6 εκατ.), Οπτάνθρακα και Διύλισης πετρελαίου (+36,3%, από τα €8,9 δισεκ. στα €12,2 δισεκ.), Η/Υ, Ηλεκτρονικών και Οπτικών (+33,2%, από €338,2 εκατ. σε €450,4 εκατ.) και Βασικών μετάλλων (+33%, από €3,4 δισεκ. σε €4,5 δισεκ.). Από την άλλη πλευρά η μεγαλύτερη πτώση παρουσιάζεται στον Εξοπλισμό μεταφορών (-74,9%, από €931,9 εκατ. στα 234,2 εκατ.), στις Εκτυπώσεις (-66,9%, από €1,3 δισεκ. σε €417,5 εκατ.), στο Ξύλο (-66,4%, από €1,1 δισεκ. σε €363,6 εκατ.), στην Κλωστοϋφαντουργία, Ένδυση και Δέρμα (-59,8%, από €2,9 δισεκ. σε €1,2 δισεκ.), στα Έπιπλα και λοιπά μεταποίησης (-48,3%, από €1,8 δισεκ. σε €905,6 δισεκ.) και στα Μη μεταλλικά ορυκτά (-38,3%, από €2,9 δισεκ. σε €1,8 δισεκ.).

Επομένως, οι υποκλάδοι Τροφίμων Ποτών και Καπνού και Οπτάνθρακα και Διύλισης πετρελαίου παραμένουν αυτοί με το υψηλότερο μερίδιο στο παραγόμενο προϊόν της Μεταποίησης και Ορυχείων-Λατομείων, αλλά το μερίδιο και η αξία του παραγόμενου προϊόντος του πρώτου μειώθηκε ενώ το μερίδιο και το προϊόν του τελευταίου αυξήθηκε την περίοδο 2009-2017. Παράλληλα, την περίοδο αυτή παρατηρείται σημαντικός περιορισμός του παραγόμενου προϊόντος σε υποκλάδους με χαμηλή προστιθέμενη αξία όπως οι υποκλάδοι Εκτυπώσεων, Ξύλου, Κλωστοϋφαντουργίας, Ένδυσης και Δέρματος, Επίπλων και λουπών μεταποίησης αλλά και σημαντική άνοδος του παραγόμενου προϊόντος του υποκλάδου Η/Υ, Ηλεκτρονικών και Οπτικών.

Συνεχίζοντας με την εξέλιξη του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής (Δ.Β.Π.) προκύπτει ότι, συνολικά, στον κλάδο Ορυχείων και Λατομείων ενώ την περίοδο 2009-2014 περιορίστηκε κατά 19,9% (από τις 107 μονάδες στις 85,7 μονάδες) την περίοδο 2014-2017 η μείωση του διαμορφώθηκε σε 14,2% (από τις 85,7 στις 73,5 μονάδες). Συνολικά, την περίοδο 2009-2017 η μείωση του Δ.Β.Π. του κλάδου συρρικνώθηκε κατά 31,3% (από τις 107 στις 73,5 μονάδες) (Πίνακας 1.7). Στον κλάδο Μεταποίησης η μείωση του Δ.Β.Π. τις περιόδους 2009-2014, 2014-2017 και 2009-2017 διαμορφώθηκε σε 16% (από τις 105,3 στις 88,4 μονάδες), 10% (97,2 μονάδες το 2017) και 7,7% (από τις 105,3 μονάδες στις 97,2 μονάδες), αντίστοιχα.

Πίνακας 1.6: Παραγόμενο προϊόν (σε εκατ. €, αλυσωτοί δείκτες όγκου, έτος βάσης 2005) υποκλάδων Μεταποίησης και ποσοστιαίες μεταβολές του στην Ελλάδα (2009, 2014, 2017)

	2009	2014	2017	2009	2014	2017	% 2009-2014	% 2014-2017	% 2009-2017
B: Ορυχεία και Λατομεία	1.285,6	1.087,9	968,6	2,5%	2,5%	2,0%	-1,4%	-1,0%	-2,7%
C10-C12: Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός	14.598,7	12.927,8	12.847,9	28,1%	29,2%	26,8%	-1,4%	-1,6%	-2,0%
C13-C15: Κλωστοϋφαντουργία, Ένδυση και Δέρμα	2.874,8	1.319,4	1.157,0	5,5%	3,0%	2,4%	-5,1%	-1,3%	-5,8%
C16: Ξύλο	1.080,9	355,5	363,6	2,1%	0,8%	0,8%	-6,1%	2,3%	-6,4%
C17: Χαρτί	970,1	996,2	1.013,2	1,9%	2,3%	2,1%	2,7%	1,7%	4,4%
C18: Εκτυπώσεις	1.262,0	507,6	417,5	2,4%	1,1%	0,9%	-5,8%	-1,8%	-6,9%
C19: Οπτάνθρακας και Διύλιση πετρελαίου	8.937,7	10.783,2	12.178,3	17,2%	24,4%	25,4%	20,6%	12,9%	36,3%
C20: Χημικά	1.907,9	1.740,5	1.964,7	3,7%	3,9%	4,1%	-0,8%	12,9%	3,0%
C21: Φαρμακευτικά	1.768,1	1.474,0	1.839,0	3,4%	3,3%	3,8%	-1,6%	24,8%	4,0%
C22: Καουτσούκ και Πλαστικά	1.469,6	1.489,3	1.557,1	2,8%	3,4%	3,2%	1,3%	4,6%	6,0%
C23: Μη μεταλλικά ορυκτά	2.886,5	1.573,7	1.780,2	5,6%	3,6%	3,7%	-5,5%	13,1%	-3,3%
C24: Βασικά μέταλλα	3.405,9	3.283,8	4.531,2	6,6%	7,4%	9,4%	-3,6%	38,0%	33,0%
C25: Μεταλλικά, εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού	3.738,5	2.539,6	2.759,6	7,2%	5,7%	5,7%	-2,1%	8,7%	-2,2%
C26: Η/Υ, Ηλεκτρονικά και Οπτικά	338,2	414,5	450,4	0,7%	0,9%	0,9%	22,6%	8,7%	33,2%
C27: Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	804,6	709,8	816,6	1,5%	1,6%	1,7%	-1,8%	13,0%	1,5%
C28: Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	1.106,4	876,0	1.072,6	2,1%	2,0%	2,2%	-1,8%	22,4%	-3,1%
C29: Μηχανοκίνητα οχήματα	266,7	142,0	196,4	0,5%	0,3%	0,4%	-4,8%	38,3%	-2,4%
C30: Εξοπλισμός μεταφορών	931,9	110,1	234,2	1,8%	0,2%	0,5%	-88,2%	112,7%	-76,9%
C31-C32: Επίπλα και λοιπά μεταποίησης	1.751,0	822,7	905,6	3,4%	1,9%	1,9%	-55,0%	10,1%	-43,3%
C33: Επισκευή και εγκατάσταση σε μηχανήματα και εξοπλισμός	543,9	1.050,9	968,6	1,0%	2,4%	2,0%	93,2%	-8,8%	78,1%
ΣΥΝΟΛΟ	51.929,0	44.204,5	48.022,3	100,0%	100,0%	100,0%	-14,9%	8,6%	-7,5%

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

Ως προς τους επιμέρους υποκλάδους των Ορυχείων-Λατομείων προκύπτει ότι μόνο ένας, ο κλάδος Άντλησης αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου, παρουσιάζει την περίοδο 2014-

2017 αύξηση (κατά 98,8%) (από τις 57,5 μονάδες στις 114,3 μονάδες), σε συνέχεια μείωσης του κατά 18,1% την περίοδο 2009-2014 (από τις 70,2 μονάδες το 2009). Παρομοίως είναι ο μοναδικός υποκλάδος των Ορυχείων και Λατομείων που την περίοδο 2009-2017 αυξήθηκε ο Δ.Β.Π. του κατά 62,8%, δηλαδή από τις 70,2 στις 114,3 μονάδες. Από την άλλη πλευρά, η σημαντικότερη μείωση στο Δ.Β.Π. εντοπίζεται στον υποκλάδο Εξόρυξης άνθρακα και λιγνίτη. Την περίοδο 2009-2014 η μείωση έφτασε το 23,3% (από τις 115,1 στις 88,3 μονάδες), ενώ την τετραετία 2014-2017 η πτώση του ήταν υψηλότερη αφού διαμορφώθηκε σε 25,3% (66 μονάδες το 2017). Ως αποτέλεσμα στο σύνολο της περιόδου 2009-2017 η πτώση του έφτασε το 42,7%.

Πίνακας 1.7: Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής υποκλάδων Μεταποίησης (έτος βάσης 2010), στην Ελλάδα

	2009	2014	2017	% 2009-2014	% 2014-2017	% 2009-2017
B05: Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη	115,1	88,3	66,0	-13,3%	-25,3%	-42,7%
B06: Άντληση αργού πετρελαίου	70,2	57,5	114,3	-18,1%	98,8%	62,8%
B07: Εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων	86,1	85,1	83,0	-1,2%	-2,5%	-3,6%
B08: Άλλες εξορυκτικές και μεταλλευτικές δραστηριότητες	100,1	83,1	82,5	-17,0%	-0,7%	-17,6%
B: Ορυχεία και Λατομεία	107,0	85,7	73,5	-19,9%	-14,2%	-31,3%
C10: Τρόφιμα	104,2	93,9	95,9	-9,9%	2,1%	-8,0%
C11: Ποτά	108,2	86,1	81,5	-20,4%	-5,3%	-24,7%
C12: Καπνός	121,2	98,9	97,9	-18,4%	-1,0%	-19,2%
C13: Κλωστοϋφαντουργία,	126,0	60,7	63,6	-51,8%	4,8%	-49,5%
C14: Ένδυση	130,1	62,8	45,9	-51,7%	-26,9%	-64,7%
C15: Δέρμα	158,4	52,7	47,2	-66,7%	-10,4%	-70,2%
C16: Ξύλο	91,4	42,1	43,1	-53,9%	2,4%	-52,8%
C17: Χαρτί	103,5	96,5	98,8	-6,8%	2,4%	-4,5%
C18: Εκτυπώσεις	116,4	57,5	47,3	-50,6%	-17,7%	-59,4%
C19: Οπτάνθρακας και Διύλιση πετρελαίου	94,6	118,4	134,4	25,2%	13,5%	42,1%
C20: Χημικά	98,5	91,7	103,3	-6,9%	12,6%	4,9%
C21: Φαρμακευτικά	97,7	98,4	130,2	0,7%	32,3%	33,3%
C22: Καουτσούκ και Πλαστικά	107,5	88,6	92,6	-7,6%	4,5%	-13,9%
C23: Μη μεταλλικά ορυκτά	116,6	55,7	62,8	-52,2%	12,7%	-46,1%
C24: Βασικά μέταλλα	89,3	101,8	141,1	14,0%	38,6%	58,0%
C25: Μεταλλικά, εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού	99,8	78,0	85,5	-21,8%	9,6%	-14,3%
C26: Η/Υ, Ηλεκτρονικά και Οπτικά	136,2	98,9	111,7	-27,4%	12,9%	-18,0%
C27: Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	104,2	63,5	73,2	-39,1%	15,3%	-29,8%
C28: Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	126,6	84,4	103,0	-33,3%	22,0%	-18,6%
C29: Μηχανοκίνητα οχήματα	101,7	65,7	91,7	-35,4%	39,6%	-9,8%
C30: Εξοπλισμός μεταφορών	154,1	28,5	64,8	-81,5%	127,4%	-47,9%
C31: Έπιπλα	123,4	47,8	51,2	-61,3%	7,1%	-58,5%
C32: Λοιπά μεταποίησης	111,7	81,7	93,0	-26,9%	13,8%	-16,7%
C33: Επισκευή και εγκατάσταση σε μηχανήματα και Εξοπλισμός	129,6	73,1	60,3	-43,6%	-17,5%	-53,5%
C: Μεταποίηση	105,3	88,4	97,2	-16,0%	10,0%	-7,7%

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

Στους υποκλάδους της Μεταποίησης, σε 18 από τους 24 την περίοδο 2014-2017 παρουσιάζεται αύξηση στο δείκτη βιομηχανικής παραγωγής, σε αντίθεση με την περίοδο 2009-2014, όπου μόνο σε τρεις υποκλάδους παρουσιάστηκε άνοδος (Οπτάνθρακας και Διύλιση πετρελαίου +25,2%, Βασικά μέταλλα +14% και Φαρμακευτικά +0,7%). Η μεγαλύτερη αύξηση την περίοδο 2014-2017 στον Δ.Β.Π. παρουσιάστηκε στον υποκλάδο Εξοπλισμού μεταφορών η οποία διαμορφώθηκε σε 127,4% (από τις 28,5 μονάδες στις 64,8), ενώ

μικρότερη αλλά σημαντική ήταν και η άνοδος στα Μηχανοκίνητα οχήματα κατά 39,6% (από τις 65,7 στις 91,7 μονάδες), στα Βασικά μέταλλα κατά 38,6% (από τις 101,8 μονάδες στις 141,1) και στα Φαρμακευτικά κατά 32,3% (από τις 98,4 μονάδες στις 130,2). Από την άλλη πλευρά η σημαντικότερη πτώση του Δ.Β.Π. σε υποκλάδους της Μεταποίησης εντοπίζεται στην Ένδυση όπου την περίοδο 2014-2017 περιορίστηκε κατά 26,9% (από τις 62,8 μονάδες στις 45,9) και στον υποκλάδο Επισκευής και εγκατάστασης σε μηχανήματα και Εξοπλισμός κατά 17,5% (από τις 73,1 μονάδες στις 60,3).

Την περίοδο 2009-2017 μόνο σε πέντε υποκλάδους παρουσιάστηκε άνοδος του Δ.Β.Π., στην Άντληση αργού πετρελαίου (+62,8%, από 70,2 σε 114,3 μονάδες), στα Βασικά μέταλλα (+58%, από 89,3 σε 141,1 μονάδες), στον Οπτάνθρακα και Διύλιση πετρελαίου (+42,1%, από τις 94,6 στις 134,4 μονάδες), στα Φαρμακευτικά (+33,3%, από τις 97,7 μονάδες στις 130,2 μονάδες) και στα Χημικά (+4,9%, από τις 98,5 στις 103,3 μονάδες). Την ίδια περίοδο οι ισχυρότερες μειώσεις στο Δ.Β.Π. εντοπίζονται στους υποκλάδους Δέρματος (-70,2%), Ένδυσης (-64,7%), Εκτυπώσεων (-59,4%), Επίπλων (-58,5%), Εξοπλισμού μεταφορών (-57,9%), Επισκευής και εγκατάστασης σε μηχανήματα και Εξοπλισμός (-53,5%), Ξύλου (-52,8%), Κλωστοϋφαντουργίας (-49,5%) και Εξόρυξης άνθρακα και λιγνίτη (-42,7%), δηλαδή κυρίως σε κλάδους με χαμηλά προστιθέμενη αξία.

1.3 Απασχόληση και ανθρώπινο δυναμικό

1.3.1 Μεταποίηση και λοιποί τομείς

Στη συγκεκριμένη παράγραφο εξετάζονται οι πρόσφατες εξελίξεις στην απασχόληση. Εκτός από την εξέλιξη της απασχόλησης σε επίπεδο τομέων και βασικών κλάδων της οικονομίας πραγματοποιείται ανάλυσή της ανά επαγγελματική κατηγορία τόσο στο σύνολο της οικονομίας όσο και στη Μεταποίηση, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ε.Ε.-28 καθώς και ανάλυσή της ανά ηλικιακή κατηγορία στην Ελλάδα.

Σε σχέση με την απασχόληση στο σύνολο της οικονομίας, ενώ την περίοδο 2009-2014 περιορίστηκε κατά 22,4%, δηλαδή από τους 4,56 εκατ. απασχολούμενους στους 3,54 εκατ., την περίοδο 2014-2017 ενισχύθηκε κατά 6,1% στους 3,75 εκατ. (Πίνακας 1.8). Συνολικά την περίοδο 2009-2017 η απασχόληση συρρικνώθηκε κατά 17,6% (ή 803,2 χιλ. άτομα).

Σε επίπεδο τομέων, ενώ την περίοδο 2009-2014 όλοι παρουσίασαν πτώση στην απασχόληση, την περίοδο 2014-2017 μόνο ο Πρωτογενής τομέας παρουσίασε μείωση της απασχόλησης του (-5,5% ή -26,5 χιλ. άτομα, από τους 479,9 χιλ. στους 453,4). Συνολικά την 9ετία 2009-2017 όλοι οι κλάδοι εμφάνισαν πτώση στην απασχόληση. Σε απόλυτους αριθμούς, η μεγαλύτερη

μείωση (339,2 χιλ. άτομα) εντοπίζεται στο Τριτογενή τομέα, όπου οι απασχολούμενοι από τους 3.060,5 χιλ. περιορίστηκαν στους 2.721,3 χιλ. (-11,1%).

Συνεχίζοντας την ανάλυση σε επίπεδο κλάδων δραστηριότητας η εικόνα που προκύπτει είναι ότι οι κλάδοι με το υψηλότερο παραγόμενο προϊόν απασχολούν και τους περισσότερους εργαζόμενους. Έτσι, ο κλάδος Χονδρικού-Λιανικού εμπορίου απασχολεί το 1/3 περίπου του εργατικού δυναμικού παράγοντας το ¼ περίπου του παραγόμενου προϊόντος της χώρας. Το μερίδιο του κλάδου στη συνολική απασχόληση αυξήθηκε από 30% το 2009 (1.365,6 χιλ. εργαζόμενοι) στο 30,9% το 2014 (1.094,3 χιλ.) και σε 32,5% το 2017 (1.218,2 χιλ.). Άλλο 1/5 των απασχολούμενων της οικονομίας εργάζεται στη Δημόσια διοίκηση η οποία παράγει το 15% περίπου του παραγόμενου προϊόντος. Το μερίδιο της αυξήθηκε από 20,6% το 2009 (940,2 χιλ. απασχολούμενοι) στο 22,9% το 2014 (810,5 χιλ.) και το 2017 (858 χιλ.). Στη Γεωργία-Δασοκομία-Αλιεία, η οποία συνεισφέρει το 5% περίπου του παραγόμενου προϊόντος, το μερίδιο της στη συνολική απασχόληση από 11,7% το 2009 (532,9 χιλ. άτομα) ανήλθε σε 13,6% το 2014 (479,9 χιλ.) και το 2017 περιορίστηκε στο 12,1% το 2017 (453,4 χιλ.). Σημαντική είναι η συρρίκνωση της απασχόλησης και στις Κατασκευές – η συμμετοχή της οποίας στο παραγόμενο προϊόν την περίοδο 2009-2017 περιορίστηκε από 8,4% σε 4,4% – με συνέπεια τη συρρίκνωση του ποσοστού συμμετοχής της στη συνολική απασχόληση. Από 8,1% το 2009 (370,7 χιλ. απασχολούμενοι) περιορίστηκε στο 4,3% το 2014 (151,6 χιλ.) και στο 4% το 2017 (149,3 χιλ. άτομα).

Την πενταετία 2009-2014 όλοι οι κλάδοι εμφάνισαν πτώση της απασχόλησης, ενώ την τριετία 2014-2017 μόνο οι κλάδοι Γεωργίας, Δασοκομίας και Αλιείας (κατά -5,5% ή -26,5 χιλ. εργαζόμενους), Τεχνών, Διασκέδασης, Ψυχαγωγίας και Άλλων υπηρεσιών (κατά -1,5% ή -2,6 χιλ.), Κατασκευών (-1,5% ή -2,3 χιλ.) και Χρηματοπιστωτικών και Ασφαλιστικών δραστηριοτήτων (-0,2% ή 0,2 χιλ.). Την συγκεκριμένη τριετία η μεγαλύτερη άνοδος σε απόλυτους αριθμούς εντοπίζεται στους κλάδους Χονδρικού-Λιανικού εμπορίου (+123,9 χιλ. ή +11,3%), Δημόσιας διοίκησης (+47,5 χιλ. ή +5,9%) και Μεταποίησης (+42,5 χιλ. ή +13%).

Τέλος, την οκταετία 2009-2017 μόνο ο κλάδος Ηλεκτρικού ρεύματος, Φυσικού αερίου, Ατμού και Κλιματισμού εμφάνισε άνοδο στην απασχόληση του κατά 10,2% ή 2,9 χιλ. άτομα (από τους 28,5 χιλ. απασχολούμενους στους 31,4 χιλ.). Την ίδια περίοδο οι μεγαλύτερες ποσοστιαίες μειώσεις εντοπίζονται στις Κατασκευές (-59,7% ή -221,4 χιλ., από τους 370,7 χιλ. στους 149,3 χιλ.), στη Διαχείριση ακίνητης περιουσίας (-54,1% ή 4,6 χιλ., από τους 8,5 χιλ. στους 3,9 χιλ.), στη Μεταποίηση (-30,6% ή -162,9 χιλ., από τους 533,1 χιλ. στους 370,2 χιλ.) και στις Τέχνες, Διασκέδαση, Ψυχαγωγία και Άλλες υπηρεσίες (-28,9% ή -67,6 χιλ., από τους 234,1 χιλ. στους 166,5 χιλ.). Τέλος, στο Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο την ίδια περίοδο χάθηκαν 147,4 χιλ. θέσεις εργασίας (-10,8%, από τους 1.365,6 χιλ. στους 1.218,2 χιλ. απασχολούμενους).

Επομένως, την υπό εξέταση περίοδο (2009-2017) από τους κλάδους με τη μεγαλύτερη συνεισφορά στην απασχόληση, δηλαδή τους κλάδους Χονδρικού-Λιανικού εμπορίου, Μεταφορών και Τουρισμού και Δημόσιας Διοίκησης καθώς και από τους κλάδους Μεταποίησης και Κατασκευών προέρχεται το 76,4% της απώλειας θέσεων στην Ελληνική οικονομία, παρά την άνοδο της απασχόλησης σε αυτούς – όπως και σε όλους σχεδόν τους υπόλοιπους κλάδους – την τετραετία 2014-2017.

Πίνακας 1.8: Απασχόληση (σε χιλ.) στους βασικούς κλάδους της οικονομίας, κατανομή της ανά κλάδο και ποσοστιαίες μεταβολές της στην Ελλάδα (2009, 2014, 2017)

	2009	2014	2017	2009	2014	2017	% 2009-2014	% 2014-2017	% 2009-2017
A: Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία	532,9	479,9	453,4	11,7%	13,6%	12,1%	-9,9%	-5,5%	-14,9%
B-C: Μεταποίηση	533,1	327,7	370,2	11,7%	9,3%	9,9%	-38,5%	13,0%	-30,6%
D: Ηλεκτρικό ρεύμα, Φυσικό αέριο, Ατμός και κλιματισμός	28,5	27,5	31,4	0,6%	0,8%	0,8%	-3,5%	14,2%	10,2%
E: Νερό και Διαχείριση αποβλήτων	30,5	22,8	27,4	0,7%	0,6%	0,7%	-25,2%	20,2%	-10,2%
F: Κατασκευές	370,7	151,6	149,3	8,1%	4,3%	4,0%	-59,1%	-1,5%	-59,7%
G-I: Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο, Μεταφορές και Τουρισμός	1.365,6	1.094,3	1.218,2	30,0%	30,9%	32,5%	-19,8%	11,3%	-10,8%
J: Ενημέρωση και Επικοινωνία	87,6	76,3	87,0	1,9%	2,2%	2,3%	-12,9%	14,0%	-0,7%
K: Χρηματοπιστωτικές και Ασφαλιστικές δραστηριότητες	114,6	93,0	92,8	2,5%	2,6%	2,5%	-18,8%	-0,2%	-19,0%
L: Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	8,5	3,9	3,9	0,2%	0,1%	0,1%	-54,1%	0,0%	-54,1%
M-N: Επαγγελματικές, Επιστημονικές, Τεχνικές, Διοικητικές και Υποστηρικτικές δραστηριότητες	309,9	279,7	294,9	6,8%	7,9%	7,9%	-9,7%	5,4%	-4,8%
O-Q: Δημόσια διοίκηση, Άμυνα, Εκπαίδευση, Υγεία και Κοινωνική μέριμνα	940,2	810,5	858,0	20,6%	22,9%	22,9%	-13,8%	5,9%	-8,7%
R-U: Τεχνες, Διασκέδαση, Ψυχαγωγία και Άλλες υπηρεσίες	234,1	169,1	166,5	5,1%	4,8%	4,4%	-27,8%	-1,5%	-28,3%
ΣΥΝΟΛΟ	4.556,2	3.536,3	3.753,0	100,0%	100,0%	100,0%	-22,4%	6,1%	-17,8%
Πρωτογενής τομέας	532,9	479,9	453,4	11,7%	13,6%	12,1%	-9,9%	-5,5%	-14,9%
Δευτερογενής τομέας	592,1	378,0	429,0	13,0%	10,7%	11,4%	-16,2%	13,5%	-21,5%
Κατασκευές	370,7	151,6	149,3	8,1%	4,3%	4,0%	-59,1%	-1,5%	-59,7%
Τριτογενής τομέας	3.060,5	2.526,8	2.721,3	67,2%	71,5%	72,5%	-17,4%	7,7%	-11,1%
ΣΥΝΟΛΟ	4.556,2	3.536,3	3.753,0	100,0%	100,0%	100,0%	-22,4%	6,1%	-17,8%

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

Ως προς τα μερίδια των ηλικιακών κατηγοριών 15-24 ετών, 25-49 ετών και 50-64 ετών στη συνολική απασχόληση της οικονομίας και της Μεταποίησης παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 1.9). Κατά τη διάρκεια της χρονικής περιόδου 2009-2017 τόσο στο σύνολο της απασχόλησης όσο και στη Μεταποίηση υποχώρησε ελαφρά το ποσοστό των εργαζομένων ηλικίας 15-24 ετών (από 6,2% και 6,4% το 2009 στο 4% και 4,1% το 2017, αντίστοιχα) με παράλληλη αύξηση του ποσοστού των εργαζομένων ηλικίας 50-64 ετών (από 23,7% και 22,2% το 2009 σε 28% και 25,1%, αντίστοιχα). Στην ηλικιακή κατηγορία 25-49 ετών παρατηρείται μικρή πτώση των σχετικών ποσοστών την περίοδο 2009-2017 (από 70,2% και 71,4% σε 68% και 70,9%, αντίστοιχα). Σε απόλυτα μεγέθη, ενώ την περίοδο 2009-2014 παρουσιάζεται σε όλες τις ηλικιακές κατηγορίες πτώση του αριθμού των εργαζομένων, την περίοδο 2014-2017 σε όλες τις ηλικιακές κατηγορίες παρουσιάζεται άνοδος της απασχόλησης, η οποία όμως δεν ανήλθε σε υψηλότερα επίπεδα από αυτά του 2009.

Πίνακας 1.9: Κατανομή απασχολούμενων ανά ηλικιακή κατηγορία στο σύνολο της οικονομίας και στη Μεταποίηση, στην Ελλάδα (2009, 2014, 2017)

2009						
	Από 15-24 ετών	Από 25-49 ετών	Από 50-64 ετών	Από 15-24 ετών	Από 25-49 ετών	Από 50-64 ετών
Σύνολο	275,8	3.135,5	1.058,0	6,2%	70,2%	23,7%
C - Μεταποίηση	32,7	367,3	114,2	6,4%	71,4%	22,2%
2014						
	Από 15-24 ετών	Από 25-49 ετών	Από 50-64 ετών	Από 15-24 ετών	Από 25-49 ετών	Από 50-64 ετών
Σύνολο	145,6	2.434,4	899,5	4,2%	70,0%	25,9%
C - Μεταποίηση	9,4	228,6	75,7	3,0%	72,9%	24,1%
2017						
	Από 15-24 ετών	Από 25-49 ετών	Από 50-64 ετών	Από 15-24 ετών	Από 25-49 ετών	Από 50-64 ετών
Σύνολο	148,2	2.505,1	1.029,4	4,0%	68,0%	28,0%
C - Μεταποίηση	14,4	251,9	89,2	4,1%	70,9%	25,1%

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

1.3.2 Βασικές επαγγελματικές κατηγορίες

Ως προς τις βασικές επαγγελματικές κατηγορίες, στους παρακάτω πίνακες αποτυπώνεται η κατανομή της απασχόλησης ανά επαγγελματική κατηγορία στο σύνολο της οικονομίας και της Μεταποίησης, στην Ελλάδα και την Ε.Ε.-28, το 2008 και το 2015 (Πίνακας 1.10).

Από την επεξεργασία των διαθέσιμων στοιχείων, προκύπτει ότι για την Ελλάδα, αλλά και την Ε.Ε.-28, η μεγάλη πλειονότητα των εργαζομένων στη Μεταποίηση (1 στους 3 στην Ε.Ε.-28 και 4 στους 10 στην Ελλάδα), τόσο το 2008 όσο και το 2015, είναι Ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα. Έπονται οι Χειριστές βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων-εξοπλισμού και συναρμολογητές, όπου το ποσοστό τους στη Ε.Ε.-28 περιορίζεται από το 23,8% το 2008 στο 19,7% το 2015 και στην Ελλάδα από το 22,4% στο 15,9%. Επίσης, στην Ε.Ε.-28, στην περίπτωση της Μεταποίησης σημαντικό είναι το ποσοστό των Τεχνικών και βοηθών και ασκούντων συναφή επαγγέλματα, όπου το σχετικό ποσοστό αυξήθηκε από το 13,1% το 2008 στο 15,4% το 2015, όταν το αντίστοιχο ποσοστό στην Ελλάδα και τα δύο έτη διαμορφώθηκε στο 7,7%. Παράλληλα, στην Ελλάδα αξιοσημείωτο είναι το ποσοστό των Γραφείων όπου το σχετικό ποσοστό από 8,1% το 2008 ανήλθε στο 8,3% το 2015, ενώ στην Ε.Ε.-28 διαμορφώθηκε και τα δύο έτη στο 7,7%. Τέλος, σημειώνεται στην Ελλάδα η άνοδος μεταξύ των δύο ετών το ποσοστού των ατόμων που απασχολούνται στην παροχή υπηρεσιών και στις πωλήσεις, από το 2,6% στο 8,1%, όταν το αντίστοιχο ποσοστό την Ε.Ε.-28 διαμορφώθηκε σε 2,3% και 3,1%.

Στο σύνολο της οικονομίας, στην Ε.Ε.-28 και στην Ελλάδα, τα έτη 2008 και 2015 σημαντικός αριθμός εργαζομένων είναι Προσοντούχοι και άλλοι ειδικοί (από 14,8% σε 18,6% στην Ελλάδα και από 13,8% σε 18,8% στην Ε.Ε.-28), και Ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα (από 14,3% σε 9,6% στην Ελλάδα και από 13,9% σε 11,7% στην Ε.Ε.-28). Σημαντική επαγγελματική κατηγορία στην Ε.Ε.-28 είναι οι Τεχνικοί και βοηθοί και

ασκούντες συναφή επαγγέλματα (το ποσοστό τους από το 16,2% το 2008 κατήλθε ελαφρά στο 15,9% το 2015), ενώ στην Ελλάδα οι Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και στις πωλήσεις (το ποσοστό τους από το 14,5% το 2008 ανήλθε στο 23,7% το 2015) και οι Γραφείς (το ποσοστό τους από 11,6% το 2008 κατήλθε στο 10,5% το 2015).

Επιπρόσθετα, από τον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 1.11), προκύπτει ότι οι Ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα και οι Χειριστές βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων και εξοπλισμού και συναρμολογητές τόσο στην Ελληνική όσο και στην Ευρωπαϊκή Μεταποίηση, αποτελούσαν το 2008 και το 2015 τη μεγάλη πλειοψηφία των απασχολούμενων του κλάδου. Τα ποσοστά στην περίπτωση της Ελλάδας από 33,5% και 36,8% το 2008 διαμορφώθηκαν σε 40,1% και 25,6%, αντίστοιχα, το 2015. Στην περίπτωση των συγκεκριμένων ειδικοτήτων για την Ε.Ε.-28 τα αντίστοιχα ποσοστά διαμορφώθηκαν από 38,8% και 47,6% το 2008 σε 41% και 41,4%, αντίστοιχα, το 2015. Έπονται οι Ανειδίκευτοι εργάτες, χειρωνάκτες και μικροεπαγγελματίες, όπου το ποσοστό τους στην Ελλάδα από 10,1% το 2008 ανήλθε σε 12,6% το 2015 και στην Ε.Ε.-28 από 12,6% σε 11,8%, καθώς και οι Τεχνικοί και βοηθοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα, όπου στην περίπτωση της Ελλάδας μειώθηκε από 10,6% σε 8,7% ενώ στην περίπτωση της Ε.Ε.-28 από 13,8% το 2008 ανήλθε στο 14,9% το 2015. Τέλος, ακολουθούν τα Ανώτερα διευθυντικά και διοικητικά στελέχη, με τα ποσοστά μεταξύ 2008 και 2015 να διαμορφώνονται στην Ελλάδα από 8,7% σε 8,9% και στην Ε.Ε.-28 από 14,2% σε 15,2%.

Πίνακας 1.10: Κατανομή απασχολούμενων ανά βασική επαγγελματική κατηγορία στο σύνολο της οικονομίας και στη Μεταποίηση, στην Ελλάδα και την Ε.Ε.-28 (2008, 2015)

Βασικές επαγγελματικές κατηγορίες	2008 - ΕΕ28		2015 - ΕΕ28		2008 - Ελλάδα		2015 - Ελλάδα	
	Σύνολο τομέων	Μεταποίηση	Σύνολο τομέων	Μεταποίηση	Σύνολο τομέων	Μεταποίηση	Σύνολο τομέων	Μεταποίηση
Ανώτερα διευθυντικά και διοικητικά στελέχη	8,3%	6,9%	5,9%	5,9%	10,4%	7,6%	3,1%	3,0%
Προσωντοί και άλλοι ειδικοί	13,8%	7,1%	18,8%	9,8%	14,8%	5,2%	18,6%	5,9%
Τεχνικοί βοηθοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	16,2%	13,1%	15,9%	15,4%	8,6%	7,7%	8,2%	7,7%
Γραφείς	10,7%	7,7%	9,7%	7,7%	11,6%	8,1%	10,5%	8,3%
Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και στις πωλήσεις	13,7%	2,3%	16,9%	3,1%	14,5%	2,6%	23,7%	8,1%
Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι και αλιείς	4,3%	0,2%	3,8%	0,2%	10,6%		12,0%	
Ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	13,9%	31,4%	11,7%	31,1%	14,3%	40,5%	9,6%	41,4%
Χειριστές βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων, εξοπλισμού και συναρμολογητές	8,5%	23,8%	7,3%	19,7%	7,2%	22,4%	5,8%	15,9%
Ανειδίκευτοι εργάτες, χειρωνάκτες και μικροεπαγγελματίες	9,7%	7,2%	9,2%	7,0%	6,8%	5,8%	7,1%	9,7%
Ένοπλες δυνάμεις	0,6%		0,6%		1,2%		1,6%	
Άνευ κατάταξης	0,3%	0,3%	0,2%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

Δηλαδή στην Ελληνική μεταποίηση, λόγω και της φύσης της δραστηριότητας της, σημαντικό ποσοστό των απασχολούμενων είναι ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα καθώς και Χειριστές βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων, εξοπλισμού

και συναρμολογητές. Στο σύνολο της Ελληνικής οικονομίας σημαντικό ποσοστό απασχολούμενων είναι οι Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και στις πωλήσεις, οι προσοντούχοι και άλλοι ειδικοί καθώς και οι Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι και αλιείς.

Πίνακας 1.11: Κατανομή απασχολούμενων στη Μεταποίηση ανά βασική επαγγελματική κατηγορία, στην Ελλάδα και την Ε.Ε.-28 (2008, 2015)

Βασικές επαγγελματικές κατηγορίες	2008 - ΕΕ-28	2015 - ΕΕ28	2008 - Ελλάδα	2015 - Ελλάδα
	Μεταποίηση	Μεταποίηση	Μεταποίηση	Μεταποίηση
Ανώτερα διευθυντικά και διοικητικά στελέχη	14,2%	15,2%	8,7%	8,9%
Προσοντούχοι και άλλοι ειδικοί	8,9%	8,0%	4,1%	3,0%
Τεχνικοί βοηθοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	13,8%	14,9%	10,6%	8,7%
Γραφείς	12,3%	12,3%	8,3%	7,4%
Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και στις πωλήσεις	2,9%	2,8%	2,1%	
Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι και αλιείς	0,8%	0,8%		0,0%
Ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	38,8%	41,0%	33,5%	40,1%
Χειριστές βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων, εξοπλισμού και συναρμολογητές	47,6%	41,4%	36,8%	25,6%
Ανείδικευτοι εργάτες, χειρωνάκτες και μικροεπαγγελματίες	12,6%	11,8%	10,1%	12,6%
Ένοπλες δυνάμεις				

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

1.3.3 Βασικές εκπαιδευτικές κατηγορίες

Αναφορικά με το επίπεδο μόρφωσης, παρατίθενται δύο διαφορετικές κατανομές για το 2014. Η πρώτη δείχνει την κατανομή ανά εκπαιδευτική κατηγορία των τομέων δραστηριότητας και η δεύτερη την κατανομή ανά τομέα δραστηριότητας των εκπαιδευτικών κατηγοριών.

Σε σχέση με την πρώτη κατανομή (Πίνακας 1.12), προκύπτει ότι 2 στα 10 άτομα (20,8%) με προσχολική εκπαίδευση εργάζονταν στη Μεταποίηση ενώ περίπου 4 στα 10 (37,1%) στο Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο. Παράλληλα, το 13,2%, αυτών εργάζονταν στον Πρωτογενή τομέα και ένα 8,2% στη Δημόσια Διοίκηση.

Πάνω από 3 στους 10 (31%) με πρωτοβάθμια εκπαίδευση απασχολούνταν στη Μεταποίηση και 1 στους 4 (25,9%) στο Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο, ενώ παρόμοια είναι η κατανομή για απόφοιτους κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (32,6% και 28,1%, αντίστοιχα) και ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (28,8% και 25,5%, αντίστοιχα). Στην περίπτωση των αποφοίτων μεταδευτεροβάθμιας μη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης το 21,1% αυτών εργάζονται στη Μεταποίηση, το 27,8% στο Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο και το 15% στη Δημόσια διοίκηση, ενώ υπάρχει και ένα 9,9% που εργάζονται στον κλάδο Επαγγελματικών, Επιστημονικών, Τεχνικών, Διοικητικών και Υποστηρικτικών δραστηριοτήτων. Παρόμοια είναι η κατανομή στην περίπτωση των εργαζομένων που είναι απόφοιτοι πρώτου επιπέδου πανεπιστημιακής εκπαίδευσης (22%, 22,7%, 17,1% και 12,2%, αντίστοιχα), ενώ στην περίπτωση των

αποφοίτων δευτέρου επιπέδου πανεπιστημιακής εκπαίδευσης πάνω από 4 στους 10 (44,5%) εργάζονται στη Δημόσια διοίκηση και μόλις το 14,6% και 15,9% στο Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο και στον κλάδο Επαγγελματικών, Επιστημονικών, Τεχνικών, Διοικητικών και Υποστηρικτικών δραστηριοτήτων.

Συνοπτικά, οι κλάδοι Μεταποίησης, Χονδρικού-Λιανικού εμπορίου και Δημόσια διοίκησης συγκεντρώνουν τους περισσότερους αποφοίτους όλων των κατηγοριών (πάνω από 60% αυτών). Μάλιστα, στους δύο πρώτους κλάδους – λόγω της φύσης της απασχόλησης – τα υψηλότερα ποσοστά εργαζομένων αφορούν άτομα με χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης (πρωτοβάθμια, κατώτερη δευτεροβάθμια, ανώτερη δευτεροβάθμια) ενώ στη Δημόσια διοίκηση άτομα με υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης (μεταδευτεροβάθμια μη τριτοβάθμια εκπαίδευση, πρώτο επίπεδο πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, δεύτερο επίπεδο πανεπιστημιακής εκπαίδευσης).

Ως προς τη δεύτερη κατανομή (Πίνακας 1.13), σημειώνεται, ότι πάνω από 7 στα 10 άτομα (71,3%) των απασχολούμενων σε όλους τους κλάδους το έτος 2014 είναι άτομα που έχουν ολοκληρώσει την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, τη μεταδευτεροβάθμια μη πανεπιστημιακή εκπαίδευση και πρώτο επίπεδο πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Ωστόσο, υπάρχει ισορροπία στα ποσοστά των εργαζομένων με ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (28,5%) ή αποφοίτους πρώτου επιπέδου πανεπιστημιακής εκπαίδευσης (27,4%). Τέλος, οι απασχολούμενοι με δεύτερο επίπεδο πανεπιστημιακής εκπαίδευσης αποτελούν μόνο το 1,5% των εργαζομένων.

Πίνακας 1.12: Κατανομή ανά εκπαιδευτική κατηγορία των τομέων δραστηριότητας, στην Ελλάδα (2014)

Τομέας δραστηριότητας	0	1	2	3	4	5	6
A: Γεωργία, δασοκομία, αλιεία	13,2%	5,4%	4,0%	2,6%	2,0%	1,7%	0,6%
B: Ορυχεία, λατομεία	0,0%	2,3%	2,1%	2,2%	1,0%	1,0%	0,0%
C: Μεταποίηση	20,8%	31,0%	32,6%	28,8%	21,1%	22,0%	6,1%
D: Ηλεκτρικό ρεύμα, φυσικό αέριο, ατμός, κλιματισμός	0,0%	1,6%	1,0%	1,7%	1,7%	1,5%	1,2%
E: Νερό, διαχείριση αποβλήτων, λύματα	3,8%	2,8%	2,2%	1,6%	1,4%	1,5%	1,2%
F: Κατασκευές	6,9%	6,6%	6,3%	4,8%	4,2%	3,7%	1,8%
G-I: Χονδρικό, λιανικό εμπόριο, επισκευές οχημάτων, μεταφορές, διαμονή, φαγητό, υπηρεσίες	37,1%	25,9%	28,1%	25,5%	27,8%	22,7%	14,6%
J: Ενημέρωση, επικοινωνία	1,9%	0,9%	1,1%	3,5%	6,3%	6,2%	6,7%
K: Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	0,0%	0,9%	1,1%	2,9%	3,1%	4,3%	5,5%
L: Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	0,0%	0,1%	0,2%	0,5%	0,6%	0,4%	0,0%
M-N: Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές, διοικητικές, υποστηρικτικές δραστηριότητες	1,9%	4,9%	6,1%	7,9%	9,9%	12,2%	15,9%
O-Q: Δημόσια διοίκηση, άμυνα, εκπαίδευση, υγεία και κοινωνική μέριμνα	8,2%	12,3%	9,4%	12,0%	15,0%	17,1%	44,5%
R-U: Τέχνες, διασκέδαση, ψυχαγωγία, Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	6,3%	5,5%	5,8%	6,1%	6,0%	5,7%	1,8%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.-Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

Σημείωση: **0:** Προσχολική εκπαίδευση, **1:** Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, **2:** Κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, **3:** Ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, **4:** Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση μη Πανεπιστημιακή, **5:** Πρώτο επίπεδο Πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, **6:** Δεύτερο επίπεδο Πανεπιστημιακής εκπαίδευσης

Πίνακας 1.13: Κατανομή ανά τομέα δραστηριότητας των εκπαιδευτικών κατηγοριών, στην Ελλάδα (2014)

Τομέας δραστηριότητας	0	1	2	3	4	5	6	ΣΥΝΟΛΟ
A: Γεωργία, δασοκομία, αλιεία	6,6%	23,7%	17,4%	25,6%	0,7%	15,8%	0,3%	100,0%
B: Ορυχεία, λατομεία	0,0%	18,4%	16,7%	39,1%	9,2%	16,7%	0,0%	100,0%
C: Μεταποίηση	1,2%	15,3%	16,0%	31,6%	12,4%	23,1%	0,4%	100,0%
D: Ηλεκτρικό ρεύμα, φυσικό αέριο, ατμός, κλιματισμός	0,0%	13,9%	8,5%	31,5%	17,6%	27,9%	1,2%	100,0%
E: Νερό, διαχείριση αποβλήτων, λύματα	3,1%	19,9%	15,3%	25,5%	11,7%	23,5%	1,0%	100,0%
F: Κατασκευές	2,1%	17,6%	16,9%	28,4%	13,4%	21,1%	0,6%	100,0%
G-I: Χονδρικό, λιανικό εμπόριο, επισκευές οχημάτων, μεταφορές, διαμονή, φαγητό, υπηρεσίες	2,1%	13,1%	14,1%	28,6%	16,8%	24,4%	0,9%	100,0%
J: Ενημέρωση, επικοινωνία	0,7%	2,7%	3,4%	24,6%	23,9%	42,1%	2,5%	100,0%
K: Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	0,0%	3,9%	4,9%	29,2%	17,0%	42,0%	3,0%	100,0%
L: Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	0,0%	2,4%	7,3%	34,1%	24,4%	31,7%	0,0%	100,0%
M-N: Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές, διοικητικές, υποστηρικτικές δραστηριότητες	0,3%	7,2%	8,9%	25,6%	17,3%	38,0%	2,7%	100,0%
O-Q: Δημόσια διοίκηση, άμυνα, εκπαίδευση, υγεία και κοινωνική μέριμνα	0,9%	11,3%	8,6%	24,5%	16,5%	33,4%	4,8%	100,0%
R-U: Τέχνες, διασκέδαση, ψυχαγωγία, Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	1,6%	12,3%	12,9%	29,9%	15,9%	26,9%	0,5%	100,0%
ΣΥΝΟΛΟ	1,5%	12,9%	12,8%	28,5%	15,4%	27,4%	1,5%	100,0%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.-Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

Σημείωση: **0:** Προσχολική εκπαίδευση, **1:** Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, **2:** Κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, **3:** Ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, **4:** Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση μη Πανεπιστημιακή, **5:** Πρώτο επίπεδο Πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, **6:** Δεύτερο επίπεδο Πανεπιστημιακής εκπαίδευσης

1.3.4 Υποκλάδοι μεταποίησης

Εστιάζοντας στους επιμέρους κλάδους της Μεταποίησης, προκύπτει ότι σε επίπεδο απασχολούμενων ο υποκλάδος Τροφίμων, Ποτών και Καπνού ενώ παράγει το 28% περίπου (κατά μέσο όρο την περίοδο 2009-2017) του παραγόμενου προϊόντος της οικονομίας, απασχολεί πάνω από το 30% (κατά μέσο όρο την περίοδο 2009-2017) του ανθρώπινου δυναμικού (Πίνακας 1.14). Έτσι, το μερίδιο της στην απασχόληση από 24,6% το 2009 (130,8 χιλ.) ανήλθε σε 35,4% το 2014 (115,9 χιλ.) και σε 37,1% το 2017 (136,9 χιλ.). Ο υποκλάδος Μεταλλικών, εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού ενώ παράγει το 6% περίπου του παραγόμενου προϊόντος απασχολεί περίπου το 10% του εργατικού δυναμικού. Πιο αναλυτικά το μερίδιο του στην απασχόληση από 9,7% το 2009 (51,3 χιλ.) κατήλθε σε 9,3% το 2014 (30,6 χιλ.) για να ανέλθει εκ νέου στο 9,7% το 2017 (35,8 χιλ.). Στην Κλωστοϋφαντουργία, Ένδυση και Δέρμα το μερίδιο στην απασχόληση από 11,6% το 2009 (61,5 χιλ.) περιορίστηκε στο 6,3% το 2014 (20,7 χιλ.) και στη συνέχεια ανήλθε στο 8,3% το 2017 (30,8 χιλ.). Το μερίδιο του υποκλάδου Επίπλων και λοιπών μεταποίησης μειώνεται συνεχώς την εν λόγω περίοδο και από 9,8% το 2009 (52,3 χιλ. εργαζόμενοι) κατήλθε στο 6,3% το 2014 (20,7 χιλ. εργαζόμενοι) και στη συνέχεια στο 6,1% το 2017 (22,5 χιλ. εργαζόμενοι), ενώ το μερίδιο του στο παραγόμενο προϊόν περιορίστηκε από 3,4% το 2009 στο 1,9% το 2017. Τέλος, ενώ ο υποκλάδος Οπτάνθρακα και Δύλισης πετρελαίου αν και το μερίδιο του στην απασχόληση είναι πολύ χαμηλό (από 1,4% το 2009 ανήλθε οριακά στο 1,8% το 2017) αύξησε το μερίδιο του στο παραγόμενο προϊόν από 17,2% το 2009 στο 25,4% το 2017.

Ενώ την περίοδο 2009-2014 όλοι οι υποκλάδοι παρουσίασαν μείωση στην απασχόληση, την περίοδο 2014-2017 σε 8 από τους 20 υποκλάδους παρουσιάστηκε άνοδος της. Ισχυρότερη άνοδος παρουσιάστηκε στους υποκλάδους Η/Υ, Ηλεκτρονικών και Οπτικών (+137,5% ή +2,2 χιλ., από τους 1,6 χιλ. στους 3,8 χιλ.), Οπτάνθρακα και Διύλισης πετρελαίου (+86,1% ή +3,1 χιλ., από 3,6 χιλ. σε 6,7 χιλ.), Κατασκευής ηλεκτρολογικού εξοπλισμού (+52,6% ή +3 χιλ., από τους 5,7 χιλ. στους 8,7 χιλ.), Καουτσούκ και Πλαστικών (+51,9% ή +5,6 χιλ. από τους 10,8 χιλ. στους 16,4 χιλ.). Στους υποκλάδους Τροφίμων, Ποτών και Καπνού και Κλωστοϋφαντουργίας, Ένδυσης και Δέρματος η απασχόληση την ίδια περίοδο ενισχύθηκε κατά 21 χιλ. (ή +18,1%, από τους 115,9 χιλ. στους 136,9 χιλ.) και 10,1 χιλ. (ή +48,1%, από τους 20,7 χιλ. στους 30,8 χιλ.), αντίστοιχα. Ισχυρότερη πτώση εντοπίζεται στους υποκλάδους Βασικών μετάλλων (-30,1% ή -5 χιλ., από τους 16,6 χιλ. στους 11,6 χιλ.) και Επισκευής και εγκατάστασης σε μηχανήματα και Εξοπλισμός (-23,9% ή -2,2 χιλ. από τους 9,2 χιλ. στους 7 χιλ.).

Τέλος, την περίοδο 2009-2017 μόνοι οι υποκλάδοι Τροφίμων, Ποτών και Καπνού, Καουτσούκ και Πλαστικών και Φαρμακευτικών αύξησαν την απασχόληση τους κατά 6,1 χιλ. (από τους 130,8 χιλ. στους 136,9 χιλ.), 2,4 χιλ. (από τους 14 χιλ. στους 16,4 χιλ.) και 0,1 χιλ. (από τους 14,3 χιλ. στους 14,4 χιλ.), αντίστοιχα. Την ίδια περίοδο οι μεγαλύτερες μειώσεις στην απασχόληση παρουσιάστηκαν στους υποκλάδους Κλωστοϋφαντουργίας, Ένδυσης και Δέρματος (-30,7 χιλ.), Επιπλών και λοιπών μεταποίησης (-29,8 χιλ.), Μη μεταλλικών ορυκτών (-20,5 χιλ.), Ξύλου (-19 χιλ.), Εκτυπώσεων (-16,1 χιλ.) και Μεταλλικών, εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού (-15,5 χιλ.).

Πίνακας 1.14: Απασχόληση (σε χιλ.) ανά υποκλάδο της Μεταποίησης, κατανομή της κατά υποκλάδο και ποσοστιαίες μεταβολές της, στην Ελλάδα (2009, 2014, 2017)

	2009	2014	2017	2009	2014	2017	% 2009-2014	% 2014-2017	% 2009-2017
B: Ορυχεία και Λατομεία	12,4	10,8	11,7	2,3%	3,3%	3,2%	-12,9%	83%	-1,6%
C10-C12: Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός	130,8	115,9	136,9	24,6%	35,4%	37,1%	-14,4%	111%	4,7%
C13-C15: Κλωστοϋφαντουργία, Ένδυση και Δέρμα	61,5	20,7	30,8	11,6%	6,3%	8,3%	-45,3%	48,8%	-49,9%
C16: Ξύλο	28,6	11,5	9,6	5,4%	3,5%	2,6%	-39,8%	-16,5%	-56,4%
C17: Χαρτί	10,9	7,6	6,8	2,1%	2,3%	1,8%	-10,3%	-10,5%	-37,6%
C18: Εκτυπώσεις	30,6	14,7	14,5	5,8%	4,5%	3,9%	-22,0%	-1,4%	-32,6%
C19: Οπτάνθρακας και Διύλιση πετρελαίου	7,3	3,6	6,7	1,4%	1,1%	1,8%	-20,7%	86,1%	-1,2%
C20: Χημικά	13,5	8,6	9,2	2,5%	2,6%	2,5%	-6,3%	70%	-4,9%
C21: Φαρμακευτικά	14,3	13,3	14,4	2,7%	4,1%	3,9%	-1,0%	83%	0,7%
C22: Καουτσούκ και Πλαστικά	14,0	10,8	16,4	2,6%	3,3%	4,4%	-2,9%	51,9%	11,1%
C23: Μη μεταλλικά ορυκτά	32,5	13,8	12,0	6,1%	4,2%	3,3%	-32,5%	-18,0%	-48,1%
C24: Βασικά μέταλλα	18,2	16,6	11,6	3,4%	5,1%	3,1%	-1,8%	-50,1%	-36,3%
C25: Μεταλλικά, εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού	51,3	30,6	35,8	9,7%	9,3%	9,7%	-4,4%	110%	3,2%
C26: Η/Υ, Ηλεκτρονικά και Οπτικά	4,8	1,6	3,8	0,9%	0,5%	1,0%	-36,7%	137,5%	-10,8%
C27: Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	11,4	5,7	8,7	2,1%	1,7%	2,4%	-20,0%	52,6%	-18,7%
C28: Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	11,5	6,6	5,5	2,2%	2,0%	1,5%	-22,6%	-16,7%	-32,2%
C29: Μηχανοκίνητα οχήματα	2,7	1,4		0,5%	0,4%	0,0%	-26,1%	-10,0%	-100,0%
C30: Εξοπλισμός μεταφορών	10,7	3,7	5,1	2,0%	1,1%	1,4%	-45,4%	37,8%	-52,3%
C31-C32: Ξύλα και Λοιπά μεταποίησης	52,3	20,7	22,5	9,8%	6,3%	6,1%	-30,4%	87%	-37,0%
C33: Επισκευή και εγκατάσταση σε μηχανήματα και εξοπλισμός	12,0	9,2	7,0	2,3%	2,8%	1,9%	-23,3%	-18,9%	-42,7%
ΣΥΝΟΛΟ	531,3	327,4	369,0	100,0%	100,0%	100,0%	-36,4%	117,7%	-30,5%

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

Επομένως, ο υποκλάδος Τροφίμων, Ποτών και Καπνού συνεισφέρει το μεγαλύτερο ποσοστό εργαζομένων στην απασχόληση του μεταποιητικού κλάδου και είναι ο κλάδος – από τους μόλις τρεις – που την περίοδο 2009-2017 με τη μεγαλύτερη αύξηση στον αριθμό των εργαζομένων.

Ως προς τον δείκτη εισροής απασχόλησης ανά κλάδο της Μεταποίησης, την περίοδο 2009-2014 παρουσίασε σημαντική μείωση κατά 29,6% (από τις 108,2 μονάδες στις 76,2 μονάδες), ενώ μόνο οι υποκλάδοι Εξόρυξης άνθρακα και λιγνίτη και Εξόρυξης μεταλλούχων μεταλλευμάτων παρουσίασαν άνοδο κατά 41,1% (από τις 92,8 στις 130,9 μονάδες) και 10,2% (από 96 σε 105,8 μονάδες), αντίστοιχα. Αντίθετα την περίοδο 2014-2017 ο δείκτης αυξήθηκε κατά 5,9% (από τις 76,2 μονάδες στις 80,7 μονάδες). Την περίοδο αυτή καταγράφεται αρνητική μεταβολή σε 10 από τους 28 υποκλάδους της Μεταποίησης, με σημαντικότερες μειώσεις στα Μηχανοκίνητα οχήματα (-33,8%), Κλωστοϋφαντουργία (-16,7%), Εκτυπώσεις (-14,1%), και Επισκευή και εγκατάσταση σε μηχανήματα και Εξοπλισμός (-10,9%). Στον αντίποδα σημαντική ενίσχυση του δείκτη εντοπίζεται στους υποκλάδους Βασικών μετάλλων (+31,6%), Ένδυσης (+18,2%), Έπιπλα (+14%), Κατασκευής μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού (+11,8%), Τροφίμων (+10,5%) και Ξύλου (+10%). Τέλος, σε τρεις μόνο υποκλάδους (Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη, Εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων και Βασικά μέταλλα) παρουσιάστηκε άνοδος του δείκτη εισροής απασχόλησης το 2017 σε σχέση με το 2009 κατά 36,9%, 20,5% και 2,5%, αντίστοιχα.

Πίνακας 1.15: Δείκτης εισροής απασχόλησης κατά υποκλάδο της Μεταποίησης και ποσοστιαίες μεταβολές του, στην Ελλάδα (2009, 2014, 2017)

	2009	2014	2017	% 2009-2014	% 2014-2017	% 2009-2017
B05: Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη	92,8	130,9	127,0	41,1%	-3,0%	36,9%
B06: Άντληση αργού πετρελαίου	101,8					
B07: Εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων	96,0	105,8	115,7	10,2%	9,4%	20,5%
B08: Άλλες εξορυκτικές και μεταλλευτικές δραστηριότητες	104,9	82,0	82,6	-21,8%	0,7%	-21,8%
B: Ορυχεία και λατομεία	98,7	86,6	88,7	-12,3%	2,4%	-10,2%
C10: Τρόφιμα	104,5	75,0	82,9	-28,2%	10,5%	-17,7%
C11: Ποτά	105,2	85,2	82,7	-19,0%	-2,9%	-21,9%
C12: Καπνός	104,1	81,3	84,7	-21,8%	4,2%	-18,6%
C13: Κλωστοϋφαντουργία,	116,7	88,5	73,7	-24,2%	-16,7%	-36,8%
C14: Ένδυση	114,7	87,8	103,8	-23,5%	18,2%	-9,3%
C15: Δέρμα	109,0	83,7	84,2	-23,2%	0,6%	-22,6%
C16: Ξύλο	111,0	75,0	82,5	-32,4%	10,0%	-22,4%
C17: Χαρτί	104,8	86,3	86,6	-17,7%	0,3%	-17,4%
C18: Εκτυπώσεις	108,6	60,8	52,2	-44,0%	-14,3%	-58,3%
C19: Οπτάνθρακας και Διύλιση πετρελαίου	104,1	83,7	88,9	-19,6%	6,2%	-14,6%
C20: Χημικά	103,6	84,0	91,4	-18,9%	8,8%	-11,8%
C21: Φαρμακευτικά	101,1	82,3	78,2	-18,6%	-5,0%	-23,6%
C22: Καουτσούκ και Πλαστικά	106,2	92,7	92,7	-12,7%	0,0%	-12,7%
C23: Μη μεταλλικά ορυκτά	110,9	62,2	60,6	-45,0%	-2,6%	-47,6%
C24: Βασικά μέταλλα	111,6	86,9	114,4	-22,0%	31,6%	2,5%
C25: Μεταλλικά, εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού	107,1	65,8	69,1	-38,5%	5,0%	-33,5%
C26: Η/Υ, Ηλεκτρονικά και Οπτικά	107,0	44,9	46,8	-58,0%	4,2%	-53,8%
C27: Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	107,0	70,8	67,4	-33,9%	-4,8%	-38,7%
C28: Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	102,8	74,7	83,5	-27,3%	11,8%	-15,5%
C29: Μηχανοκίνητα οχήματα	124,0	66,2	43,8	-46,6%	-33,6%	-64,7%
C30: Εξοπλισμός μεταφορών	112,2	92,5	94,1	-17,6%	1,7%	-15,9%
C31: Έπιπλα	111,8	83,7	95,4	-25,2%	14,0%	-11,2%
C32: Λοιπά μεταποίησης	108,1	71,3	68,8	-34,0%	-3,5%	-37,5%
C33: Επισκευή και εγκατάσταση σε μηχανήματα και Εξοπλισμός	120,2	70,7	63,0	-46,3%	-10,8%	-57,1%
C: Μεταποίηση	108,2	76,2	80,7	-29,6%	5,9%	-23,7%

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

Τέλος, στον ακόλουθο πίνακα (Πίνακας 1.16) παρουσιάζεται η κατανομή των εργαζομένων κάθε επαγγελματικής κατηγορίας σε κάθε υποκλάδο της Μεταποίησης το έτος 2014. Από τις σχετικές κατανομές, προκύπτει ότι οι μισοί περίπου εργαζόμενοι της Μεταποίησης (43%) είναι Ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα ενώ περίπου 1 στους 5 (19%) είναι Χειριστές βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων και εξοπλισμού και συναρμολογητές και ακολουθούν με ποσοστό 8% οι εργαζόμενοι που ήταν Γραφείς και Ανειδίκευτοι εργάτες χειρωνακτές και μικροεπαγγελματίες. Οι υπόλοιπες ειδικότητες έχουν ποσοστά που κυμαίνονται από 4% (Ανώτερα διευθυντικά και διοικητικά στελέχη) έως 6% (Προσωντούχοι και άλλοι ειδικοί, Τεχνικοί και βοηθοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα, Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και στις πωλήσεις), ενώ δεν υπήρχαν Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι και αλιείς.

Πίνακας 1.16: Κατανομή ανά υποκλάδο της Μεταποίησης των βασικών επαγγελματικών κατηγοριών (2014)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	ΣΥΝΟΛΟ
C10: Τρόφιμα	3%	2%	4%	5%	13%	0%	40%	23%	10%	100%
C11: Ποτά	5%	14%	14%	12%	5%	0%	10%	28%	10%	100%
C12: Καπνός	4%	1%	6%	17%	0%	0%	23%	43%	5%	100%
C13: Κλωστοϋφαντουργία	0%	4%	6%	8%	0%	0%	28%	44%	9%	100%
C14: Ένδυση	4%	3%	3%	6%	6%	0%	73%	2%	2%	100%
C15: Δέρμα	12%	0%	4%	21%	0%	0%	34%	19%	11%	100%
C16: Ξύλο	6%	0%	4%	5%	6%	0%	69%	7%	4%	100%
C17: Χαρτί	4%	9%	5%	17%	1%	0%	26%	28%	9%	100%
C18: Εκτυπώσεις	6%	9%	2%	14%	1%	0%	50%	13%	5%	100%
C19: Οπάνθρακας και Δύλιση πετρελαίου	11%	16%	18%	7%	5%	0%	5%	31%	7%	100%
C20: Χημικά	4%	10%	9%	13%	1%	0%	3%	49%	10%	100%
C21: Φαρμακευτικά	2%	35%	19%	14%	7%	0%	0%	16%	7%	100%
C22: Καουτσούκ και Πλαστικά	8%	4%	3%	16%	7%	0%	4%	41%	16%	100%
C23: Μη μεταλλικά ορυκτά	10%	7%	7%	16%	3%	0%	36%	19%	3%	100%
C24: Βασικά μέταλλα	1%	8%	5%	4%	1%	0%	39%	29%	13%	100%
C25: Μεταλλικά, εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού	1%	1%	2%	6%	3%	0%	76%	8%	4%	100%
C26: Η/Υ, Ηλεκτρονικά και Οπτικά	0%	21%	26%	4%	0%	0%	15%	7%	28%	100%
C27: Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	6%	4%	18%	0%	1%	0%	39%	10%	21%	100%
C28: Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	1%	7%	7%	12%	6%	0%	36%	21%	10%	100%
C29: Μηχανοκίνητα οχήματα	0%	0%	0%	0%	0%	0%	85%	15%	0%	100%
C30: Εξοπλισμός μεταφορών	0%	21%	17%	6%	2%	0%	30%	25%	0%	100%
C31: Έπιπλα	2%	0%	1%	3%	3%	0%	86%	4%	1%	100%
C32: Λοιπά μεταποίησης	8%	1%	33%	5%	6%	0%	36%	6%	5%	100%
C33: Επισκευή μηχανημάτων και Εξοπλισμός	0%	5%	6%	9%	1%	0%	73%	2%	3%	100%
ΣΥΝΟΛΟ	4%	6%	6%	8%	6%	0%	43%	19%	8%	100%

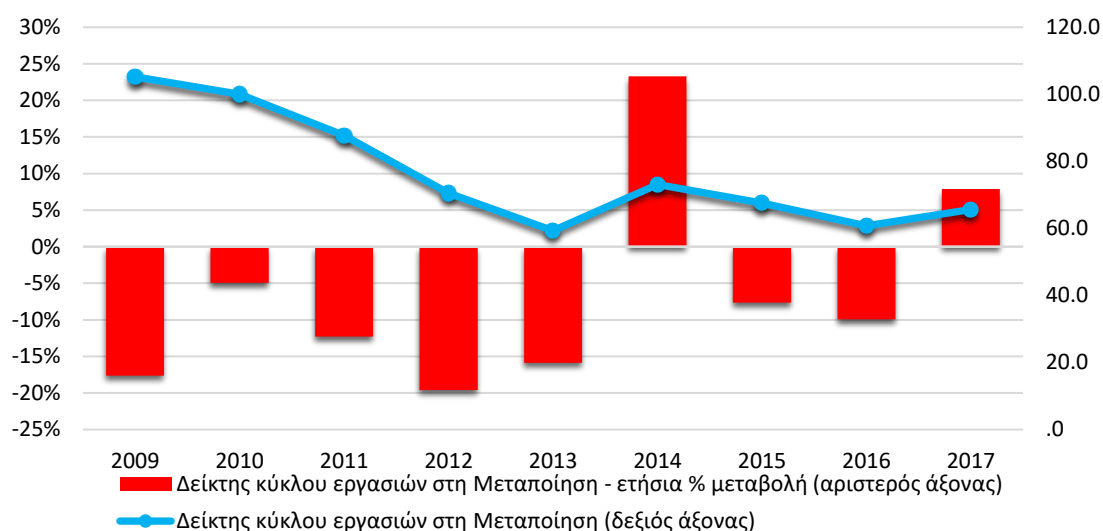
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.-Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

Σημείωση: **1:** Ανώτερα διευθυντικά και διοικητικά στελέχη, **2:** Προσωντούχοι και άλλοι ειδικοί, **3:** Τεχνικοί και βοηθοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα, **4:** Γραφείς, **5:** Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και στις πωλήσεις, **6:** Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι και αλιείς, **7:** Ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα, **8:** Χειριστές βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων και εξοπλισμού και συναρμολογητές, **9:** Ανειδίκευτοι εργάτες χειρωνακτές και μικροεπαγγελματίες.

1.4 Κύκλος εργασιών

Στην ενότητα αυτή εξετάζονται τα δεδομένα που αφορούν την εξέλιξη του κύκλου εργασιών των μεταποιητικών επιχειρήσεων, για την περίοδο 2009-2017. Ο δείκτης κύκλου εργασιών στη Μεταποίηση μεταξύ των ετών 2009 και 2013 – περίοδο κατά την οποία εντάθηκε η οικονομική κρίση στην Ελλάδα – καταγράφει έντονη πτώση από τις 105,2 μονάδες στις 59,3 (πτώση -43,6%). Παρά την άνοδο του το 2014 στις 73,1 μονάδες, στη συνέχεια και μέχρι το 2016 περιορίστηκε στις 60,8 μονάδες (πτώση 16,8% σε σχέση με το 2014) για να ανέλθει εκ νέου στις 65,6 μονάδες το 2017 (Διάγραμμα 1.5).

Διάγραμμα 1.5: Δείκτης κύκλου εργασιών στη Μεταποίηση και ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του, στην Ελλάδα (2009-2017)

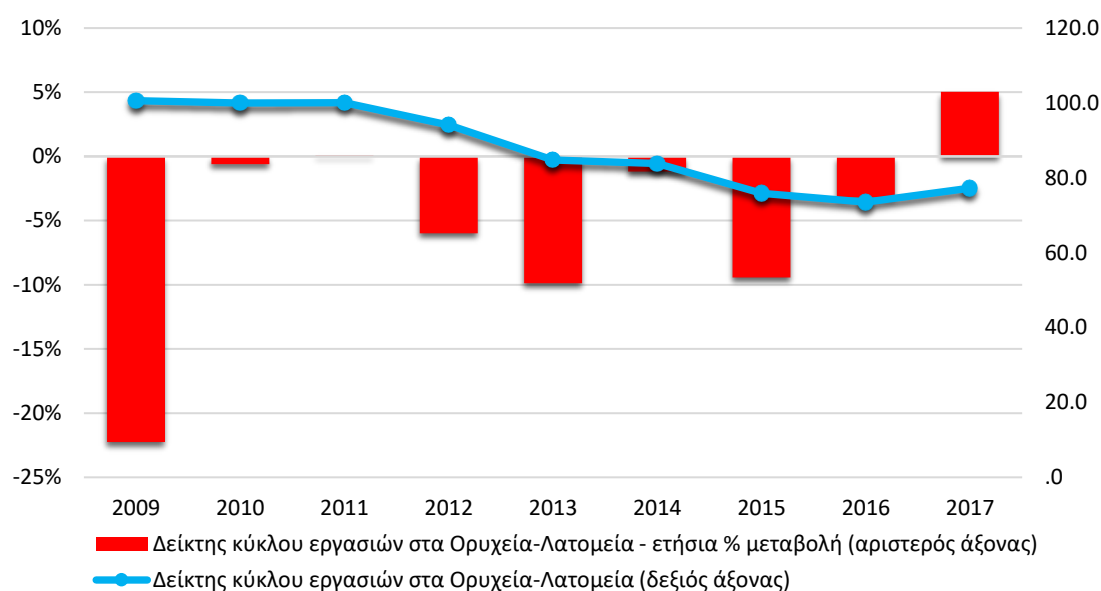
Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

Στα Ορυχεία-Λατομεία, ο δείκτης κύκλου εργασιών σχεδόν όλη την υπό εξέταση περίοδο συρρικνώνεται. Συνολικά την περίοδο 2009-2016 περιορίστηκε κατά 26,9%, από τις 100,6 μονάδες στις 73,5 μονάδες. Μόλις το 2017 παρουσίασε άνοδο η οποία διαμορφώθηκε σε 5% (77,2 μονάδες το 2017) (Διάγραμμα 1.6).

Ανά υποκλάδο της Μεταποίησης (Πίνακας 1.17), ενώ την περίοδο 2009-2014 μόνο σε πέντε υποκλάδους (Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη, Εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων, Οπτάνθρακας και Διύλιση πετρελαίου, Χημικά, Βασικά μέταλλα) παρουσιάστηκε αύξηση στο δείκτη κύκλου εργασιών (κατά 49%, 29,7%, 76,4%, 0,6% και 9,3%, αντίστοιχα) και στους υπόλοιπους μείωση, την περίοδο 2014-2017 σε μόνο πέντε υποκλάδους (Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη, Ένδυση, Εκτυπώσεις, Οπτάνθρακας και Διύλιση πετρελαίου, Επισκευή και εγκατάσταση σε μηχανήματα και Εξοπλισμός) παρουσιάστηκε μείωση του δείκτη κύκλου εργασιών (κατά 35%, 25,5%, 18,3%, 19,2% και 18,9%, αντίστοιχα). Την περίοδο 2014-2017 η μεγαλύτερη αύξηση στον δείκτη κύκλου εργασιών παρουσιάζεται στον υποκλάδο

Εξοπλισμού μεταφορών όπου διαμορφώθηκε σε 203,9% (από τις 25,4 μονάδες στις 77,2 μονάδες) και έπεται με πολύ χαμηλότερη – αλλά σημαντική – αύξηση, 46%, ο υποκλάδος Η/Υ, Ηλεκτρονικών και Οπτικών (από τις 100,5 μονάδες στις 146,7 μονάδες) καθώς και ο υποκλάδος Μηχανοκίνητων οχημάτων όπου η αύξηση ανήλθε σε 35,8% (από τις 64,5 μονάδες στις 87,6 μονάδες). Τέλος, σημαντική ήταν η άνοδος του δείκτη κύκλου εργασιών στους υποκλάδους Άλλων εξορυκτικών και λατομικών δραστηριοτήτων (+24,8%, από τις 86,3 στις 107,7 μονάδες), Βασικών μετάλλων (+22,8%, από τις 89,2 στις 109,5 μονάδες) και Φαρμακευτικών (+21,4%, από τις 94,3 στις 114,5 μονάδες).

Διάγραμμα 1.6: Δείκτης κύκλου στα Ορυχεία-Λατομεία και ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του, στην Ελλάδα (2009-2017)

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

Τέλος, την περίοδο 2009-2017 στο 1/3 των υποκλάδων αυξήθηκε ο δείκτης κύκλου εργασιών, με τις μεγαλύτερες αυξήσεις να παρουσιάζονται στους κλάδους Οπτάνθρακα και διύλισης πετρελαίου (+42,5%), Εξόρυξης μεταλλούχων μεταλλευμάτων (+40,1%), Βασικών μετάλλων (+34,2%) και Εξοπλισμού μεταφορών (+20,4%). Από την άλλη πλευρά οι μεγαλύτερες μειώσεις την ίδια περίοδο παρουσιάζονται στους υποκλάδους Δέρματος (-75,1%), Ένδυσης (-60,5%), Εκτυπώσεων (-60,1%), Ξύλου (-59,2%), Επίπλων (-56,1%), Επισκευής και εγκατάστασης σε μηχανήματα και Εξοπλισμός (-56%), Μη μεταλλικών ορυκτών (-50,8%), δηλαδή κυρίως σε υποκλάδους με χαμηλή προστιθέμενη αξία.

Πίνακας 1.17: Δείκτης Κύκλου Εργασιών στους υποκλάδους της Μεταποίησης (έτος βάσης 2010), στην Ελλάδα (2009, 2014, 2017)

	2009	2014	2017	% 2009-2014	% 2014-2017	% 2009-2017
B05: Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη	126,1	187,9	122,1	49,0%	-35,0%	-3,2%
B06: Άντληση αργού πετρελαίου						
B07: Εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων	93,4	121,1	130,9	29,7%	8,1%	40,1%
B08: Άλλες εξορυκτικές και μεταλλευτικές δραστηριότητες	96,5	86,3	107,7	-10,6%	24,8%	11,6%
B: Ορυχεία και λατομεία	93,8	92,1	105,0	-1,8%	14,0%	11,9%
C10: Τρόφιμα	103,4	94,6	92,6	-8,5%	-2,1%	-10,4%
C11: Ποτά	109,3	79,7	82,5	-27,1%	3,5%	-24,5%
C12: Καπνός	131,0	99,9	114,9	-23,7%	15,0%	-12,3%
C13: Κλωστοϋφαντουργία,	117,2	64,6	72,6	-44,9%	12,4%	-38,1%
C14: Ένδυση	121,7	64,6	48,1	-46,9%	-25,5%	-60,5%
C15: Δέρμα	147,1	38,8	36,7	-73,6%	-5,4%	-75,1%
C16: Ξύλο	112,2	42,0	45,8	-62,6%	9,0%	-59,2%
C17: Χαρτί	98,2	91,5	95,8	-6,8%	4,7%	-2,4%
C18: Εκτυπώσεις	118,6	57,9	47,3	-51,2%	-18,3%	-60,1%
C19: Οπτόανθρακας και διύλιση πετρελαίου	77,4	136,5	110,3	76,4%	-19,2%	42,5%
C20: Χημικά	93,5	94,1	99,4	0,6%	5,6%	6,3%
C21: Φαρμακευτικά	107,1	94,3	114,5	-12,0%	21,4%	6,9%
C22: Καουτσούκ και Πλαστικά	99,7	99,7	103,8	0,0%	4,1%	4,1%
C23: Μη μεταλλικά ορυκτά	122,9	58,1	60,5	-52,7%	4,1%	-50,8%
C24: Βασικά μέταλλα	81,6	89,2	109,5	9,3%	22,8%	34,2%
C25: Μεταλλικά, εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού	108,9	76,1	83,8	-30,1%	10,1%	-23,0%
C26: Η/Υ, Ηλεκτρονικά και Οπτικά	135,6	100,5	146,7	-25,9%	46,0%	8,2%
C27: Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	91,8	69,2	82,9	-24,6%	19,8%	-9,7%
C28: Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	120,7	82,8	85,0	-31,4%	2,7%	-29,6%
C29: Μηχανοκίνητα οχήματα	120,7	64,5	87,6	-46,6%	35,8%	-27,4%
C30: Εξοπλισμός μεταφορών	64,1	25,4	77,2	-60,4%	203,9%	20,4%
C31: Έπιπλα	116,0	48,5	50,9	-58,2%	4,9%	-56,1%
C32: Λοιπά μεταποίησης	107,8	81,2	96,1	-24,7%	18,3%	-10,9%
C33: Επισκευή και εγκατάσταση σε μηχανήματα και εξοπλισμός	129,6	70,3	57,0	-45,8%	-18,9%	-56,0%
C: Μεταποίηση	93,4	101,9	96,7	9,1%	-5,1%	3,5%

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

Συνολικά, ο δείκτης κύκλου εργασιών στη Μεταποίηση ενώ την περίοδο 2009-2014 ενισχύθηκε κατά 9,1% (απο τις 93,4 στις 101,9 μονάδες), στη συνέχεια την περίοδο 2014-2017 περιορίστηκε κατά 5,1% (από τις 101,9 στις 96,7 μονάδες), ενώ την περίοδο 2009-2017 παρουσίασε άνοδο κατά 3,5% (από τις 93,4 στις 96,7 μονάδες).

1.5 Τιμές εισροών και παραγωγού

Στην ενότητα αυτή αναλύονται τα δεδομένα των τιμών εισροών και παραγωγού του κλάδου της Μεταποίησης. Ο δείκτης τιμών εισροών παρουσιάζει τις μεταβολές των τιμών των βασικών εισροών της παραγωγικής διαδικασίας ενός κλάδου και συνιστά ένα δείκτη κόστους για την επιχείρηση. Ο δείκτης τιμών παραγωγού καταγράφει τις τιμές των προϊόντων πριν φθάσουν στον τελικό καταναλωτή, όπως διαμορφώνονται από την μεταποιητική επιχείρηση.

Την περίοδο 2009-2014 ο δείκτης τιμών εισροών στον κλάδο Ορυχείων και Λατομείων αυξήθηκε κατά 47,3% (από τις 79,1 μονάδες στις 116,5 μονάδες) και την περίοδο 2014-2017 περιορίστηκε κατά 25,6% (στις 116,5 στις 86,7 μονάδες), ενώ συνολικά την περίοδο 2009-2017 αυξήθηκε κατά 9,6% (από τις 79,1 στις 86,7 μονάδες) (Πίνακας 1.18). Αντίστοιχα οι

μεταβολές στον κλάδο Μεταποίησης διαμορφώθηκαν σε +4,8% (από τις 97,6 στις 102,3 μονάδες), -2,3% (από τις 102,3 στις 99,9 μονάδες) και +2,4% (από τις 97,6 μονάδες στις 99,9).

Σε επίπεδο υποκλάδων, τόσο την περίοδο 2009-2014 όσο και την περίοδο 2014-2017 ο δείκτης τιμών εισροών αυξήθηκε στην πλειονότητα των υποκλάδων (20 από τους 26 υποκλάδους την πρώτη περίοδο και 18 από τους 26 τη δεύτερη περίοδο). Την πρώτη περίοδο η υψηλότερη άνοδος παρουσιάζεται στους υποκλάδους Οπτάνθρακα και Διύλισης πετρελαίου (+51,1%, από τις 80,5 στις 121,6 μονάδες), Άντλησης αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου (+49%, από τις 78,4 μονάδες στις 116,8) καθώς και στον υποκλάδο Εξόρυξης μεταλλούχων μεταλλευμάτων (+16,1%, από τις 92,9 στις 107,9 μονάδες). Από την άλλη πλευρά στον υποκλάδο Άλλων εξορυκτικών και λατομικών δραστηριοτήτων η μείωση του δείκτη διαμορφώθηκε σε 27,8% (από τις 124 στις 89,5 μονάδες), ενώ στα Φαρμακευτικά σε 11,1% (από τις 100,1 μονάδες στις 89) και στην Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη σε 10,8% (από τις 114,9 μονάδες στις 102,5).

Την περίοδο 2014-2017 η σημαντικότερη πτώση στο δείκτη τιμών εισροών εντοπίζεται στους υποκλάδους Άντλησης αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου κατά 25,9% (από τις 116,8 μονάδες στις 86,5) και Οπτάνθρακα-Διύλισης πετρελαίου κατά 28,7% (από τις 121,6 στις 86,7 μονάδες). Από την άλλη πλευρά, αξιοσημείωτη ήταν η αύξηση του δείκτη τιμών εισροών στους υποκλάδους Εξόρυξης μεταλλούχων μεταλλευμάτων κατά 5,8% (από τις 107,9 στις 114,2 μονάδες) και Άλλων εξορυκτικών και λατομικών δραστηριοτήτων κατά 5% (από τις 89,5 στις 94 μονάδες), ενώ στους υπόλοιπους κλάδους η αύξηση ήταν χαμηλότερη από 3%.

Το 2017 σε πέντε μόνο υποκλάδους ο δείκτης κύκλου εργασιών διαμορφώθηκε σε χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με το 2009 (Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη: -13,3%, Άλλες εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες: -24,2%, Καπνός: -6,7%, Φαρμακευτικά: -17%, Η/Υ, Ηλεκτρονικά και Οπτικά: -1,6%).

Συνολικά, από την πιο πάνω ανάλυση προέκυψε ότι οι εντονότερες μεταβολές στο δείκτη τιμών εισροών εντοπίζονται στους υποκλάδους του κλάδου Ορυχείων και Λατομείων – κυρίως Άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου, στην Εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων και στις Άλλες εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες – ενώ στην περίπτωση της Μεταποίησης κυρίως στον υποκλάδο Οπτάνθρακα και Διύλισης πετρελαίου και στον υποκλάδο Φαρμακευτικών.

Ως προς το δείκτη τιμών παραγωγού της εγχώριας αγοράς, στον κλάδο Ορυχείων και Λατομείων τις περιόδους 2009-2014, 2014-2017 αλλά και στο σύνολό της περιόδου 2009-2017 παρουσίασε άνοδο κατά 11,5% (από τις 95,9 μονάδες στις 106,9), 21,9% (από τις 106,9 στις 130,3) και 35,9% (από τις 95,9 στις 130,3 μονάδες) (Πίνακας 1.19). Στη Μεταποίηση την άνοδο της περιόδου 2009-2014 κατά 15,5% (από τις 93,1 μονάδες στις 107,5) ακολούθησε η πτώση της περιόδου 2014-2017 κατά 8,9% (από τις 107,5 στις 97,9), ενώ συνολικά την περίοδο 2009-2017 ο δείκτης τιμών παραγωγού της εγχώριας αγοράς αυξήθηκε κατά 5,2%.

Σε επίπεδο υποκλάδων, την περίοδο 2009-2014 μόνο σε τέσσερις κλάδους ο δείκτης περιορίζεται. Αυτοί είναι οι υποκλάδοι Φαρμακευτικών (-11,5%, από τις 105,7 στις 93,5 μονάδες), Καπνού (-9,2%, από τις 106,7 μονάδες στις 96,9), Επίπλων (-1,2%, από τις 99,3 στις 98,1) και Κατασκευής μηχανημάτων και εξοπλισμού (-0,9%, από τις 99,8 στις 98,9 μονάδες). Την περίοδο αυτή η ισχυρότερη άνοδος εντοπίζεται σε δύο υποκλάδους σχετιζόμενους με το πετρέλαιο δηλαδή τον Οπτάνθρακα και Διύλιση πετρελαίου (60,8%, από τις 75,8 μονάδες στις 121,9) και την Άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου (55,7%, από τις 85,1 στις 132,5 μονάδες). Διψήφια ήταν και η ποσοστιαία άνοδος του δείκτη στους υποκλάδους Εξόρυξης μεταλλούχων μεταλλευμάτων (13,5%), Εξόρυξης άνθρακα και λιγνίτη (12,8%), Κατασκευής ηλεκτρολογικού εξοπλισμού (12,1%), Βασικών μετάλλων (11%), Κατασκευής άλλου εξοπλισμού μεταφορών (10%).

Πίνακας 1.18: Δείκτης τιμών εισροών στους υποκλάδους της Μεταποίησης (έτος βάσης 2010), στην Ελλάδα (2009, 2014, 2017)

	2009	2014	2017	% 2009-2014	% 2014-2017	% 2009-2017
B05: Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη	114,9	102,5	99,6	-10,8%	-2,8%	-13,3%
B06: Άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου	78,4	116,8	86,5	49,0%	-25,9%	-10,3%
B07: Εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων	92,9	107,9	114,2	16,1%	5,8%	22,9%
B08: Άλλες εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες	124,0	89,5	94,0	-27,8%	5,0%	-24,2%
B: Ορυχεία και λατομεία	79,1	116,5	86,7	-47,3%	-25,6%	-9,6%
C10: Τρόφιμα	98,6	106,4	109,2	7,9%	2,6%	10,8%
C11: Ποτά	98,6	101,2	102,0	2,6%	0,8%	3,4%
C12: Καπνός	97,2	92,9	90,7	-4,4%	-2,4%	-6,7%
C13: Κλωστοϋφαντουργία	98,8	104,8	106,9	6,1%	2,0%	8,2%
C14: Ένδυση	98,9	99,8	100,9	0,9%	1,1%	2,0%
C15: Δέρμα	95,1	102,6	103,0	7,9%	0,4%	8,3%
C16: Ξύλο	100,2	103,4	105,8	3,2%	2,3%	5,6%
C17: Χαρτί	99,0	102,6	103,4	3,6%	0,8%	4,4%
C18: Εκτυπώσεις						
C19: Οπτάνθρακας και διύλιση πετρελαίου	80,5	121,6	86,7	51,1%	-28,7%	-7,7%
C20: Χημικά	98,3	105,3	103,5	7,1%	-1,7%	-3,3%
C21: Φαρμακευτικά	100,1	89,0	83,1	-11,1%	-6,6%	-17,0%
C22: Καουτσούκ και πλαστικά	99,7	103,3	102,7	3,6%	-0,6%	-0,0%
C23: Μη μεταλλικά ορυκτά	99,3	102,0	104,2	2,7%	2,2%	4,9%
C24: Βασικά μέταλλα	93,0	99,9	102,3	7,4%	2,4%	10,0%
C25: Μεταλλικά, εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού	98,7	100,2	101,2	1,5%	1,0%	2,5%
C26: Η/Υ, Ηλεκτρονικά και Οπτικά	100,4	99,8	98,8	-0,6%	-1,0%	-1,6%
C27: Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	98,4	103,2	103,9	4,9%	0,7%	5,6%
C28: Κατασκευή μηχανημάτων και εξοπλισμού	99,9	102,9	104,0	3,0%	1,1%	4,1%
C29: Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων	100,0	98,9	101,3	-1,1%	2,4%	1,3%
C30: Κατασκευή άλλου εξοπλισμού μεταφορών	96,6	99,9	100,5	3,4%	0,6%	4,0%
C31: Επίπλα	98,6	100,5	101,4	2,9%	0,9%	2,8%
C32: Λοιπή μεταποίηση	100,1	100,4	102,0	0,3%	1,6%	1,9%
C: Μεταποίηση	97,6	102,3	99,9	4,8%	-2,3%	-2,4%

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

Ωστόσο, την περίοδο 2014-2017 στους μισούς (14 από τους 28) κλάδους της Μεταποίησης ο δείκτης εμφανίζει μείωση. Η σημαντικότερη εντοπίζεται στους κλάδους Οπτάνθρακα-Διύλισης πετρελαίου (-28,7%, από τις 121,9 στις 86,9 μονάδες), και Άντλησης αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου (-13,5%, από τις 132,5 στις 114,6 μονάδες), ενώ μικρότερη ήταν η μείωση του δείκτη στα Φαρμακευτικά κατά 7,3% (από τις 93,5 στις 86,7 μονάδες). Η

υψηλότερη αύξηση στο δείκτη τιμών παραγωγού τη συγκεκριμένη περίοδο παρουσιάστηκε στους κλάδους Εξόρυξης άνθρακα και λιγνίτη (+36,8%, από τις 107,3 στις 146,8 μονάδες), Εξόρυξης μεταλλούχων μεταλλευμάτων (+14,9%, από τις 109,4 στις 125,7 μονάδες), Λοιπών μεταποίησης (+9,4%, από τις 104,4 στις 114,2 μονάδες) και Καπνού (+7,4%, από τις 96,9 στις 104,1 μονάδες).

Συνολικά το 2017 μόνο σε έξι κλάδους ο δείκτης τιμών παραγωγού εγχώριας αγοράς παρουσιάζεται μειωμένος σε σύγκριση με το 2009. Οι κλάδοι αυτοί είναι οι κλάδοι Φαρμακευτικών (-18%), Καπνού (-2,4%), Κατασκευή μηχανημάτων-Ειδών εξοπλισμού (-1,3%), Η/Υ-Ηλεκτρονικών-Οπτικών (-0,8%), Ξύλου (-0,5%) και Επίπλων (-0,3%).

Συμπερασματικά, ο δείκτης παρουσιάζει έντονες μεταβολές κυρίως στους υποκλάδους των Ορυχείων και Λατομείων (Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη, Άντλησης αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου, Εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων) καθώς και στον υποκλάδο Οπτάνθρακα και Διύλισης πετρελαίου του κλάδου της Μεταποίησης, δηλαδή κυρίως στους κλάδους που – όπως αναφέρθηκε πιο πάνω – παρουσίασαν έντονες μεταβολές στο δείκτη τιμών εισροών.

Προχωρώντας στο δείκτη τιμών παραγωγού εξωτερικής αγοράς, στον κλάδο Ορυχείων και Λατομείων τόσο την πενταετία 2009-2014 όσο και την τετραετία 2014-2017 παρουσίασε άνοδο κατά 5,1% (από τις 98,6 μονάδες στις 103,6) και 5,2% (από τις 103,6 στις 109 μονάδες), αντίστοιχα, με αποτέλεσμα στο σύνολο της περιόδου 2009-2017 να παρουσιάζει άνοδο κατά 10,5% (Πίνακας 1.20). Στη Μεταποίηση, η άνοδος της περιόδου 2009-2014 κατά 18,1% (από τις 917 στις 108,3 μονάδες) μετατράπηκε σε πτώση της τάξης του 10,1% την περίοδο 2014-2017 (από τις 108,3 μονάδες στις 97,4) και στο σύνολο της 9ετίας 2009-2017 ο δείκτης ανήλθε κατά 6,2%.

Σε επίπεδο υποκλάδων, την περίοδο 2009-2014 μόνο σε τρεις υποκλάδους παρουσιάζεται πτώση του δείκτη. Οι υποκλάδοι αυτοί είναι τα Φαρμακευτικά (-2,5%, από τις 99,6 στις 97,1 μονάδες), τα Μεταλλικά, εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού (-1,4%, από τις 99,3 στις 97,9 μονάδες) και τα Έπιπλα (-0,2%, από τις 100,1 μονάδες στις 99,9). Από την άλλη πλευρά η ισχυρότερη άνοδος τη συγκεκριμένη περίοδο παρουσιάζεται στους υποκλάδους Οπτάνθρακα και Διύλισης πετρελαίου (+62,3%, από τις 76,6 μονάδες στις 124,3), Δέρματος (+37,6%, από τις 95,1 στις 130,9), Κατασκευής ηλεκτρολογικού εξοπλισμού (+19,2%, από τις 82,4 στις 98,2) και Τροφίμων (+11,1%, από τις 100,1 στις 111,2).

Την περίοδο 2014-2017 σε 11 από τους 23 υποκλάδους παρουσιάζεται πτώση του δείκτη. Η μεγαλύτερη πτώση εντοπίζεται στον υποκλάδο Οπτάνθρακα και Διύλισης πετρελαίου (-30,1%, από τις 124,3 στις 86,9 μονάδες) ενώ στους υπόλοιπους υποκλάδους η μείωση κυμάνθηκε μεταξύ 0,2% (κλάδοι Χαρτιού και Κατασκευής μηχανημάτων και εξοπλισμού) και 3,9% (Καουτσούκ και Πλαστικά). Από την άλλη πλευρά, οι υποκλάδοι στους οποίους παρουσιάστηκε η μεγαλύτερη άνοδος του δείκτη ήταν οι υποκλάδοι Εξόρυξη μεταλλούχων

μεταλλευμάτων (+31,7%, από τις 104,6 μονάδες στις 137,8), Καπνού (+11,2%, από τις 106,6 στις 118,5) και Λοιπής μεταποίησης (+7,7%, από τις 104,1 στις 112,1).

Πίνακας 1.19: Δείκτης τιμών παραγωγού εγχώριας αγοράς στους υποκλάδους της Μεταποίησης (έτος βάσης 2010) στην Ελλάδα (2009, 2014, 2017)

	2009	2014	2017	% 2009-2014	% 2014-2017	% 2009-2017
B05: Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη	95,1	107,3	146,8	12,8%	36,8%	54,4%
B06: Άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου	85,1	132,5	114,6	55,7%	-13,5%	34,7%
B07: Εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων	96,4	109,4	125,7	13,5%	14,9%	30,4%
B08: Άλλες εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες	97,9	103,4	102,4	5,6%	-1,0%	4,6%
B: Ορυχεία και Λατομεία	95,9	106,9	130,3	11,5%	21,9%	35,9%
C10: Τρόφιμα	100,1	106,6	107,0	6,5%	0,4%	6,9%
C11: Ποτά	99,4	104,0	103,7	4,6%	-0,3%	4,3%
C12: Καπνός	106,7	96,9	104,1	-9,2%	7,4%	-2,4%
C13: Κλωστοϋφαντουργία	99,3	105,2	108,9	5,9%	3,5%	9,7%
C14: Ένδυση	99,5	101,8	100,4	2,3%	-1,4%	0,9%
C15: Δέρμα	98,2	105,3	105,9	7,2%	0,6%	7,8%
C16: Ξύλο	98,5	99,8	98,0	1,3%	-1,8%	-0,5%
C17: Χαρτί	98,7	102,3	99,3	3,6%	-2,9%	0,6%
C18: Εκτυπώσεις	100,9	102,2	102,5	1,3%	0,3%	1,6%
C19: Οπτάνθρακας και Διύλιση πετρελαίου	75,8	121,9	86,9	60,8%	-28,7%	14,6%
C20: Χημικά	104,7	107,7	107,8	2,9%	0,1%	3,0%
C21: Φαρμακευτικά	105,7	93,5	86,7	-11,5%	-7,3%	-18,0%
C22: Καουτσούκ και Πλαστικά	98,9	104,9	103,6	6,1%	-1,2%	4,8%
C23: Μη μεταλλικά ορυκτά	99,0	100,2	100,9	1,2%	0,7%	1,9%
C24: Βασικά μέταλλα	91,2	101,2	98,8	10,0%	-2,4%	8,3%
C25: Μεταλλικά, εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού	98,5	99,9	100,8	1,4%	0,9%	2,3%
C26: Η/Υ, Ηλεκτρονικά και Οπτικά	99,7	100,5	98,9	0,8%	-1,6%	-0,8%
C27: Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	86,9	97,4	99,1	12,1%	1,7%	14,0%
C28: Κατασκευή μηχανημάτων και εξοπλισμού	99,8	98,9	98,5	-0,9%	-0,4%	-1,3%
C29: Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων	99,3	103,5	104,8	4,2%	1,3%	5,5%
C30: Κατασκευή άλλου εξοπλισμού μεταφορών	98,8	108,7	107,3	10,0%	-1,3%	8,6%
C31: Έπιπλα	99,3	98,1	99,0	-1,2%	0,9%	-0,3%
C32: Λοιπή μεταποίηση	96,7	104,4	114,2	8,0%	9,4%	18,1%
C33: Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	98,5	98,8	98,5	0,3%	-0,3%	0,0%
C: Μεταποίηση	93,1	107,5	97,9	15,5%	-8,9%	5,2%

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

Συνολικά, την περίοδο 2009-2017 μόνο σε δύο υποκλάδους παρουσιάστηκε πτώση του δείκτη τιμών παραγωγού εξωτερικής αγοράς, δηλαδή στους υποκλάδους Φαρμακευτικών (-6,2%) και Επίπλων (-1,2%), ενώ οι ισχυρότερες αυξήσεις σημειώθηκαν στους υποκλάδους Δέρματος (+44,4%), Εξόρυξης μεταλλούχων μεταλλευμάτων (+39,6%), Καπνού (+22,2%), Κατασκευής ηλεκτρολογικού εξοπλισμού (+20,8%), Λοιπής μεταποίησης (+14,9%), Τροφίμων (+14,7%), Οπτάνθρακα και Διύλισης πετρελαίου (+13,4%), Κατασκευής μηχανοκίνητων οχημάτων (+12,8%) και Χημικών (+10,3%).

Επομένως την περίοδο 2009-2017 οι μεγαλύτερες μεταβολές εκτός από τους κλάδους Εξόρυξης μεταλλούχων μεταλλευμάτων και Οπτάνθρακα και Διύλισης πετρελαίου παρουσιάζεται και σε κλάδους όπως οι Καπνός, Τρόφιμα, Δέρμα και Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού.

Πίνακας 1.20: Δείκτης τιμών παραγωγού εξωτερικής αγοράς στους υποκλάδους της Μεταποίησης (έτος βάσης 2010) στην Ελλάδα (2009, 2014, 2017)

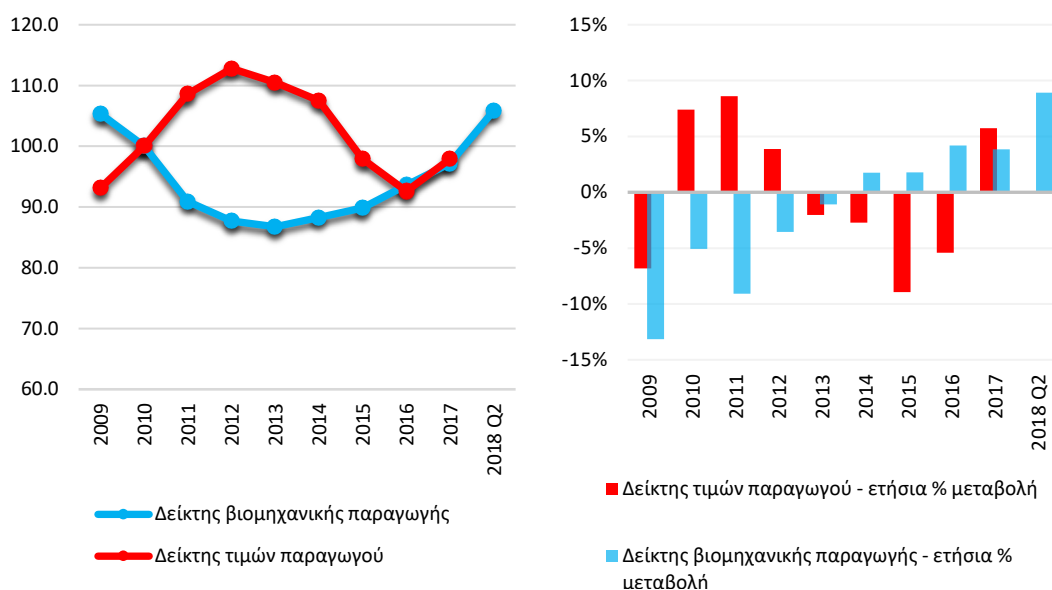
	2009	2014	2017	% 2009-2014	% 2014-2017	% 2009-2017
B05: Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη						
B06: Άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου						
B07: Εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων	98,7	104,6	137,8	6,0%	31,7%	39,6%
B08: Άλλες εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες	98,5	103,1	99,2	4,7%	-3,8%	0,7%
B09: Υποστηρικτικές προς την εξόρυξη δραστηριότητες						
B: Ορυχεία και Λατομεία	98,6	103,6	109,0	5,1%	5,2%	10,5%
C10: Τρόφιμα	100,1	111,2	114,8	11,1%	3,2%	14,7%
C11: Ποτά	97,7	106,9	104,2	9,4%	-2,5%	6,7%
C12: Καπνός	97,0	106,6	118,5	9,9%	11,2%	22,2%
C13: Κλωστοϋφαντουργία	99,3	103,1	103,7	3,8%	0,6%	4,4%
C14: Ενδυση	99,9	102,8	100,3	2,9%	-2,4%	0,4%
C15: Δέρμα	95,1	130,9	137,3	37,6%	4,9%	44,4%
C16: Ξύλο	97,9	107,0	104,6	8,3%	-2,2%	6,8%
C17: Χαρτί	95,6	99,3	99,1	3,9%	-0,2%	3,7%
C18: Εκτυπώσεις						
C19: Οπάνανθρακας και Δύλωση πετρελαίου	76,6	124,3	86,9	62,3%	-30,1%	3,4%
C20: Χημικά	99,5	107,9	109,7	8,4%	1,7%	10,3%
C21: Φαρμακευτικά	99,6	97,1	93,4	-2,5%	-3,8%	-6,2%
C22: Καουτσούκ και Πλαστικά	99,7	106,1	102,0	6,4%	-3,9%	2,3%
C23: Μη μεταλλικά ορυκτά	99,1	101,8	102,6	2,7%	0,8%	3,5%
C24: Βασικά μέταλλα	91,7	100,6	98,5	9,7%	-2,1%	7,4%
C25: Μεταλλικά, εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού	99,3	97,9	100,3	-1,4%	2,5%	1,0%
C26: Η/Υ, Ηλεκτρονικά και Οπτικά	99,9	100,3	100,5	0,4%	0,2%	0,6%
C27: Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	82,4	98,2	99,5	19,2%	1,3%	20,8%
C28: Κατασκευή μηχανημάτων και εξοπλισμού	99,9	101,0	100,8	1,1%	-0,2%	0,9%
C29: Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων	96,6	105,8	109,0	9,5%	3,0%	12,8%
C30: Κατασκευή άλλου εξοπλισμού μεταφορών						
C31: Έπιπλα	100,1	99,9	98,9	-0,2%	-1,0%	-1,2%
C32: Λοιπή μεταποίηση	97,6	104,1	112,1	6,7%	7,7%	14,9%
C33: Επίσκεψη και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού						
C: Μεταποίηση	91,7	108,3	97,4	18,1%	-10,1%	6,2%

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

Οι καμπύλες του δείκτη τιμών παραγωγού και του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής για τη Μεταποίηση κινούνται αντίθετα την περίοδο 2009-2017. Ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής (Διάγραμμα 1.7) την περίοδο 2009-2013 περιορίστηκε από τις 105,3 μονάδες στις 86,8 όταν την ίδια περίοδο ο δείκτης τιμών παραγωγού αυξήθηκε από τις 93,1 στις 110,5 μονάδες. Αντίθετα, την περίοδο 2013-2016 ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής αυξάνει από τις 86,8 μονάδες στις 93,6, με τον δείκτη βιομηχανικής παραγωγής να περιορίζεται από τις 110,5 στις 92,6 μονάδες. Σημειώνεται ότι τη διετία 2016-2017 οι δύο καμπύλες ακολουθούν παράλληλη πορεία.

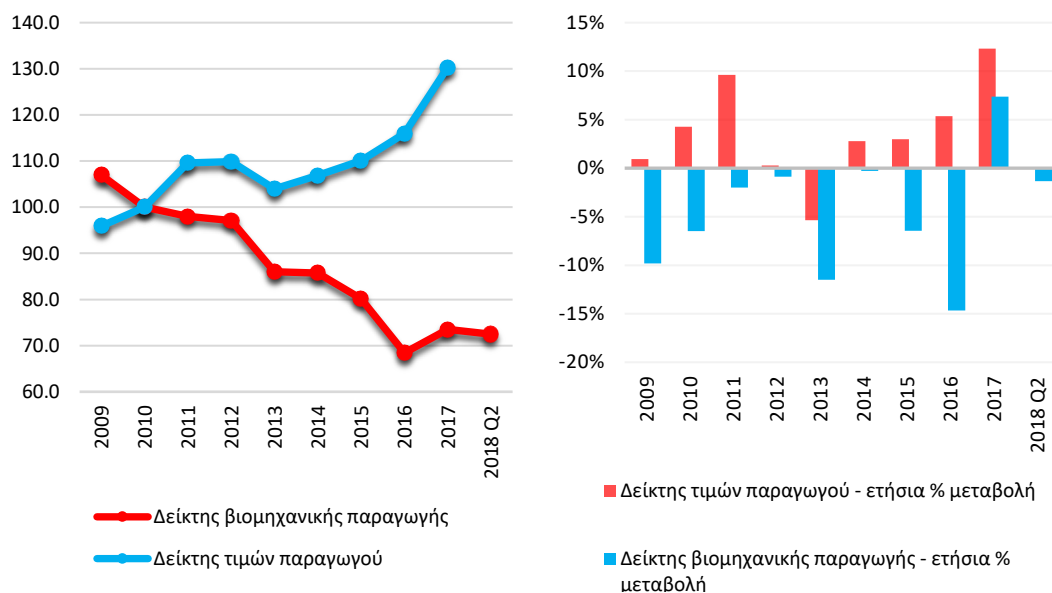
Σε ότι αφορά το δείκτη βιομηχανικής παραγωγής στα Ορυχεία-Λατομεία, είναι σε καθοδική πορεία από το 2009 (107 μονάδες) μέχρι το 2016 (68,4 μονάδες), περιοριζόμενος συνολικά κατά 36%. Το 2017 ανήλθε ελαφρά στις 73,5 μονάδες (αύξηση 7,4% σε σχέση με το 2016) ενώ το β' τρίμ. του 2018 διαμορφώθηκε στις 72,5 μονάδες. Παράλληλα, η σχέση μεταξύ δείκτη βιομηχανικής παραγωγής και δείκτη τιμών παραγωγού είναι αρνητική, καθώς ενώ ο πρώτος δείκτης περιορίζεται ο δεύτερος ακολουθεί αυξητική πορεία την περίοδο 2009-2017, από τις 95,9 στις 130,3 μονάδες (αύξηση 35,9%) (Διάγραμμα 1.8).

Διάγραμμα 1.7: Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής και Δείκτης Τιμών Παραγωγού στη Μεταποίηση και ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές αυτών, στην Ελλάδα (2009-2018/Q2)

Πηγή: Eurostat-Short term business statistics, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

Διάγραμμα 1.8: Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής και Δείκτης Τιμών Παραγωγού στα Ορυχεία-Λατομεία και ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές αυτών, στην Ελλάδα (2009-2018/Q2)

Πηγή: Eurostat-Short term business statistics, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

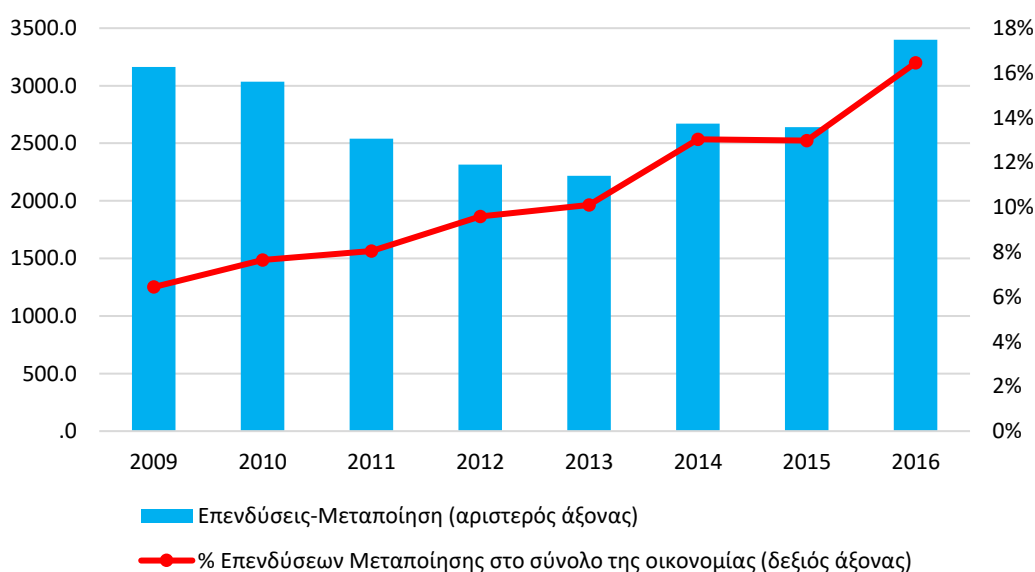
1.6 Επενδύσεις μεταποιητικού τομέα

Στην συγκεκριμένη ενότητα εξετάζονται οι επενδυτικές δαπάνες του τομέα της Μεταποίησης. Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία οι επενδύσεις στη Μεταποίηση (κλάδοι Β και Γ) την περίοδο 2009-2013 περιορίστηκαν από τα €3,16 δισεκ. στα €2,22 δισεκ. (πτώση κατά 29,8% ή €944 εκατ.), για να ανέλθουν έκτοτε και να διαμορφωθούν στα €3,4 δισεκ. το 2016 – δηλαδή σε υψηλότερα επίπεδα από το 2009 – παρουσιάζοντας άνοδο κατά 53,3% ή €1,18 δισεκ. συγκριτικά με το 2013 (Διάγραμμα 1.9).

Όμως, το μερίδιο των επενδύσεων της Μεταποίησης στο σύνολο της οικονομίας – παρά την πτώση του μεγέθους των επενδύσεων την περίοδο 2009-2013 – ανήλθε συνεχώς την υπό εξέταση περίοδο και από 6,4% το 2009 διαμορφώθηκε σε 16,5% το 2016. Επομένως παρά την οικονομική κρίση, η Μεταποίηση μπόρεσε – συγκριτικά με άλλους κλάδους της οικονομίας – να ανακάμψει στο πεδίο το επενδύσεων και σταδιακά να αυξήσει το μερίδιο της στο σύνολο των επενδύσεων της οικονομίας.

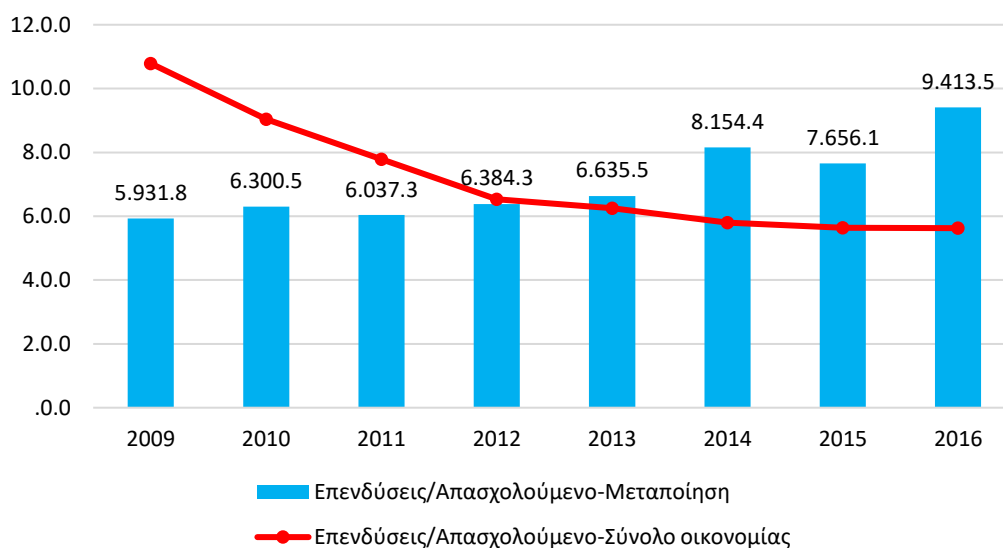
Σχετικά με το λόγο επενδύσεις ανά απασχολούμενο, στην περίπτωση της Μεταποίησης αυξάνεται σχεδόν συνεχώς την περίοδο 2009-2016 και από τα €5,9 χιλ. το 2009 διαμορφώθηκε στα €9,4 χιλ. (+58,7%) (Διάγραμμα 1.10). Την ίδια περίοδο ο λόγος επενδύσεων ανά απασχολούμενο στο σύνολο της οικονομίας περιορίζεται συνεχώς και από τα €10,8 χιλ. το 2009 κατήλθε στα επίπεδα των €5,6 χιλ. (-47,8%). Ως αποτέλεσμα της πιο πάνω συμπεριφοράς, το 2013 ο λόγος επενδύσεις ανά απασχολούμενο στη Μεταποίηση γίνεται υψηλότερος από τον αντίστοιχο λόγο στο σύνολο της οικονομίας από το 2013.

Διάγραμμα 1.9: Επενδύσεις Μεταποίησης (εκατ. €, σε σταθερές τιμές 2005) και ποσοστό αυτών στο σύνολο της οικονομίας στην Ελλάδα (2009-2016)

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

Διάγραμμα 1.10: Αξία επενδύσεων ανά απασχολούμενο στη Μεταποίηση και στο σύνολο της οικονομίας στην Ελλάδα (2009-2016)

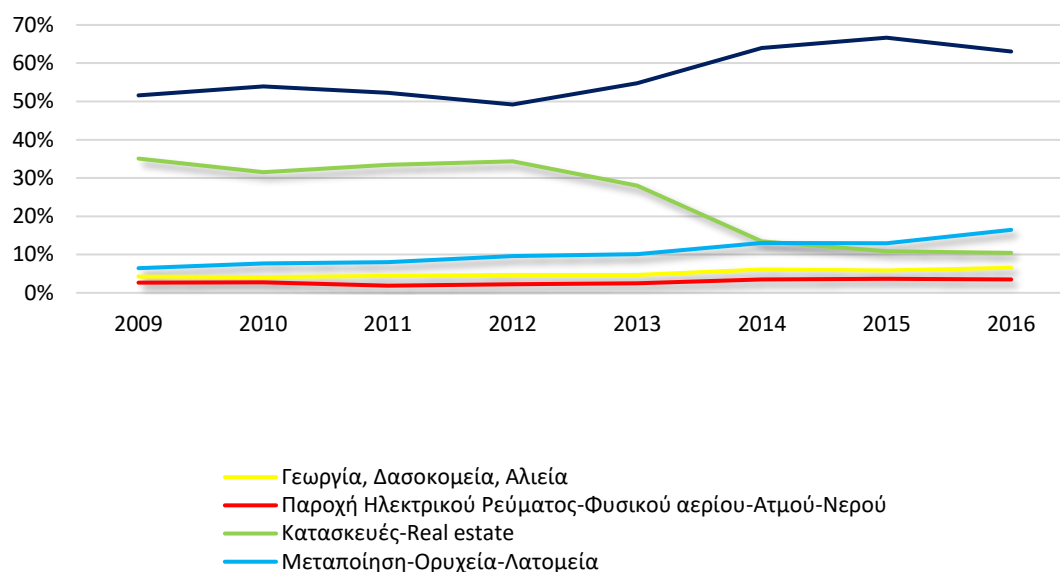

Πηγή: Eurostat-National Accounts, ΕΛ.ΣΤΑΤ., Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

1.6.1 Σύγκριση επενδυτικών δαπανών μεταποιητικού τομέα με άλλους τομείς της οικονομίας

Συγκρίνοντας το μερίδιο των επενδύσεων της Μεταποίησης με το μερίδιο επενδύσεων που έχουν άλλοι σημαντικοί κλάδοι της οικονομίας, από το Διάγραμμα 1.11 προκύπτει ότι το υψηλότερο μερίδιο κατέχει ο κλάδος Υπηρεσιών, το οποίο από 51,6% το 2009 περιορίστηκε αρχικά το 2012 στο 49,2%, για να ανέλθει έκτοτε σταδιακά και το 2016 να διαμορφωθεί στο 63,1%. Έπεται το μερίδιο του κλάδου Κατασκευών (ο οποίος περιλαμβάνει και τις δραστηριότητες Real Estate) το οποίο από την περιοχή του 33,6% την περίοδο 2009-2012 περιορίστηκε αρχικά στο 28% το 2013 για να συρρικνωθεί μέχρι το 2016 στο 10,4%. Το μερίδιο του κλάδου Μεταποίησης (ο οποίος περιλαμβάνει και τα Ορυχεία-Λατομεία) από το 6,4% το 2009 αυξήθηκε σταδιακά για να διαμορφωθεί σε 16,5% το 2016. Στον Πρωτογενή τομέα, το μερίδιο των επενδύσεων του στο σύνολο της οικονομίας κυμάνθηκε στην περιοχή του 4,4% την πενταετία 2009-2013 και στη συνέχεια ακολούθησε ανοδική πορεία για να φτάσει το 2016 το 6,5%. Τέλος, στον κλάδο Παροχής ηλεκτρικού ρεύματος-Νερού το μερίδιο του περιορίστηκε από το 2,6% το 2009 στο 1,9% το 2011, ενώ στη συνέχεια αυξήθηκε για να ανέλθει το 2016 στο 3,5%. Επομένως την περίοδο αυτή παρατηρείται σημαντική συρρίκνωση του μεριδίου των Κατασκευών-Real estate με αντίστοιχη σημαντική άνοδο του μεριδίου των Υπηρεσιών, ενώ ανοδικά κινήθηκε και το μερίδιο της Μεταποίησης (συμπεριλαμβανομένων και των Ορυχείων-Λατομείων) στο σύνολο των επενδύσεων της οικονομίας.

Διάγραμμα 1.11: Μέρη επενδύσεων τομέων στο σύνολο της οικονομίας (2009-2016)

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

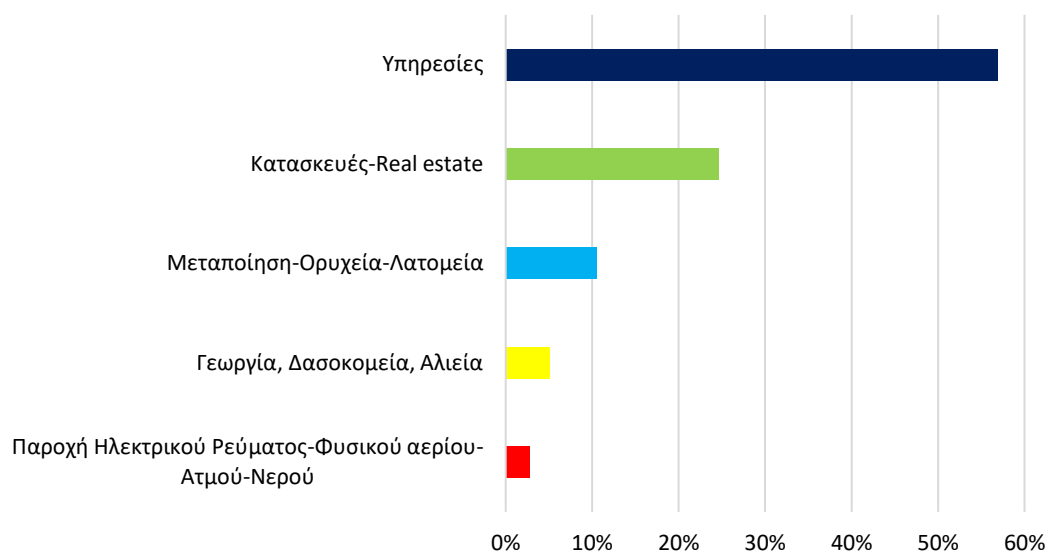
Σημείωση: Στον τομέα των Κατασκευών περιλαμβάνονται και οι δραστηριότητες του κλάδου Διαχείρισης ακίνητης περιουσίας

Συνολικά η μέση συνεισφορά του κλάδου Υπηρεσιών στις επενδύσεις του συνόλου της οικονομίας ανήλθε την περίοδο 2009-2016 σε 56,9%. Το αντίστοιχο ποσοστό στις Κατασκευές (οι οποίες περιλαμβάνουν και τις δραστηριότητες; Real Estate) ανήλθε σε 24,6% και έπεται η Μεταποίηση (που περιλαμβάνει και τα Ορυχεία-Λατομεία) με 10,5%. Ο Πρωτογενής τομέας συνεισέφερε το 5,1% του συνόλου των επενδύσεων της οικονομίας, ενώ ο κλάδος Παροχής Ηλεκτρικού ρεύματος-Φυσικού αερίου-Ατμού-Νερού το 2,8% του συνόλου αυτών (Διάγραμμα 1.12).

Όσον αφορά τις επενδυτικές δαπάνες ανά εργαζόμενο (Διάγραμμα 1.13), προκύπτει ότι ο υψηλότερος λόγος παρουσιάζεται στις Κατασκευές (οι οποίες περιλαμβάνουν τις δραστηριότητες Real Estate), αλλά βρίσκεται σε πτωτική τροχιά. Έτσι, από τις €45,5 χιλ. ανά εργαζόμενο το 2009 περιορίστηκε αρχικά στις €40,1 χιλ. το 2012 και στη συνέχεια την περίοδο 2013-2016 παρουσίασε έντονη πτώση με αποτέλεσμα το 2016 να διαμορφωθεί στις €14,1 χιλ. ανά εργαζόμενο (πτώση κατά 68,9% σε σχέση με το 2009). Στην Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος-Φυσικού αερίου-Ατμού-Νερού η σχετική αξία περιορίστηκε σημαντικά την περίοδο 2009-2013, κατά 50,3% (από τις €21,8 χιλ. στις €10,8 χιλ.) ενώ στη συνέχεια παρουσίασε μικρή ανάκαμψη στις €15,1 χιλ. το 2015 και στις €14 χιλ. το 2016. Στη Μεταποίηση, ύστερα από την πρόσκαιρη πτώση της αξίας των επενδυτικών δαπανών ανά εργαζόμενο από τις €6,3 χιλ. το 2010 στις €6 χιλ. το 2011 (πτώση 4,2%), στη συνέχεια ανακάμπτει με αποτέλεσμα το 2016 να διαμορφωθεί σε υψηλότερα επίπεδα από το 2009 (€9,4 χιλ. το 2016, +58,7% σε σχέση με το 2009). Στις Υπηρεσίες η συγκεκριμένη αξία την

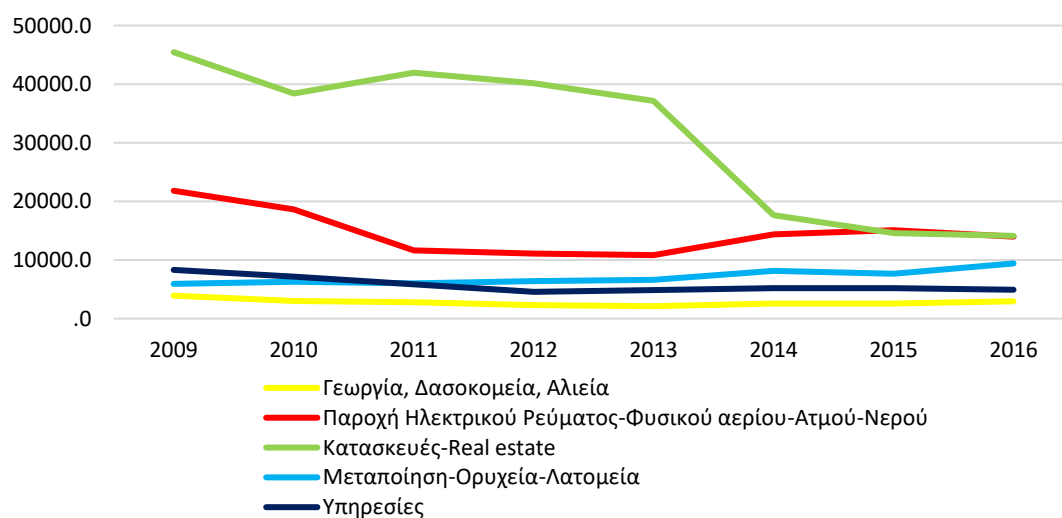
περίοδο 2009-2012 περιορίστηκε κατά 45%, από τις €8,3 χιλ. στις €4,6 χιλ., ενώ την περίοδο 2012-2015 αυξήθηκε κατά 14,2%, από τις €4,6 χιλ. στις 5,2 χιλ. για να μειωθεί εκ νέου το 2016 στις €4,9 χιλ. Τέλος, στον Πρωτογενή τομέα η πτώση του συγκεκριμένου λόγου την περίοδο 2009-2013 κατά 45,9% (από τις €3,9 χιλ. στις €2,1 χιλ.) αντισταθμίστηκε από την άνοδο του την περίοδο 2013-2016 κατά 40,3% (στις €3 χιλ. το 2016).

Διάγραμμα 1.12: Μέσο μερίδιο επενδύσεων τομέων στο σύνολο της οικονομίας (2009-2016)

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

Διάγραμμα 1.13: Αξία επενδυτικών δαπανών ανά εργαζόμενο σε βασικούς τομείς της οικονομίας (2009-2016)

Πηγή: Eurostat-National Accounts, ΕΛ.ΣΤΑΤ., Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε

Όπως δείχνει ο **Error! Not a valid bookmark self-reference.**, όλοι οι τομείς πλην της Μεταποίησης, παρουσίασαν την περίοδο 2009-2016 αρνητικό Μέσο Ετήσιο Ρυθμό Μεταβολής (Μ.Ε.Ρ.Μ.) ο οποίος κυμάνθηκε από -3,9% στην περίπτωση του Πρωτογενή τομέα μέχρι -15,4% στην περίπτωση του κλάδου των Κατασκευών, όταν αντίστοιχος Μ.Ε.Ρ.Μ. στη Μεταποίηση διαμορφώθηκε σε +6,8%.

Πίνακας 1.21: Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής της αξίας των επενδύσεων ανά απασχολούμενο (2009-2016)

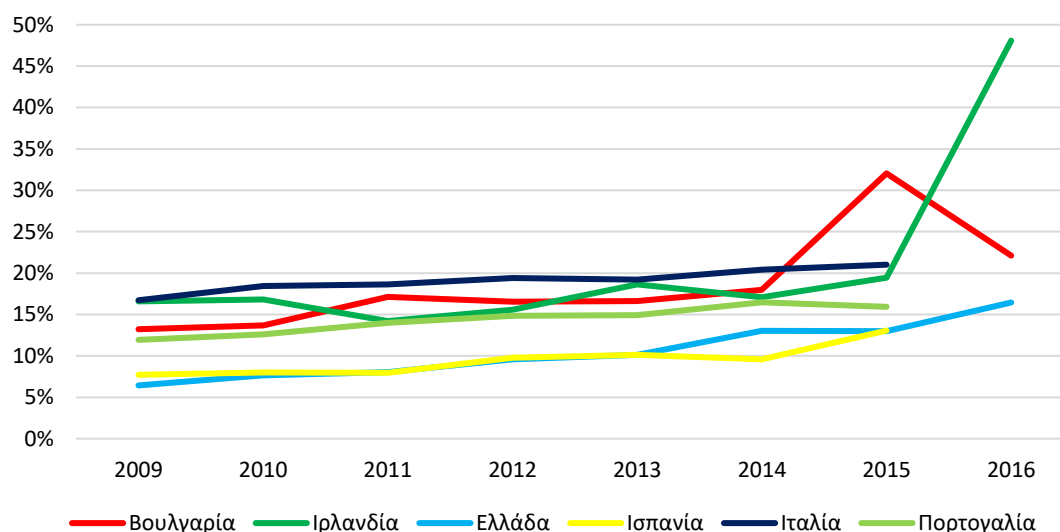
	2009-2016
Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία	-3,9%
Παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος και Νερού	-6,2%
Υπηρεσίες	-7,2%
Κατασκευές	-15,4%
Μεταποίηση	6,8%

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

1.6.2 Σύγκριση επενδυτικών δαπανών εγχώριου μεταποιητικού τομέα με άλλων χωρών

Ολοκληρώνοντας το τρέχων κεφάλαιο, συγκριτικά με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, και σε ότι αφορά το ποσοστό των επενδυτικών δαπανών της Μεταποίησης (συμπεριλαμβανομένων των Λατομείων-Ορυχείων) στο σύνολο των επενδυτικών δαπανών την περίοδο 2009-2016, η Ελλάδα φαίνεται να υστερεί σε σχέση με τις Ιταλία, Πορτογαλία, Βουλγαρία, Ιρλανδία, παρά την άνοδο που παρουσιάζεται στο σχετικό ποσοστό, ενώ κινείται στα ίδια περίπου επίπεδα με την Ισπανία (Διάγραμμα 1.14). Σε επίπεδο χωρών, στην Βουλγαρία το σχετικό ποσοστό από 13,2% το 2009 ανήλθε στο 32% το 2015 και ένα χρόνο μετά μειώθηκε στο 22,1%. Στη Ιρλανδία, την περίοδο 2009-2015 – με κάποιες αυξομειώσεις – από 16,6% ανήλθε σε 19,5%, για να παρουσιάσει έντονη άνοδο το 2016 στο 48,1%. Στην Ιταλία, την περίοδο 2009-2015 το ποσοστό ανήλθε από 16,7% το 2009, στο 18,5%, κατά μέσο όρο, τη διετία 2010-2011, στο 19,3%, κατά μέσο όρο, τη διετία 2012-2013 και μέχρι το 2015 είχε διαμορφωθεί στο 21%. Στην Πορτογαλία το σχετικό ποσοστό από 11,9% το 2009 ανήλθε σταδιακά στο 16,5% το 2014 και περιορίστηκε ελαφρά το 2015 στο 15,9%. Τέλος, στην Ισπανία το αντίστοιχο ποσοστό ανήλθε από το 7,7% το 2009 στο 10,1% το 2013. Μετά την πρόσκαιρη μείωση του, όμως, το επόμενο έτος στο 9,6%, αυξήθηκε εκ νέου το 2015 στο 13,1%.

Διάγραμμα 1.14: Δαπάνες για επενδύσεις ανά εργαζόμενο στη Μεταποίηση σε επιλεγμένες χώρες (2009-2016)

Πηγή: Eurostat-National Accounts, Επεξεργασία στοιχείων: Ι.Ο.Β.Ε.

1.7 Συμπεράσματα

Από την ανάλυση που προηγήθηκε προέκυψε ότι το μερίδιο της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας της Μεταποίησης στο Α.Ε.Π. παρουσιάζει αρκετές διακυμάνσεις. Την περίοδο 2009-2012 συρρικνώθηκε (από 11% σε 9%), αλλά παρά την άνοδο του την τριετία 2013-2015 (από 9,5% σε 9,9%) περιορίστηκε μέχρι το 2017 σε χαμηλότερο επίπεδο (9,2%) από το αντίστοιχο του 2009. Συνολικά, το μερίδιο της Α.Π.Α. Βιομηχανίας και Κατασκευών (κλάδοι Β-Γ) στο Α.Ε.Π. της χώρας ενώ την περίοδο 2009-2011 περιορίστηκε (από 19,7% σε 17,9%) στη συνέχεια παρουσιάζει σχεδόν συνεχή άνοδο, για να διαμορφωθεί το 2017 στο 20,5%. Η άνοδος αυτή οφείλεται στην άνοδο του μεριδίου των Κατασκευών, καθώς το μερίδιο της Βιομηχανίας την περίοδο 2009-2017 περιορίστηκε. Παράλληλα, το μερίδιο της Μεταποίησης στο Α.Ε.Π. παραμένει από τα χαμηλότερα στην Ε.Ε.-28 το 2017.

Σε επίπεδο τομέων, ο Τριτογενής εξακολουθεί να συνεισφέρει το συντριπτικά μεγαλύτερο μερίδιο της Α.Π.Α. στο Α.Ε.Π. της χώρας (79,4%, κατά μέσο όρο την περίοδο 2009-2017), ενώ σε επίπεδο κλάδων οι κλάδοι Χονδρικού-Λιανικού εμπορίου (22,8%, κατά μέσο όρο την περίοδο 2009-2017), Δημόσιας διοίκησης (20,5%) και Διαχείρισης ακίνητης περιουσίας (17,9%). Το μερίδιο των δύο τελευταίων την περίοδο 2009-2017 αυξήθηκε ελαφρά, ενώ υποχώρησε το αντίστοιχο μερίδιο του Χονδρικού-Λιανικού εμπορίου. Τέλος, το μερίδιο της Μεταποίησης αλλά και του συνόλου της Βιομηχανίας την ίδια περίοδο περιορίστηκε ήπια.

Προχωρώντας στους υποκλάδους της Μεταποίησης, ο υποκλάδος Τροφίμων, Ποτών και Καπνού εξακολουθεί να κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο στην Α.Π.Α. του κλάδου της

Μεταποίησης, με το ποσοστό του να είναι αυξημένο το 2017 συγκριτικά με το 2009 (21,7% έναντι 17,3%). Το μερίδιο όμως του υποκλάδου Οπτάνθρακα και διύλισης πετρελαίου περιορίστηκε την εν λόγω περίοδο (από 16,1% σε 5,4%), ενώ ενισχύθηκε το αντίστοιχο μερίδιο των Βασικών μετάλλων (από 6,2% σε 14,1%) και του υποκλάδου Χημικών (από 3,3% σε 7,7%).

Εξάλλου, οι κλάδοι με το υψηλότερο παραγόμενο προϊόν την περίοδο 2009-2017 συμπίπτουν με τους κλάδους που έχουν το υψηλότερο μερίδιο στην Α.Π.Α. Σε αυτούς συγκαταλέγονται το Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο (26,4% κατά μέσο όρο την περίοδο 2009-2017), η Δημόσια διοίκηση (15%), η Μεταποίηση (16,9%), και η Διαχείριση ακίνητης περιουσίας (10,6% κατά μέσο όρο την περίοδο 2009-2017). Παράλληλα, ο κλάδος με τις μεγαλύτερες απώλειες στο παραγόμενο προϊόν του είναι οι Κατασκευές (-58,2%), ενώ απώλειες άνω του 30% σημείωσαν οι Επαγγελματικές, Επιστημονικές, Τεχνικές, Διοικητικές και Υποστηρικτικές δραστηριότητες, οι Χρηματοπιστωτικές και Ασφαλιστικές δραστηριότητες και η Ενημέρωση και Επικοινωνία.

Επιπλέον, οι υποκλάδοι Τροφίμων Ποτών και Καπνού και Οπτάνθρακα και Διύλισης πετρελαίου παραμένουν αυτοί με το υψηλότερο μερίδιο στο παραγόμενο προϊόν της Μεταποίησης και Ορυχείων-Λατομείων, αλλά το μερίδιο και η αξία του παραγόμενου προϊόντος του πρώτου μειώθηκε (από 28,1% σε 26,8%) ενώ το μερίδιο και το προϊόν του τελευταίου αυξήθηκε την περίοδο 2009-2017 (17,2% σε 25,4%). Παράλληλα, την περίοδο αυτή παρατηρείται σημαντικός περιορισμός του παραγόμενου προϊόντος σε υποκλάδους με χαμηλή προστιθέμενη αξία όπως οι υποκλάδοι Εκτυπώσεων, Ξύλου, Κλωστοϋφαντουργίας, Ένδυσης και Δέρματος, Επίπλων και λοιπών μεταποίησης αλλά και σημαντική άνοδος του παραγόμενου προϊόντος του υποκλάδου Η/Υ, Ηλεκτρονικών και Οπτικών.

Συνεχίζοντας με την απασχόληση, την περίοδο 2009-2017 από τους κλάδους με τη μεγαλύτερη συνεισφορά στην απασχόληση, δηλαδή τους κλάδους Χονδρικού-Λιανικού εμπορίου, Μεταφορών και Τουρισμού και Δημόσιας Διοίκησης καθώς και από τους κλάδους Μεταποίησης και Κατασκευών προέρχεται το 76,4% της απώλειας θέσεων στην Ελληνική οικονομία, παρά την άνοδο της απασχόλησης σε αυτούς – όπως και σε όλους σχεδόν τους υπόλοιπους κλάδους – την τετραετία 2014-2017.

Κατά τη διάρκεια της χρονικής περιόδου 2009-2017 τόσο στο σύνολο της απασχόλησης όσο και στη Μεταποίηση υποχώρησε ελαφρά το ποσοστό των εργαζομένων ηλικίας 15-24 ετών με παράλληλη αύξηση του ποσοστού των εργαζομένων ηλικίας 50-64 ετών. Στην ηλικιακή κατηγορία 25-49 ετών παρατηρείται μικρή πτώση των σχετικών ποσοστών την περίοδο 2009-2017. Σε απόλυτα μεγέθη, ενώ την περίοδο 2009-2014 παρουσιάζεται σε όλες τις ηλικιακές κατηγορίες πτώση του αριθμού των εργαζομένων, την περίοδο 2014-2017 σε όλες τις ηλικιακές κατηγορίες παρουσιάζεται άνοδος της απασχόλησης, η οποία όμως δεν ανήλθε σε υψηλότερα επίπεδα από αυτά του 2009.

Επίσης, στην Ελληνική μεταποίηση, λόγω και της φύσης της δραστηριότητας της, σημαντικό ποσοστό των απασχολούμενων είναι ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα καθώς και Χειριστές βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων, εξοπλισμού και συναρμολογητές. Στο σύνολο της Ελληνικής οικονομίας σημαντικό ποσοστό απασχολούμενων είναι οι απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και στις πωλήσεις, οι προσοντούχοι και άλλοι ειδικοί καθώς και οι Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι και αλιείς.

Παράλληλα, ο υποκλάδος Τροφίμων, Ποτών και Καπνού συνεισφέρει το μεγαλύτερο ποσοστό εργαζομένων στην απασχόληση του μεταποιητικού κλάδου (32,4% κατά μέσο όρο την περίοδο 2009-2017) και είναι ο κλάδος – από τους μόλις τρεις (Φαρμακευτικά και Καουτσούκ πλαστικά οι άλλοι δύο) – που την περίοδο 2009-2017 με τη μεγαλύτερη αύξηση στον αριθμό των απασχολούμενων (+6,1 χιλ.).

Ως προς το δείκτη κύκλου εργασιών στη Μεταποίηση ενώ την περίοδο 2009-2014 ενισχύθηκε κατά 9,1%, την περίοδο 2014-2017 περιορίστηκε κατά 5,1%, ενώ συνολικά την περίοδο 2009-2017 παρουσίασε άνοδο κατά 3,5%.

Συνεχίζοντας, ο δείκτης τιμών εισροών στον κλάδο Ορυχείων και Λατομείων την περίοδο 2009-2017 αυξήθηκε κατά 9,6% ενώ στη Μεταποίηση η άνοδος διαμορφώθηκε σε 2,4%. Οι εντονότερες μεταβολές του δείκτη εντοπίζονται στους υποκλάδους του κλάδου Ορυχείων και Λατομείων – κυρίως Άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου (+10,3%), στην Εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων (+22,9%) και στις Άλλες εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες (-24,2%) – ενώ στην περίπτωση της Μεταποίησης κυρίως στον υποκλάδο Οπτάνθρακα και Διύλισης πετρελαίου (+7,7%) και στον υποκλάδο Φαρμακευτικών (-17%).

Ως προς το δείκτη τιμών παραγωγού της εγχώριας αγοράς, στον κλάδο Ορυχείων και Λατομείων τις περιόδους 2009-2014, 2014-2017 αλλά και στο σύνολό της περιόδου 2009-2017 παρουσίασε άνοδο (+11,5%, +21,9%, +35,9%, αντίστοιχα) ενώ στη Μεταποίηση η άνοδος της περιόδου 2009-2014 κατά 15,5% ακολούθησε η πτώση της περιόδου 2014-2017 κατά 8,9%, ενώ συνολικά την περίοδο 2009-2017 ο δείκτης τιμών παραγωγού της εγχώριας αγοράς αυξήθηκε κατά 5,2%.

Σε επίπεδο υποκλάδων ο δείκτης παρουσιάζει έντονες μεταβολές κυρίως στους υποκλάδους των Ορυχείων και Λατομείων (Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη, Άντλησης αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου, Εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων) καθώς και στον υποκλάδο Οπτάνθρακα και Διύλισης πετρελαίου του κλάδου της Μεταποίησης, δηλαδή κυρίως στους κλάδους που παρουσίασαν έντονες μεταβολές στο δείκτη τιμών εισροών.

Ο Δείκτης Τιμών Παραγωγού εξωτερικής αγοράς, στον κλάδο Ορυχείων και Λατομείων τόσο την πενταετία 2009-2014 όσο και την τετραετία 2014-2017 παρουσίασε άνοδο κατά 5,1% με αποτέλεσμα στο σύνολο της περιόδου 2009-2017 να παρουσιάζει άνοδο κατά 10,5%. Στη

Μεταποίηση, η άνοδος της περιόδου 2009-2014 κατά 18,1% μετατράπηκε σε πτώση της τάξης του 10,1% την περίοδο 2014-2017 και στο σύνολο της 9ετίας 2009-2017 ο δείκτης ανήλθε κατά 6,2%.

Την περίοδο 2009-2017 οι μεγαλύτερες μεταβολές στο δείκτη εκτός από τους κλάδους Εξόρυξης μεταλλούχων μεταλλευμάτων και Οπτάνθρακα και Διύλισης πετρελαίου παρουσιάζεται και σε κλάδους όπως οι Καπνός, Τρόφιμα, Δέρμα και Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού.

Οι επενδύσεις στη Μεταποίηση (κλάδοι Β και C) την περίοδο 2009-2013 περιορίστηκαν από κατά 29,8% ή €944 εκατ., για να ανέλθουν έκτοτε και να διαμορφωθούν στα €3,4 δισεκ. το 2016, δηλαδή σε υψηλότερα επίπεδα από το 2009. Όμως, το μερίδιο των επενδύσεων της Μεταποίησης στο σύνολο της οικονομίας ανήλθε συνεχώς την περίοδο 2009-2016 και από 6,4% το 2009 διαμορφώθηκε σε 16,5% το 2016.

Σχετικά με το λόγο επενδύσεις ανά απασχολούμενο στη Μεταποίηση, αυξάνεται σχεδόν συνεχώς την περίοδο 2009-2016 και από τα €5,9 χιλ. το 2009 διαμορφώθηκε στα €9,4 χιλ. (+58,7%), ενώ την ίδια περίοδο ο λόγος επενδύσεων ανά απασχολούμενο στο σύνολο της οικονομίας περιορίζεται συνεχώς και από τα €10,8 χιλ. το 2009 κατήλθε στα επίπεδα των €5,6 χιλ.

Σε ότι αφορά το μερίδιο των επενδύσεων στην Ελληνική οικονομία, το υψηλότερο κατέχει ο κλάδος Υπηρεσιών, το οποίο από 51,6% το 2009 διαμορφώθηκε στο 63,1% το 2016. Ακολουθεί το μερίδιο του κλάδου Κατασκευών-Real estate το οποίο από την περιοχή του 35,1% το 2009 περιορίστηκε μέχρι το 2016 στο 10,4%. Το μερίδιο του κλάδου Μεταποίησης (ο οποίος περιλαμβάνει και τα Ορυχεία-Λατομεία) από το 6,4% το 2009 αυξήθηκε σταδιακά για να διαμορφωθεί σε 16,5% το 2016, ενώ στον Πρωτογενή τομέα κυμάνθηκε στην περιοχή του 4,4% την πενταετία 2009-2013 και στη συνέχεια ακολούθησε ανοδική πορεία για να φτάσει το 2016 το 6,5%. Τέλος, στον κλάδο Παροχής ηλεκτρικού ρεύματος-Νερού το μερίδιο του από το 2,6% το 2009 ανήλθε στο 3,5% το 2016. Επομένως την περίοδο αυτή παρατηρείται σημαντική συρρίκνωση του μεριδίου των Κατασκευών-Real estate με αντίστοιχη σημαντική άνοδο του μεριδίου των Υπηρεσιών, ενώ ανοδικά κινήθηκε και το μερίδιο της Μεταποίησης (συμπεριλαμβανομένων και των Ορυχείων-Λατομείων) στο σύνολο των επενδύσεων της οικονομίας.

Όσον αφορά τις επενδυτικές δαπάνες ανά εργαζόμενο, ο υψηλότερος λόγος παρουσιάζεται στις Κατασκευές-Real estate, αλλά βρίσκεται σε πτωτική τροχιά (από τις €45,5 χιλ. ανά εργαζόμενο το 2009 περιορίστηκε στις €14,1 χιλ. ανά εργαζόμενο το 2016). Στην Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος-Φυσικού αερίου-Ατμού-Νερού η σχετική αξία περιορίστηκε σημαντικά την περίοδο 2009-2016 (από τις €21,8 χιλ. στις €14 χιλ. το 2016). Στη Μεταποίηση, ύστερα από την πρόσκαιρη πτώση της αξίας των επενδυτικών δαπανών ανά εργαζόμενο από τις €6,3 χιλ. το 2010 στις €6 χιλ. το 2011 (πτώση 4,2%), στη συνέχεια ανακάμπτει με αποτέλεσμα το

2016 να διαμορφωθεί σε υψηλότερα επίπεδα από το 2009 (€9,4 χιλ. το 2016, +58,7% σε σχέση με το 2009). Στις Υπηρεσίες, η συγκεκριμένη αξία την περίοδο 2009-2016 περιορίστηκε κατά 40,9%, από τις €8,3 χιλ. στις €4,9 χιλ., ενώ στον Πρωτογενή τομέα η πτώση έφτασε το 24,1% (από τις €3,9 χιλ. στις €3 χιλ.).

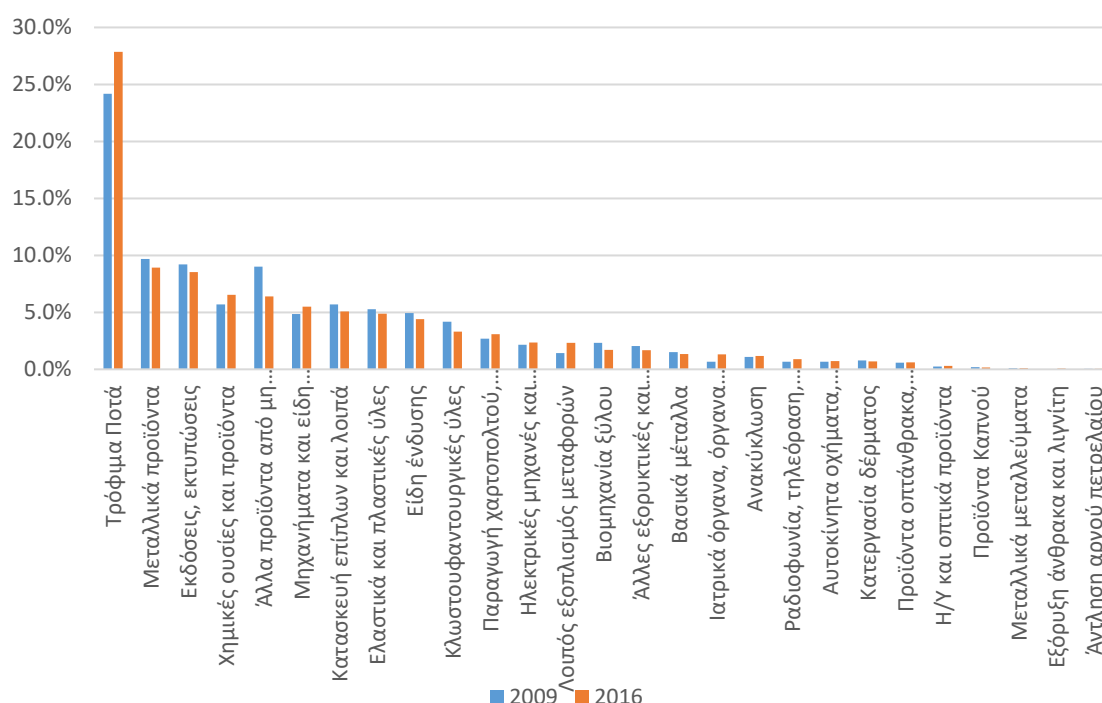
Τέλος, συγκριτικά με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, και σε ότι αφορά το ποσοστό των επενδυτικών δαπανών της Μεταποίησης (συμπεριλαμβανομένων των Λατομείων-Ορυχείων) στο σύνολο των επενδυτικών δαπανών την περίοδο 2009-2016, η Ελλάδα φαίνεται να υστερεί σε σχέση με τις Ιταλία, Πορτογαλία, Βουλγαρία, Ιρλανδία, παρά την άνοδο που παρουσιάζεται στο σχετικό ποσοστό, ενώ κινείται στα ίδια περίπου επίπεδα με την Ισπανία.

2 Χρηματοοικονομική ανάλυση της μεταποίησης

2.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μια διαχρονική ανάλυση των χρηματοοικονομικών στοιχείων των επιχειρήσεων της μεταποίησης, καθώς και των Ορυχείων – λατομείων, έχοντας επιλέξει τρία χρονικά σημεία ανάλυσης, το έτος 2009, το 2014 και το τελευταίο διαθέσιμο έτος (2016) για το οποίο υπάρχουν αρκετά δημοσιευμένα στοιχεία. Για την ανάλυση της χρηματοοικονομικής επίδοσης των εταιρειών του τομέα χρησιμοποιήθηκε η βάση δεδομένων της Hellastat¹, η οποία περιλαμβάνει όλους τους δημοσιευμένους ισολογισμούς εταιρειών που ανήκουν στους εξεταζόμενους κλάδους².

Διάγραμμα 2.1. Ποσοστό επιχειρήσεων ανά υποκλάδο την περίοδο 2009-2016

Πηγή: Hellastat Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία ο αριθμός των επιχειρήσεων που αναλύονται περιορίζεται σταδιακά κατά τη διάρκεια της περιόδου μελέτης και διαμορφώνεται στις 4.560 επιχειρήσεις

¹ Για περισσότερες πληροφορίες για τη βάση δεδομένων της Hellastat βλ. εδώ www.imentor.gr

² Ουσιαστικά ισολογισμούς δημοσιεύουν υποχρεωτικά οι εταιρείες που έχουν τη νομική μορφή ΑΕ και οι ΕΠΕ. Είναι ωστόσο πιθανό και εταιρείες άλλης νομικής μορφής να δημοσιεύουν ισολογισμούς όταν ο κύκλος εργασιών τους ξεπερνά ένα όριο, αλλά και όσες έχουν άμεσους ή/και έμμεσους εταίρους άλλες ανώνυμες εταιρίες, ετερόρρυθμες εταιρείες ή ιδιωτικές κεφαλαιουχικές εταιρείες.

το 2016, έναντι 5.938 επιχειρήσεων το 2009. Χαρακτηριστικό πάντως είναι το γεγονός πως το πλήθος των επιχειρήσεων περιορίζεται σχεδόν σε όλους τους υποκλάδους της μεταποίησης, με εξαίρεση τον Λοιπό εξοπλισμό μεταφορών και τον ιατρικό εξοπλισμό. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι ένας μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων έχει διακόψει τη λειτουργία του, καθώς, η μείωση είναι ιδιαίτερα έντονη την περίοδο 2014-2016. Το στοιχείο αυτό θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στην ερμηνεία των τάσεων που ακολουθούν στη συνέχεια.

Σε κλαδικό επίπεδο και εστιάζοντας στο 2016, οι περισσότερες επιχειρήσεις του μεταποιητικού τομέα ανήκουν στον κλάδο Τροφίμων και Ποτών (1.270 ή 27,9% του συνόλου), ενώ ακολουθεί με σημαντική διαφορά ο κλάδος των μεταλλικών προϊόντων (407 επιχειρήσεις ή 8,9% του συνόλου). Έπονται οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα των εκδόσεων-εκτυπώσεων (389 επιχειρήσεις ή 8,5% του συνόλου) καθώς και ο κλάδος των χημικών προϊόντων (298 επιχειρήσεις, 6,5% του συνόλου). Διαχρονικά, ωστόσο παρατηρείται ότι σταθερά κάποιοι κλάδοι αποτελούν τους πυλώνες στον τομέα της Μεταποίησης³.

Την περίοδο 2009-2016 ο κύκλος εργασιών των περισσότερων κλάδων του τομέα της μεταποίησης περιορίζεται, με αποτέλεσμα ο συνολικός τζίρος να μειώνεται κατά την εν λόγω περίοδο. Μεταξύ των κλάδων υπήρξαν και κάποιοι οι οποίοι αύξησαν τον κύκλο εργασιών τους την περίοδο 2009-2016, αύξηση που ωστόσο δεν υπήρξε ικανή να ανατρέψει το κλίμα.

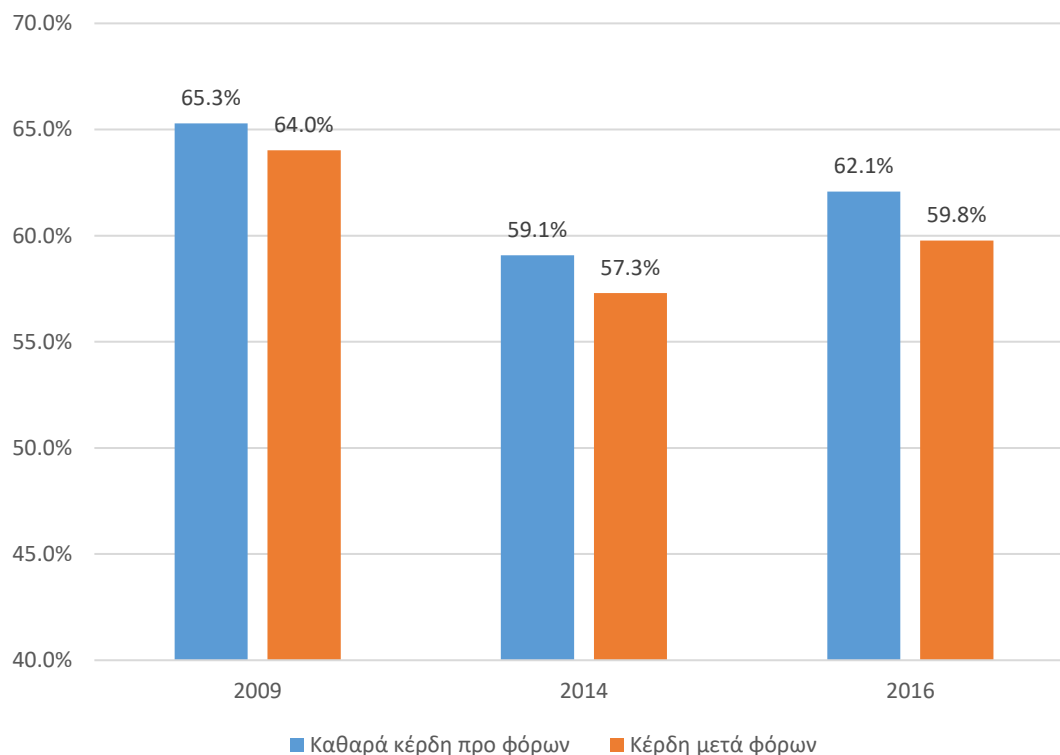
Ανάμεσα στους κλάδους με τη μεγαλύτερη ενίσχυση του κύκλου εργασιών κατά την περίοδο 2009-2016 ανήκει ο κλάδος των ιατρικών οργάνων (+55,1%) και τα βασικά μέταλλα (+46,0%). Ηπιότερη βελτίωση κατέγραψε ο κλάδος προϊόντων οπτάνθρακα (+5,5%) και ο κλάδος των τροφίμων (+3,9%). Αντίθετα, οι κλάδοι που εμφάνισαν τις υψηλότερες ζημιές είναι η εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη (-68,5%), ο κλάδος εκδόσεων και εκτυπώσεων (-66,0%) και ο λοιπός εξοπλισμός μεταφορών (-63,4%).

Χαρακτηριστικό της περιόδου 2009-2016 είναι πως αν και το πλήθος των ενεργών επιχειρήσεων περιορίζεται, αντίθετα το ποσοστό των κερδοφόρων επιχειρήσεων περιορίζεται την περίοδο 2009-2014 αλλά ανακάμπτει τελικά το 2016. Ενδεικτικά 4.107 επιχειρήσεις κατέγραψαν κέρδη το 2009 (65,3% του συνόλου), όταν το 2014 διαμορφώθηκαν στις 3.705 (59,1%) και το 2016 στις 2.968 (62,1%). Στο σύνολο του τομέα το 2009

³ Οι αριθμοδείκτες που παρουσιάζονται σε αυτό το κεφάλαιο, ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι της μελέτης.

καταγράφονται κέρδη ύψους €257 εκατ., ενώ το 2014 σημειώνονται σωρευτικές ζημιές (€772 εκατ.) και το 2016 καταγράφεται σημαντική βελτίωση που αποτυπώνεται σε €1.01 δισεκ.

Διάγραμμα 2.2: Ποσοστό κερδοφόρων επιχειρήσεων

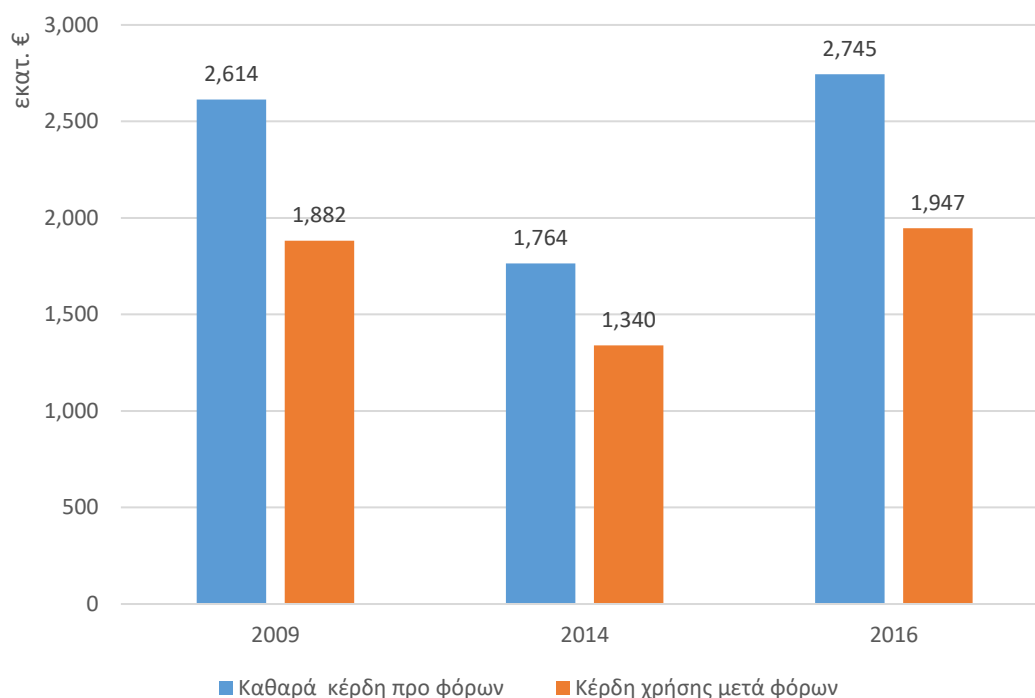

Πηγή: Hellastat, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Μελετώντας αποκλειστικά τις επιχειρήσεις με θετικά αποτελέσματα, προκύπτει πως αυτές κατέγραψαν συνολικά κέρδη της τάξης του €1,88 δισεκ. το 2009, τα οποία περιορίστηκαν στα €1,34 δισεκ. το 2014 και διαμορφώθηκαν στα €1,95 δισεκ. το 2016. Το 2016 η μεγαλύτερη συνεισφορά στα κέρδη προέρχεται από τα παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα (31,5% των κερδών του τομέα), τον κλάδο τροφίμων (20,5% των κερδών του τομέα) και τρίτον από την παραγωγή χημικών προϊόντων (10,2%).

Στον αντίποδα, πέραν από την μείωση του πλήθους των ζημιογόνων επιχειρήσεων σημειώνεται και μείωση στο ύψος των ζημιών (από €1,63 δισεκ. το 2009 στα €942,2 εκατ. το 2016). Οι υψηλότερες ωστόσο ζημιές του τομέα καταγράφονται στους κλάδους τροφίμων (25,7% του συνόλου των ζημιών), στον κλάδο εκδόσεων εκτυπώσεων (12,3%) και σε άλλα προϊόντα από μη μεταλλικά ορυκτά (8,3%).

Διάγραμμα 2.3: Εξέλιξη κερδοφορίας

Πηγή: Hellastat, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

2.2 Βασικά χρηματοοικονομικά μεγέθη

Στον Πίνακα 2.1 συνοψίζονται οι εξελίξεις στα βασικά χρηματοοικονομικά μεγέθη στην εξεταζόμενη περίοδο. Η γενική εικόνα που μπορεί να παρατηρήσει σε πρώτη ανάγνωση κάποιος είναι η εμφανής επιδείνωση όλων των μεγεθών από το 2009 στο 2016. Αναλυτικότερα:

Η συνολική αξία του ενεργητικού των επιχειρήσεων του τομέα μειώνεται το 2014 σε σχέση με το 2009, για να υποχωρήσει στη συνέχεια περαιτέρω, προφανώς και ως συνέπεια της εξόδου αρκετών επιχειρήσεων από την αγορά. Έτσι περιορίζεται κατά περίπου €14 δισεκ. και διαμορφώνεται στα €57,4 δισεκ.. Η μεγαλύτερη μείωση καταγράφεται στον τομέα χημικών ουσιών και προϊόντων, καθώς η αξία του ενεργητικού περιορίζεται κατά €4,3 δισεκ το 2016 σε σχέση με το 2009. Ο περιορισμός του ενεργητικού συσχετίζεται λιγότερο με τη μείωση των αποθεμάτων (-20,2% κατά την περίοδο 2009-2016) και περισσότερο με μεταβολές στα πάγια περιουσιακά στοιχεία (κτήρια, μηχανήματα, λογισμικό) τα οποία σημειώνουν σημάδια επιδείνωσης κατά την περίοδο 2009-2016.

Την περίοδο 2009-2014, οι μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις μειώθηκαν κατά περίπου 6%, ενώ στη συνέχεια περιορίστηκαν κατά 9,1%. Το 2016 βρίσκονται σημαντικά χαμηλότερα από το 2009, έχοντας σημειώσει μείωση της τάξης του 11%. Αντίστοιχη είναι και η εικόνα στις

βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις οι οποίες μειώθηκαν κατά 14% το 2014-2016, ενώ σωρευτικά την περίοδο 2009-2016 σημείωσαν μείωση σχεδόν 20%.

Τα ίδια κεφάλαια διαμορφώνονται σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα στην πλειονότητα των κλάδων, παρουσιάζοντας μείωση συνολικά για τον τομέα της τάξης του 22% την περίοδο 2009-2016.

Το ενεργητικό της πλειονότητας των κλάδων της Μεταποίησης μειώθηκε, με εξαίρεση τους κλάδους που αφορούν τα Ορυχεία – Λατομεία πχ. εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη, άντληση αργού πετρελαίου και συναφείς κλάδους.

Σε όρους τζίρου, το 2016 ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων του τομέα σημείωσε μείωση κατά 12,5% σε σχέση με το 2009 και διαμορφώθηκε στα 43,1 δισεκ. Κατά την περίοδο 2009-2014 και παρά τη σημαντική κάμψη της ζήτησης, ο τζίρος στον τομέα έχει ουσιαστικά παραμείνει αμετάβλητος.

Πίνακας 2.1. Βασικά χρηματοοικονομικά μεγέθη του τομέα της Μεταποίησης*

δισεκ.€	2009	2014	2016	ΠΜ '09/'16	ΠΜ '14/'16
Κύκλος εργασιών (πωλήσεις)	49,3	50,6	43,1	-12,5%	-14,9%
Ενεργητικό	71,5	62,5	57,4	-19,7%	-8,1%
Ίδια κεφάλαια	27,1	20,7	21,0	-22,6%	1,2%
Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις	14,5	14,2	12,9	-11,1%	-9,1%
Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις	29,1	27,4	23,6	-19,0%	-13,9%
Αριθμός επιχειρήσεων	5938	6043	4560		
Μέσος όρος κύκλου εργασιών	8,30 εκατ. €	8,38 εκατ. €	9,46 εκατ. €		
Κύκλος εργασιών κοινό δείγμα (πωλήσεις)	37,5		39,5	5,2%	

Πηγή: Hellastat, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

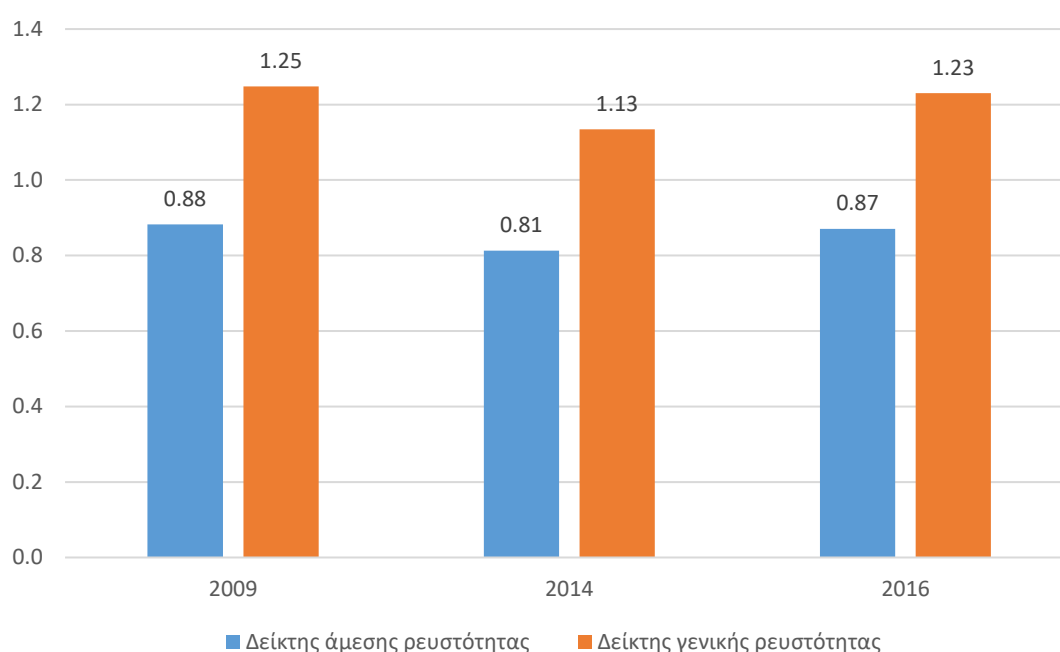
*Συμπεριλαμβάνονται οι επιχειρήσεις Ορυχείων – Λατομείων

Στους κλάδους με τα υψηλότερα καθαρά κέρδη το 2016 συγκαταλέγονται η παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων (€614 εκατ.) και τα Τρόφιμα (€158 εκατ.). Αντίθετα, οι μεγαλύτερες ζημιές εμφανίζονται στον κλάδο Εκδόσεων-Εκτυπώσεων (€-87,2 εκατ.) και στον λοιπό εξοπλισμό μεταφορών (€-68,2 εκατ.).

2.3 Ρευστότητα

Για την εκτίμηση της ρευστότητας του τομέα χρησιμοποιήθηκαν δύο αριθμοδείκτες από τους πλέον συνήθεις σε αντίστοιχες αναλύσεις: α) ο αριθμοδείκτης της άμεσης ρευστότητας, και β) ο δείκτης γενικής ρευστότητας (κυκλοφορούν ενεργητικό/ βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις). Οι δείκτες ρευστότητας μετρούν την ικανότητα της επιχείρησης να ανταποκριθεί στις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της, ρευστοποιώντας τα στοιχεία του κυκλοφορούντος ενεργητικού (γενική ρευστότητα) ή τα άμεσα ρευστοποιήσιμα στοιχεία της, δηλαδή τα στοιχεία του κυκλοφορούντος ενεργητικού εκτός από τις αποσβέσεις (άμεση ρευστότητα).

Διάγραμμα 2.4. Δείκτης άμεσης και γενικής ρευστότητας

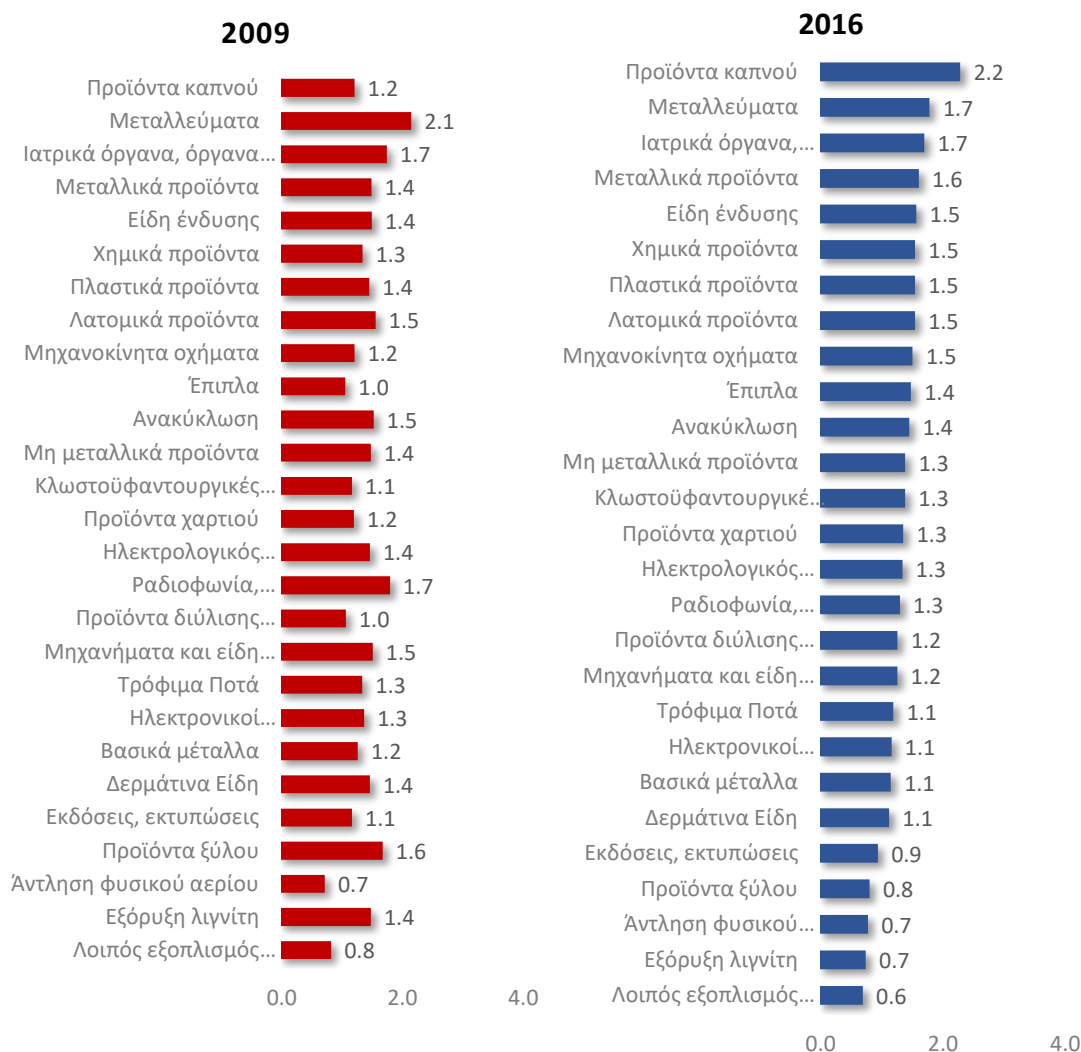

Πηγή: Hellastat, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

*Συμπεριλαμβάνονται οι επιχειρήσεις Ορυχείων – Λατομείων

Σε επίπεδο κλαδικό διακρίνονται κλάδοι στους οποίους η ρευστότητα (άμεση και γενική) κινείται σε επίπεδα καλύτερα του μέσου όρου της μεταποίησης. Ενδεικτικά για το 2016, σε αυτή την κατηγορία ανήκουν οι κλάδοι επεξεργασίας καπνού, και τα μεταλλικά μεταλλεύματα και τα ιατρικά όργανα (Διάγραμμα 2.5). Αντίθετα, οι χαμηλότερες επιδόσεις των δεικτών ρευστότητας συναντώνται στον λοιπό εξοπλισμό μεταφορών και οι λοιπές εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες.

Διάγραμμα 2.5. Δείκτης γενικής ρευστότητας

Πηγή: Hellastat, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

*Συμπεριλαμβάνονται οι επιχειρήσεις Ορυχείων – Λατομείων

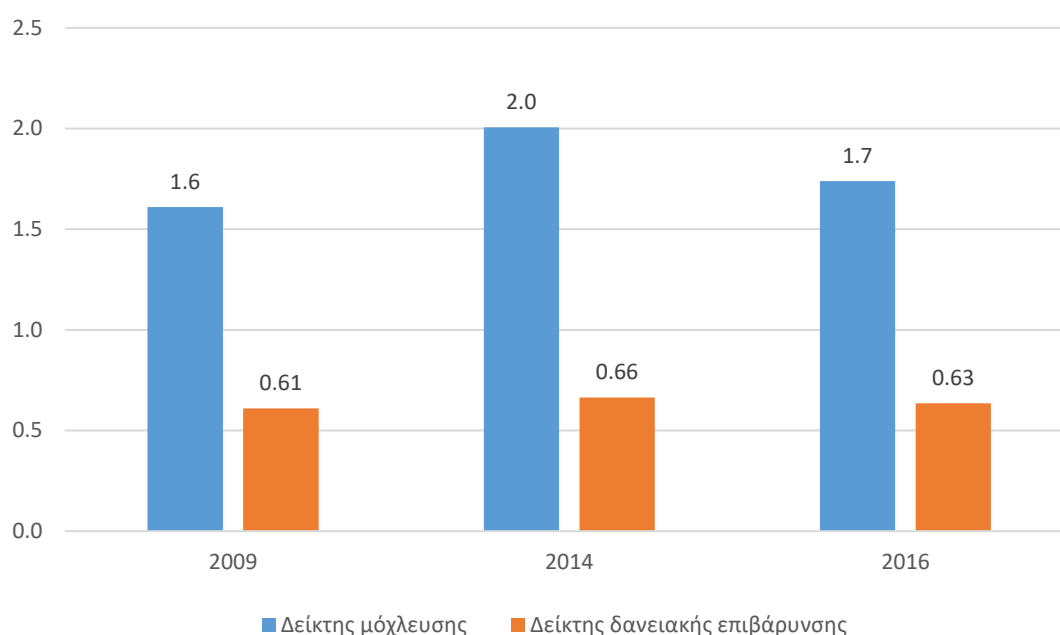
2.4 Κεφαλαιακή διάρθρωση και δανειακή επιβάρυνση

Σε αυτή την ενότητα αναλύονται αριθμοδείκτες οι οποίοι καταγράφουν το βαθμό της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων με ξένα κεφάλαια. Οι δείκτες μόχλευσης και δανειακής επιβάρυνσης μετρούν την ένταση της χρήσης δανειακών κεφαλαίων για την ανάπτυξη μιας επιχείρησης ή ενός κλάδου. Υψηλότερες τιμές του δείκτη υποδηλώνουν υψηλότερο ρίσκο χρηματοοικονομικής δυσχέρειας λόγω αδυναμίας εξυπηρέτησης των δανειακών υποχρεώσεων.

Στη μεταποίηση παρατηρείται διαχρονικά αύξηση τόσο της μόχλευσης όσο και της δανειακής επιβάρυνσης. Η σημαντική αύξηση του δείκτη μόχλευσης δεν οφείλεται στην αύξηση του συνόλου των υποχρεώσεων καθώς αυτές περιορίζονται κατά την τελευταία περίοδο μελέτης, αλλά στη σημαντική μείωση στα ίδια κεφάλαια την περίοδο 2009-2016 κατά 22%.

Ο δείκτης δανειακής επιβάρυνσης κινείται σε χαμηλότερα επίπεδα και ενισχύεται με ηπιότερο ρυθμό σε σχέση με το δείκτη μόχλευσης, κάτι το οποίο σχετίζεται με την αδυναμία των επιχειρήσεων του κλάδου να αντλήσουν δανειακά κεφάλαια εν μέσω οικονομικής κρίσης.

Διάγραμμα 2.6. Δείκτης μόχλευσης και δανειακής επιβάρυνσης

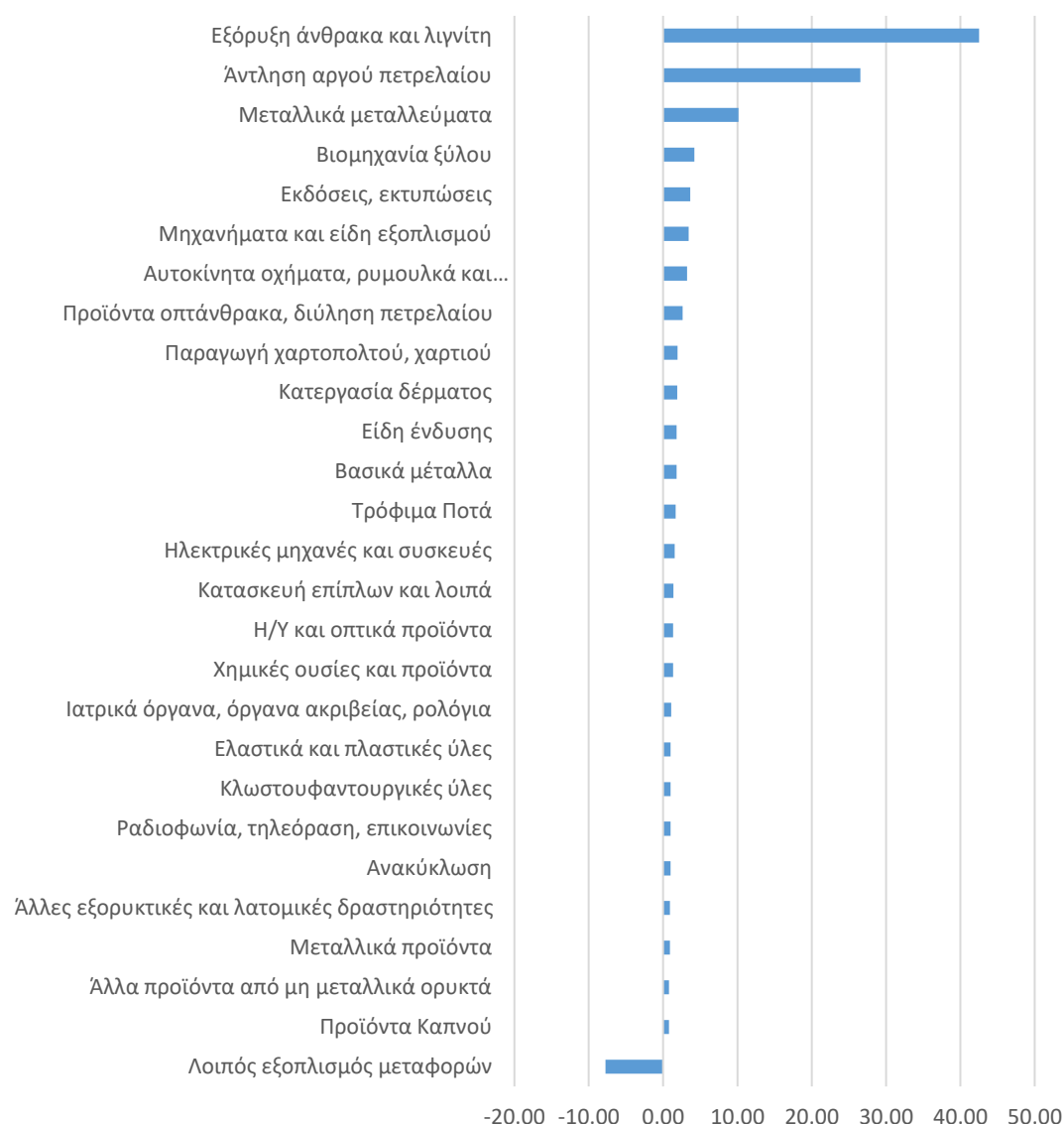

Πηγή: Hellastat, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

*Συμπεριλαμβάνονται οι επιχειρήσεις Ορυχείων – Λατομείων

Κατά το έτος 2016, υψηλούς δείκτες μόχλευσης εμφανίζουν οι κλάδοι εξόρυξης άνθρακα και λιγνίτη, η εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλεύματα και η άντληση αργού πετρελαίου (Διάγραμμα 2.7). Αντίθετα, σχετικά χαμηλή μόχλευση εμφανίζεται στον κλάδο μεταλλικών προϊόντων, στα προϊόντα καπνού και στις λοιπές εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες και στις λοιπές μεταποιητικές δραστηριότητες (Διάγραμμα 2.7). Τέλος, ο δείκτης μόχλευσης είναι αρνητικός στον κλάδο λοιπού εξοπλισμού μεταφορών και αυτό οφείλεται στα αρνητικά ίδια κεφάλαια των επιχειρήσεων των εν λόγω κλάδων (ενδεικτικά Ελληνική αεροπορική βιομηχανία, Κορμός Α.Ε., Ναυπηγικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις Ελευσίνας).

Διάγραμμα 2.7. Δείκτης μόχλευσης 2016

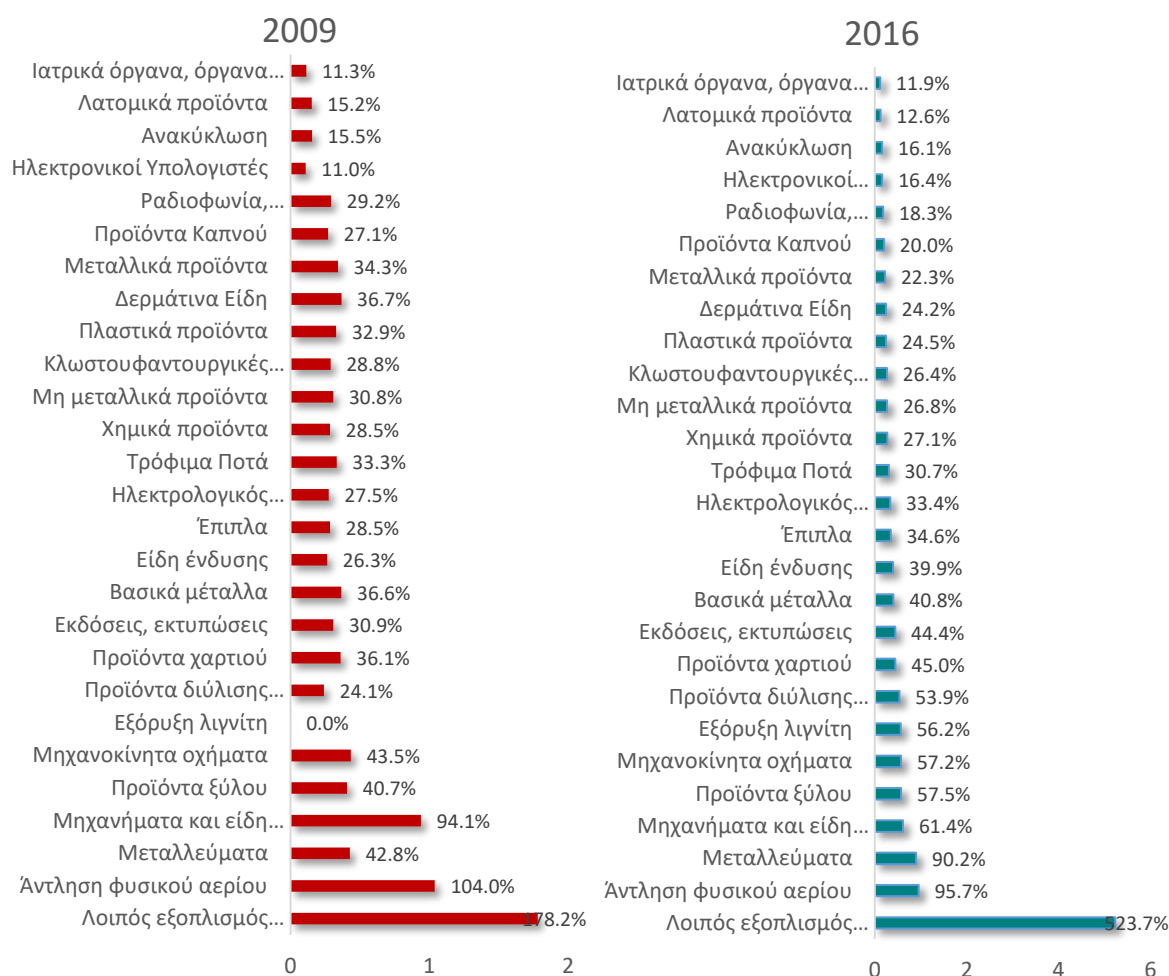

Πηγή: Hellastat, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

*Συμπεριλαμβάνονται οι επιχειρήσεις Ορυχείων – Λατομείων

Ο δείκτης δανειακής επιβάρυνσης διαφοροποιείται σημαντικά στους κλάδους της μεταποίησης. Ο λοιπός εξοπλισμός μεταφορών, τα μηχανήματα και είδη εξοπλισμού και η άντληση φυσικού αερίου διαθέτουν διαχρονικά την υψηλότερη δανειακή επιβάρυνση, κάτι που σχετίζεται και με τη δεινή οικονομική τους θέση και τα περιορισμένα ίδια κεφάλαια που εμφανίζουν κατά την περίοδο 2009-2016. Στον αντίποδα, ανάμεσα στους κλάδους με τη χαμηλότερη δανειακή επιβάρυνση ανήκουν οι επιχειρήσεις που σχετίζονται με τις λοιπές μεταποιητικές δραστηριότητες (στις οποίες ανήκει και η ανακύκλωση υλικών), οι λοιπές εξορυκτικές δραστηριότητες και τα ιατρικά όργανα.

Διάγραμμα 2.8.. Δείκτης δανειακής επιβάρυνσης 2009-2016

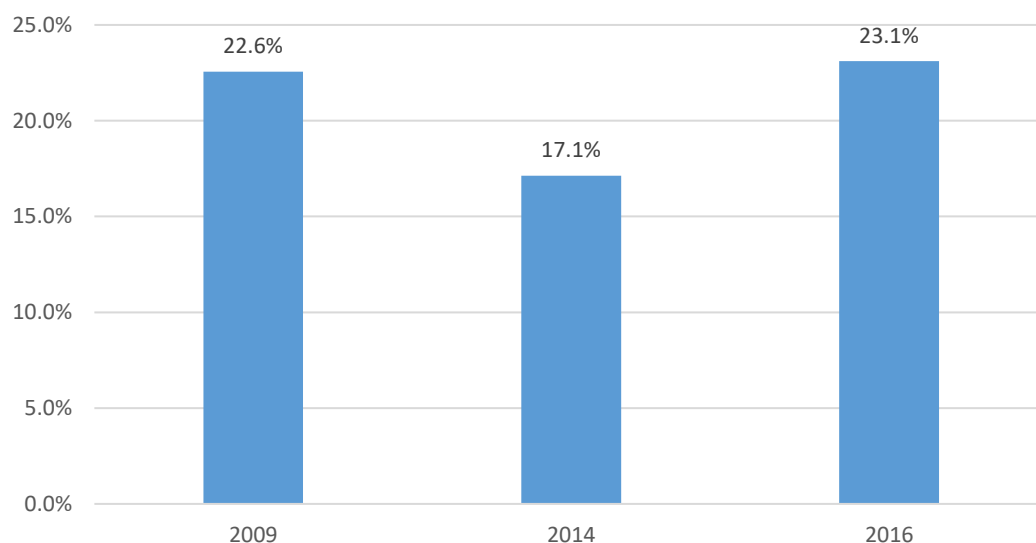
Πηγή: Hellastat, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

*Συμπεριλαμβάνονται οι επιχειρήσεις Ορυχείων – Λατομείων

2.5 Κερδοφορία και αποδοτικότητα ενεργητικού

Για την εκτίμηση της κερδοφορίας και της αποτελεσματικότητας των επιχειρήσεων του τομέα της μεταποίησης χρησιμοποιούνται αριθμοδείκτες σχετικοί με το μικτό περιθώριο κέρδους, την απόδοση του συνολικού ενεργητικού καθώς και την αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων. Το μικτό περιθώριο κέρδους δείχνει το κατά πόσο μια επιχείρηση μπορεί να αντιμετωπίσει μια ενδεχόμενη αύξηση του κόστους πωληθέντων. Το μικτό περιθώριο κέρδους του τομέα περιορίζεται από το 2009 στο 2014 κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες και ανακάμπτει το 2016 φτάνοντας το 23,1%.

Διάγραμμα 2.9. Μικτό περιθώριο κέρδους, τομέας μεταποίησης

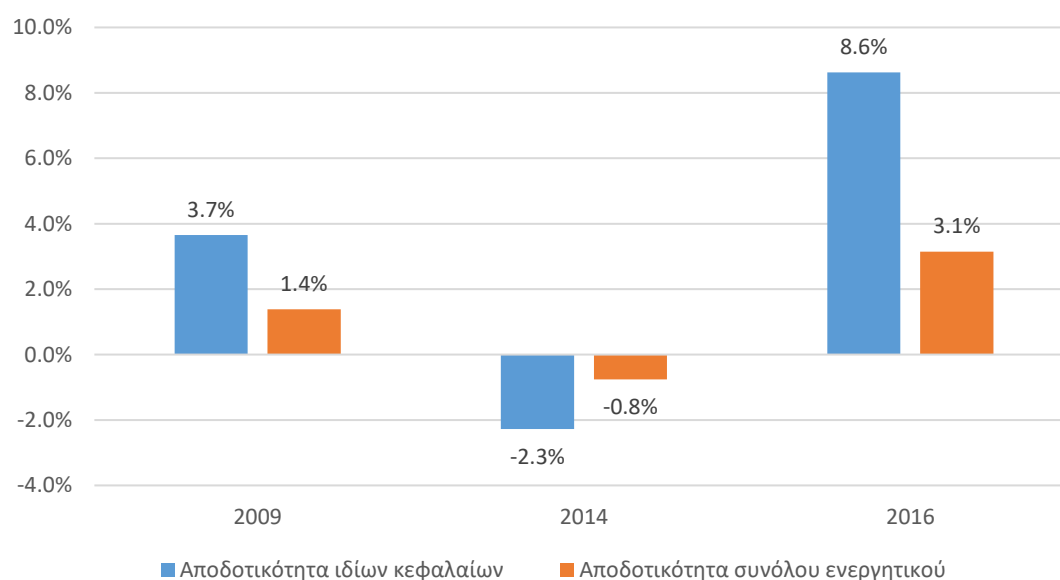

Πηγή: Hellastat, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

*Συμπεριλαμβάνονται οι επιχειρήσεις Ορυχείων – Λατομείων

Αναλυτικότερα, κατά το 2016 το υψηλότερο περιθώριο κέρδους καταγράφεται σε κλάδους όπως τα μηχανήματα και είδη εξοπλισμού, η κατασκευή επίπλων και ο κλάδος Εκδόσεων - Εκτυπώσεων. Στον αντίποδα, οι κλάδοι της άντλησης αργού πετρελαίου, των βασικών μετάλλων και της διύλισης, εμφανίζουν εξαιρετικά περιορισμένο περιθώριο κέρδους.

Διάγραμμα 2.10. Δείκτης αποδοτικότητας συνολικού ενεργητικού και ιδίων κεφαλαίων

Πηγή: Hellastat, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

*Συμπεριλαμβάνονται οι επιχειρήσεις Ορυχείων – Λατομείων

Ο δείκτης αποδοτικότητας συνολικού ενεργητικού εκτιμά την απόδοση των συνολικών περιουσιακών στοιχείων των επιχειρήσεων, με σκοπό την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας της. Η απόδοση του ενεργητικού περιορίζεται σημαντικά κατά την περίοδο 2009-2014, ενώ το 2014 είναι αρνητική (-2,3%), εξαιτίας των αρνητικών κερδών που καταγράφονται συνολικά και ανακάμπτει στην συνέχεια για να φτάσει στο 8,6% το 2016. Ειδικότερα, σε κλαδικό επίπεδο, υψηλή αποδοτικότητα ενεργητικού το 2016 καταγράφεται στον κλάδο διύλισης πετρελαίου και στα προϊόντα καπνού. Αντίθετα, αρνητική απόδοση εμφανίζεται σε όλους τους κλάδους που κατέγραψαν ζημίες, όπως η βιομηχανία ξύλου, ο λοιπός εξοπλισμός μεταφορών, η εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων κα.

Η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων συσχετίζεται με την κερδοφόρα δυναμικότητα μιας επιχείρησης και αποτελεί ένδειξη πραγματοποίησης ικανοποιητικού αποτελέσματος από τη χρήση του μετοχικού κεφαλαίου. Η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων διαμορφώνεται στο -0,8% το 2014 και φτάνει το 3,1% το 2016. Σημειώνεται πως θετικές αποδόσεις καταγράφονται σε πάνω από τους μισούς κλάδους της μεταποίησης, ως αποτέλεσμα των ηπιότερων μεταβολών που κατέγραψαν το τελευταίο έτος της υπό περιόδου μελέτης.

3 Εξωτερικό Εμπόριο Μεταποιητικού τομέα

Βασικός σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι η ανάδειξη των πλέον εξωστρεφών κλάδων της ελληνικής οικονομίας, καθώς και εκείνων με ανερχόμενη εξαγωγική δραστηριότητα κατά την περίοδο η οποία ξεκινά από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση και την ουσιαστική ύφεση στην ελληνική οικονομία, από 2009-2017. Κλάδοι οι οποίοι θα προκύψει ότι είχαν καλές εξαγωγικές επιδόσεις σε αυτό το έντονα μεταβαλλόμενο, αβέβαιο σε αρκετά χρονικά διαστήματα από την αρχή της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου πολιτικοοικονομικό περιβάλλον, στην Ελλάδα και διεθνώς, θεωρούνται ικανοί να πετύχουν περαιτέρω βελτίωση της θέσης τους στις διεθνείς αγορές.

Αναλυτικότερα στο συγκεκριμένο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι εμπορικές ροές μεταποιητικού τομέα, εστιάζοντας κυρίως στα βασικά μεγέθη που αφορούν στις εξαγωγές, όπως είναι το εμπορικό ισοζύγιο, η συμβολή των μεταποιητικών προϊόντων στο σύνολο των εξαγωγών αγαθών, οι κυριότεροι προορισμοί των εγχώριων μεταποιητικών προϊόντων, αλλά και βασικά μεγέθη εξωτερικού εμπορίου στους επιμέρους κλάδους του μεταποιητικού τομέα. Στο δεύτερο μέρος του κεφαλαίου, εξετάζονται οι εξαγωγικές επιδόσεις των κλάδων της εγχώριας μεταποίησης, με βάση τρεις βασικούς δείκτες του διεθνούς εμπορίου, και αναδεικνύονται αυτοί με τις υψηλότερες επιδόσεις. Στο τρίτο μέρος του κεφαλαίου, αναλύονται λεπτομερώς οι εξαγωγές των διακριθέντων κλάδων σε επίπεδο προϊόντος, ενώ αναδεικνύονται τα πρωτοπόρα προϊόντα τους ως προς το μερίδιο εξαγωγών τους και ως προς το συγκριτικό τους πλεονέκτημα. Τέλος, το παρόν κεφάλαιο περιλαμβάνει μια υποενότητα στην οποία παρουσιάζονται μηχανισμοί χρηματοδότησης των μεταποιητικών επιχειρήσεων με υψηλή εξωστρέφεια ή δυναμική προοπτική εξαγωγών.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται όλοι οι κλάδοι της μεταποίησης συμπεριλαμβανομένου και των κλάδων των Ορυχεία και Λατομείων, των οποίων θα εξεταστούν οι εξαγωγικές επιδόσεις την περίοδο 2009-2017.

Πίνακας 3.1. Εξεταζόμενοι κλάδοι Μεταποίησης

Ονοματολογία NACE Rev.2	Σύντομη περιγραφή κλάδου*
05 Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη	Εξόρυξη λιγνίτη
06 Άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου	Άντληση φυσικού αερίου
07 Εξόρυξη μεταλλευμάτων	Μεταλλεύματα
08 Λοιπά ορυχεία και λατομεία	Λατομικά προϊόντα
10 Βιομηχανία τροφίμων	Τρόφιμα
11 Βιομηχανία ποτών	Ποτοποιία
12 Βιομηχανία προϊόντων καπνού	Προϊόντα καπνού
13 Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	Κλωστοϋφαντουργικές ύλες
14 Παραγωγή ειδών ένδυσης και δέρματος	Είδη ένδυσης
15 Παραγωγή ειδών δέρματος	Δερμάτινα είδη
16 Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός από	Προϊόντα ξύλου

έπιπλα, κατασκευή ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής	
17 Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	Προϊόντα χαρτιού
18 Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	Εκτυπώσεις
19 Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	Προϊόντα διύλισης πετρελαίου
20 Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	Χημικά προϊόντα
21 Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών σκευασμάτων	Φαρμακευτικά προϊόντα
22 Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	Πλαστικά προϊόντα
23 Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	Μη μεταλλικά προϊόντα
24 Παραγωγή βασικών μετάλλων	Βασικά μέταλλα
25 Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού	Μεταλλικά προϊόντα
26 Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων	Ηλεκτρονικοί υπολογιστές
27 Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός
28 Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού
29 Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και ημιρυμουλκούμενων οχημάτων	Μηχανοκίνητα οχήματα
30 Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	Λοιπός εξοπλισμός μεταφορών
31 Κατασκευή επίπλων;	Έπιπλα
32 Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες

*Σημ: Στο κείμενο της μελέτης οι κλάδοι θα αναφέρονται με την σύντομη περιγραφή τους

3.1 Εμπορικές Ροές Μεταποιητικού τομέα

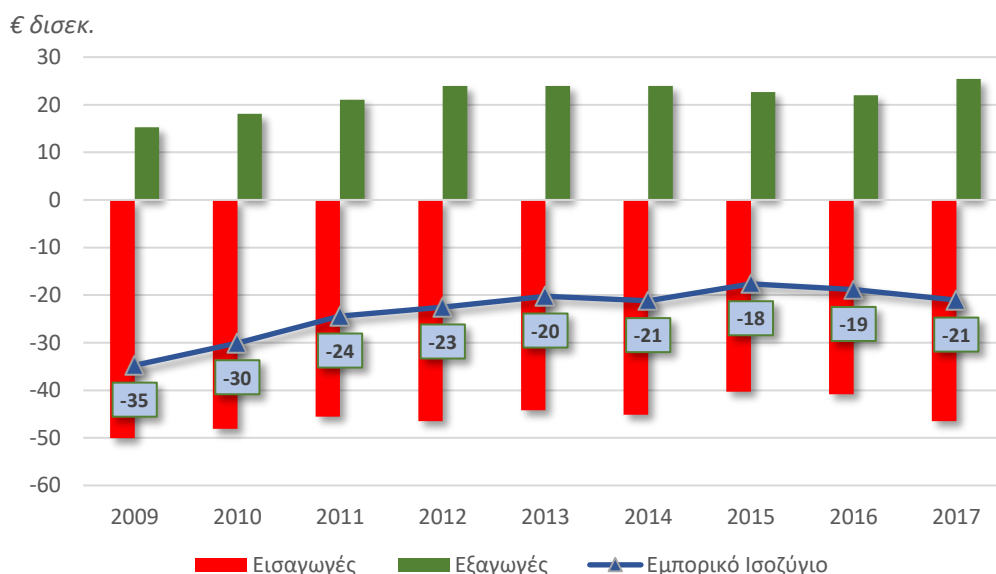
Στην ενότητα αυτή εξετάζονται οι εμπορικές ροές αγαθών του εγχώριου μεταποιητικού τομέα, εστιάζοντας κυρίως στην εξέλιξη των εξαγωγών και του εμπορικού ισοζυγίου.⁴ Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, η αξία των εξαγωγών στον τομέα της Μεταποίησης⁵ την εξεταζόμενη περίοδο (2009-2017) ξεπέρασε κατά μέσο όρο τα €21,8 δισεκ. ετησίως, ενώ καλύτερη χρονιά αναδεικνύεται το 2017, με την αξία τους να αγγίζει τα €25,5 δισεκ. Σημειώνεται ότι η αντίστοιχη αξία των εξαγωγών υπηρεσιών (εισπράξεις) το 2017 ήταν €28 δισεκ. από τα οποία τα €15 αφορούν σε ταξιδιωτικές εισπράξεις. Όσον αφορά τις εισαγωγές, την εξεταζόμενη περίοδο η αξία τους διαμορφώθηκε στα €45,2 δισεκ. ετησίως, με ελαφριές

⁴ Η άντληση των στοιχείων έγινε από την βάση δεδομένων International Trade (ComExt) της Eurostat. Τα στοιχεία αφορούν αγαθά του μεταποιητικού τομέα, ο οποίος ορίζεται βάσει της ταξινόμησης κατά ΣΤΑΚΟΔ 08, όπως παρουσιάζεται στο Κεφάλαιο 1.

⁵ Ο όρος Μεταποίηση αναφέρεται στα Μεταποιητικά προϊόντα.

διακυμάνσεις. Συνεπώς, το εμπορικό έλλειμμα διαμορφώνεται ετησίως στα €23,4 δισεκ., διαγράφοντας διαχρονικά ωστόσο μια πτωτική τάση (Διάγραμμα 25).

Διάγραμμα 3.1. Εμπορικό Ισοζύγιο Μεταποιητικών προϊόντων*

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt)

* Περιλαμβάνονται και τα Ορυχεία, Λατομεία και τα Πετρελαιοειδή

Αναφορικά με την περίοδο 2015-2017, διαπιστώνεται μια ήπια ανοδική τάση των εξαγωγών ετησίως (4%), αν και το 2016 σημειώθηκε μικρή συρρίκνωση της αξίας των εξαγωγών (-3% σε σχέση με το 2015). Σε επίπεδο εισαγωγών φαίνεται να ενισχύεται η αξία τους ετησίως κατά 5%, ρυθμό μεγαλύτερο από των εξαγωγών, με αποτέλεσμα την ήπια επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου. Συνολικά στο εξεταζόμενο διάστημα, οι εισαγωγές προϊόντων μεταποιητικού τομέα και του συνόλου των αγαθών μειώνονται σχεδόν με τον ίδιο ρυθμό, ενώ οι εξαγωγές στον μεταποιητικό τομέα σημειώνουν μεγαλύτερης έκτασης βελτίωση (Πίνακας 3.2).

Πίνακας 3.2. Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής (ΜΕΡΜ) εξαγωγών και εισαγωγών στη Μεταποίηση*, και στο σύνολο των αγαθών, 2009-2017

	Προϊόντα μεταποιητικού τομέα	Σύνολο αγαθών προϊόντων
Εισαγωγές	-0,9%	-0,7%
Εξαγωγές	6,6%	6,1%

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία: IOBE

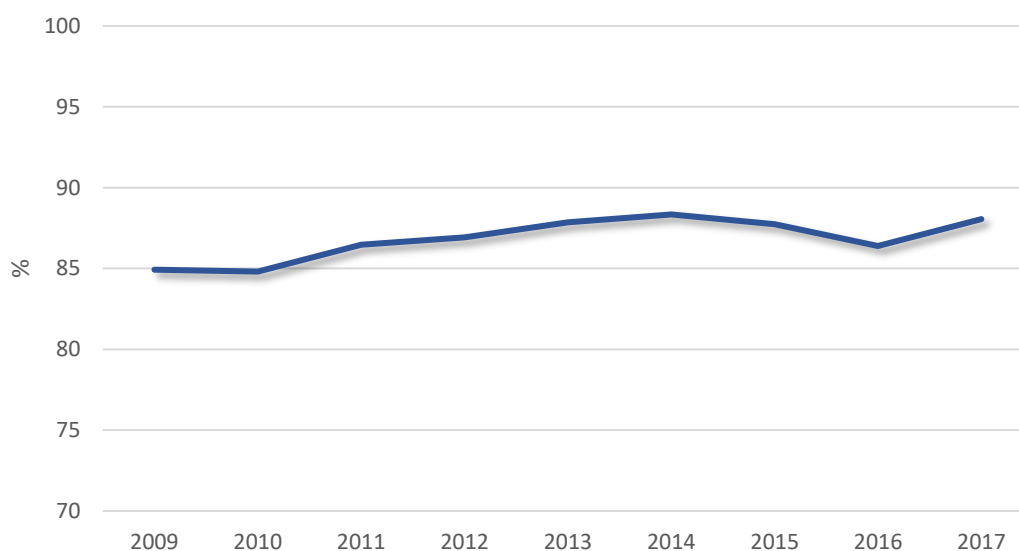
* Περιλαμβάνονται τα Ορυχεία, Λατομεία και τα Πετρελαιοειδή

Ωστόσο, αυτό που πρέπει να ληφθεί υπόψη σε κάθε ανάλυση των εμπορικών ροών της Ελλάδας είναι ο ρόλος των πετρελαιοειδών στο εμπορικό ισοζύγιο, καθώς αποτελούν μεγάλο μέρος των εισαγωγών και των εξαγωγών, με την αξία τους να επηρεάζεται από τις μεταβολές των τιμών σε παγκόσμιο επίπεδο (Παράρτημα II, Διάγραμμα Α1). Αν εξετάσουμε το εξωτερικό

εμπόριο της μεταποίησης χωρίς τα πετρελαιοειδή, προκύπτει η ίδια εικόνα όσον αφορά στις τάσεις των εισαγωγών και εξαγωγών των μεταποιητικών αγαθών (Παράρτημα II, Διάγραμμα A2). **Συνολικά στο εξεταζόμενο διάστημα, και χωρίς την παρουσία των πετρελαιοειδών παρατηρείται αύξηση των εξαγωγών σε ετήσια βάση, με πιο ήπιο ρυθμό, ενώ οι εισαγωγές φαίνεται να μειώνονται ελαφρώς εντονότερα** (Παράρτημα II, Πίνακας A1).

Επιπρόσθετα θα πρέπει να σημειωθεί ότι **κατά την περίοδο 2015-2017 οι εξαγωγές μεταποιητικών προϊόντων στην Ελλάδα αποτελούσαν κατά μέσο όρο πάνω από το 87% του συνόλου των εξαγωγών αγαθών της χώρας, με το 2017 να σημειώνεται το υψηλότερο μερίδιο από το 2009** (88,3%, Διάγραμμα 3.2). Η βελτίωση των εξαγωγικών επιδόσεων του τομέα της Μεταποίησης μετά το 2009, αποτυπώνεται και στον δείκτη εξαγωγών προς εισαγωγές, όταν από 31% το 2009 ανέρχεται σε 55% το 2017. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι από το 2013, ο δείκτης παρέμεινε σχεδόν σταθερός στην περιοχή του 55%, σημειώνονται ωστόσο, μικρές διακυμάνσεις. Η συρρίκνωση των εισαγωγών η οποία σε συνδυασμό με την αύξηση των εξαγωγών συνέβαλε στη κατακόρυφη αύξηση του δείκτη εξαγωγές/εισαγωγές της Μεταποίησης πιθανόν να οφείλεται στην μειωμένη εγχώρια ζήτηση (Διάγραμμα 3.3).

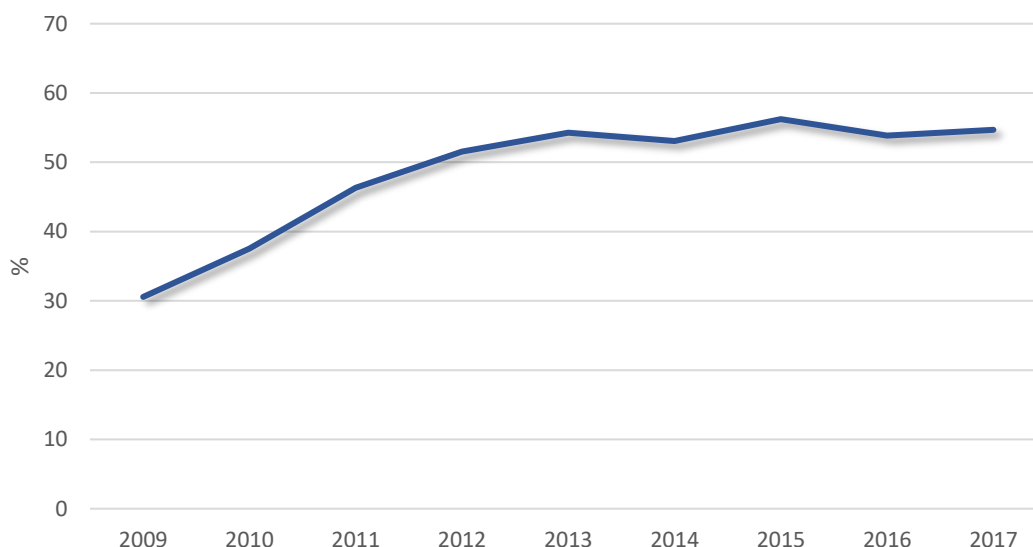
Διάγραμμα 3.2. %Μερίδιο αξίας εξαγωγών μεταποιητικών προϊόντων στο σύνολο των εξαγωγών αγαθών

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία: IOBE

* Περιλαμβάνονται τα Ορυχεία, Λατομεία και τα Πετρελαιοειδή

Διάγραμμα 3.3. Δείκτης Εξαγωγών προς Εισαγωγές στην Μεταποίηση*

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία: IOBE

* Περιλαμβάνονται τα Ορυχεία, Λατομεία και τα Πετρελαιοειδή

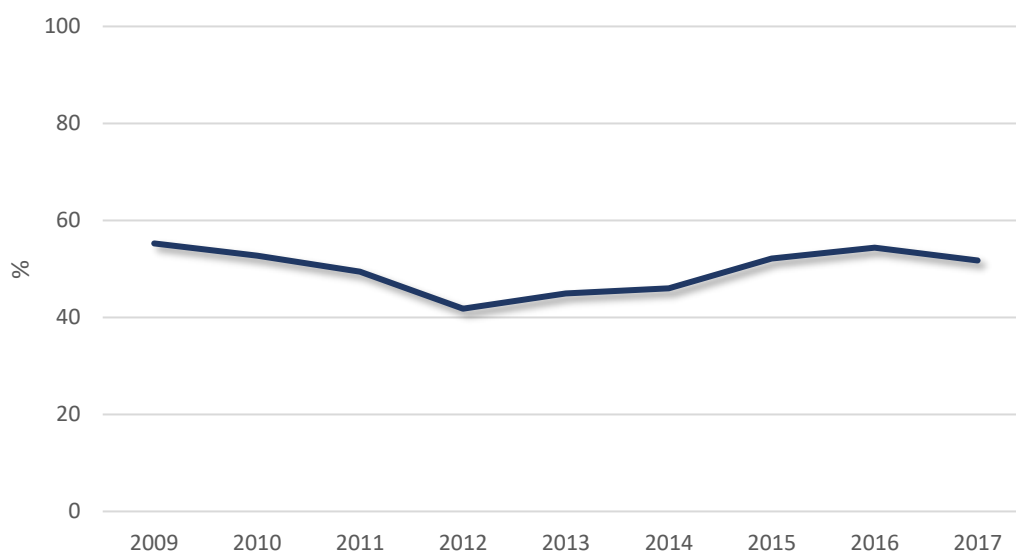
Αν εξαιρεθούν τα πετρελαιοειδή, η γενική τάση παραμένει ίδια, ωστόσο, η εικόνα διαφοροποιείται από το 2015 και έκτοτε, όταν σημειώνεται εξασθένηση των δεικτών (Παράρτημα II, Διαγράμματα A3 και A4).

3.1.1 Εξαγωγικός προσανατολισμός τομέα Μεταποίησης

Όσον αφορά στον εξαγωγικό προσανατολισμό των μεταποιητικών προϊόντων, έντονη είναι η διεύρυνση των προορισμών των εξαγωγών την εξεταζόμενη περίοδο, καθώς το ποσοστό των μεταποιητικών αγαθών που προορίζονται εντός των χωρών της ΕΕ28 εντοπίζεται σε επίπεδα χαμηλότερα του 50%. Αναφορικά με την περίοδο 2015-2017, το μερίδιο των εξαγωγών προς τις χώρες της ΕΕ28 διαμορφώνεται κατά μέσο στο 52,8%, με μικρή ωστόσο εξασθένηση το 2017 (Διάγραμμα 3.4).

Εξετάζοντας το εξωτερικό εμπόριο χωρίς τα πετρελαιοειδή, μετά το 2009, το ποσοστό των εξαγωγών προς την ΕΕ28 παραμένει σταθερό λίγο πάνω από την περιοχή του 60%, ενώ την τελευταία τριετία φαίνεται να προσεγγίζει το 70%. **Συνεπώς, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ένα μέρος της παρατηρούμενης διεύρυνσης των εξαγωγών οφείλεται σε διακυμάνσεις του πετρελαίου** (Παράρτημα II, Διάγραμμα A5).

Διάγραμμα 3.4. %Εξαγωγών Μεταποιητικών προϊόντων* προς τις χώρες της ΕΕ-28

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία: IOBE

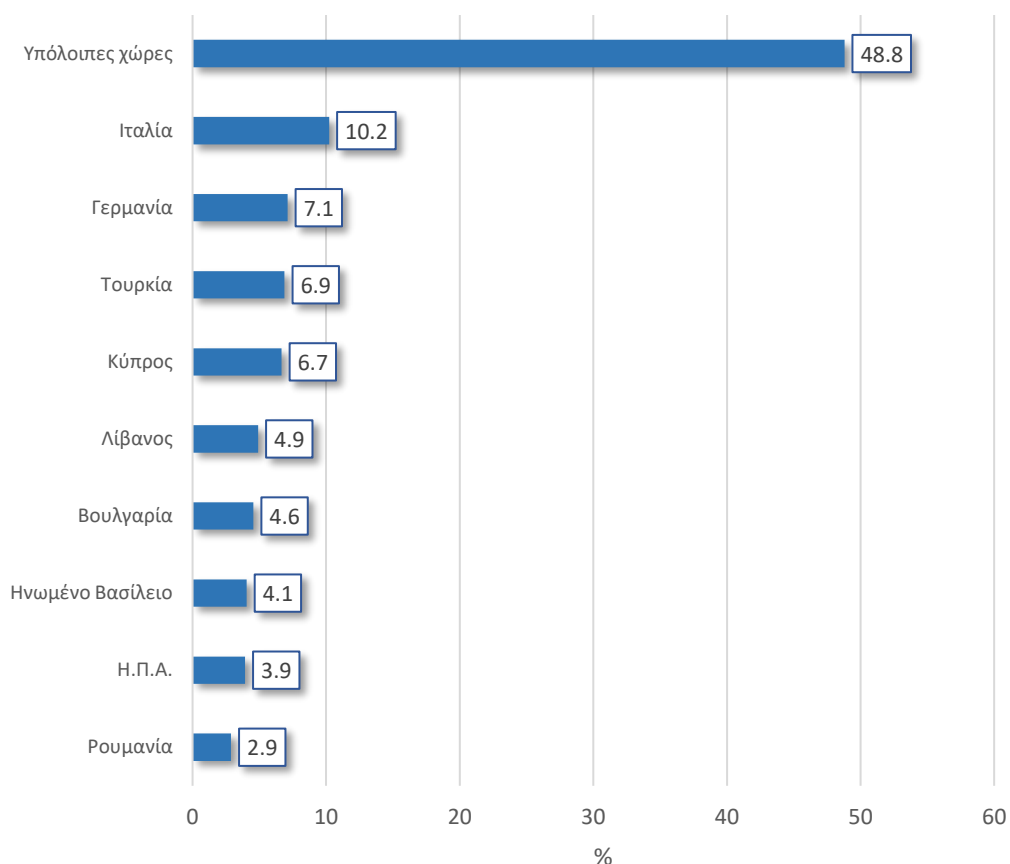
* Περιλαμβάνονται τα Ορυχεία, Λατομεία και τα Πετρελαιοειδή

Σε επίπεδο χωρών, για το 2017 ως οι μεγαλύτεροι εξαγωγικοί προορισμοί αναδεικνύονται η Ιταλία, η Γερμανία, η Τουρκία, η Κύπρος και ο Λίβανος (10,2%, 7,1%, 6,9%, 6,7% και 4,9%, αντίστοιχα). Αξιοσημείωτο είναι το μερίδιο των εξαγωγών προς τις υπόλοιπες χώρες, που ξεπέρασε το 48% των μεταποιητικών αγαθών (Διάγραμμα 3.5). **Συνεπώς, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι το εξωτερικό εμπόριο των μεταποιητικών προϊόντων χαρακτηρίζεται από σημαντική διασπορά, αν ληφθεί υπόψη και το γεγονός ότι η μεταποίηση εξάγει σε σχεδόν 180 προορισμούς ετησίως το 2009-2017⁶.**

Εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών, το 2017 ως οι μεγαλύτεροι εμπορικοί εταίροι αναδεικνύονται η Ιταλία, η Γερμανία, η Κύπρος και ακολουθούν η Βουλγαρία και το Ην. Βασίλειο. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί το ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό μεταποιητικών αγαθών που κατευθύνεται προς τις Υπ. Χώρες, εξέλιξη που δείχνει την έντονη διεύρυνση των μεταποιητικών αγαθών ακόμα και εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών (2017, Υπ. Χώρες: 48,8% με πετρελαιοειδή, έναντι 28,5% χωρίς πετρελαιοειδή). **Πάντως, από την γεωγραφική κατανομή των εξαγωγών φαίνεται ότι η υψηλή θέση της Τουρκίας οφείλεται κυρίως στα πετρελαιοειδή (Παράρτημα II, Διάγραμμα Α6).**

⁶ Μελέτη IOBE: Ο τομέας μεταποίησης στην Ελλάδα, Τάσεις και προοπτικές, 2017

Διάγραμμα 3.5. Οι 10 κορυφαίοι προορισμοί Μεταποιητικών προϊόντων* για το 2017

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία: IOBE

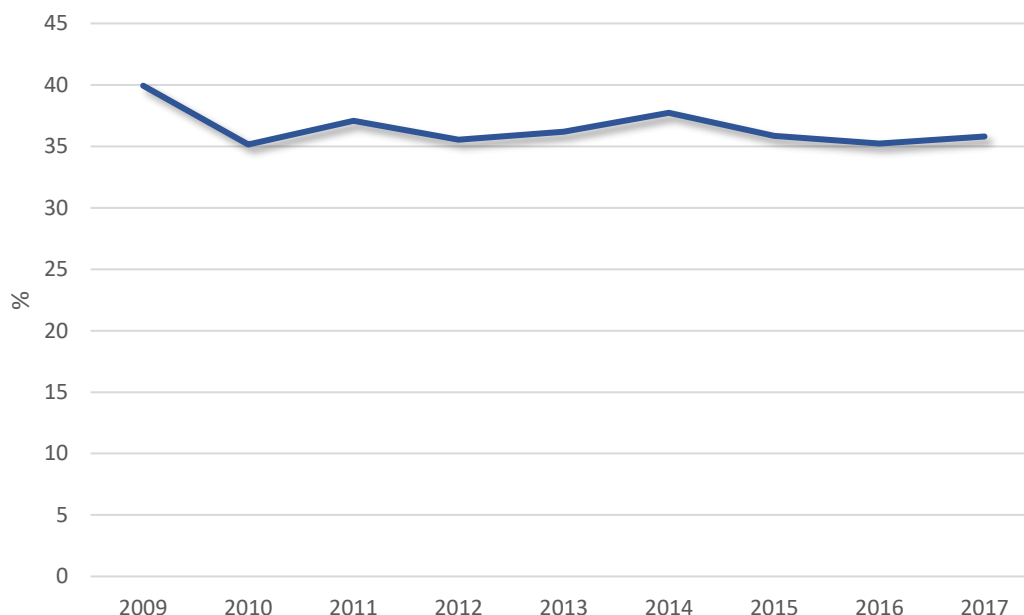
* Περιλαμβάνονται τα Ορυχεία, Λατομεία και τα Πετρελαιοειδή

Αναφορικά με τη συγκέντρωση των εξαγωγών της Μεταποίησης προς συγκεκριμένους προορισμούς, σχεδόν σταθερό, στην περιοχή του 35-36%, παραμένει το μερίδιο εξαγωγών στους 5 σημαντικότερους προορισμούς την τελευταία τριετία, ενδεικτικό και πάλι της γεωγραφικής διασποράς των μεταποιητικών εξαγωγών. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2016 επιτεύχθηκε η χαμηλότερη συγκέντρωση εξαγωγών στις 5 μεγαλύτερες αγορές, με το μερίδιο να διαμορφώνεται στο 35%, σε ελαφρώς χαμηλότερα επίπεδα από το μέσο όρο της 8ετίας (36,5%, Διάγραμμα 3.6).

Ωστόσο, αυτό που είναι ιδιαίτερης σημασίας είναι ο βαθμός συγκέντρωσης των μεταποιητικών αγαθών χωρίς τα πετρελαιοειδή, που διαχρονικά κυμαίνεται σε ελαφρώς υψηλότερα ποσοστά (2009-2017: μ.ό. 42%). **Λαμβάνοντας υπόψιν όλα τα προηγούμενα ευρήματα σχετικά με τους προορισμούς των μεταποιητικών αγαθών, εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών, φαίνεται ότι η διεύρυνση είναι ιδιαίτερα έντονη, εύρημα το οποίο**

προκύπτει και από το σύνολο των προορισμών των μεταποιητικών προϊόντων ακόμα και με πολύ χαμηλή αξία εξαγωγών (Παράρτημα II, Διάγραμμα A7).

Διάγραμμα 3.6. Βαθμός συγκέντρωσης των εξαγωγών των Μεταποιητικών προϊόντων* στους 5 πρώτους εξαγωγικούς προορισμούς της Μεταποίησης

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία: IOBE

* Περιλαμβάνονται τα Ορυχεία, Λατομεία και τα Πετρελαιοειδή

3.1.2 Εξωτερικό εμπόριο κλάδων του μεταποιητικού τομέα

Σε επίπεδο προϊόντων⁷, και για τα τρία εξεταζόμενα έτη 2010, 2014 και 2017, το βασικό εξαγωγίμο προϊόν της μεταποίησης αποτελούν τα Προϊόντα Διύλισης Πετρελαίου, με τα Τρόφιμα και τα Βασικά μέταλλα να ακολουθούν. Την 1^η πεντάδα συμπληρώνουν τα Χημικά προϊόντα, καθώς και τα Φαρμακευτικά προϊόντα με χαμηλότερα ωστόσο μερίδια. Μικρό, αλλά σημαντικό είναι και το μερίδιο εξαγωγών των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και των προϊόντων αυτών τα έτη 2014 και 2017, που αντικαθιστούν τα Είδη Ένδυσης στην πεντάδα το 2010. Ωστόσο, αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι η αύξηση του μεριδίου των Προϊόντων Διύλισης Πετρελαίου το 2014, παρά τη χαμηλή τιμή του πετρελαίου, οφείλεται στις πολυετείς αναταραχές στην Μέση Ανατολή και στις αραβικές χώρες, εξελίξεις οι οποίες έχουν μετατοπίσει τη διαδικασία διύλισης σε άλλες περιοχές, όπως η Ελλάδα. Από την άλλη πλευρά, το 2017, το μερίδιο των Προϊόντων Διύλισης εξασθενεί παρά την ανοδική τάση της τιμής του.

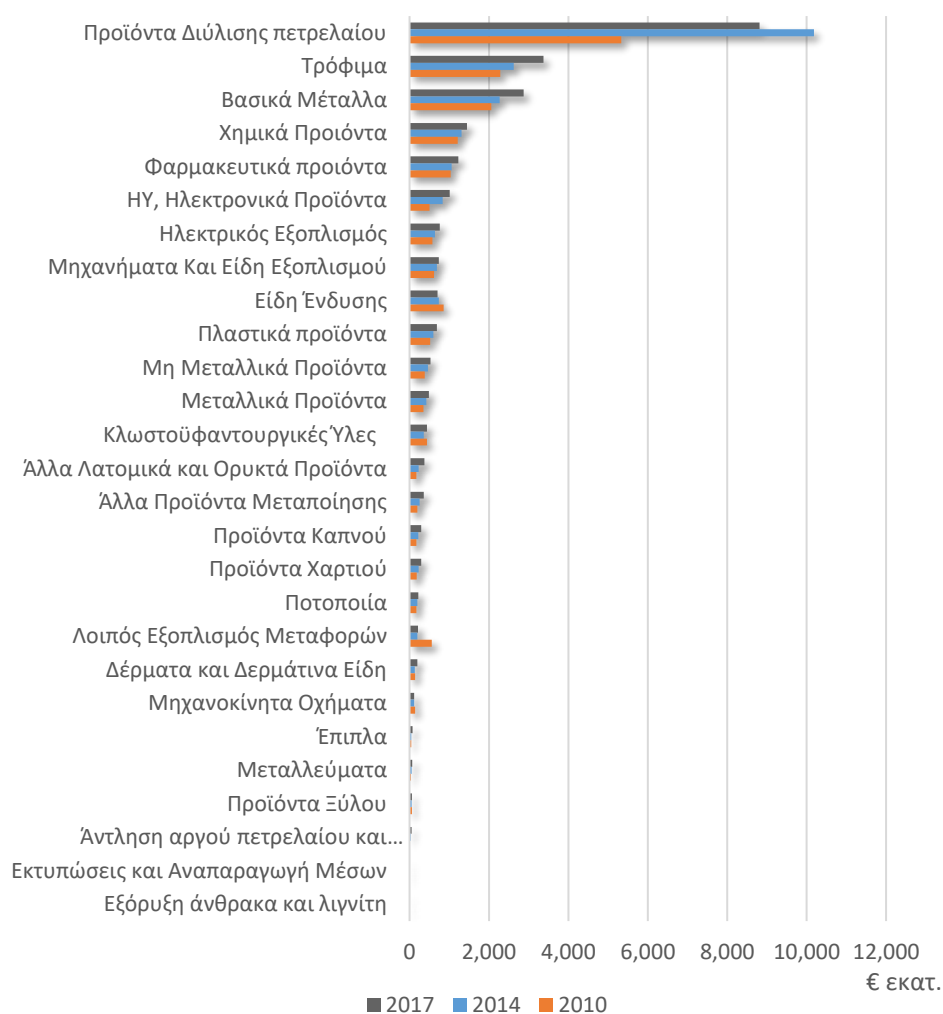
⁷ Στην συγκριμένη υποενοότητα, η ανάλυση των εμπορικών ροών έγινε σε επίπεδο 2 ψηφιας κατά Nace Rev.2 ταξινόμησης.

Πίνακας 3.3. %Μερίδια αξίας εξαγωγών των μεταποιητικών κλάδων στο σύνολο της Μεταποίησης

2010		2014		2017	
1. Προϊόντα Διύλισης πετρελαίου	29,5%	1. Προϊόντα Διύλισης πετρελαίου	42,5%	1. Προϊόντα Διύλισης πετρελαίου	34,7%
2. Τρόφιμα	12,7%	2. Τρόφιμα	11,0%	2. Τρόφιμα	13,3%
3. Βασικά Μέταλλα	11,4%	3. Βασικά Μέταλλα	9,5%	3. Βασικά Μέταλλα	11,3%
4. Χημικά Προϊόντα	6,7%	4. Χημικά Προϊόντα	5,5%	4. Χημικά Προϊόντα	5,7%
5. Φαρμακευτικά προϊόντα	5,8%	5. Φαρμακευτικά προϊόντα	4,4%	5. Φαρμακευτικά προϊόντα	4,8%
6. Είδη Ένδυσης	4,8%	6. Η/Υ, Ηλεκτρονικά Και Οπτικά Προϊόντα	3,5%	6. Η/Υ, Ηλεκτρονικά Και Οπτικά Προϊόντα	2,8%
Υπόλοιπα προϊόντα Μεταποίησης	33,9%	Υπόλοιπα προϊόντα Μεταποίησης	27,2%	Υπόλοιπα προϊόντα Μεταποίησης	30,3%

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία: IOBE

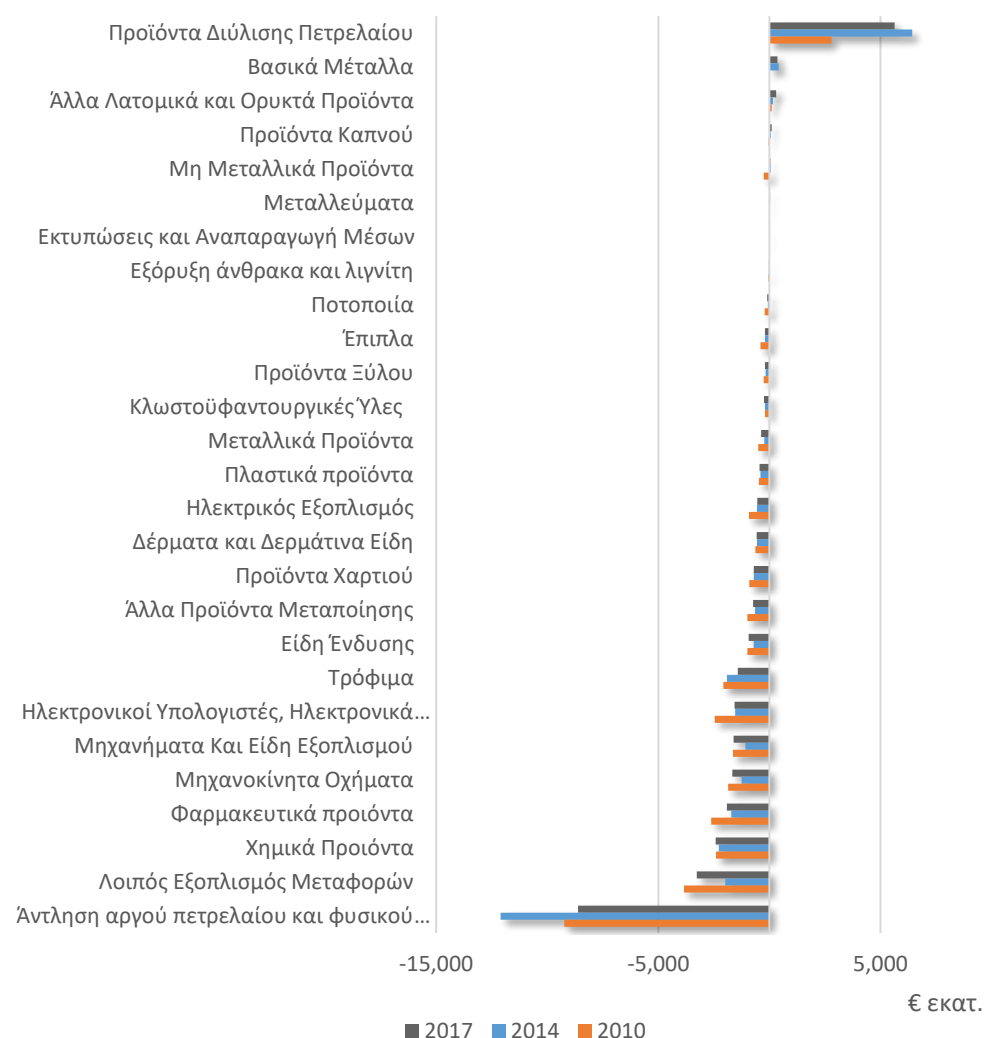
Διάγραμμα 3.7. Αξία εξαγωγών ανά προϊόν τομέα Μεταποίησης.

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία: IOBE

Όσον αφορά τις εξαγωγικές επιδόσεις των προϊόντων του τομέα της Μεταποίησης, και εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών, το 2017 ξεχωρίζουν τα Τρόφιμα και τα Βασικά Μέταλλα, των οποίων η αξία ξεπερνά τα €3,3 δισεκ. και τα €2,9 δισεκ. αντίστοιχα. Την 1^η πεντάδα με τα πιο εξαγώγιμα προϊόντα της Μεταποίησης συμπληρώνουν τα Χημικά προϊόντα, τα Φαρμακευτικά προϊόντα, καθώς και οι Ηλεκτρονικοί υπολογιστές και ηλεκτρονικά εξαρτήματα (€1,4 δισεκ., €1,2 δισεκ. και €1,0 δισεκ., αντίστοιχα). Η εικόνα παραμένει η ίδια και για το 2014, ενώ εντοπίζονται διαφοροποιήσεις το 2010, όταν τα Είδη Ένδυσης βρίσκονται στην 5^η θέση, με αξία €860 εκατ., αφήνοντας εκτός πεντάδας τους Ηλεκτρονικούς υπολογιστές και ηλεκτρονικά εξαρτήματα (Διάγραμμα 3.7).

Διάγραμμα 3.8. Εμπορικό ισοζύγιο στους κλάδους της Μεταποίησης και των Ορυχείων - Λατομείων

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία: IOBE

Έτσι, από το εμπορικό ισοζύγιο των κλάδων της Μεταποίησης και των ορυχείων λατομείων, ξεχωρίζει το εμπορικό πλεόνασμα των Προϊόντων διύλισης πετρελαίου και των Βασικών μετάλλων και στα τρία χρονικά σημεία που εξετάστηκαν (2010, 2014, 2017). Αναστροφή του εμπορικού ισοζυγίου παρατηρείται στα μη μεταλλικά προϊόντα και στα προϊόντα καπνού τα οποία παρουσίασαν πλεόνασμα το 2014 και το 2017. Στον αντίποδα, το υψηλότερο εμπορικό έλλειμμα, εκτός του αργού πετρελαίου, για το 2017 παρουσιάζουν ο Εξοπλισμός Μεταφορών και τα Χημικά προϊόντα, ενώ ελλειμματικοί είναι και οι κλάδοι των Φαρμακευτικών και των Μηχανοκίνητων Οχημάτων (Όσον αφορά τις εξαγωγικές επιδόσεις των προϊόντων του τομέα της Μεταποίησης, και εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών, το 2017 ξεχωρίζουν τα Τρόφιμα και τα Βασικά Μέταλλα, των οποίων η αξία ξεπερνά τα €3,3 δισεκ. και τα €2,9 δισεκ. αντίστοιχα. Την 1^η πεντάδα με τα πιο εξαγωγίμα προϊόντα της Μεταποίησης συμπληρώνουν τα Χημικά προϊόντα, τα Φαρμακευτικά προϊόντα, καθώς και οι Ηλεκτρονικοί υπολογιστές και ηλεκτρονικά εξαρτήματα (€1,4 δισεκ., €1,2 δισεκ. και €1,0 δισεκ., αντίστοιχα). Η εικόνα παραμένει η ίδια και για το 2014, ενώ εντοπίζονται διαφοροποιήσεις το 2010, όταν τα Είδη Ένδυσης βρίσκονται στην 5^η θέση, με αξία €860 εκατ., αφήνοντας εκτός πεντάδας τους Ηλεκτρονικούς υπολογιστές και ηλεκτρονικά εξαρτήματα (Διάγραμμα 3.7).

Διάγραμμα 3.8).

3.2 Εξαγωγικές επιδόσεις κλάδων του μεταποιητικού τομέα

Στην συγκεκριμένη ενότητα του κεφαλαίου πραγματοποιείται ανάλυση των εξαγωγικών επιδόσεων των διψήφιων κατά NACE Rev.2 κλάδων του μεταποιητικού τομέα στην Ελλάδα, από το 2009 έως το 2017, μέσω ποσοτικών δεικτών. Σκοπός της ανάλυσης είναι η ανάδειξη των κλάδων της μεταποίησης με τη μεγαλύτερη εξωστρέφεια ή την ισχυρότερη δυναμική των εξαγωγών, σε μια περίοδο κατά την οποία η πορεία της ελληνικής οικονομίας καθορίστηκε από την έντονη ύφεση των ετών 2009-2013. Η δύσκολη οικονομική κατάσταση, πέρα από τις κοινωνικοοικονομικές τους επιδράσεις, επηρέασε σημαντικά τις εμπορικές σχέσεις της Ελλάδας διεθνώς.

Για την **αξιολόγηση των εξαγωγικών επιδόσεων** των κλάδων της μεταποίησης στο διάστημα 2009-2017, χρησιμοποιήθηκαν τρεις δείκτες του διεθνούς εμπορίου. Ένας εκ των δεικτών που χρησιμοποιήθηκαν στο πλαίσιο της αξιολόγησης των εξαγωγικών επιδόσεων είναι ο **Δείκτης Εμπορικού Ισοζυγίου (Trade Balance Index):**

$$\frac{X_i - M_i}{X_i + M_i}, \forall i \quad (1)$$

όπου i ο διψήφιος NACE Rev. 2 κλάδος του Μεταποιητικού τομέα, X_i οι εξαγωγές και M_i η ποσότητα των εισαγωγών του κλάδου i . Με το συγκεκριμένο δείκτη το εμπορικό ισοζύγιο

κάθε κλάδου αξιολογείται σε σχέση με το σύνολο των διεθνών εμπορικών του ροών εγχωρίως, εξαγωγικών και εισαγωγικών. Αν το πρόσημο του δείκτη είναι θετικό, τότε πρόκειται για έναν κλάδο με πλεονασματικό ισοζύγιο, ενώ μια μεγάλη τιμή του δείκτη υποδηλώνει ότι οι εξαγωγές αποτελούν σημαντικό τμήμα του συνόλου των διασυνοριακών εμπορικών ροών. Αντιθέτως, όταν η τιμή δείκτη είναι αρνητική, το κλαδικό εμπορικό ισοζύγιο είναι ελλειμματικό.

Ο **Δείκτης βαθμού ανοίγματος** στο διεθνές εμπόριο (Openness to Trade) επίσης χρησιμοποιήθηκε για την αξιολόγηση των εξαγωγικών επιδόσεων, και υπολογίζεται βάσει του τύπου:

$$\frac{X_i + M_i}{O_i}, \forall i \quad (2)$$

Όπου X_i , M_i όπως ορίστηκαν προηγουμένως, και O_i η ακαθάριστη συνολική αξία παραγωγής του κλάδου i . Με το συγκεκριμένο δείκτη αξιολογείται ανά κλάδο το σύνολο των διεθνών εμπορικών ροών ως ποσοστό του προϊόντος. Μια υψηλή τιμή του δείκτη συνεπάγεται υψηλή διεθνή εμπορική δραστηριότητα, εξαγωγική και εισαγωγική, σε σύγκριση με το προϊόν.

Στη διαδικασία αξιολόγησης των εξαγωγικών επιδόσεων, των κλάδων της μεταποίησης θα χρησιμοποιηθεί και ο **δείκτης Αποκαλυπτόμενου Συγκριτικού Πλεονεκτήματος Εμπορίου (Revealed Comparative Advantage – RCA)**, γνωστός και ως **δείκτης Balassa**. Ο δείκτης αποκαλυπτόμενου συγκριτικού πλεονεκτήματος συγκρίνει την αναλογία των εξαγωγών ενός κλάδου στο σύνολο των εξαγωγών της οικονομίας στην οποία υπάγεται, με την αντίστοιχη αναλογία σε ένα σύνολο οικονομιών (για παράδειγμα ΕΕ ή παγκοσμίως), οι οποίες αποτελούν βάση σύγκρισης. Οι συναρτησιακές διατυπώσεις των δεικτών Balassa και Αποκαλυπτόμενου Συμμετρικού Συγκριτικού Πλεονεκτήματος είναι οι ακόλουθες:

$$\text{Δείκτης Balassa: } RCA_i^k = \frac{X_i^k / \sum_i X_i^k}{\sum_k X_i^k / \sum_k \sum_i X_i^k} \quad \forall i \quad (3)$$

όπου X_i^k είναι ο όγκος εξαγωγών του κλάδου i στην χώρα k

$\sum_k X_i^k$ είναι το σύνολο των εξαγωγών της χώρας k

$\sum_i X_i^k$ είναι το σύνολο των εξαγωγών του κλάδου i της Ε.Ε. ή παγκοσμίως

$\sum_i \sum_k X_i^k$ είναι το σύνολο όλων των εξαγωγών της Ε.Ε. ή παγκοσμίως

Όταν οι τιμές του δείκτη RCA είναι μεγαλύτερες της μονάδας, δηλαδή αν $RCA_i^k > 1$, τότε προκύπτει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα του κλάδου i στη χώρα k . Εάν ο δείκτης RCA_i^k έχει μικρότερη τιμή από τη μονάδα, δηλαδή $RCA_i^k < 1$ τότε ο κλάδος i στη χώρα k έχει συγκριτικό μειονέκτημα. Οι τιμές του δείκτη $RSCA_i^k$ κυμαίνονται μεταξύ -1 και 1. Για τιμές $0 < RSCA_i^k \leq 1$, η χώρα (ή η γεωγραφική περιοχή) παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα στον κλάδο i , ενώ όταν $-1 \leq RSCA_i^k < 0$, η χώρα έχει συγκριτικό μειονέκτημα στο συγκεκριμένο κλάδο.

Από τις επιδόσεις των κλάδων στους δείκτες οι οποίοι προαναφέρθηκαν θα αναδειχθούν οι επτά καλύτεροι κλάδοι του μεταποιητικού τομέα στην Ελλάδα. Στην συνέχεια, ακολουθεί λεπτομερή ανάλυση των εξαγωγικών ροών των προϊόντων, σε μεγαλύτερο επίπεδο ανάλυσης⁸, των κλάδων που ξεχώρισαν για τις εξαγωγικές τους επιδόσεις.

Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι κλάδοι που προκύπτουν βάσει των υπολογισμών των δεικτών με τις υψηλότερες εξαγωγικές επιδόσεις, ενδέχεται να εμπεριέχουν προϊόντα που οι επιδόσεις τους στους εν λόγω δείκτες είναι πολύ υψηλότερες. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ορισμένοι κλάδοι της μεταποίησης εμπεριέχουν προϊόντα που δεν έχουν εξαγωγική δραστηριότητα, οπότε και η επίδοση του συνόλου αυτών δηλαδή του κλάδου υποεκτιμάται.

3.2.1 Δείκτες εξαγωγικών επιδόσεων

Στην συγκεκριμένη ενότητα του κεφαλαίου παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του υπολογισμού των δεικτών εξαγωγικών επιδόσεων για τους κλάδους της μεταποίησης. Σε κάθε δείκτη παρουσιάζονται οι πέντε κλάδοι με την υψηλότερη κατά μέσο όρο επίδοση, καθώς και οι πέντε κλάδοι με τη μεγαλύτερη βελτίωση στο διάστημα 2009-2017. Τα αναλυτικά αποτελέσματα εκτίμησης των δεικτών ανά διψήφιο Nace Rev. 2 κλάδο περιλαμβάνονται στο Παράρτημα II, στους πίνακες Α.4 έως Α.6. Υπενθυμίζεται ότι οι υπολογισμοί που αφορούν τον δείκτη εμπορικού ανοίγματος πραγματοποιούνται για τα έτη 2009-2016, λόγω έλλειψης στοιχείων.

Δείκτης Εμπορικού Ισοζυγίου

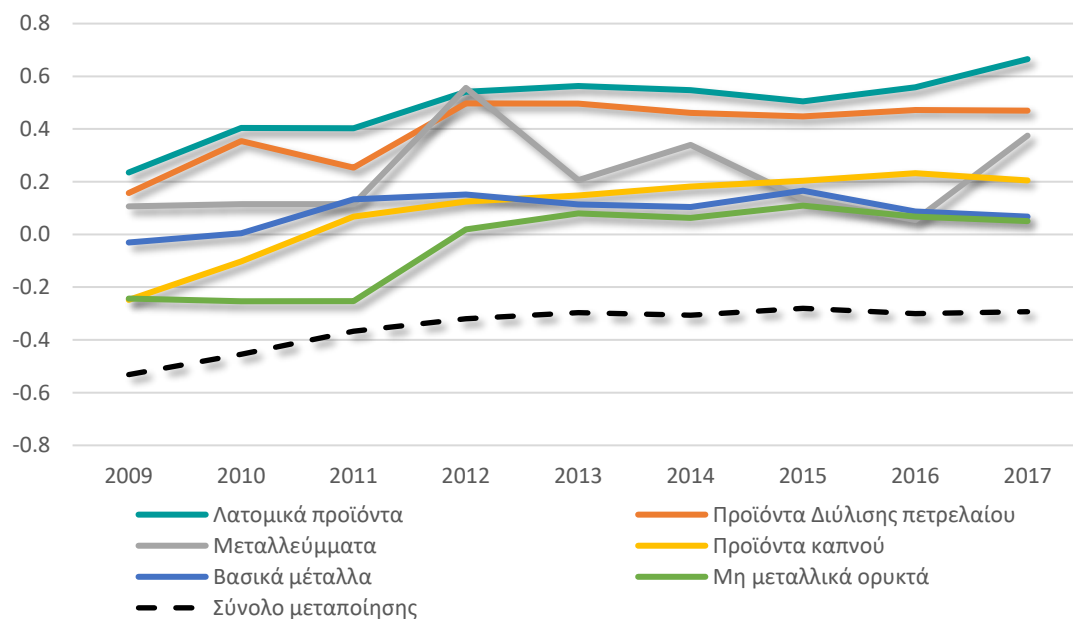
Την περίοδο 2009-2017, πρωτοπόροι κλάδοι μεταξύ αυτών του μεταποιητικού τομέα στον Δείκτη εμπορικού ισοζυγίου εμφανίζονται οι κλάδοι Λατομικών προϊόντων και Προϊόντων διύλισης πετρελαίου με το σχετικό δείκτη να κυμαίνεται κατά μέσο όρο στην περιοχή του 0,49 και 0,40 αντίστοιχα. Ακολουθεί ο κλάδος των Μεταλλευμάτων (0,22), ενώ σε απόσταση εντοπίζονται οι κλάδοι Προϊόντων καπνού και Βασικών μετάλλων, με τη μέση επίδοσή τους να είναι της τάξης του 0,09, αμφότερα. Από την άλλη, σε οριακά αρνητικό επίπεδο διαμορφώθηκε ο δείκτης στον κλάδο των Μη μεταλλικών προϊόντων, με το δείκτη να διαμορφώνονται στο -0,02 τιμή που συνεπάγεται ελλειμματικό ισοζύγιο. Στο σύνολο του μεταποιητικού τομέα ο δείκτης εμπορικού ισοζυγίου διαμορφώθηκε στο 0,24, επομένως το εμπορικό πλεόνασμα αντιστοιχεί σχεδόν στο 1/4 του συνόλου των εισαγωγών και εξαγωγών (Διάγραμμα 3.9).

Στους κλάδους της μεταποίησης που παρουσίασαν τη μεγαλύτερη βελτίωση στον δείκτη εμπορικού ισοζυγίου την εξεταζόμενη περίοδο διακρίνονται οι Εκτυπώσεις, όπου ο δείκτης ενισχύθηκε κατά 0,60 μονάδες, και έπονται τα Προϊόντα καπνού και τα Λατομικά προϊόντα

⁸ Η ανάλυση για τους κλάδους που ξεχώρισαν για τις εξαγωγικές τους επιδόσεις θα πραγματοποιηθεί σε 4ψήφιο επίπεδο κατά Nace Rev.2 ταξινόμηση.

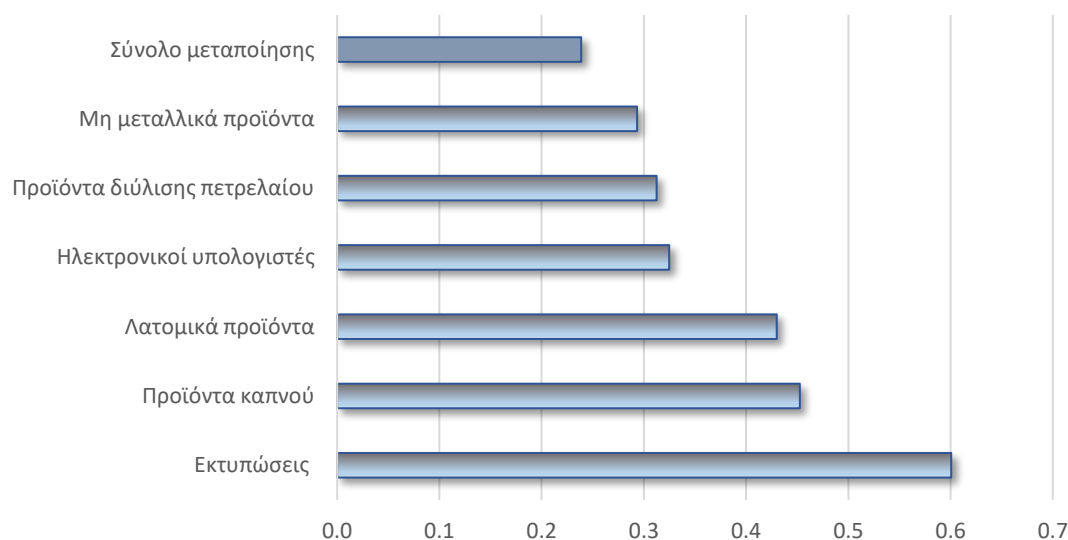
με το δείκτη να ενισχύεται κατά 0,44 μονάδες. Μικρότερη, βελτίωση παρουσίασαν οι κλάδοι των Ηλεκτρονικών υπολογιστών, των Προϊόντων διύλισης πετρελαίου και των Μη μεταλλικών προϊόντων, με τον δείκτη να αυξάνεται σχεδόν κατά 0,30 μονάδες, ενισχύοντας περαιτέρω το εμπορικό ισοζύγιο τους.

Διάγραμμα 3.9. Εξέλιξη του Δείκτη Εμπορικού Ισοζυγίου – 5 πρώτοι κλάδοι του Μεταποιητικού τομέα

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία: IOBE

Διάγραμμα 3.10. Κλάδοι Μεταποιητικού τομέα με τη μεγαλύτερη βελτίωση του Δείκτη Εμπορικού Ισοζυγίου, 2009-2017

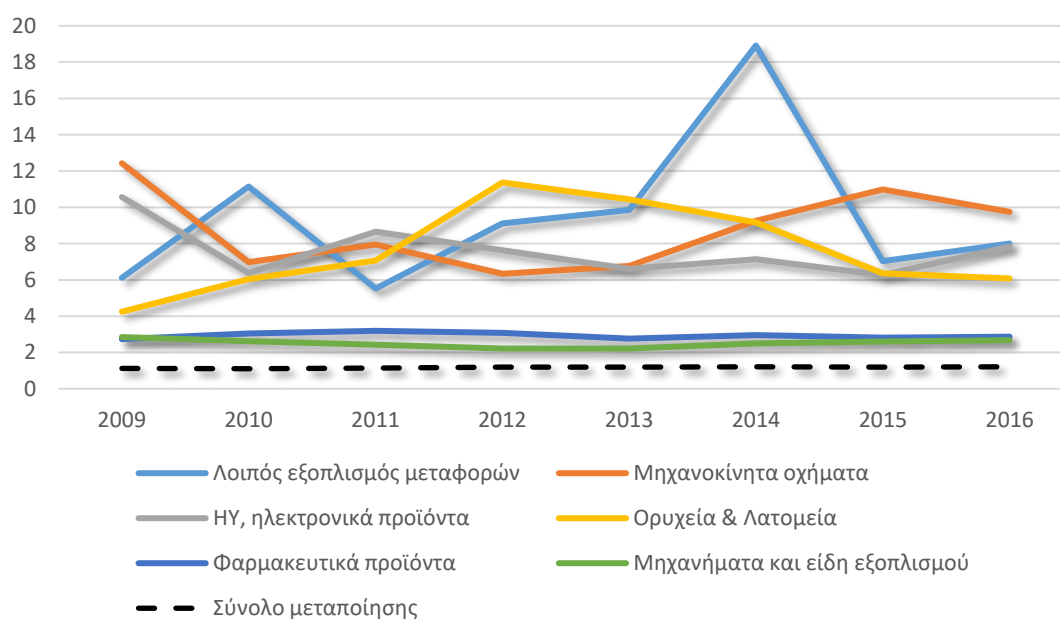
Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία: IOBE

Αν και διαχρονικά ο μεταποιητικός τομέας προκύπτει ελλειμματικός, καθώς καταγράφει αρνητικό δείκτη εμπορικού ισοζυγίου, η βελτίωσή του στο εξεταζόμενο διάστημα είναι σημαντική. **Το εμπορικό έλλειμμα ως μερίδιο στο σύνολο των εμπορικών ροών (εισαγωγών και εξαγωγών) φαίνεται να περιορίζεται σημαντικά (κατά 24 ποσοστιαίες μονάδες), εύρημα το οποίο αναδεικνύει τις προοπτικές ανάπτυξης των μεταποιητικών προϊόντων ως προς την εξωστρέφεια τους**, καθώς η βελτίωση του δείκτη υποδηλώνει την εξασθένιση του μεριδίου των εισαγωγών στο σύνολο των διασυνοριακών εμπορικών ροών.

Δείκτης Εμπορικού Ανοίγματος στο διεθνές εμπόριο

Πρωτοπόρος κλάδος ως προς το «βαθμό ανοίγματός» του την περίοδο 2009-2016 μεταξύ των κλάδων του μεταποιητικού τομέα αναδεικνύεται ο Λοιπός εξοπλισμός μεταφορών και η Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, με το σύνολο των εισαγωγών και εξαγωγών να είναι κατά μέσο όρο 9,5 φορές και 8,8 φορές μεγαλύτερο του προϊόντος του κλάδου, αντίστοιχα. Ακολουθούν οι κλάδοι Ηλεκτρονικοί υπολογιστές και τα Ορυχεία και Λατομεία με 7,6, αμφότερα. Αυτό το εύρημα τονίζει την έντονη εξωστρέφεια των συγκεκριμένων κλάδων, επειδή οφείλεται σε υψηλές ελληνικές εξαγωγές. Σε χαμηλότερα επίπεδα, εντοπίζονται οι κλάδοι Φαρμακευτικών προϊόντων και Κατασκευής μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού, με τον σχετικό δείκτη να κυμαίνεται στην περιοχή του 2,1 και 2,5 αντίστοιχα. Στο σύνολο των κλάδων της μεταποίησης ο δείκτης «βαθμού ανοίγματος» διαμορφώθηκε μόλις στο 1,17, δηλαδή συνολικά οι εξαγωγές και οι εισαγωγές του μεταποιητικού τομέα ξεπέρασαν το 17% του προϊόντος (Διάγραμμα 3.11)

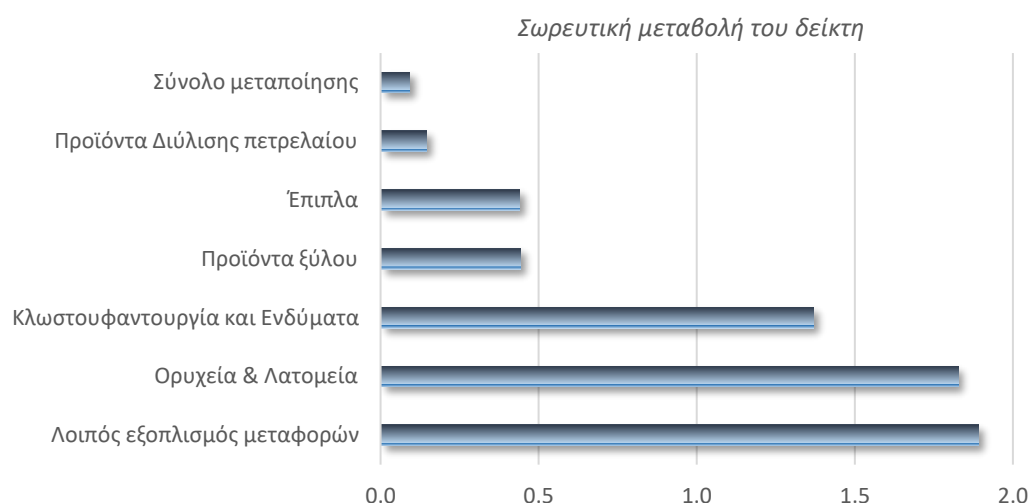
Διάγραμμα 3.11. Εξέλιξη του Δείκτη Εμπορικού Ανοίγματος – 5 πρώτοι κλάδοι του Μεταποιητικού τομέα

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία: IOBE

Έντονη είναι η βελτίωση του ανοίγματος στις διεθνείς αγορές που καταγράφεται στον κλάδο Λοιπός εξοπλισμός μεταφορών και των Ορυχείων και Λατομείων, με το δείκτη να αυξάνεται κατά 1,89 και 1,83 μονάδες στο χρονικό διάστημα 2009-2016, όταν στο σύνολο μεταποιητικού τομέα παρατηρείται ενίσχυση κατά 0,09 μονάδες. Μικρότερης κλίμακας ενίσχυση σε σχέση με τον πρωτοπόρο κλάδο παρουσιάζουν οι Κλωστοϋφαντουργικές ύλες και τα είδη ένδυσης, με το σχετικό δείκτη να ενισχύεται κατά 1,37 μονάδες, ενώ ακολουθούν οι κλάδοι Προϊόντων ξύλου και Επίπλων (+0,44 μονάδες, αμφότερα), καθώς και τα Προϊόντα διύλισης πετρελαίου (+0,14 μονάδες, Διάγραμμα 3.12)

Διάγραμμα 3.12. Κλάδοι Μεταποιητικού τομέα με τη μεγαλύτερη βελτίωση του Δείκτη Εμπορικού Ανοίγματος, 2009-2016*

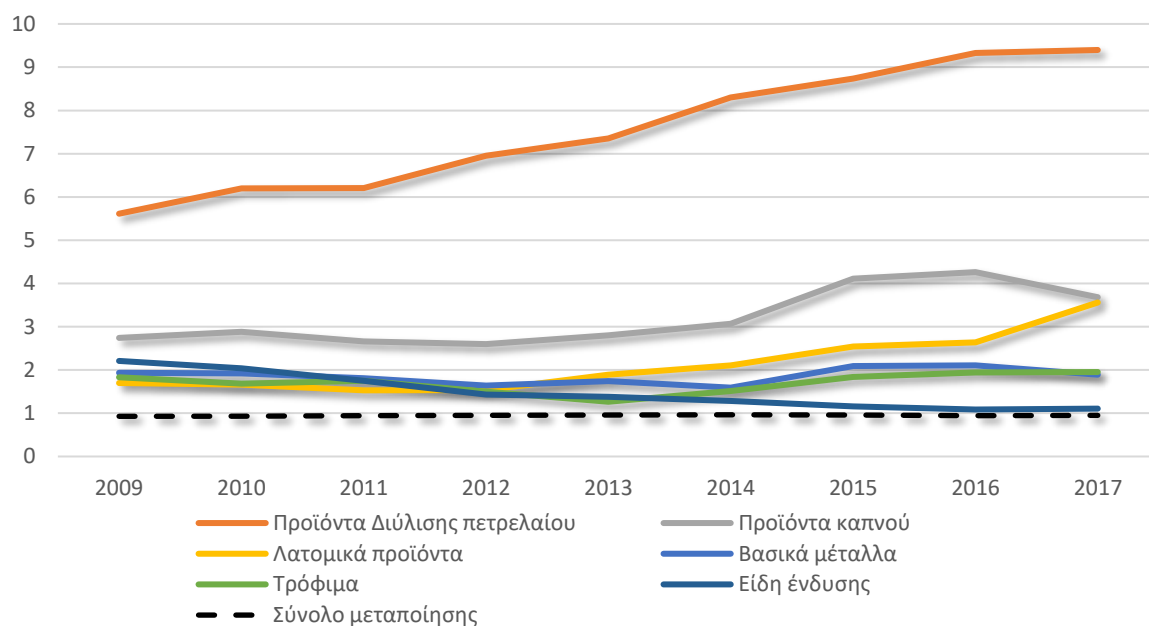
Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία: IOBE

Συνεπώς, η οριακή μεν βελτίωση κατά 1 ποσοστιαίας μονάδας, του δείκτη για το σύνολο των μεταποιητικών προϊόντων, υποδηλώνει αντίστοιχα και μια βελτίωση της διεθνούς εμπορικής δραστηριότητας σε σύγκριση με το προϊόν.

Δείκτης Αποκαλυπτόμενου Συγκριτικού Πλεονεκτήματος (RCA) - Δείκτης Balassa

Κλάδος με την καλύτερη μέση επίδοση στο δείκτη αποκαλυπτόμενου συγκριτικού πλεονεκτήματος για την περίοδο 2009-2017 αναδείχθηκαν τα Προϊόντα διύλισης πετρελαίου, στα η τιμή του ήταν 7,5, ενώ ακολουθούν με χαμηλότερο επίπεδο τα Προϊόντα καπνού (3,2). Έπονται τα Λατομικά προϊόντα, με 2,1, και την πεντάδα κλάδων με τις υψηλότερες επιδόσεις συμπληρώνουν τα Βασικά μέταλλα, τα Τρόφιμα και τα Είδη ένδυσης (με 1,8, 1,7 και 1,5, αντίστοιχα). Ωστόσο, στο σύνολο των μεταποιητικών κλάδων ο δείκτης Balassa δεν υπερβαίνει την μονάδα (0,95), επίπεδο το οποίο συνεπάγεται ότι κατά μέσο όρο τα προϊόντα της μεταποίησης δεν παρουσιάζουν συγκριτικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα έναντι των ανταγωνιστικών τους στην ΕΕ (Διάγραμμα 3.13).

Διάγραμμα 3.13. Εξέλιξη του Δείκτη Συγκριτικού Πλεονεκτήματος – 5 πρώτοι κλάδοι του Μεταποιητικού τομέα

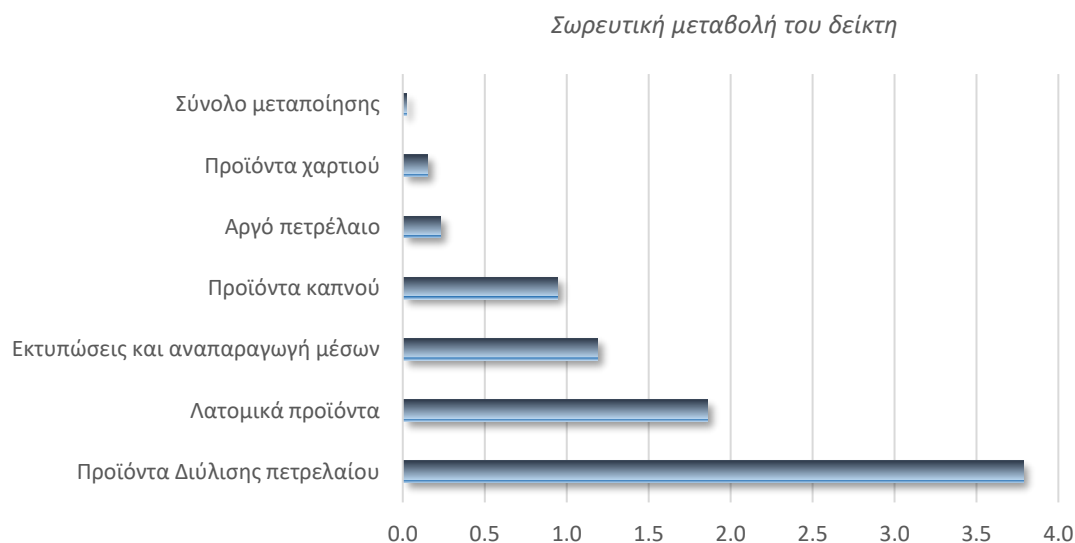

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία: IOBE

Σημειώνεται ότι εντός ενός κλάδου του μεταποιητικού τομέα, υπάρχουν προϊόντα των οποίων ο δείκτης συγκριτικού πλεονεκτήματος εντοπίζεται σε υψηλότερα επίπεδα από τον αντίστοιχο του κλάδου, καθώς αυτός προκύπτει από το σύνολο των επιμέρους προϊόντων.

Την υψηλότερη βελτίωση στο δείκτη Balassa το χρονικό διάστημα 2009-2017 παρουσίασε επίσης ο κλάδος Προϊόντων διύλισης πετρελαίου (+3,8 μονάδες), γεγονός που υποδηλώνει τη σημαντική ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς του, και έπονται σε άνοδο τα Λατομικά προϊόντα, πολύ μικρότερης όμως έκτασης (+1,8 μονάδα). Ακολουθούν οι Εκτυπώσεις και τα Προϊόντα καπνού που φαίνεται να ενισχύουν τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα, καθώς οι δείκτες τους στην αρχή της εξεταζόμενης περιόδου ήταν ήδη υψηλότεροι της μονάδας και ανήλθαν περαιτέρω, κατά 1,2 και 0,9 μονάδες αντίστοιχα. Την πεντάδα της ανόδου συμπληρώνουν το Αργό πετρέλαιο και τα Προϊόντα χαρτιού (+0,23 και +0,15, αντίστοιχα). Στο σύνολο των κλάδων της μεταποίησης η τάση μεν ήταν ανοδική, δε μικρής έκτασης (+0,02, Διάγραμμα 3.14).

Διάγραμμα 3.14. Κλάδοι Μεταποιητικού τομέα με τη μεγαλύτερη βελτίωση του Δείκτη Συγκριτικού Πλεονεκτήματος, 2009-2017

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία: IOBE

Διαχρονικά, ο δείκτης συγκριτικού πλεονεκτήματος στο σύνολο των μεταποιητικών προϊόντων κυμαίνεται στην περιοχή της μονάδας, υποδηλώνοντας ένα οριακό συγκριτικό πλεονέκτημα των μεταποιητικών προϊόντων, χωρίς να καταγράφει ουσιαστική βελτίωση το εξεταζόμενο διάστημα. **Προφανώς, θα πρέπει να επισημανθεί είναι ότι υπάρχουν προϊόντα εντός των κλάδων της μεταποίησης που διακρίνονται για το υψηλό συγκριτικό πλεονέκτημα, ανεξαρτήτως αποτελέσματος κλάδου.**

3.2.2 Κλάδοι της ελληνικής οικονομίας με υψηλές εξαγωγικές επιδόσεις

Λαμβάνοντας υπόψη τη μέση κατάταξη των διψήφιων κλάδων κατά NACE Rev. 2 στους παραπάνω δείκτες, προέκυψαν οι επτά κλάδοι της μεταποίησης, με τις καλύτερες εξαγωγικές επιδόσεις στα έτη 2009-2017.

Πίνακας 3.4). Στους πλέον εξωστρεφείς και δυναμικούς κλάδους της μεταποίησης της ελληνικής οικονομίας περιλαμβάνονται τα Λατομικά προϊόντα, τα Προϊόντα διύλισης πετρελαίου, τα Προϊόντα καπνού, τα Μεταλλεύματα, τα Βασικά Μέταλλα, τα Μη μεταλλικά προϊόντα και τα Τρόφιμα.

Πίνακας 3.4. Οι κλάδοι της μεταποίησης με τις καλύτερες εξαγωγικές επιδόσεις

Κλάδος Μεταποίησης (Nace Rev.2)	Δείκτης Εμπορικού Ισοζυγίου (μ.ο.)	Δείκτης Εμπορικού Ισοζυγίου (σωρευτική μεταβολή)	Δείκτης Εμπορικού Ανοίγματος (μ.ο.)	Δείκτης Εμπορικού Ανοίγματος (σωρευτική μεταβολή)	Δείκτης Balassa (μ.ο.)	Δείκτης Balassa (σωρευτική μεταβολή)
08. Λατομικά Προϊόντα	0,49	0,43	7,64	1,83	2,13	1,86
19. Προϊόντα δύλισης πετρελαίου	0,40	0,31	0,74	0,14	7,56	3,78
12. Προϊόντα Καπνού	0,23	0,45	0,50	0,12	3,20	0,94
07. Μεταλλεύματα	0,05	0,27	7,64	1,83	0,95	-0,20
24. Βασικά Μέταλλα	0,09	0,10	0,92	0,13	1,70	0,12
23. Μη μεταλλικά προϊόντα	-0,04	0,29	0,43	0,14	1,34	-0,23
10. Τρόφιμα	-0,24	0,18	0,55	0,12	1,86	-0,04

3.3 Ανάλυση εξωτερικού εμπορίου προϊόντων των διακριθέντων κλάδων της μεταποίησης

Στην συγκεκριμένη υποενότητα επιχειρείται μια ανάλυση του εξωτερικού εμπορίου των προϊόντων⁹ που ανήκουν στους κλάδους της μεταποίησης με τις υψηλότερες εξαγωγικές επιδόσεις, όπως προέκυψε από την προηγούμενη υποενότητα. Συγκεκριμένα, μέσα από την ανάλυση των εξαγωγών αναδεικνύονται **τα πρωτοπόρα μεταποιητικά προϊόντων των συγκεκριμένων κλάδων ως προς (i) την αξία εξαγωγών τους, και κατ' επέκτασιν το μερίδιο τους στο σύνολο των εξαγωγών της μεταποίησης, και (ii) τον δείκτη συγκριτικού πλεονεκτήματος**. Στα πλαίσια της ανάλυσης των εμπορικών ροών παρουσιάζονται και οι κυριότεροι προορισμοί των μεταποιητικών προϊόντων.

3.3.1 Πρωτοπόρα μεταποιητικά προϊόντα ως προς την αξία εξαγωγών

⁹ Η ανάλυση σε επίπεδο προϊόντος πραγματοποιείται σε 4ψηφια κατά Nace Rev.2 ταξινόμηση.

Αρχικά, επιχειρείται μια ανάλυση των εξαγωγικών ροών των προϊόντων¹⁰ που ανήκουν στους κλάδους της μεταποίησης με τις υψηλότερες εξαγωγικές επιδόσεις, όπως προέκυψε από την προηγούμενη υποενοότητα. **Η ανάλυση εστιάζει κυρίως στη συμβολή των προϊόντων στο σύνολο των εξαγωγών του κλάδου αλλά και στους κυριότερους προορισμούς αυτού.** Από το σύνολο των προϊόντων, ωστόσο, που ανήκουν στους μεταποιητικούς κλάδους που διακρίθηκαν για την εξαγωγική τους δυναμική έχουν επιλεχθεί τα προϊόντα που η αξία των εξαγωγών τους το διάστημα 2015-2017 κατά μέσο όρο αποτελεί τουλάχιστον το 0,3% της συνολικής αξίας των εξαγωγών όλων των μεταποιητικών προϊόντων (ή με αξία εξαγωγών άνω των €50 εκατ.), όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα. (Πίνακας 3.5).

Πίνακας 3.5. Πρωτοπόρα προϊόντα των διακριθέντων μεταποιητικών κλάδων ως προς το μερίδιο τους, 2015-2017

	Αξία εξαγωγών, σε εκατ. €	% μερίδιο στα μεταποιητικά προϊόντα	% μερίδιο στα μεταποιητικά προϊόντα*
Πετρελαιοειδή	7.693,4	35,2%	
Παραγωγή αλουμινίου	1.432,6	6,6%	10,1%
Επεξεργασία φρούτων και λαχανικών	1.031,3	4,7%	7,3%
Έλαια και λίπη	687,4	3,1%	4,8%
Γαλακτοκομεία και τυροκομία	562,5	2,6%	4,0%
Παραγωγή χαλκού	471,3	2,2%	3,3%
Παραγωγή χάλυβα	335,7	1,5%	2,4%
Προϊόντα καπνού	296,2	1,4%	2,1%
Τσιμέντο	218,3	1,0%	1,5%
Χαλύβδινοι σωλήνες	208,5	1,0%	1,5%
Μάρμαρα, ασβεστόλιθος, κιμωλία	187,3	0,9%	1,3%
Προϊόντα αλευρόμυλων	153,2	0,7%	1,1%
Επεξεργασία λίθων	151,3	0,7%	1,1%
Επεξεργασία ψαριών	122,2	0,6%	0,9%
Κακάο και σοκολάτα	96,0	0,4%	0,7%
Άλλα είδη διατροφής	92,6	0,4%	0,7%
Έτοιμα γεύματα	87,1	0,4%	0,6%
Παξιμάδια και μπισκότα	66,7	0,3%	0,5%
Διάφορα ορυκτά (χαλαζίας, πίσσα)	64,2	0,3%	0,5%
Επεξεργασία κρέατος	58,9	0,3%	0,4%
Μη σιδηρούχα μεταλλεύματα (βωξίτης, νικέλιο, χρυσός)	53,8	0,3%	0,4%
Υπόλοιπα προϊόντα μεταποίησης	7.819,4	35,8%	54,9%
Σύνολο μεταποίησης	21.825,7	100,0%	100,0%

*Σημ: Εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών

Ως προς την αξία και το μερίδιο των εξαγωγών στο σύνολο της μεταποίησης, εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών, ξεχωρίζει το Αλουμίνιο, με αξία εξαγωγών κατά μέσο όρο στα €1,4

¹⁰ Η ανάλυση σε επίπεδο προϊόντος πραγματοποιείται σε 4ψηφια κατά Nace Rev.2 ταξινόμηση.

δισ., και μερίδιο που ξεπερνά το 10% των εξαγωγών της μεταποίησης, ενώ ακολουθούν τα Επεξεργασμένα φρούτα και λαχανικά με αξία που ξεπερνά οριακά τα €1 δισ. (ή 7,3%). Σε υψηλά επίπεδα εντοπίζονται και οι εξαγωγές των Ελαίων και λιπών (~€700 εκατ.), Γαλακτοκομικά προϊόντα (€560 εκατ.), και του Χαλκού (€471 εκατ.), με χαμηλότερα ωστόσο μερίδια.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, ωστόσο, παρουσιάζει η ανάλυση των εξαγωγικών ροών, και κυρίως η ανάδειξη των προορισμών των πρωτοπόρων προϊόντων από τους μεταποιητικούς κλάδους με υψηλές εξαγωγικές επιδόσεις.

Αναλυτικότερα, και όσον αφορά στον κλάδο **Μεταλλεύματα** ξεχωρίζουν τα μη σιδηρούχα μεταλλεύματα (βωξίτης, νικέλιο, χρυσός), με την αξία τους το διάστημα 2015 -2017 να ανέρχεται κατά μέσο όρο σχεδόν στα €54 εκατ., αποτελώντας το μοναδικό εξαγωγίμο προϊόν του κλάδου. Βασικοί προορισμοί για τα μη σιδηρούχα μεταλλεύματα αναδεικνύονται η Ιταλία, με μερίδιο σχεδόν 24%, ενώ ακολουθούν η Γαλλία (19%), και σε απόσταση οι Η.Π.Α. με το 1/10 των εξαγωγών να προορίζονται σε αυτές.

Στα **Λατομικά προϊόντα**, τα Μάρμαρα- ασβεστόλιθος - κιμωλία διακρίνονται για τις εξαγωγικές τους ροές, με αξία κατά μέσο όρο πάνω από τα €187 εκατ. την τριετία 2015-2017, καλύπτοντας σχεδόν το 64% των εξαγωγών του κλάδου. Με αισθητά χαμηλότερη αξία εξαγωγών ακολουθούν οι άλλες εξορυκτικές δραστηριότητες (€64 εκατ.), με το μερίδιο τους να αγγίζει το 23%. Σε επίπεδο προορισμών, τα Μάρμαρα- ασβεστόλιθος - κιμωλία κατευθύνονται κυρίως στην Κίνα (78%), ενώ μικρά είναι τα μερίδια προς την Αλγερία και την Ινδία (~2,8% αμφότερα). Στα προϊόντα των άλλων εξορυκτικών δραστηριοτήτων, ο κύριος εμπορικός εταίρος είναι οι Η.Π.Α. (20%), ενώ ακολουθούν η Ιταλία και η Ολλανδία, με 9,4% και 8,6% αντίστοιχα.

Αναφορικά με τον **κλάδο των Τροφίμων**, πρωτοπόρα προϊόντα αναδεικνύονται τα Φρούτα - Λαχανικά, με την αξία τους το εξεταζόμενο διάστημα να ξεπερνά κατά μέσο όρο το €1δισ., ενώ ακολουθούν τα Έλαια και τα Γαλακτοκομικά προϊόντα, με αξία €687 εκατ. και €562 εκατ., αντίστοιχα. Σε χαμηλότερα επίπεδα εντοπίζεται η αξία των εξαγωγών στα Προϊόντα αλευρόμυλων και στα Ψάρια, με €153 εκατ. και €122 εκατ., αντίστοιχα. Βασικοί προορισμοί για τα Φρούτα και τα Λαχανικά αναδεικνύονται η Γερμανία (17,4%) και οι Η.Π.Α (16,4%), ενώ σε ελαφρώς χαμηλότερα επίπεδα εντοπίζεται το Ην. Βασίλειο (10,2%). Τα Έλαια και τα λίπη προορίζονται κυρίως στην Ιταλία (56,4%), ενώ πολύ μικρότερο είναι το μερίδιο των εξαγωγών στην Γερμανία και την Ιταλία (7,1% και 5%, αντίστοιχα). Στα Γαλακτοκομικά προϊόντα, το ¼ σχεδόν κατευθύνεται στην Γερμανία, ενώ στο Ην. Βασίλειο και την Ιταλία φτάνει περίπου το 17% αμφότερα. Η Γερμανία αναδεικνύεται ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος στα Αλευροειδή προϊόντα, με μερίδιο 18,3%, με το Ην. Βασίλειο και την Τουρκία να έπονται, με το 1/10 σχεδόν των προϊόντων να κατευθύνονται προς τις συγκεκριμένες χώρες. Από την άλλη, το μεγαλύτερο μερίδιο των Ψαριών κατευθύνεται προς την Ολλανδία (34,5%), με την

Ιταλία και την Ισπανία να αποτελούν εμπορικούς εταίρους με, ωστόσο, χαμηλότερα μερίδια (~14%,αμφότερα). Βασικός προορισμός για τον καφέ και το κακάο αποτελεί η Γερμανία (19,4%). Σημαντική είναι η διεύρυνση των εξαγωγών του συγκεκριμένου προϊόντος, καθώς μόλις το 1/10 αυτών κατευθύνεται προς το Ην. Βασίλειο και Ολλανδία ισομερώς. Οι μεγαλύτεροι εμπορικοί εταίροι για τα άλλα είδη διατροφής είναι η Δανία, με 21%, καθώς και η Κύπρος και το Ην. Βασίλειο, με 14,5% και 9,4%, αντίστοιχα. Το 1/5 των Έτοιμων γευμάτων κατευθύνεται στην Γερμανία, ενώ ασθενής είναι η παρουσία του Ην Βασιλείου και της Κύπρου στο εξωτερικό εμπόριο του συγκεκριμένο προϊόντος, με μερίδιο 10,2% και 8,2%, αντίστοιχα. Βασικός προορισμός για τα Παξιμάδια και τα Μπισκότα αναδεικνύεται η Κύπρος, με το μερίδιο οριακά να ξεπερνάει το 13%, ενώ σε πολύ μικρή απόσταση ακολουθούν η Βουλγαρία και η Γερμανία με 11,3% και 10,2%, αντίστοιχα. Τέλος, τα Κρεατικά κατευθύνονται κυρίως προς την Ιταλία (26,2%), ενώ έπονται η Βουλγαρία και η Γερμανία με μερίδια 23,5% και 10%, αντίστοιχα.

Αναφορικά με τον κλάδο των **Προϊόντων διύλισης πετρελαίου**, οι εξαγωγές του αφορούν αποκλειστικά τα πετρελαιοειδή προϊόντα, δηλαδή δεν καταγράφονται εξαγωγικές ροές προϊόντων οπτάνθρακα. Από τα διαθέσιμα στοιχεία επιβεβαιώνεται η μεγάλη διεύρυνση των πετρελαιοειδών, καθώς μόλις το 12,4% αυτών προορίζεται στον Λίβανο, ενώ το 1/10 προς την Τουρκία. Σε χαμηλότερα επίπεδα, εντοπίζεται η Αίγυπτος, η οποία απορροφά το 8,7% των πετρελαιοειδών.

Στον κλάδο των **Προϊόντων καπνού**, εντοπίζεται ένα προϊόν στο οποίο καταγράφονται και όλες οι εξαγωγικές ροές. Το ¼ περίπου των Προϊόντων καπνού απορροφάται από την Λιβύη, ενώ στην Ολλανδία και στην Βουλγαρία φτάνει μόλις το 10% αμφότερα.

Στον κλάδο των **Μη μεταλλικών προϊόντων** ξεχωρίζει το Τσιμέντο, με την αξία εξαγωγών του να ξεπερνά τα €218 εκατ. ήτοι 42,4% του συνόλου των εξαγωγών του κλάδου, ενώ ακολουθεί η επεξεργασία λίθων, με αξία στα €151 εκατ. (29,4%). Αναφορικά με τους εξαγωγικούς προορισμούς, μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος αναδεικνύονται οι Η.Π.Α., με το 43,1% των εξαγωγών τσιμέντου να κατευθύνεται προς αυτές, ενώ ασθενής είναι παρουσία του Ην. Βασιλείου και της Αλγερίας, με μόλις 8% αμφότερα. Ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος στην επεξεργασία λίθων φαίνεται να είναι οι Η.Π.Α., με μικρό ωστόσο μερίδιο (14,9%), ενώ ακολουθούν τα Η.Α.Ε. (10,1%) και το Μεξικό με μόλις 5,4%.

Στον κλάδο των **Βασικών μετάλλων**, πάνω από τις μισές εξαγωγικές ροές προέρχονται από την παραγωγή αλουμινίου, με αξία να αγγίζει τα €1,5 δισ., ενώ ακολουθούν ο Χαλκός και ο Χάλυβας με €471 εκατ. και €335 εκατ., αντίστοιχα. Τέλος, σημαντικό προϊόν στις εξαγωγικές ροές του κλάδου αποτελούν οι χαλύβδινοι σωλήνες με το μερίδιο τους να ξεπερνά το 8%. Βασικός εμπορικός εταίρος για το Αλουμίνιο αναδεικνύεται η Ιταλία (20,8%). Σε ελαφρώς χαμηλότερα επίπεδα εντοπίζεται το μερίδιο που κατευθύνεται προς την Γερμανία (12,9%) και την Γαλλία (6,8%). Ο κορυφαίος εξαγωγικός προορισμός για τον Χαλκό είναι η Ιταλία

(14,2%), με τη Ρουμανία και το Ην. Βασίλειο να ακολουθούν σε πολύ μικρή απόσταση (12,7% και 11,4%, αντίστοιχα). Το 18,7% της παραγωγής του χάλυβα προορίζεται στη Ρουμανία, ενώ στην Αλγερία και την Βουλγαρία κατευθύνεται το 15,7% και 14,4% αντίστοιχα. Τέλος, όσον αφορά στους χαλύβδινους σωλήνες, οι μισές εξαγωγικές ροές έχουν ως προορισμό τις Η.Π.Α., ενώ σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα καταγράφονται τα μερίδια προς την Τυνησία και την Πολωνία (7,2% και 6,5%, αντίστοιχα).

Στο Παράρτημα II παρατίθενται αναλυτικά όλα τα προϊόντα¹¹ των μεταποιητικών κλάδων που διακρίθηκαν για τις εξαγωγικές τους επιδόσεις, συμπεριλαμβανομένων της αξίας εξαγωγών τους και του μεριδίου τους στο σύνολο του κλάδου στον οποίο ανήκουν (Υποενότητα III του Παραρτήματος II). Επιπροσθέτως, παρουσιάζονται σε σχετικό πίνακα οι κυριότεροι προορισμοί ανά προϊόν κλάδου (Υποενότητα IV του Παραρτήματος II).

Εν κατακλείδι, τα μεταποιητικά προϊόντα που ξεχωρίζουν προς το μερίδιό τους στο σύνολο των εξαγωγών του μεταποιητικού τομέα, εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών, είναι το Αλουμίνιο, τα Φρούτα και Λαχανικά, τα Έλαια και Λίπη, καθώς και Γαλακτοκομικά προϊόντα.

3.3.2 Πρωτοπόρα μεταποιητικά προϊόντα ως προς τον Δείκτη συγκριτικού πλεονεκτήματος

Στην συγκεκριμένη υποενότητα αναλύεται ο Δείκτης συγκριτικού πλεονεκτήματος των προϊόντων¹² που ανήκουν στους κλάδους της μεταποίησης με τις υψηλότερες εξαγωγικές επιδόσεις.

Από το σύνολο των προϊόντων που ανήκουν στους μεταποιητικούς κλάδους που διακρίθηκαν για την εξαγωγική τους δυναμική παρουσιάζονται τα προϊόντα με υψηλό συγκριτικό πλεονέκτημα (Διάγραμμα 3.15).

Αναλυτικότερα, για το συγκριτικό τους πλεονέκτημα ξεχωρίζουν τα Μάρμαρα-ασβεστόλιθος-κιμωλία, προϊόν από τον κλάδο των Λατομικών προϊόντων, με το δείκτη να διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στο 24,5 την τριετία 2015-2017. Ακολουθούν, το Τσιμέντο και τα Επεξεργασμένα φρούτα και λαχανικά, με 15,4 και 10,2 αντίστοιχα. Σε ελαφρώς χαμηλότερα επίπεδα εντοπίζονται τα Πετρελαιοειδή (9,3), οι Επεξεργασμένοι Λίθοι (8,8) και το Αλουμίνιο (7,1).

Οστόσο, στο Παράρτημα II παρατίθεται αναλυτικά ο Δείκτης Συγκριτικού πλεονεκτήματος για όλα τα προϊόντα¹³ των μεταποιητικών κλάδων που διακρίθηκαν για τις εξαγωγικές τους επιδόσεις (Υποενότητα V του Παραρτήματος II). Καθώς ενδέχεται μεταποιητικά προϊόντα των

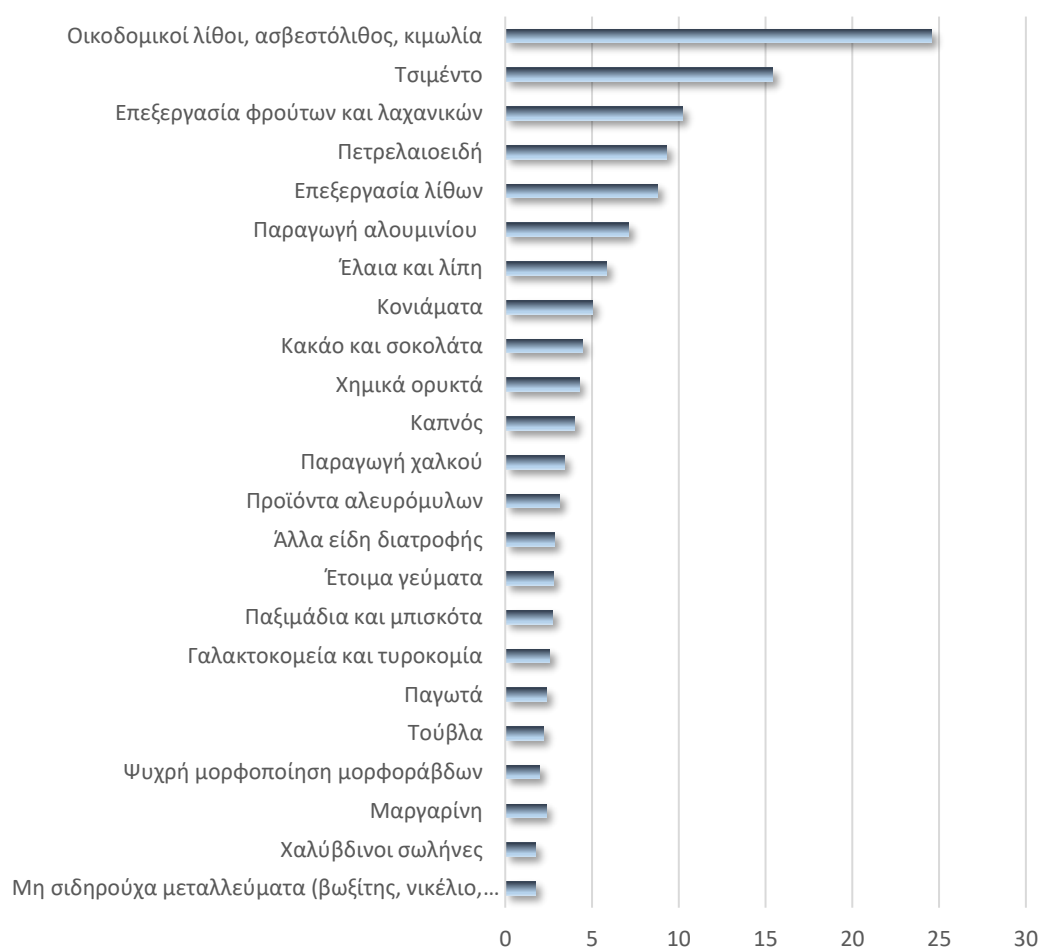
¹¹ Σε 4ψηφια κατά Nace Rev.2 ταξινόμηση

¹² Η ανάλυση σε επίπεδο προϊόντος πραγματοποιείται σε 4ψηφια κατά Nace Rev.2 ταξινόμηση.

¹³ Σε 4ψηφια κατά Nace Rev.2 ταξινόμηση

οποίων ο κλάδος δεν διακρίθηκε για τις εξαγωγικές του επιδόσεις να χαρακτηρίζονται από συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των αντίστοιχων προϊόντων στην ΕΕ, στο Παράρτημα II παρουσιάζονται τα πρωτοπόρα προϊόντα του συνόλου των κλάδων της μεταποίησης με συγκριτικό πλεονέκτημα, καθώς και η λίστα με τα 100 πιο εξαγώγιμα προϊόντα της χώρας την τριετία 2015-2017 (Υποενότητα V του Παραρτήματος II).

Διάγραμμα 3.15. Πρωτοπόρα προϊόντα των διακριθέντων μεταποιητικών κλάδων ως προς το συγκριτικό πλεονέκτημα

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία: IOBE

Συνεπώς, πρωτοπόρα μεταποιητικά προϊόντα, ως προς το Δείκτη συγκριτικού πλεονεκτήματος, και εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών είναι τα Μάρμαρα, το Τσιμέντο, τα Φρούτα και Λαχανικά, οι Επεξεργασμένοι λίθοι και το Αλουμίνιο. Λαμβάνοντας υπόψη και τις επιδόσεις σε επίπεδο προϊόντος σχετικά με την συνεισφορά τους στο εξωτερικό εμπόριο του μεταποιητικού τομέα, όπως προέκυψε από την προηγούμενη υποενότητα, τότε τα 5 κορυφαία προϊόντα της ελληνικής μεταποίησης για το 2015-2017 αναδεικνύονται το Αλουμίνιο, τα Φρούτα και λαχανικά, το Τσιμέντο και τα Μάρμαρα.

3.4 Προτάσεις ενίσχυσης εξαγωγών μεταποιητικών προϊόντων

Στην παρούσα υποενότητα παρουσιάζονται προτάσεις ενίσχυσης των εξαγωγών των μεταποιητικών προϊόντων κυρίως μέσω της χρηματοδότησης επιχειρήσεων με εξαγωγικές προοπτικές, αλλά και της δικτύωσης των εγχωρίων μεταποιητικών επιχειρήσεων με την διεθνή αγορά¹⁴.

Παρά τις δυνατότητες χρηματοδότησης των επιχειρήσεων από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα, που μάλλον τα τελευταία χρόνια διαφαίνονται χαμηλές λόγω κυρίως της πιστωτικής στενότητας, τα μεγαλύτερα τραπεζικά ιδρύματα φαίνεται να εστιάζουν στη χρηματοδότηση εξωστρεφών επιχειρήσεων. Οι εξαγωγικές επιχειρήσεις παρουσιάζουν κατά μέσο όρο καλύτερες αναπτυξιακές προοπτικές, οπότε εμφανίζουν και καλύτερη πιστοληπτική ικανότητα έναντι επιχειρήσεων που στηρίζονται αποκλειστικά στην εγχώρια αγορά. Συνεπώς, επιχειρήσεις των οποίων η δραστηριότητα δεν προέρχεται αποκλειστικά από την εγχώρια ζήτηση έχουν σχετικά μεγαλύτερη δυνατότητα άντλησης κεφαλαίων από το τραπεζικό σύστημα για την κάλυψη των τρεχουσών υποχρεώσεών τους με σκοπό την πραγματοποίηση επενδύσεων. Ενδεικτικά, το πρόγραμμα «Εξωστρέφεια» αποτελεί ένα χρηματοδοτικό πρόγραμμα από εγχώρια τραπεζικά ιδρύματα που αφορά αποκλειστικά εξαγωγικές επιχειρήσεις, μέσω του οποίου, ο Οργανισμός Ασφάλισης Εξαγωγικών Πιστώσεων (ΟΑΕΠ) ασφαλίζει επιχειρήσεις που εξάγουν προϊόντα από την Ελλάδα προς το εξωτερικό. Επιπροσθέτως, τραπεζικά ιδρύματα στην Ελλάδα διαθέτουν προγράμματα βραχυπρόθεσμης χρηματοδότησης εξαγωγικών επιχειρήσεων, κυρίως με το μηχανισμό της προεξοφλητικής χρηματοδότησης (forfeiting). Οι εγχώριες τράπεζες έχουν την δυνατότητα πρόσβασης σε διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς για την περαιτέρω άντληση κεφαλαίων, όπως σε European Bank for Reconstruction and Development – E.B.R.D. και στο Πρόγραμμα Διευκόλυνσης Εμπορίου που έχει δημιουργήσει (Trade Facilitation Programme), προκειμένου να διευρύνουν τα διαθέσιμα κεφάλαιά τους για την ενίσχυση των εξωστρεφών επιχειρήσεων.

Παρά το γεγονός ότι το τραπεζικό σύστημα διαθέτει ορισμένα χρηματοδοτικά μέσα για τις εξαγωγικές επιχειρήσεις, η άντληση κεφαλαίων φαίνεται να είναι ελαφρώς περιορισμένη κυρίως λόγω της πιστωτικής στενότητας από το 2010. Συνεπώς, για την χρηματοδότηση των εξαγωγικών επιχειρήσεων χρειάζεται η αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων μηχανισμών χρηματοδότησης που αφορούν σε αυτές. Ένας από τους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς είναι το Ε.Σ.Π.Α. 2014-2020, το οποίο περιλαμβάνει πολλά Επιχειρησιακά Προγράμματα πολλά εκ των οποίων έχουν ως στόχο και προτεραιότητα την ενίσχυση των εξαγωγών. Συγκεκριμένα, οι εξαγωγικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις της Μεταποίησης προβλέπεται να υποστηριχθούν

¹⁴ Μελέτη IOBE: Διεθνοποίηση των κλάδων της Ελληνικής οικονομίας: Προοπτικές και προϋποθέσεις βελτίωσης υπό τις συνθήκες στο Παγκόσμιο Οικονομικό Περιβάλλον, Δεκέμβριος 2017

από το «Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία», κυρίως μέσω του προγράμματος «Επιχειρούμε Έξω».

Τέλος, σημαντική πηγή χρηματοδότησης εξωστρεφών επιχειρήσεων αποτελεί και ο επενδυτικός νόμος¹⁵. Σύμφωνα με το σχετικό νόμο, οι εξωστρεφείς μικρομεσαίες επιχειρήσεις υπάγονται σε ειδικό καθεστώς ενίσχυσης με κριτήρια ωστόσο οι εξαγωγές να αποτελούν τουλάχιστον το 70% του κύκλου εργασιών, και ενίσχυση αυτών κατά 5% την τελευταία 3ετία. Ωστόσο, θα μπορούσε το ελάχιστο απαιτούμενο ύψος εξαγωγών να είναι μικρότερο, περίπου στην περιοχή του 35-40%, έτσι ώστε να περιλαμβάνει περισσότερες εξωστρεφείς επιχειρήσεις.

Συνεπώς, επιχειρήσεις με υψηλές ή ανερχόμενες εξαγωγικές προοπτικές, από τους κλάδους με σημαντικές επιδόσεις, αλλά και από τους υπόλοιπους, θεωρείται αρκετά πιθανό να αντλήσουν κεφάλαια προς ενίσχυση των εξαγωγικών δραστηριοτήτων.

¹⁵ Νο 4399/2016 (ΦΕΚ 117/τ.Α'/22.06.2016). «Θεσμικό πλαίσιο για τη σύσταση καθεστώτων Ενισχύσεων Ιδιωτικών Επενδύσεων για την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη της χώρας – Σύσταση Αναπτυξιακού Συμβουλίου και άλλες διατάξεις»

4 Ο οικονομικός αντίκτυπος της μεταποίησης

4.1 Εισαγωγή

Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζεται ο υπολογισμός του οικονομικού αντίκτυπου της μεταποίησης στην Ελλάδα. Ως μεταποίηση στην ενότητα αυτή νοείται το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων που περιλαμβάνει τους κλάδους Μεταποίηση και Ορυχεία-λατομεία, με κωδικούς C και B αντιστοίχως κατά το ευρωπαϊκό πρότυπο στατιστικής ταξινόμησης NACE Rev.2. Στην ενότητα αυτή υπολογίζονται μεγέθη όπως η ακαθάριστη αξία παραγωγής και η προστιθέμενη αξία του προϊόντος της μεταποίησης, η συνεισφορά της στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της Ελλάδας, τα εισοδήματα που δημιουργούνται από την δραστηριότητα του μεταποιητικού τομέα, η συνεισφορά του τομέα στα έσοδα του Δημοσίου και στην απασχόληση, το κοινωνικό προϊόν του τομέα και άλλα μεγέθη. Τα εν λόγω μεγέθη υπολογίζονται τόσο σε εθνικό επίπεδο, για το σύνολο της ελληνικής επικράτειας, όσο και σε τοπικό επίπεδο, για τις δεκατρείς διοικητικές περιφέρειες της χώρας. Προσδιορίζονται τόσο οι άμεσες επιδράσεις της μεταποίησης στην ελληνική οικονομία, όσο και οι επακόλουθες οικονομικές επιδράσεις του μεταποιητικού τομέα, που προκύπτουν μέσω των αλληλεπιδράσεων του με άλλους τομείς της οικονομίας. Ο οικονομικός αντίκτυπος της ελληνικής μεταποίησης υπολογίζεται για το έτος 2017, καθώς επίσης και για το 1995, επιτρέποντας συγκρίσεις με το πρόσφατο παρελθόν. Ακόμη, υπολογίζονται οι οικονομικές επιδράσεις ενός θετικού σοκ στον μεταποιητικό τομέα, που θα τόνωνε την δραστηριότητα της μεταποίησης, έτσι ώστε η προστιθέμενη αξία της μεταποίησης ως ποσοστό της συνολικής προστιθέμενης αξίας που παράγει η ελληνική οικονομία να επανέλθει στα επίπεδα του 1995.

Ο υπολογισμός του οικονομικού αντίκτυπου της μεταποίησης γίνεται στη βάση ενός πολυ-περιφερειακού υποδείγματος εισροών-εκροών για την ελληνική οικονομία, χρησιμοποιώντας τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία της Eurostat. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης δείχνουν ότι το συνολικό οικονομικό αποτύπωμα της μεταποίησης σε όρους ετήσιας ακαθάριστης αξίας παραγωγής το 2017, υπερβαίνει τα €110 δισεκατομμύρια, ενώ η συνολική επίδραση της μεταποίησης στο ΑΕΠ ανέρχεται σε περίπου €56 δισεκατομμύρια. Η συνολική συμβολή του μεταποιητικού τομέα στην απασχόληση υπερβαίνει τις 1,2 εκατομμύρια θέσεις εργασίας, ενώ η συνολική ετήσια επίδραση του τομέα στα έσοδα του Δημοσίου ξεπερνά τα €13 δισεκατομμύρια. Αξιοσημείωτο είναι επίσης το ύψος του άμεσου κοινωνικού προϊόντος της μεταποίησης, με την έννοια του αθροίσματος μισθών, συνεισφοράς στα δημόσια έσοδα και συνεισφοράς στον σχηματισμό παγίου κεφαλαίου,¹⁶ το οποίο υπερβαίνει τα €10 δισεκατομμύρια.

¹⁶ Στον σχηματισμό παγίου κεφαλαίου περιλαμβάνονται, παραδείγματος χάριν, επενδύσεις σε κτιριακές υποδομές, μηχανήματα και παραγωγικό εξοπλισμό και επενδύσεις για έρευνα και ανάπτυξη νέων προϊόντων.

Η μεταποιητική δραστηριότητα έχει ιδιαίτερα ισχυρές οικονομικές επιδράσεις στις διοικητικές περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας, της Στερεάς Ελλάδας και της Θεσσαλίας. Στην μεταποίηση οφείλεται η παραγωγή του 51% του προϊόντος (ΑΕΠ) της Στερεάς Ελλάδας, του 37% του προϊόντος της Κεντρικής Μακεδονίας και του 34% του προϊόντος της Θεσσαλίας. Η συνολική συμβολή του μεταποιητικού τομέα στην ετήσια ακαθάριστη αξία παραγωγής στις τρεις αυτές περιφέρειες προσεγγίζει τα €36 δισεκατομμύρια, η αντίστοιχη επίδραση στην προστιθέμενη αξία ξεπερνά τα €15 δισεκατομμύρια, ενώ η συνολική επίδραση στην απασχόληση υπερβαίνει τις 420 χιλιάδες θέσεις εργασίας. Εστιάζοντας στις άμεσες οικονομικές επιδράσεις του μεταποιητικού τομέα στις τρεις αυτές περιφέρειες, ο τομέας συνεισφέρει στην προστιθέμενη αξία με €6,2 δισεκατομμύρια, στην απασχόληση με περίπου 122 χιλ. θέσεις εργασίας, ενώ προσφέρει άμεσα μισθούς ύψους €1,7 δισεκατομμυρίων. Οι επιδράσεις αυτές είναι ιδιαίτερα σημαντικές, υπό την έννοια ότι η μεταποίηση παρέχει ισχυρή στήριξη στις τοπικές οικονομίες της περιφέρειας, οι οποίες έχουν πληγεί έντονα από την οικονομική κρίση των τελευταίων ετών.

Η σύγκριση των χαρακτηριστικών της μεταποιητικής δραστηριότητας στην Ελλάδα το 2017 με το 1995, οδηγεί σε χρήσιμα συμπεράσματα. Η ακαθάριστη αξία παραγωγής της μεταποίησης είναι 8,5% υψηλότερη το 2017 από ότι ήταν το 1995 (υπολογισμένη σε τιμές του 2017). Ωστόσο η προστιθέμενη αξία της μεταποίησης και η συνεισφορά της στο ΑΕΠ είναι στα ίδια περίπου επίπεδα το 2017 όπως και το 1995, γεγονός που υποδηλώνει αύξηση του κόστους εισροών. Αντιθέτως, η απασχόληση στην μεταποίηση έχει συρρικνωθεί δραματικά (κατά 29%), γεγονός που μπορεί να υποδηλώνει αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, όμως ταυτόχρονα αναδεικνύει και την αδυναμία της ελληνικής μεταποίησης να επεκταθεί με ταχύτερο ρυθμό τις τελευταίες δύο δεκαετίες, είτε στην εγχώρια αγορά υποκαθιστώντας εισαγωγές είτε σε αγορές του εξωτερικού.

Αν η ελληνική μεταποίηση δεχόταν ένα θετικό σοκ, τέτοιο ώστε η προστιθέμενη αξία της ως ποσοστό της συνολικής προστιθέμενης αξίας που παράγεται ετησίως στην οικονομία της χώρας να επανερχόταν στα επίπεδα του 1995, οι πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στην ελληνική οικονομία συνολικά θα ήταν ευεργετικές. Το ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας θα αυξανόταν συνολικά κατά €7,8 δισεκατομμύρια και η απασχόληση κατά 175.000 θέσεις εργασίας, εκ των οποίων 52.000 θέσεις θα δημιουργούντο άμεσα στην μεταποίηση. Τα εισοδήματα των νοικοκυριών από μισθούς θα αυξάνονταν συνολικά κατά €1,9 δισεκατομμύρια, ενώ τα έσοδα του Δημοσίου θα αυξάνονταν συνολικά επίσης κατά €1,9 δισεκατομμύρια.

4.2 Επισκόπηση μεθοδολογίας

Η συνολική αποτίμηση του αντίκτυπου ενός παραγωγικού τομέα στην εθνική οικονομία λαμβάνει υπόψη τόσο τις άμεσες όσο και τις επακόλουθες οικονομικές επιδράσεις της δραστηριότητας του τομέα. Η ελληνική μεταποίηση συνεισφέρει άμεσα στην εθνική

οικονομία, παράγοντας προστιθέμενη αξία,¹⁷ δημιουργώντας θέσεις εργασίας και καταβάλλοντας φόρους και ασφαλιστικές εισφορές στο πλαίσιο της παραγωγικής δραστηριότητας του τομέα.

Επιπλέον, η ύπαρξη εγχώριας μεταποίησης τονώνει εμμέσως την οικονομική δραστηριότητα σε άλλους κλάδους της ελληνικής οικονομίας, καθώς ο μεταποιητικός τομέας χρησιμοποιεί προϊόντα άλλων κλάδων ως εισροές. Επιπροσθέτως, η αυξημένη οικονομική δραστηριότητα των προμηθευτών της μεταποίησης τονώνει την οικονομική δραστηριότητα στους κλάδους που παράγουν τις εισροές αυτών των προμηθευτών κ.ο.κ. Το αθροιστικό αποτέλεσμα αυτών των αλληλεπιδράσεων αποτελεί την έμμεση συνεισφορά της μεταποίησης στην ελληνική οικονομία.

Επίσης, ο μεταποιητικός τομέας, προσφέροντας εισοδήματα στους εργαζομένους που απασχολεί, προκαλεί αύξηση της καταναλωτικής ζήτησης των νοικοκυριών και επομένως περαιτέρω τόνωση της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας. Αντίστοιχα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα εμφανίζονται κατά μήκος και αυτής της οδού οικονομικών αλληλεπιδράσεων, καθώς η εν λόγω τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας συνεπάγεται περαιτέρω αύξηση εισοδημάτων, άρα περαιτέρω αύξηση της καταναλωτικής ζήτησης κ.ο.κ. Το αθροιστικό αποτέλεσμα αυτού του είδους των αλληλεπιδράσεων ονομάζεται προκαλούμενη (induced) συνεισφορά της μεταποίησης στην ελληνική οικονομία.

Για τον υπολογισμό του συνολικού οικονομικού αποτυπώματος της μεταποίησης, όλες αυτές οι επιδράσεις ποσοτικοποιούνται στο πλαίσιο οικονομικής ανάλυσης με βάση ένα υπόδειγμα εισροών-εκροών. Η μέθοδος εισροών-εκροών αναπτύχθηκε από τον Ρωσο-Αμερικανό οικονομολόγο Wassily Leontief, ο οποίος έλαβε το βραβείο Νόμπελ Οικονομικών Επιστημών το 1973 για το έργο του αυτό.¹⁸ Η οικονομική ανάλυση με την χρήση υποδείγματος εισροών-εκροών βασίζεται στα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία για την κλαδική διάρθρωση της ελληνικής οικονομίας.

Τα στοιχεία κλαδικής διάρθρωσης της οικονομίας έχουν την ακόλουθη δομή: Η οικονομική δραστηριότητα στην Ελλάδα κατηγοριοποιείται σε 63 κλάδους (π.χ. παραγωγή χημικών προϊόντων, βασική μεταλλουργία, εξόρυξη, αλιεία, κατασκευές κλπ.) Για κάθε κλάδο, υπάρχουν στοιχεία για την ακαθάριστη αξία παραγωγής του προϊόντος του κλάδου σε δεδομένο έτος και για τις ποσότητες, σε όρους αξίας, των εισροών (προϊόντα και υπηρεσίες άλλων κλάδων, εισαγωγές) και της εργασίας που χρησιμοποιήθηκαν για την παραγωγή αυτού του προϊόντος. Επίσης υπάρχουν αναλυτικά στοιχεία για το ύψος των φόρων και

¹⁷ Προστιθέμενη αξία μίας παραγωγικής δραστηριότητας είναι η διαφορά μεταξύ της αξίας του τελικού προϊόντος της δραστηριότητας και του κόστους των αγαθών που χρησιμοποιήθηκαν ως εισροές για την παραγωγή αυτού του τελικού προϊόντος. Στο κόστος των αναλωθεισών εισροών συμπεριλαμβάνονται και οι φόροι επί προϊόντων που καταβλήθηκαν κατά την αγορά αυτών των εισροών (δασμοί, ειδικά τέλη, ΦΠΑ κλπ.)

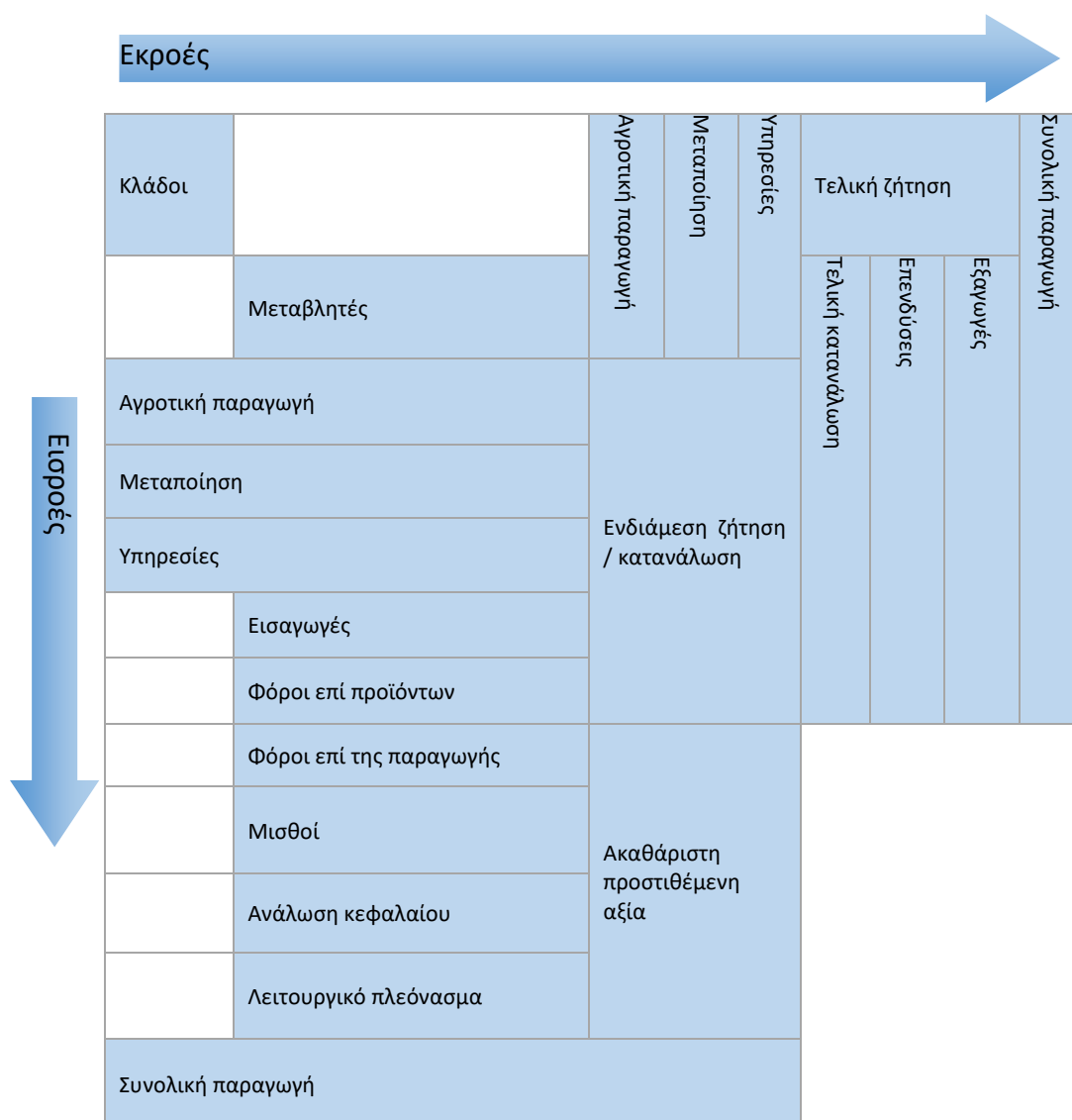
¹⁸ Βλ. επίσης και Wassily W. Leontief, Input-output Economics, Second Edition, Oxford University Press, 1986.

ασφαλιστικών εισφορών που καταβλήθηκαν κατά την διαδικασία παραγωγής του προϊόντος κάθε κλάδου. Επιπλέον, υπάρχουν αναλυτικά στοιχεία για τις τελικές χρήσεις του προϊόντος κάθε κλάδου (τελική κατανάλωση από ιδιωτικούς φορείς και από το Δημόσιο, αποθέματα, χρήση για σχηματισμό κεφαλαίου, εξαγωγές), όπως και αναλυτικά στοιχεία για τις χρήσεις εισαγωγών από κάθε κλάδο. Αυτά τα στατιστικά στοιχεία παρουσιάζονται σε τυποποιημένη μορφή στους πίνακες εισροών-εκροών για την ελληνική οικονομία. Η δομή ενός τυπικού πίνακα εισροών-εκροών, σε απλοποιημένη μορφή για μία οικονομία με τρεις μόνο κλάδους, παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 4.1.

Η οικονομική ανάλυση στο πλαίσιο ενός υποδείγματος εισροών-εκροών στηρίζεται σε ορισμένες υποθέσεις. Η βασικότερη από τις υποθέσεις αυτές αφορά την τεχνολογία παραγωγής, η οποία θεωρείται σταθερή: θεωρείται ότι για την παραγωγή μιας μονάδας προϊόντος ενός κλάδου απαιτούνται άλλα προϊόντα (εισροές), εργασία κλπ., σε σταθερές αναλογίες, ανεξάρτητα από το ύψος της συνολικής παραγωγής του κλάδου. Επίσης, θεωρείται ότι τόσο οι καταναλωτικές προτιμήσεις όσο και οι τιμές στην οικονομία παραμένουν σταθερές και ότι δεν υπάρχουν περιορισμοί στις παραγωγικές δυνατότητες των κλάδων της οικονομίας. Στο πλαίσιο ενός τέτοιου υποδείγματος, η παραγωγή κάθε κλάδου καθορίζεται από την ζήτηση για το προϊόν του.

Με βάση τις υποθέσεις αυτές, μπορεί να υπολογιστεί για κάθε κλάδο η ποσότητα κάθε απαιτούμενης εισροής, καθώς και οι προσφερόμενοι μισθοί κλπ., ανά μονάδα αξίας τελικού προϊόντος του κλάδου. Με βάση τις ανά μονάδα παραγωγής απαιτήσεις κάθε κλάδου μπορούν να προσδιοριστούν οι αντίστοιχες παρεπόμενες απαιτήσεις κάθε κλάδου που αφορούν τις εισροές των προμηθευτών του. Με παρόμοιο τρόπο, μπορούν να προσδιοριστούν οι παρεπόμενες επιδράσεις της δραστηριότητας κάθε κλάδου στην καταναλωτική ζήτηση, λόγω της τόνωσης των εισοδημάτων των νοικοκυριών με τους μισθούς που προσφέρει ο κλάδος και της επακόλουθης τόνωσης της οικονομικής δραστηριότητας από την αύξηση της κατανάλωσης. Ακολουθώντας αυτήν την προσέγγιση υπολογίζονται οι έμμεσες, οι προκαλούμενες και τελικά οι συνολικές οικονομικές επιδράσεις της μεταποίησης (Διάγραμμα 4.2).

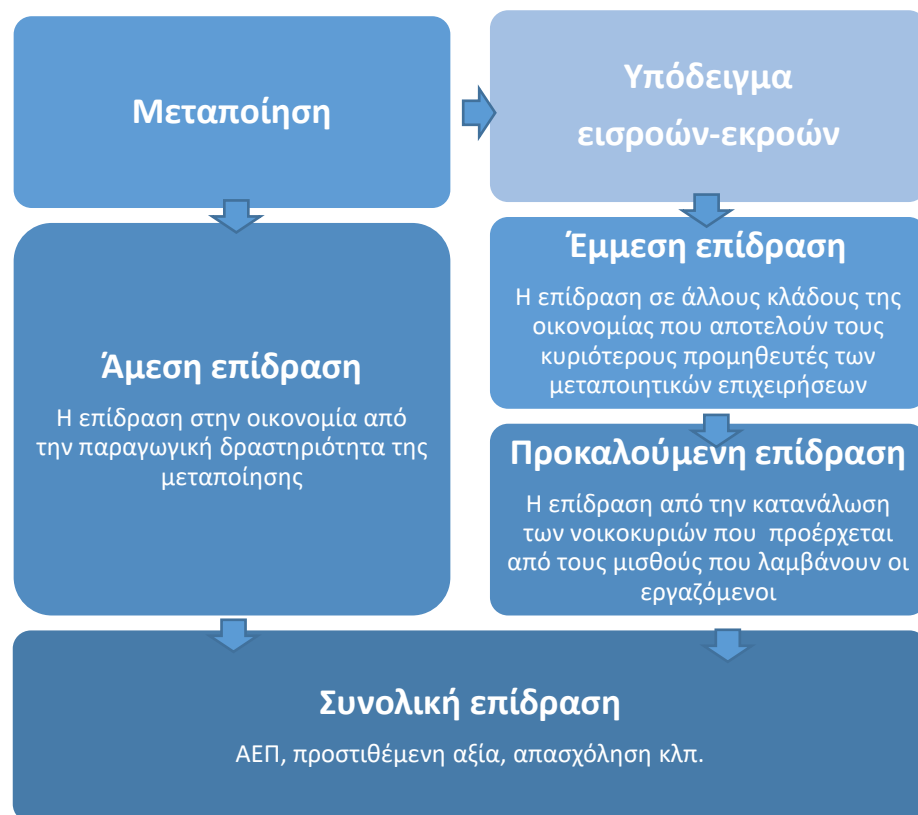
Διάγραμμα 4.1. Δομή πίνακα εισροών-εκροών

Για τον προσδιορισμό των οικονομικών επιδράσεων ανά περιφέρεια της χώρας ακολουθήθηκε η εξής διαδικασία: Χρησιμοποιώντας στατιστικά στοιχεία για την κλαδική διάρθρωση της απασχόλησης ανά περιφέρεια της χώρας, προσδιορίστηκε το ύψος της παραγωγής κάθε κλάδου σε κάθε περιφέρεια. Με βάση την υπόθεση της σταθερής τεχνολογίας παραγωγής και θεωρώντας ότι το δια-περιφερειακό εμπόριο στην χώρα γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να ελαχιστοποιείται το μεταφορικό κόστος, προσδιορίστηκαν για την παραγωγή κάθε κλάδου σε κάθε περιφέρεια οι απαιτούμενες ποσότητες εισροών από κάθε άλλο κλάδο σε κάθε περιφέρεια. Από την διαδικασία αυτή προέκυψε μία αναλυτική αποτύπωση της κλαδικής και περιφερειακής διάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας. Με βάση αυτά τα δεδομένα, και ακολουθώντας τα ίδια βήματα όπως και για τον προσδιορισμό των οικονομικών επιδράσεων σε εθνικό επίπεδο, προσδιορίστηκε η συνολική οικονομική

συμβολή της μεταποίησης σε περιφερειακό επίπεδο. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε περιγράφεται αναλυτικά στο Παράρτημα ΙΙΙ.¹⁹

Διάγραμμα 4.2. Άμεσες, έμμεσες και προκαλούμενες οικονομικές επιδράσεις

4.3 Αποτελέσματα

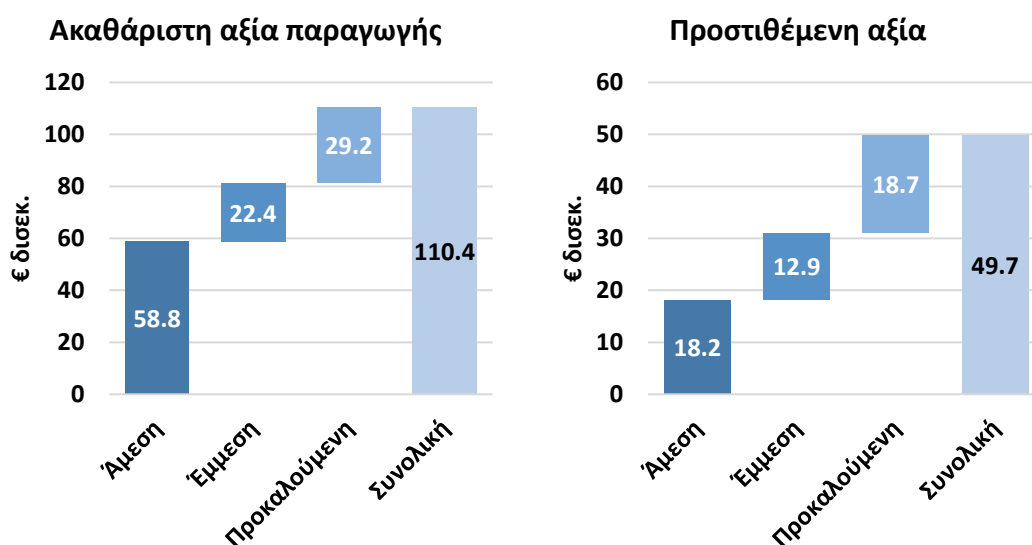
4.3.1 Οικονομικό αποτύπωμα της μεταποίησης σε εθνικό επίπεδο

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι επιδράσεις του μεταποιητικού τομέα στην ελληνική οικονομία το έτος 2017. Τα αποτελέσματα της οικονομικής ανάλυσης δείχνουν ότι η συνολική επίδραση της μεταποιητικής δραστηριότητας στην εγχώρια ετήσια ακαθάριστη αξία παραγωγής υπερβαίνει τα €110 δισεκατομμύρια (Διάγραμμα 4.3). Για κάθε €1 που παράγεται από την μεταποίηση, στην συνολική ακαθάριστη αξία παραγωγής της ελληνικής οικονομίας προστίθενται €1,9.

¹⁹ Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με το υπόδειγμα και τους πίνακες εισροών-εκροών βλ. επίσης και [Eurostat, Manual of Supply, Use and Input-Output Tables, 2008 edition, ISSN 1977-0375](#), καθώς επίσης και Ronald E. Miller, Peter D. Blair, Input-Output Analysis: Foundations and Extensions, Second Edition, Cambridge University Press, 2009.

Αφαιρώντας την αξία των προϊόντων και των υπηρεσιών που αναλώθηκαν κατά την παραγωγή, η άμεση προστιθέμενη αξία της μεταποίησης είναι περίπου €18,2 δισεκ. ετησίως, ενώ η συνολική επίδραση του μεταποιητικού τομέα στην προστιθέμενη αξία που παράγεται στην Ελλάδα φτάνει τα €49,7 δισεκ. Για κάθε €1 προστιθέμενης αξίας που παράγεται από την μεταποίηση, η συνολική προστιθέμενη αξία στην ελληνική οικονομία αυξάνεται κατά €2,7 περίπου.

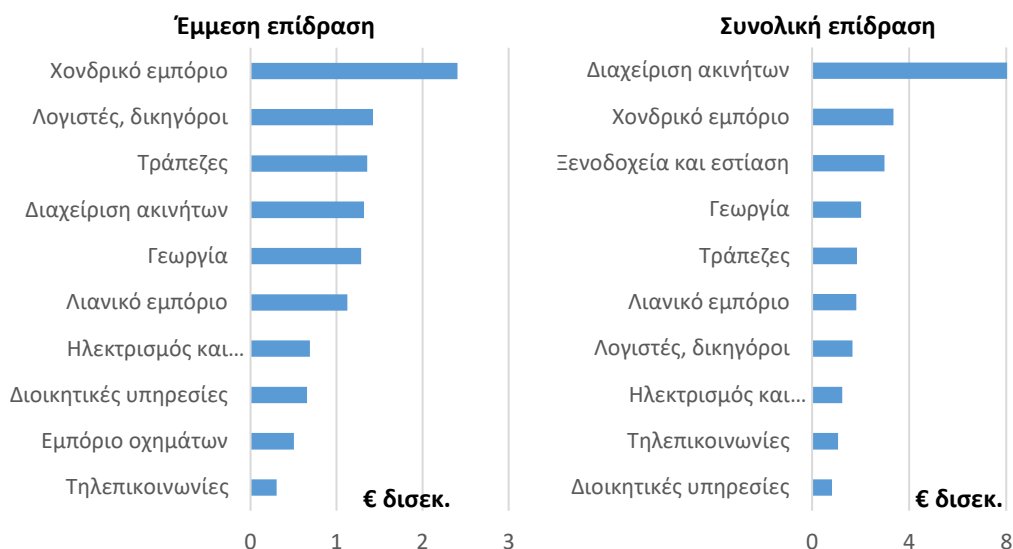
Διάγραμμα 4.3. Επίδραση στην ακαθάριστη και στην προστιθέμενη αξία παραγωγής

Πηγή: Πολυ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat, ποσά σε τιμές 2017

Ο μεταποιητικός τομέας έχει ισχυρές έμμεσες επιδράσεις στην προστιθέμενη αξία παραγωγής, κυρίως μέσω της τόνωσης της οικονομικής δραστηριότητας στο χονδρικό εμπόριο, στην παροχή υπηρεσιών λογιστών, δικηγόρων και άλλων συμβούλων και στις τραπεζικές εργασίες (Διάγραμμα 4.4). Ωστόσο, στην διαμόρφωση της συνολικής συμβολής της μεταποίησης στην ελληνική οικονομία σημαντικό ρόλο παίζει επίσης η επίδραση στον κλάδο της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας και των υπηρεσιών καταλύματος και εστίασης, κυρίως λόγω προκαλούμενων επιδράσεων, από την τόνωση της καταναλωτικής ζήτησης με τους προσφερόμενους μισθούς. Αναλυτικότερα, οι ισχυρές προκαλούμενες επιδράσεις της μεταποίησης στον κλάδο υπηρεσιών καταλύματος και εστίασης οφείλονται στο γεγονός ότι οι δραστηριότητες του μεταποιητικού τομέα τονώνουν το εισόδημα των νοικοκυριών, τόσο με άμεσο τρόπο, λόγω των μισθών που προσφέρει ο ίδιος ο μεταποιητικός τομέας, όσο και με έμμεσο τρόπο, καθώς η μεταποίηση τονώνει την οικονομική δραστηριότητα σε άλλους κλάδους, οι οποίοι επίσης προσφέρουν εισοδήματα στα νοικοκυριά. Τα αυξημένα εισοδήματα των νοικοκυριών, διοχετεύονται μέσω της κατανάλωσης σε διάφορους κλάδους της οικονομίας, μεταξύ των οποίων και οι υπηρεσίες καταλύματος και εστίασης, τονώνοντας την οικονομική δραστηριότητα σε αυτούς τους κλάδους.

Διάγραμμα 4.4. Επίδραση στην προστιθέμενη αξία ανά κλάδο (επιλεγμένοι κλάδοι)

Πηγή: Πολυ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat, ποσά σε τιμές 2017

Σε ό,τι αφορά τη συμβολή της μεταποίησης στο ελληνικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, συμβολή που περιλαμβάνει πέραν της προστιθέμενης αξίας και τις επιδράσεις σε φόρους επί προϊόντων, αυτή φτάνει συνολικά τα €56 δισεκ., ποσό που αντιστοιχεί σε περισσότερο από 31% του ΑΕΠ της χώρας (Διάγραμμα 4.5).²⁰ Για κάθε €1 που παράγεται από τον μεταποιητικό τομέα, στο ΑΕΠ της Ελλάδας προστίθεται περίπου €1, ενώ για κάθε €1 άμεσης συνεισφοράς της μεταποίησης στο ΑΕΠ της Ελλάδας, προστίθενται συνολικά στο ΑΕΠ της χώρας €2,8. Οι ισχυρότερες συνολικές επιδράσεις της μεταποίησης στο ΑΕΠ προέρχονται από τις δραστηριότητες παραγωγής τροφίμων, πετρελαιοειδών και βασικών μετάλλων (Διάγραμμα 4.6).

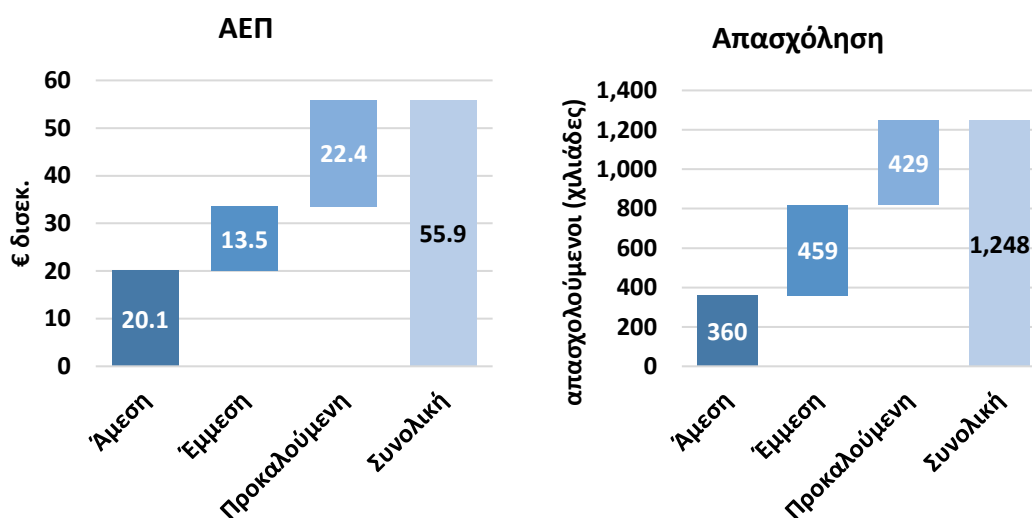
Η μεταποίηση συνεισφέρει άμεσα στην απασχόληση 360 χιλ. θέσεις εργασίας. Ωστόσο, η συνολική συνεισφορά του μεταποιητικού τομέα στην απασχόληση, λαμβανομένων υπ' όψιν των έμμεσων και των προκαλούμενων επιδράσεων, ξεπερνά τις 1,2 εκατομμύρια θέσεις εργασίας και αντιστοιχεί σε περίπου 30% της απασχόλησης στην Ελλάδα (Διάγραμμα 4.5).²¹ Για κάθε €1 εκατ. που παράγεται από την μεταποίηση, στην απασχόληση της ελληνικής οικονομίας προστίθενται συνολικά περίπου 22 θέσεις εργασίας, ενώ για κάθε θέση εργασίας που δημιουργείται άμεσα στην μεταποίηση, η απασχόληση στην χώρα αυξάνεται συνολικά κατά περίπου 3,5 θέσεις εργασίας. Οι ισχυρότερες άμεσες επιδράσεις μεταποιητικών

²⁰ Ελληνικό ΑΕΠ το 2017: €180,2 δισεκ. σε τρέχουσες τιμές. Πηγή: Eurostat, National Accounts, GDP and main components (output, expenditure and income).

²¹ Απασχόληση στην Ελλάδα το 2017: 4.146.070 απασχολούμενοι. Πηγή: Eurostat, National Accounts employment data by industry (up to NACE A*64) [nama_10_a64_e].

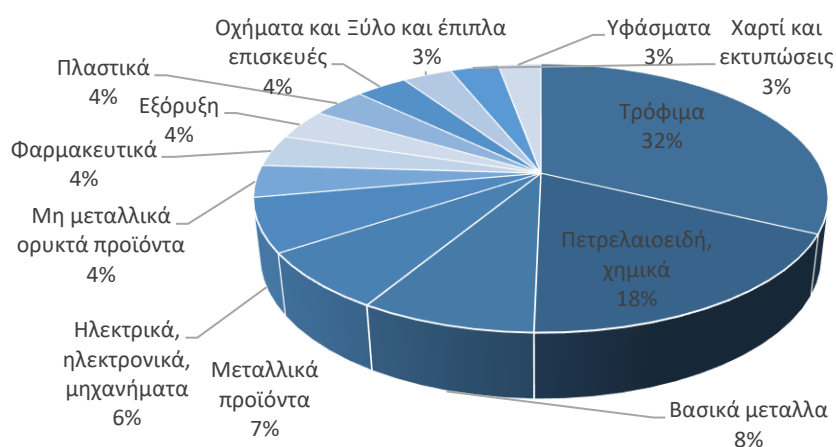
δραστηριοτήτων στην απασχόληση παρατηρούνται στις δραστηριότητες παραγωγής τροφίμων, μεταλλικών προϊόντων και προϊόντων ξύλου και επίπλων. Ωστόσο, σε όρους συνολικών επιδράσεων στην απασχόληση, σημαντικός είναι και ο ρόλος της παραγωγής πετρελαιοειδών και χημικών (Διάγραμμα 4.7). Οι ισχυρότερες επιδράσεις, έμμεσες και συνολικές, της μεταποίησης στην τόνωση της απασχόλησης σε άλλους τομείς της οικονομίας παρατηρούνται στην γεωργία, το εμπόριο, τις υπηρεσίες λογιστών/δικηγόρων, τα ξενοδοχεία και την εστίαση (Διάγραμμα 4.8).

Διάγραμμα 4.5. Επίδραση στο ΑΕΠ και στην απασχόληση

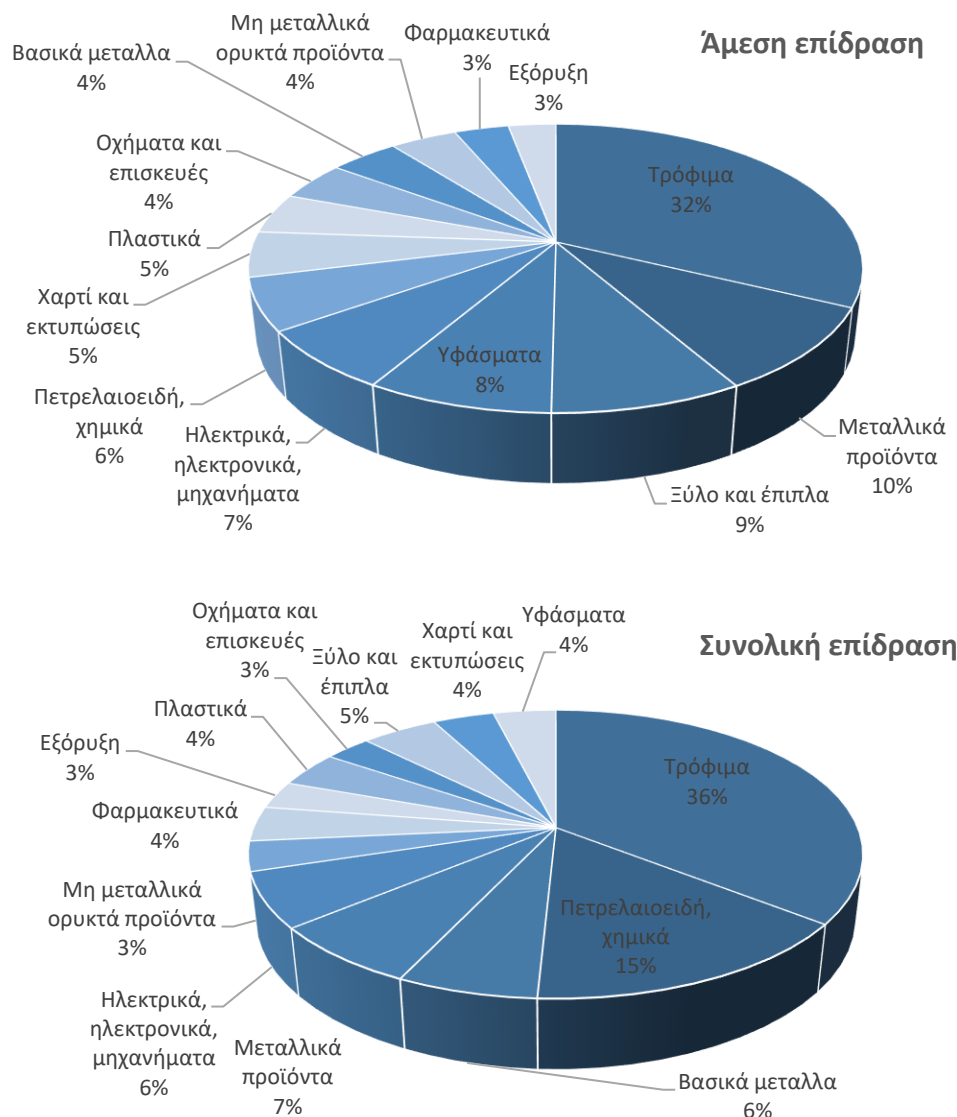
Πηγή: Πολυ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat, ποσά σε τιμές 2017

Διάγραμμα 4.6. Συνεισφορά επιμέρους μεταποιητικών κλάδων στην συνολική επίδραση της μεταποίησης στο ΑΕΠ

Πηγή: Πολυ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat

Διάγραμμα 4.7. Συνεισφορά επιμέρους μεταποιητικών κλάδων στην άμεση και στην συνολική επίδραση της μεταποίησης στην απασχόληση

Πηγή: Πολύ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat

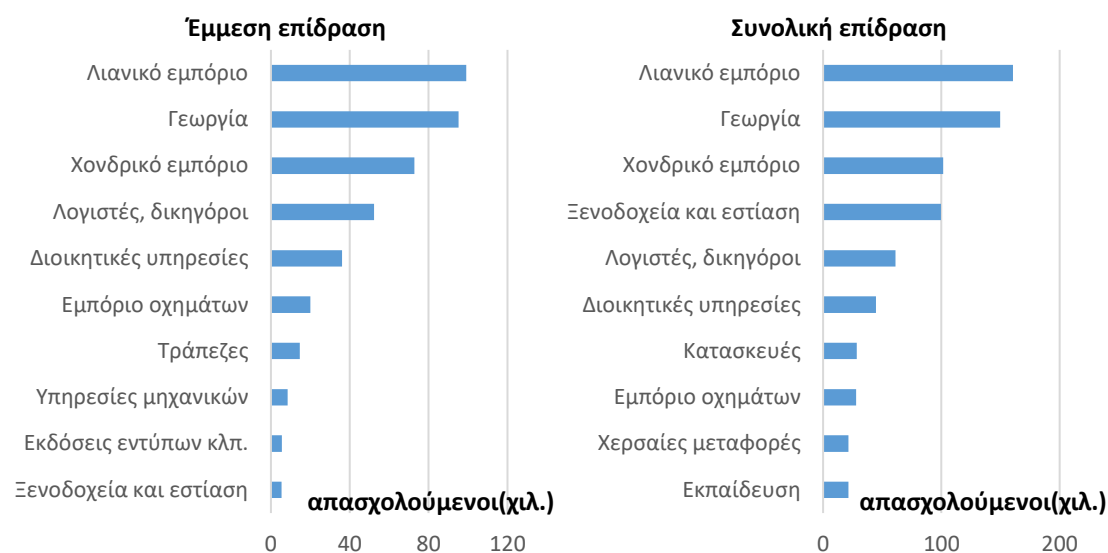
Η δραστηριότητα της ελληνικής μεταποίησης συνεισφέρει άμεσα στα δημόσια έσοδα, με την πληρωμή φόρων κάθε μορφής και ασφαλιστικών εισφορών, με ποσό που προσεγγίζει τα €4,2 δισεκ., ενώ η συνολική επίδραση του τομέα στα δημόσια έσοδα υπερβαίνει τα €13,3 δισεκ. (Διάγραμμα 4.9). Ως αποτέλεσμα, για κάθε €1 που συνεισφέρει άμεσα η μεταποίηση σε φόρους και εισφορές, στα έσοδα του Δημοσίου προστίθενται συνολικά €3,2 περίπου.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης το ύψος του κοινωνικού προϊόντος της μεταποίησης, το οποίο περιλαμβάνει μισθούς, τη συνεισφορά στα δημόσια έσοδα και τη συνεισφορά στον σχηματισμό παγίου κεφαλαίου.²² Το άμεσο κοινωνικό προϊόν της ελληνικής μεταποίησης

²² Όπως εκφράζεται σε ετήσια βάση σε όρους ανάλωσης παγίου κεφαλαίου.

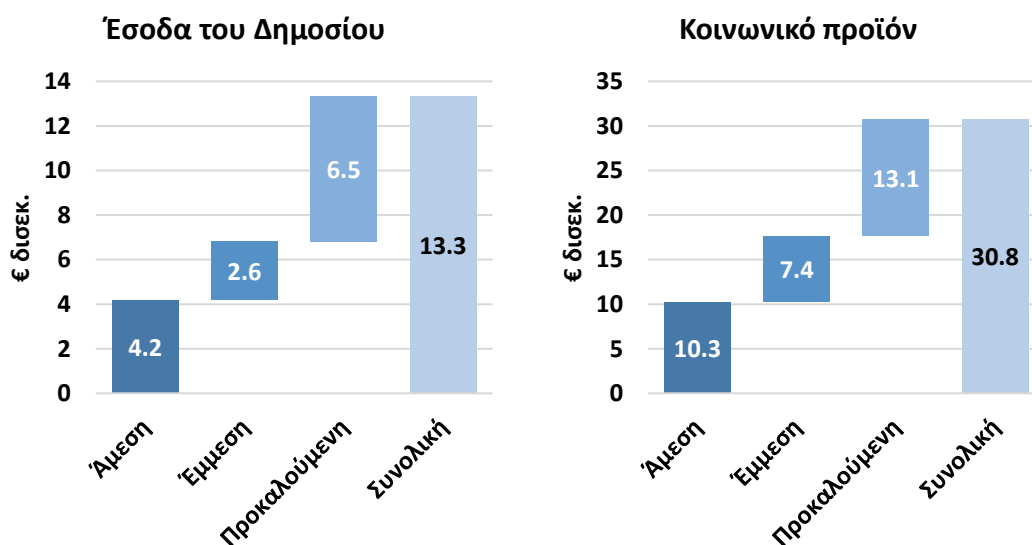
υπερβαίνει τα €10,2 δισεκ., εκ των οποίων €5,1 δισεκ. αντιστοιχούν σε μισθούς εργαζομένων, ενώ η συνολική συμβολή του μεταποιητικού τομέα στην παραγωγή κοινωνικού προϊόντος στην οικονομία προσεγγίζει τα €31 δισεκ., εκ των οποίων €12,7 δισεκ. αντιστοιχούν σε μισθούς (Διάγραμμα 4.9 και Πίνακας 4.1, Πίνακας 4.2).

Διάγραμμα 4.8. Επίδραση στην απασχόληση ανά κλάδο (επιλεγμένοι κλάδοι)

Πηγή: Πολυ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat

Διάγραμμα 4.9. Επίδραση στα έσοδα του Δημοσίου και στο κοινωνικό προϊόν

Πηγή: Πολύ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat, ποσά σε τιμές 2017

Οι δραστηριότητες του μεταποιητικού τομέα παρέχουν ισχυρή στήριξη στο εξωτερικό εμπόριο της χώρας. Η μεταποίηση συνεισφέρει περίπου €27,4 δισεκ. στις ελληνικές εξαγωγές, ενώ η άμεση επίδραση του τομέα στην υποκατάσταση εισαγωγών προσεγγίζει τα €11 δισεκ. (Διάγραμμα 4.10). Κατά συνέπεια, η άμεση συνεισφορά της μεταποίησης στην εξισορρόπηση του εμπορικού ισοζυγίου της χώρας προσεγγίζει τα €38,3 δισεκ.²³

Διάγραμμα 4.10. Άμεση επίδραση στο εμπορικό ισοζύγιο

Πηγή: Πολυ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat, ποσά σε τιμές 2017

Πίνακας 4.1. Οικονομικές επιδράσεις της μεταποίησης σε εθνικό επίπεδο το έτος 2017

Μέγεθος (*)	Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Συνολική
Ακαθάριστη αξία παραγωγής	58.761	22.431	29.185	110.377
Προστιθέμενη αξία	18.165	12.908	18.664	49.737
ΑΕΠ	20.059	13.493	22.367	55.919
Απασχόληση	359.694	459.428	428.812	1.247.934
Εισόδημα από εργασία	5.073	3.908	3.694	12.675
Φόροι	3.032	1.487	5.486	10.005
Εισφορές	1.155	1.129	1.027	3.311
Εισαγωγές	-10.978	17.214	3.093	9.329
Εμπορικό ισοζύγιο	38.336	-17.214	-3.093	18.029
Κοινωνικό προϊόν	10.254	7.426	13.079	30.758

Πηγή: Πολυ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat

Σημ.: (*) σε € εκατ. σε τιμές 2017, εκτός από την απασχόληση, η οποία εκφράζεται σε όρους απασχολούμενων.

²³ Σημειώνεται ότι η άμεση επίδραση στο εμπορικό ισοζύγιο είναι μεγαλύτερη από την συνολική επίδραση. Στη συνολική επίδραση συνυπολογίζεται η χρήση εισαγωγών (€20,3 δισεκ. περίπου) για κάλυψη της ζήτησης στους υπόλοιπους κλάδους της οικονομίας και στην τελική κατανάλωση, η οποία προκύπτει από τη δραστηριότητα του μεταποιητικού τομέα. Η συνολική επίδραση της μεταποίησης στο εμπορικό ισοζύγιο είναι περίπου €18 δισεκ.

Πίνακας 4.2. Οικονομικές επιδράσεις της μεταποίησης το έτος 2017 - Πολλαπλασιαστές

Μέγεθος	Πολλαπλασιαστής	Συνολική επίδραση, ως % του αντίστοιχου συνολικού μεγέθους στην Ελλάδα
Ακαθάριστη αξία παραγωγής	1,9	39%
Προστιθέμενη αξία	2,7	32%
ΑΕΠ	2,8	31%
Εισόδημα από εργασία	2,5	28%
Φόροι	3,3	27%
Εισφορές εργοδοτών	2,9	22%
Φόροι και εισφορές	3,2	26%
Απασχόληση	3,5	30%
Σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	3,6	26%
Κοινωνικό προϊόν	3,0	27%

Πηγή: Πολυ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat

4.3.2 Οικονομικό αποτύπωμα της μεταποίησης σε περιφερειακό επίπεδο

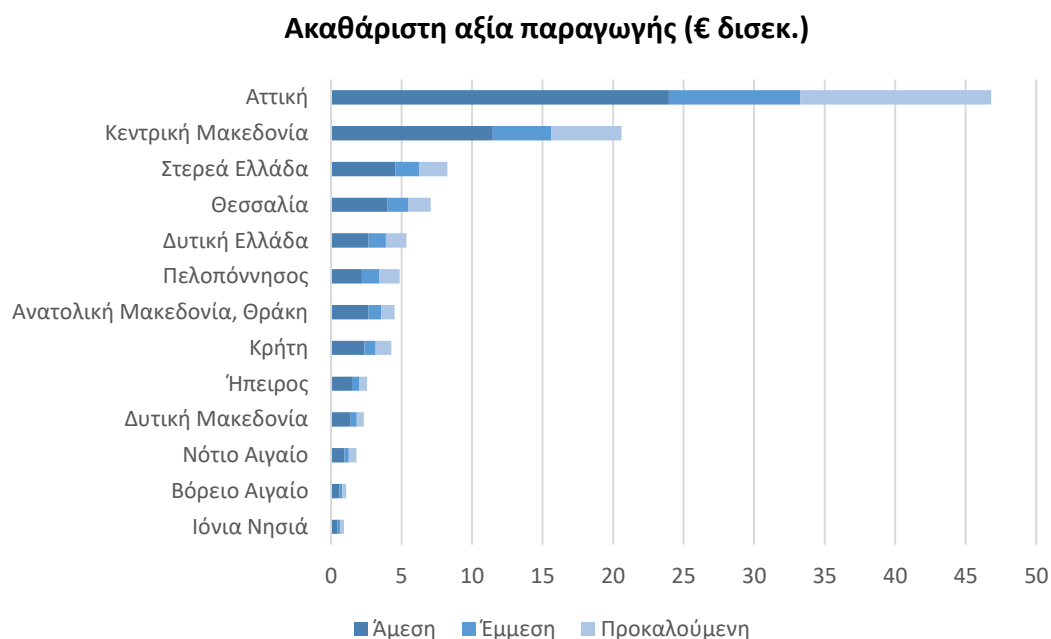
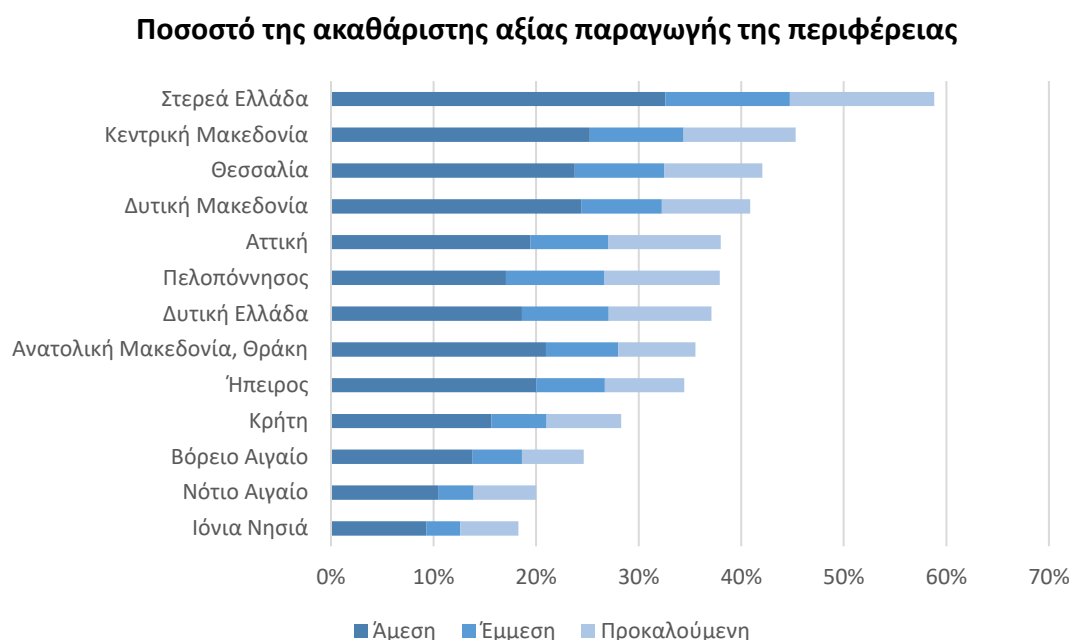
Σε περιφερειακό επίπεδο, η δραστηριότητα της ελληνικής μεταποίησης έχει ισχυρό οικονομικό αντίκτυπο στις περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας, της Στερεάς Ελλάδας και της Θεσσαλίας, ενώ έχει επίσης σημαντική συμβολή στην τοπική οικονομία της Δυτικής Μακεδονίας. Συγκεκριμένα, στις δραστηριότητες του μεταποιητικού τομέα και στον αντίκτυπό τους οφείλεται συνολικά περίπου το 60% της ακαθάριστης αξίας που παράγεται στην Στερεά Ελλάδα (συνολική συμβολή περίπου €8,2 δισεκ.) Στην μεταποίηση οφείλεται το 45% της ακαθάριστης αξίας που παράγεται στην Κεντρική Μακεδονία και το 42% της ακαθάριστης αξίας που παράγεται στην Θεσσαλία, όπως και το 41% της ακαθάριστης αξίας που παράγεται στην Δυτική Μακεδονία (Διάγραμμα 4.11).

Σε απόλυτους όρους, οι δραστηριότητες του μεταποιητικού τομέα έχουν ισχυρό οικονομικό αντίκτυπο στην Αττική, που αποτελεί τον σημαντικότερο πληθυσμιακό και οικονομικό πόλο της επικράτειας, συνεισφέροντας συνολικά στην ακαθάριστη αξία παραγωγής της περιφέρειας με περίπου €47 δισεκ. Σημαντική συνεισφορά σε απόλυτους όρους σημειώνεται επίσης και στην Κεντρική Μακεδονία, όπου η συνολική επίδραση της μεταποίησης στην ακαθάριστη αξία παραγωγής ξεπερνά τα €20 δισεκ.

Σε ό,τι αφορά τις επιδράσεις της μεταποίησης στην προστιθέμενη αξία, αξίζει να σημειωθεί ότι στον μεταποιητικό τομέα οφείλεται περισσότερο από το ήμισυ της προστιθέμενης αξίας που δημιουργείται στην Στερεά Ελλάδα (σε απόλυτους όρους, περίπου €3,6 δισεκ. προστιθέμενης αξίας) (Διάγραμμα 4.12). Περίπου το 37% της προστιθέμενης αξίας που δημιουργείται στην Κεντρική Μακεδονία (€8,9 δισεκ.), και το 34% της προστιθέμενης αξίας

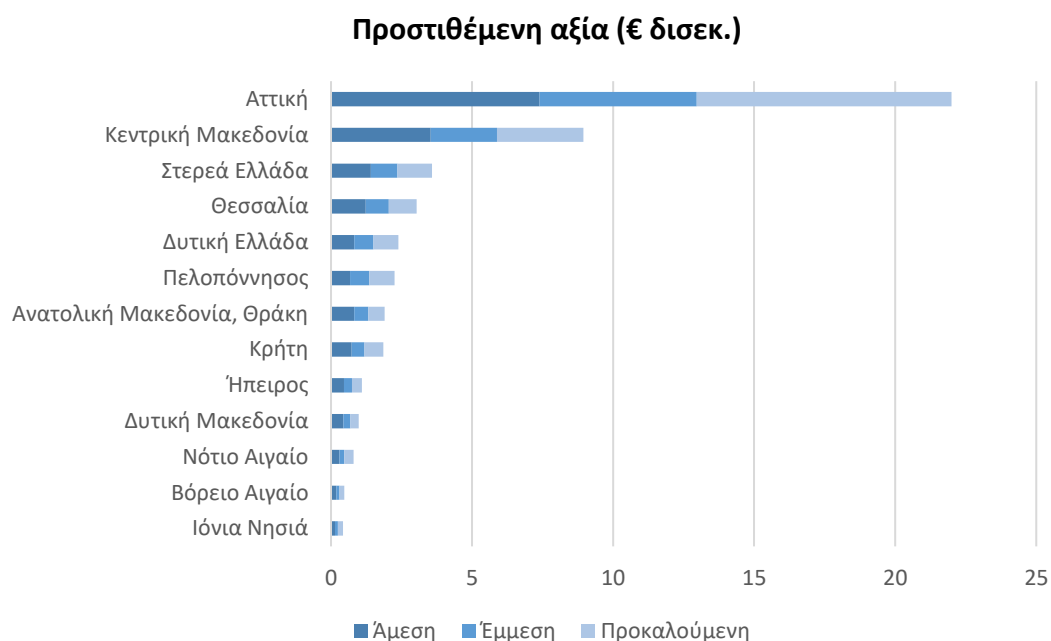
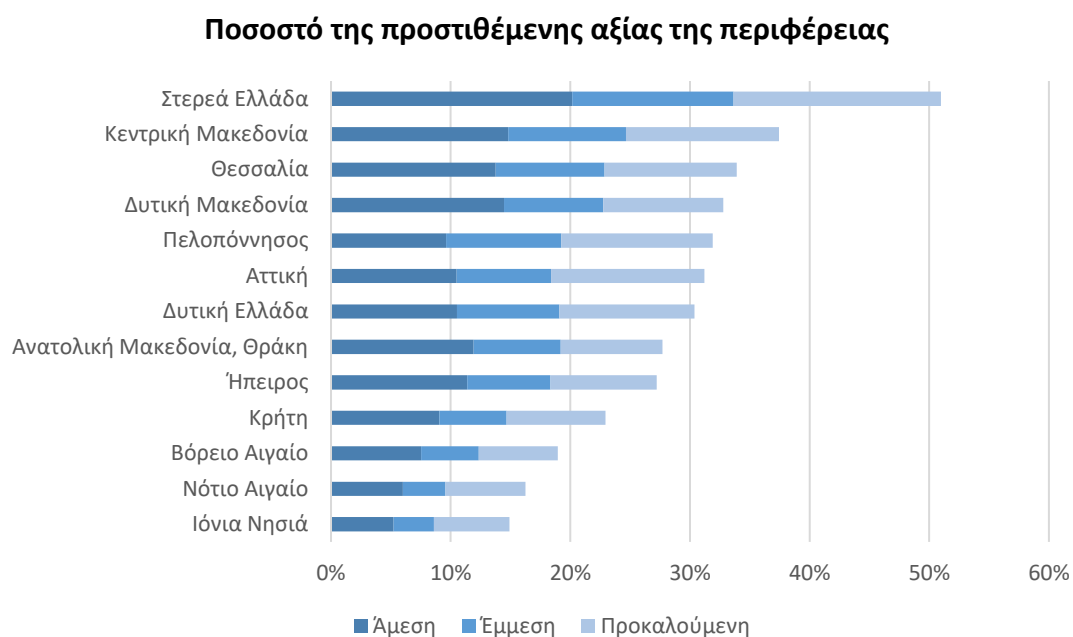
της Θεσσαλίας (€3 δισεκ.) οφείλεται στην μεταποίηση, όπως και περίπου το 33% της προστιθέμενης αξίας που δημιουργείται στην Δυτική Μακεδονία (€1 δισεκ.).

Διάγραμμα 4.11. Επίδραση στην ακαθάριστη αξία παραγωγής ανά περιφέρεια

Πηγή: Πολύ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat, ποσά σε τιμές 2017

Διάγραμμα 4.12. Επίδραση στην προστιθέμενη αξία ανά περιφέρεια

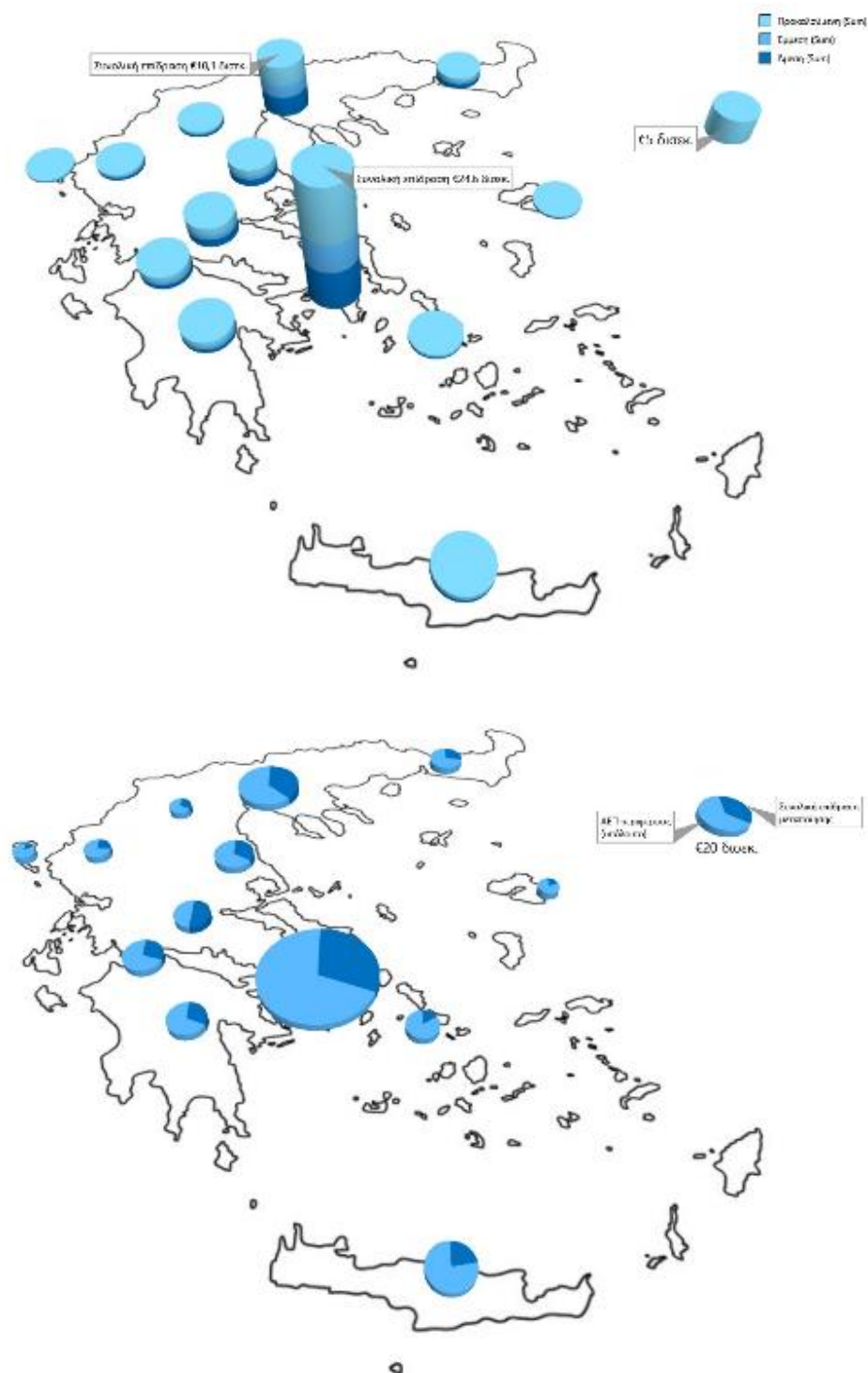
Πηγή: Πολύ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat, ποσά σε τιμές 2017

Αντίστοιχες είναι οι περιφερειακές επιδράσεις της μεταποίησης στην παραγωγή προϊόντος (ΑΕΠ).²⁴ Ο μεταποιητικός τομέας συνεισφέρει στην παραγωγή προϊόντος (ΑΕΠ) στην Αττική με περίπου €25 δισεκ. συνολικά, ποσό που αντιστοιχεί στο 31% του ΑΕΠ της Αττικής, στην

²⁴ Στο ΑΕΠ περιλαμβάνονται, πέραν της προστιθέμενης αξίας της παραγωγής, και οι φόροι επί προϊόντων που αντιστοιχούν στις εισροές της παραγωγικής δραστηριότητας.

Κεντρική Μακεδονία με €10 δισεκ. (37% του ΑΕΠ της περιφέρειας) και στην Στερεά Ελλάδα με €4 δισεκ. (περισσότερο από το ήμισυ του ΑΕΠ της περιφέρειας). Η συνεισφορά της μεταποίησης στην παραγωγή προϊόντος είναι σημαντική και σε άλλες περιφέρειες της χώρας. Παραδείγματος χάριν στην μεταποίηση οφείλεται η παραγωγή του ενός τρίτου του προϊόντος της Θεσσαλίας (Διάγραμμα 4.13).

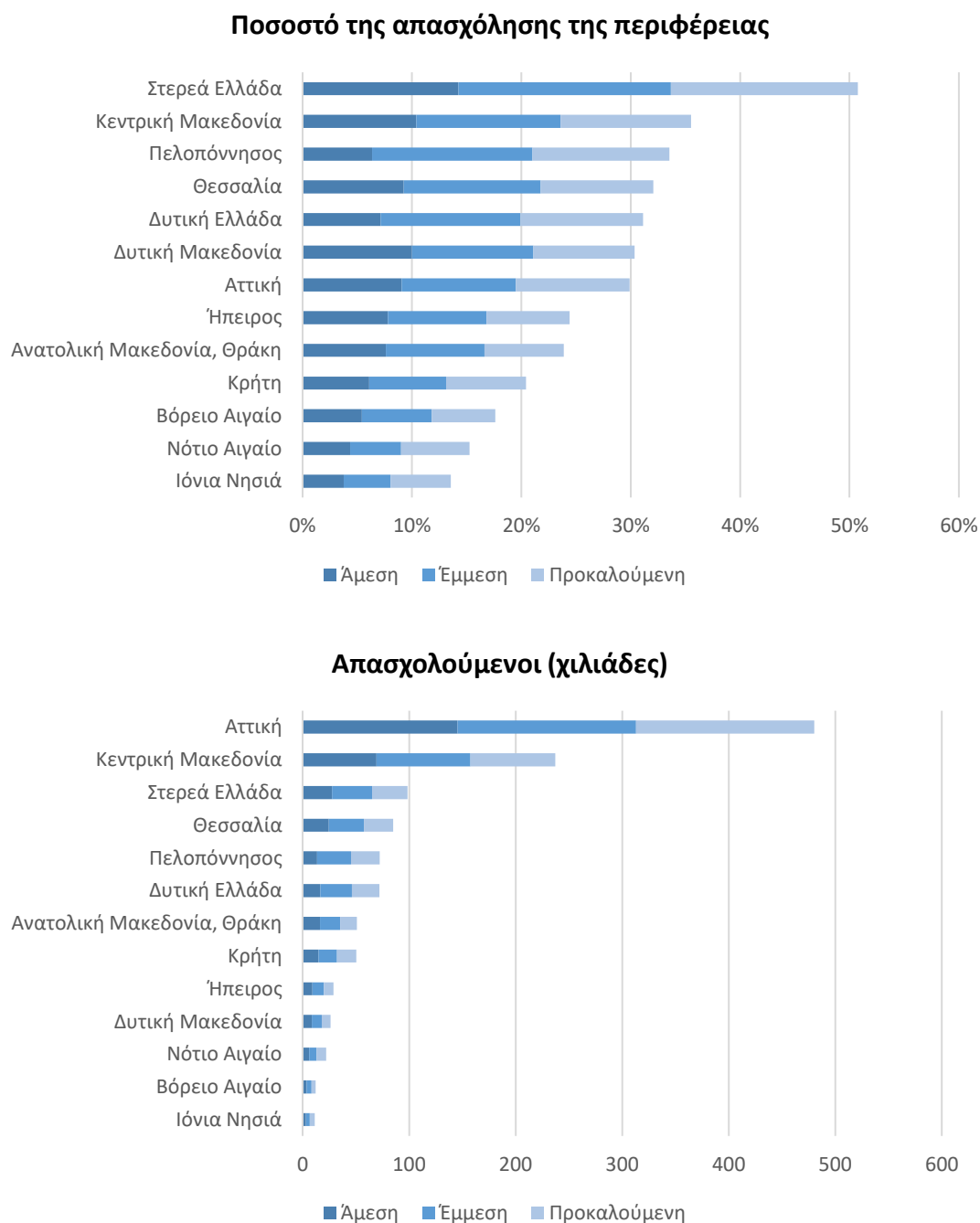
Διάγραμμα 4.13. Επίδραση στο ΑΕΠ ανά περιφέρεια

Πηγή: Πολύ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat, ποσά σε τιμές 2017

Αξιοσημείωτη είναι επίσης η συνεισφορά του μεταποιητικού τομέα στην απασχόληση σε περιφερειακό επίπεδο (Διάγραμμα 4.14 και Διάγραμμα 4.15). Στις δραστηριότητες της μεταποίησης οφείλεται άμεσα περίπου το 14% της απασχόλησης στην Στερεά Ελλάδα (σε απόλυτους όρους, περίπου 28 χιλ. θέσεις εργασίας), το 10% στην Κεντρική Μακεδονία (69 χιλ. θέσεις), το 10% στην Δυτική Μακεδονία (8.600 θέσεις) και το 9% της απασχόλησης στην Θεσσαλία (24 χιλ. θέσεις).

Διάγραμμα 4.14. Επίδραση στην απασχόληση ανά περιφέρεια

Πηγή: Πολύ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat

Διάγραμμα 4.15. Άμεση επίδραση στην απασχόληση ανά περιφέρεια

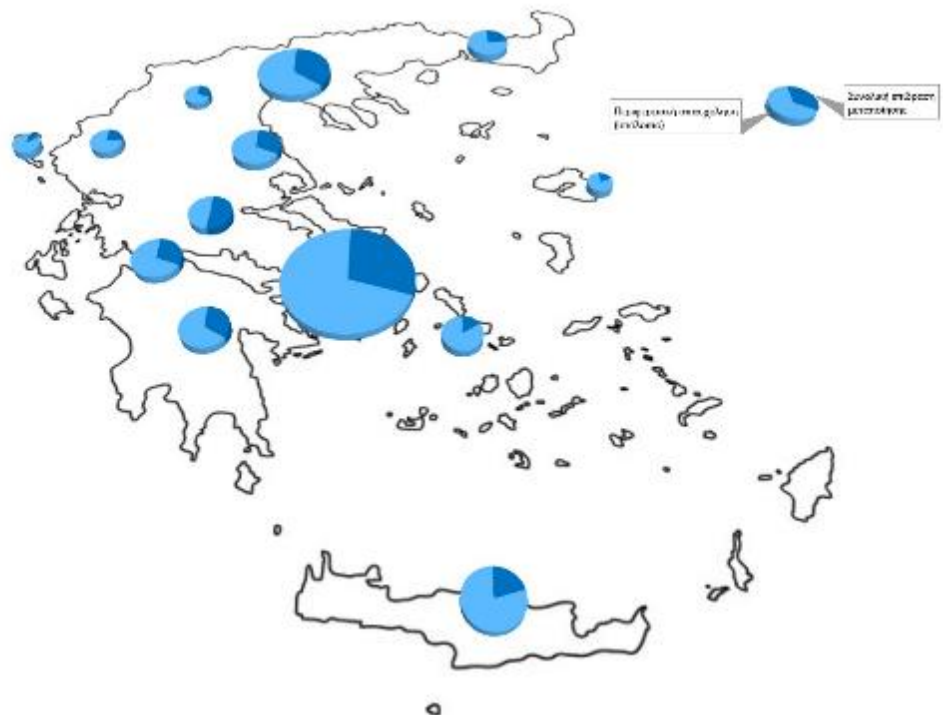
Πηγή: Πολύ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat

Ο συνολικός αντίκτυπος του μεταποιητικού τομέα στην απασχόληση στις περιφέρειες αυτές είναι ωστόσο πολύ ισχυρότερος (Διάγραμμα 4.16). Ενδεικτικά, στην μεταποίηση οφείλεται συνολικά περίπου το ήμισυ της απασχόλησης στην Στερεά Ελλάδα (99 χιλ. απασχολούμενοι) και το 36% της απασχόλησης στην Κεντρική Μακεδονία (237 χιλ. θέσεις εργασίας), καθώς επίσης το 34% της απασχόλησης στην Πελοπόννησο (72 χιλ. θέσεις). Αξίζει να τονιστεί η ιδιαίτερη σημασία των περιφερειακών επιδράσεων της μεταποίησης στην απασχόληση, καθώς οι επιδράσεις αυτές αναδεικνύουν τον ρόλο της μεταποίησης ως πυλώνα στήριξης της απασχόλησης σε περιοχές της χώρας που έχουν ιδιαίτερη ανάγκη τέτοιων στηριγμάτων, έχοντας πληγεί έντονα από την οικονομική κρίση των τελευταίων ετών.

Τέλος, αξίζει να γίνει αναφορά στην περιφερειακή διάρθρωση του κοινωνικού προϊόντος που προσφέρει η ελληνική μεταποίηση (Διάγραμμα 4.17). Περίπου 16% του κοινωνικού προϊόντος που δημιουργείται στην Στερεά Ελλάδα προσφέρεται άμεσα από την μεταποίηση (σε απόλυτους όρους περίπου €800 εκατ.), ενώ λαμβάνοντας υπόψη τον ευρύτερο αντίκτυπο των δραστηριοτήτων του μεταποιητικού τομέα, συνολικά περίπου 44% του κοινωνικού προϊόντος που παράγεται σε αυτήν την περιφέρεια οφείλεται στην μεταποίηση. Περίπου 11% του κοινωνικού προϊόντος που παράγεται στην Κεντρική Μακεδονία και παρόμοιο ποσοστό του κοινωνικού προϊόντος που παράγεται στην Θεσσαλία προσφέρεται άμεσα από την μεταποίηση (σε απόλυτους όρους, περίπου €2 δισεκ. και €700 εκατ. αντιστοίχως), με την

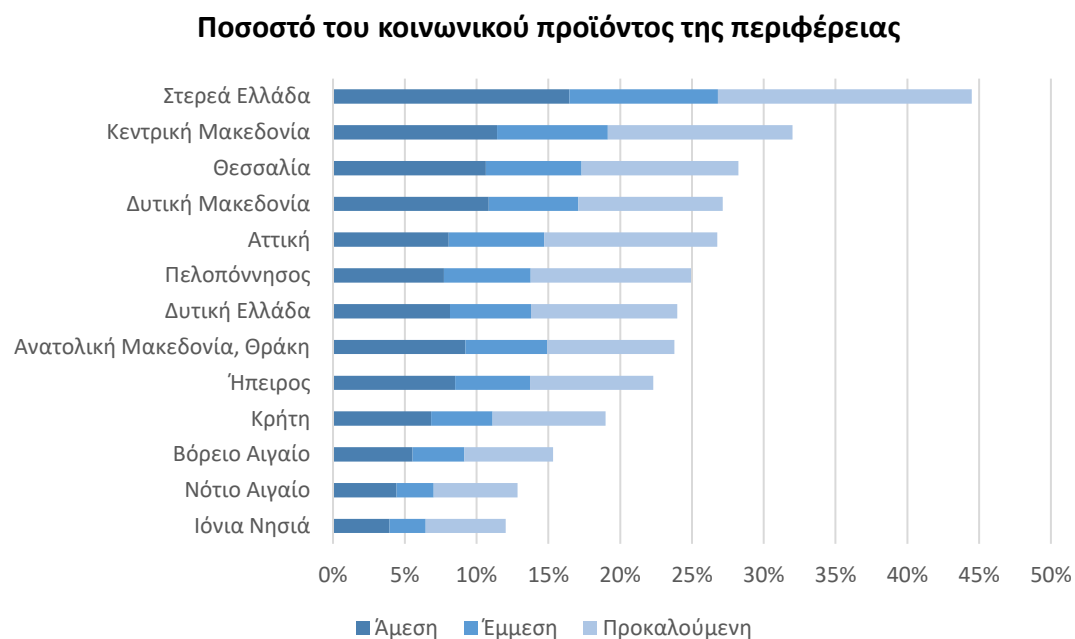
συνολική επίδραση του μεταποιητικού τομέα να ανέρχεται σε 32% και 28% του κοινωνικού προϊόντος κάθε περιφέρειας αντιστοίχως.

Διάγραμμα 4.16. Συνολική επίδραση στην απασχόληση ανά περιφέρεια

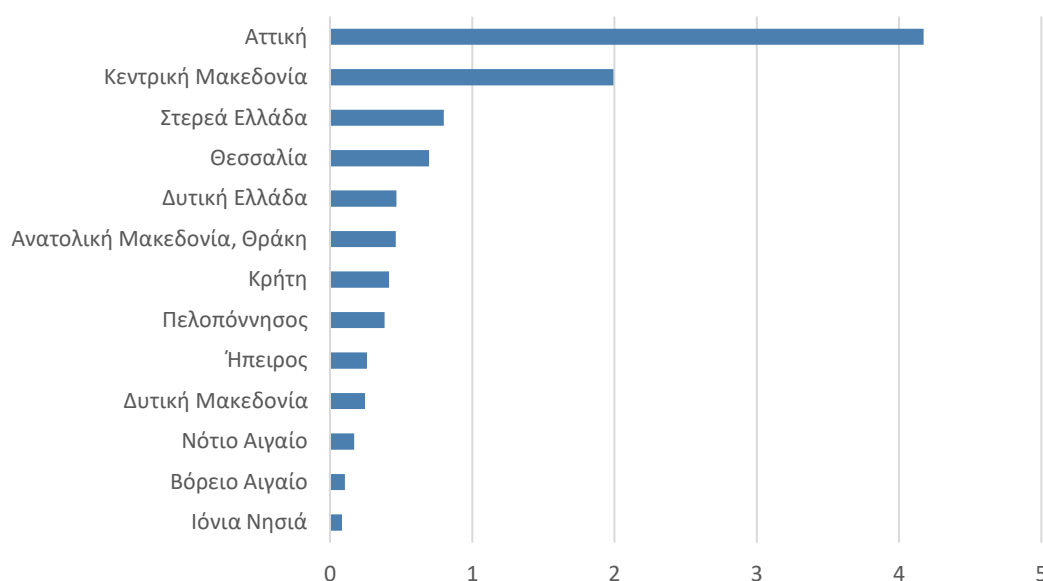

Πηγή: Πολύ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat

Διάγραμμα 4.17. Επίδραση στο κοινωνικό προϊόν ανά περιφέρεια

Άμεσο κοινωνικό προϊόν ανά περιφέρεια (€ δισεκ.)

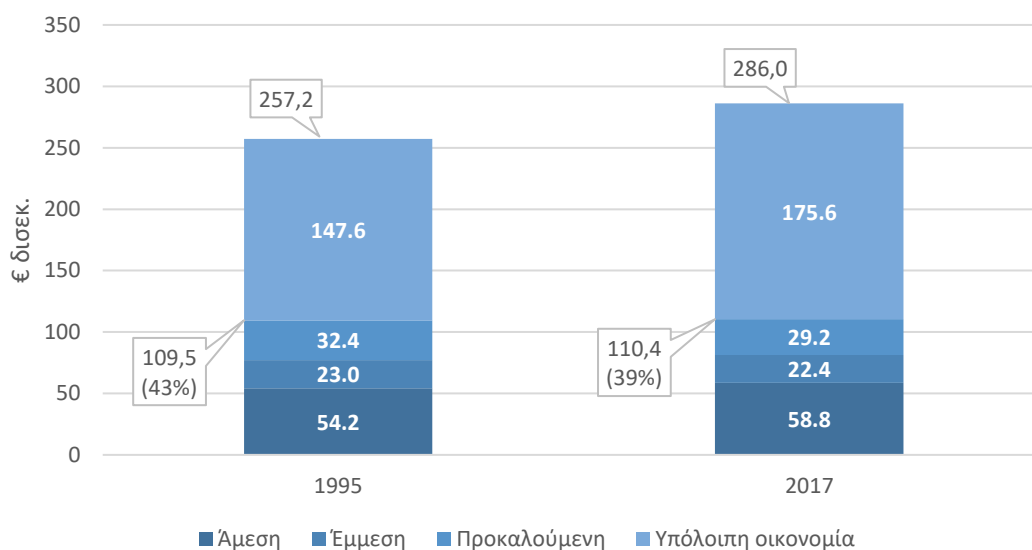
Πηγή: Πολύ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat, ποσά σε τιμές 2017

4.3.3 Μεταβολές στην περίοδο 1995-2017

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζεται το οικονομικό αποτύπωμα της ελληνικής μεταποίησης το έτος 1995. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης αυτής επιτρέπουν την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων σχετικά με το πώς μεταβλήθηκε ο ρόλος της μεταποίησης στην ελληνική οικονομία κατά την διάρκεια της περιόδου 1995-2017. Όλα τα μεγέθη που παρουσιάζονται στην ενότητα αυτή (πλην της απασχόλησης) είναι εκπεφρασμένα σε τιμές του έτους 2017. Συγκεκριμένα, όλα τα μεγέθη υπολογίστηκαν αρχικά σε τρέχουσες τιμές του έτους 1995 και στην συνέχεια αναπροσαρμόστηκαν ομοιόμορφα, με βάση την μεταβολή του αποπληθωριστή του ΑΕΠ από το 1995 στο 2017.

Η συνολική επίδραση της μεταποιητικής δραστηριότητας στην ετήσια ακαθάριστη αξία παραγωγής της ελληνικής οικονομίας σε απόλυτους όρους έφτασε το 2017, όπως προαναφέρθηκε, τα €110 δισεκ., ύψος αντίστοιχο με εκείνο που σημειώθηκε το 1995 (€109 δισεκ., σε τιμές 2017). Ωστόσο, το ίδιο μέγεθος εκπεφρασμένο ως ποσοστό της συνολικής ακαθάριστης αξίας παραγωγής στην ελληνική οικονομία μειώθηκε από 43% το 1995 σε 39% το 2017 (Διάγραμμα 4.18 και Πίνακας 4.3).

Διάγραμμα 4.18. Επίδραση στην ακαθάριστη αξία παραγωγής, 1995 και 2017

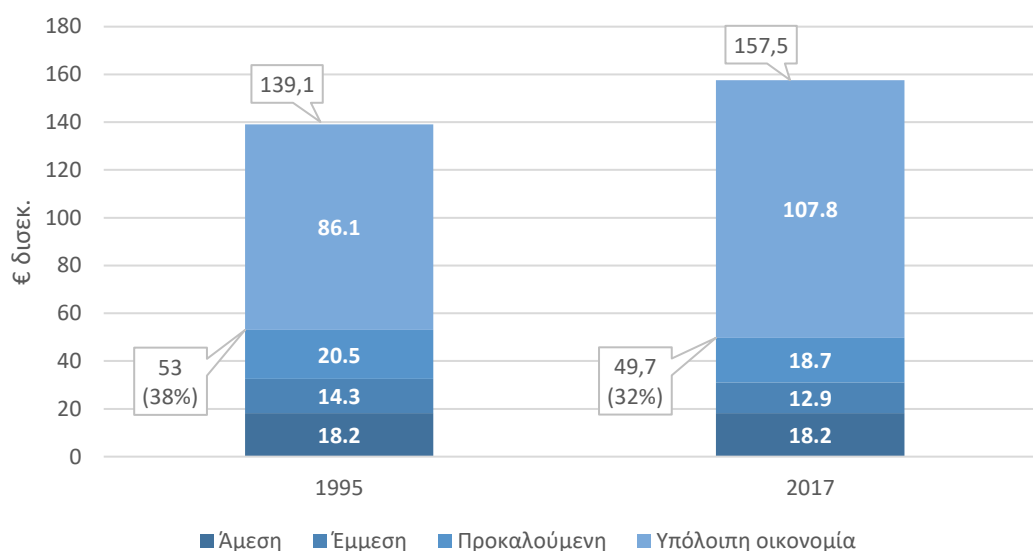

Πηγή: Πολύ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat, ποσά σε τιμές 2017

Παρόμοια εικόνα προκύπτει εξετάζοντας την παραγωγή προστιθέμενης αξίας. Η άμεση προστιθέμενη αξία της ελληνικής μεταποίησης διαμορφώθηκε το 2017 σε απόλυτους όρους στα ίδια περίπου επίπεδα όπως και το 1995 (€18,2 δισεκ. σε τιμές 2017). Εντούτοις, η συνολική επίδραση της μεταποιητικής δραστηριότητας στην ετήσια προστιθέμενη αξία στην Ελλάδα μειώθηκε τόσο ως απόλυτο μέγεθος, από περίπου €53 δισεκ. το 1995 σε €50 δισεκ. το 2017, όσο και ως ποσοστό της συνολικής προστιθέμενης αξίας στην ελληνική οικονομία, από 38% το 1995 σε 32% το 2017 (Διάγραμμα 4.19). Η μείωση της συνολικής επίδρασης της μεταποίησης στην ελληνική προστιθέμενη αξία αποτυπώνει αφ' ενός το γεγονός ότι η χρήση εγχώριων εισροών από την ελληνική μεταποίηση μειώθηκε²⁵ σε σχέση με το 1995 και αφ' ετέρου το γεγονός ότι η προστιθέμενη αξία που παράγεται στην ελληνική οικονομία είναι σημαντικά υψηλότερη το 2017, σε σύγκριση με το 1995 (αυξημένη κατά 13,3%).

²⁵ Η χρήση εγχωρίως παραχθεισών εισροών στην μεταποιητική παραγωγή ως ποσοστό της ακαθάριστης αξίας παραγωγής της μεταποίησης εκτιμάται ότι μειώθηκε από 46% το 1995 σε 41% το 2017.

Διάγραμμα 4.19. Επίδραση στην προστιθέμενη αξία, 1995 και 2017

Πηγή: Πολύ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat, ποσά σε τιμές 2017

Η σημαντικότερη όμως διαφορά μεταξύ των ετών 1995 και 2017 σημειώνεται στις επιδράσεις της μεταποίησης στην απασχόληση. Η άμεση συνεισφορά της μεταποίησης στην απασχόληση²⁶ μειώθηκε δραματικά, περίπου κατά 29%, ενώ μειώθηκε επίσης η συνολική επίδραση του μεταποιητικού τομέα στην απασχόληση, από το 35% του συνόλου των απασχολούμενων το 1995 στο 30% το 2017 (Διάγραμμα 4.20).

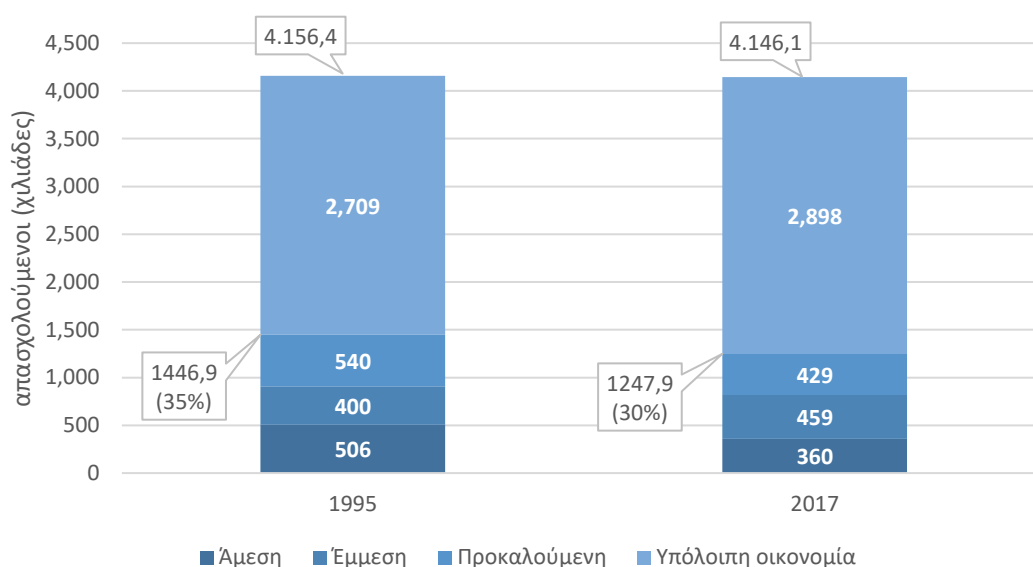
Στην περίοδο 1995-2017, η απασχόληση στον μεταποιητικό τομέα μειώθηκε κατά περίπου 136 χιλιάδες απασχολούμενους. Συγκεκριμένα, η απασχόληση στον μεταποιητικό τομέα μειώθηκε από περίπου 479 χιλ. απασχολούμενους το 1995 σε περίπου 343 χιλ. το 2017, ενώ στους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας η απασχόληση αυξήθηκε από 3,65 εκατομμύρια απασχολούμενους το 1995 σε 3,79 εκατ. το 2017. Ενώ λοιπόν η απασχόληση στην μεταποίηση συρρικνώθηκε κατά 28%, στους υπόλοιπους κλάδους της οικονομίας κατά μέσον όρο η απασχόληση αυξήθηκε κατά 3,7%. Συνεπώς γίνεται φανερό ότι, τουλάχιστον σε όρους απασχόλησης, η μεταποίηση υπέστη πολύ εντονότερο πλήγμα από την οικονομική κρίση των τελευταίων ετών σε σύγκριση με τους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας κατά μέσον όρο.

Το γεγονός ότι η απασχόληση στην μεταποίηση μειώθηκε στην περίοδο 1995-2017, ενώ η προστιθέμενη αξία που παράγεται από την μεταποίηση παρέμεινε περίπου στα ίδια επίπεδα,

²⁶ Στις άμεσες οικονομικές επιδράσεις της μεταποίησης συμπεριλαμβάνονται και οι άμεσες επιδράσεις των επενδύσεων (με την έννοια του σχηματισμού παγίου κεφαλαίου) του μεταποιητικού τομέα. Κατά συνέπεια η άμεση επίδραση της μεταποίησης στην απασχόληση είναι (ελαφρώς) μεγαλύτερη από το σύνολο των απασχολούμενων στην μεταποίηση. Η διαφορά αντιστοιχεί στην απασχόληση σε άλλους κλάδους της οικονομίας που απαιτείται για να παραχθούν τα επενδυτικά αγαθά που χρησιμοποιεί ο μεταποιητικός τομέας.

υποδηλώνει αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, που μπορεί να αποδοθεί εν μέρει στην υιοθέτηση νέων τεχνολογιών, την πιο εκτεταμένη χρήση αυτοματισμών στην παραγωγή και τον εξορθολογισμό των παραγωγικών διεργασιών, εξελίξεις ιδιαίτερα θετικές. Παράλληλα όμως, αυτή η στασιμότητα της παραγωγής, παρά την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, αναδεικνύει και την αδυναμία της ελληνικής μεταποίησης να διευρύνει επαρκώς τον κύκλο εργασιών της τις τελευταίες δύο δεκαετίες, επεκτεινόμενη δυναμικά είτε στην εγχώρια αγορά υποκαθιστώντας εισαγωγές, είτε σε αγορές του εξωτερικού με ενίσχυση της εξωστρέφειας. Πράγματι, ενώ η επέκταση των εξαγωγών της μεταποίησης στην περίοδο 1995-2017 ήταν σημαντική (βλ. και παρακάτω), ωστόσο δεν ήταν επαρκής για να οδηγήσει σε συνολική δραστική επέκταση του κύκλου εργασιών του τομέα.

Διάγραμμα 4.20. Επίδραση στην απασχόληση, 1995 και 2017

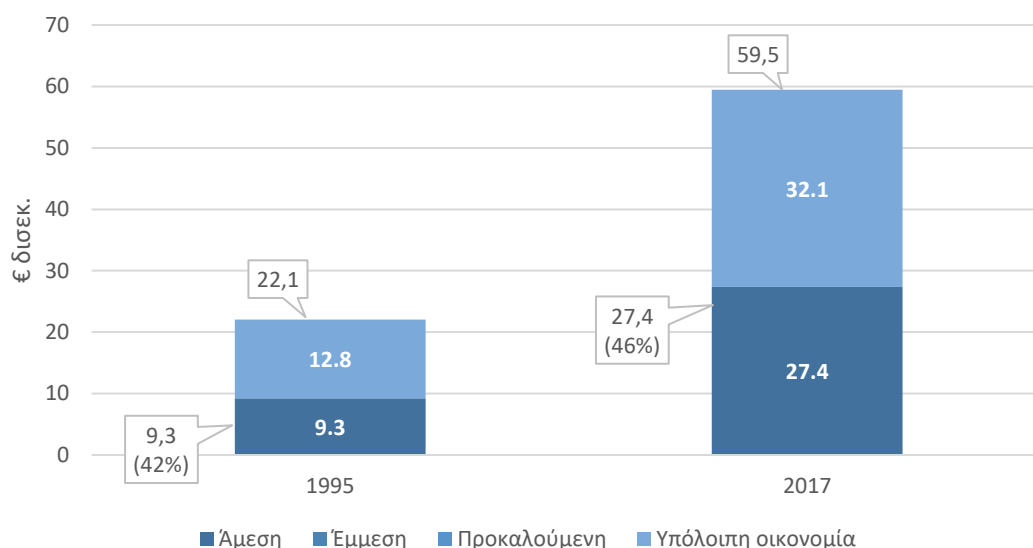
Πηγή: Πολύ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat, ποσά σε τιμές 2017

Παρά ταύτα, οι εξαγωγικές επιδόσεις της ελληνικής μεταποίησης εμφάνισαν σημαντική βελτίωση στην περίοδο 1995-2017, ξεπερνώντας μάλιστα την αντίστοιχη μέση βελτίωση των υπολοίπων κλάδων την οικονομίας. Οι εξαγωγές του μεταποιητικού τομέα σχεδόν τριπλασιάστηκαν, από €9,3 δισεκ. το 1995 σε €27,4 δισεκ. το 2017 (Διάγραμμα 4.21).

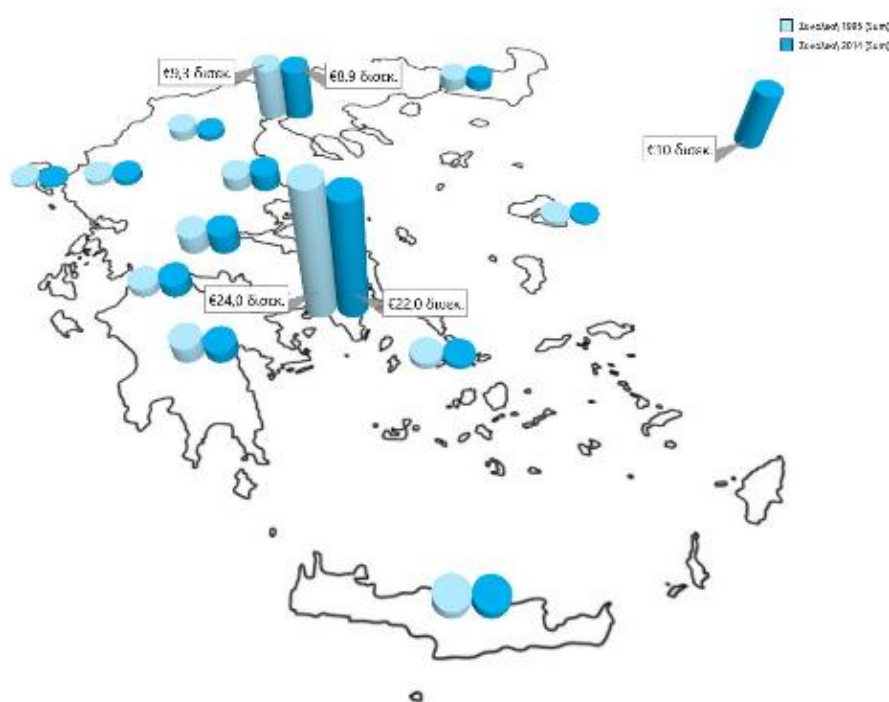
Σε περιφερειακό επίπεδο, σημαντική πτώση στην συνολική επίδραση της μεταποίησης στην παραγωγή προστιθέμενης αξίας στην περίοδο 1995-2017 σημειώνεται στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος, όπου η συνολική συνεισφορά της μεταποίησης στην προστιθέμενη αξία μειώθηκε στο μισό. Σημαντική συρρίκνωση της συνολικής επίδρασης της μεταποίησης στην προστιθέμενη αξία παρατηρείται επίσης στην Δυτική Μακεδονία (μείωση κατά 45%, από €1,8 δισεκ. το 1995 σε €990 εκατ. το 2017) και στην Αττική (μείωση κατά 8%, από €24 δισεκ. σε €22 δισεκ.) (Διάγραμμα 4.22).

Έντονη συρρίκνωση σημειώνεται επίσης στις συνολικές επιδράσεις της μεταποίησης στην απασχόληση ανά περιφέρεια στην περίοδο 1995-2017. Η συνολική επίδραση της μεταποίησης στην απασχόληση στην Αττική μειώθηκε από περίπου 587 χιλ. απασχολούμενους το 1995 σε περίπου 480 χιλ. το 2017 (μείωση κατά 18%), ενώ στην Κεντρική Μακεδονία η αντίστοιχη επίδραση μειώθηκε από 267 χιλ. απασχολούμενους το 1995 σε 237 χιλ. το 2017 (μείωση κατά 11%) (Διάγραμμα 4.23).

Διάγραμμα 4.21. Εξαγωγές, 1995 και 2017

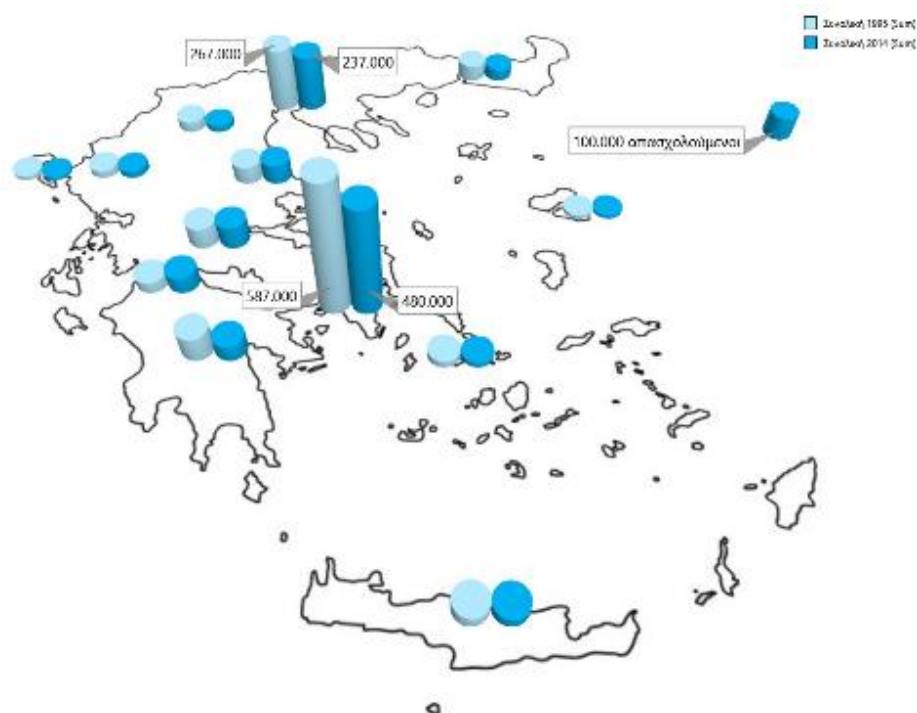

Διάγραμμα 4.22. Συνολική επίδραση στην προστιθέμενη αξία ανά περιφέρεια, 1995 και 2017

Πηγή: Πολύ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat, ποσά σε τιμές 2017

Διάγραμμα 4.23. Συνολική επίδραση στην απασχόληση ανά περιφέρεια, 1995 και 2017

Πηγή: Πολύ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat

Πίνακας 4.3. Οικονομικές επιδράσεις της μεταποίησης σε εθνικό επίπεδο το έτος 1995

Μέγεθος (*)	Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Συνολική
Ακαθάριστη αξία παραγωγής	54.161	23.013	32.359	109.532
Προστιθέμενη αξία	18.199	14.335	20.459	52.993
ΑΕΠ	20.118	14.870	23.588	58.576
Απασχόληση	506.185	400.397	540.333	1.446.915
Εισόδημα από εργασία	6.759	3.031	3.726	13.516
Φόροι	2.397	817	3.601	6.815
Εισφορές	1.715	913	974	3.602
Εισαγωγές	-29.331	11.280	3.508	-14.543
Εμπορικό ισοζύγιο	38.583	-11.280	-3.508	23.795
Κοινωνικό προϊόν	12.192	6.244	12.035	30.472

Πηγή: Πολυ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat

Σημ.: (*) σε € εκατ. σε τιμές 2017, εκτός από την απασχόληση, η οποία εκφράζεται σε όρους απασχολούμενων.

4.3.4 Τα αποτελέσματα ενός θετικού οικονομικού σοκ στην μεταποίηση

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενες ενότητες, η συνεισφορά της μεταποιητικής δραστηριότητας στην παραγωγή προστιθέμενης αξίας στην Ελλάδα συρρικνώθηκε σημαντικά στην περίοδο 1995-2017, καθώς η προστιθέμενη αξία της ελληνικής μεταποίησης ως ποσοστό της συνολικής προστιθέμενης αξίας στην Ελλάδα μειώθηκε από 11,4% το 1995

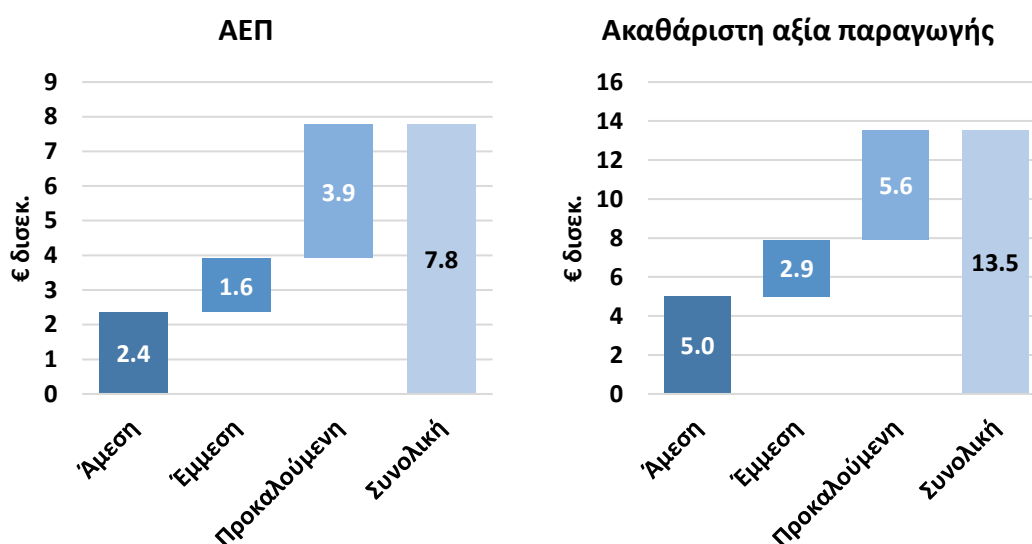
σε €9,9% το 2017. Αν είχαμε ένα θετικό οικονομικό σοκ που θα τόνωνε την δραστηριότητα της μεταποίησης, έτσι ώστε η προστιθέμενη αξία της ως ποσοστό της συνολικής προστιθέμενης αξίας στην χώρα να επανέλθει στα επίπεδα του 1995, οι πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στην ελληνική οικονομία συνολικά θα ήταν ευεργετικές.

Αποκατάσταση της προστιθέμενης αξίας της μεταποίησης ως ποσοστό της συνολικής προστιθέμενης αξίας στην οικονομία στα επίπεδα του 1995

Ένα εξωγενές σοκ στην ζήτηση των μεταποιητικών κλάδων ύψους €5 δισεκ. θα είχε ως αποτέλεσμα η προστιθέμενη αξία της μεταποίησης ως ποσοστό της συνολικής προστιθέμενης αξίας που παράγεται στην Ελλάδα να επανέλθει στα επίπεδα του 1995 (αύξηση από 9,8% του ΑΕΠ το 2017 σε 11,4% του ΑΕΠ).

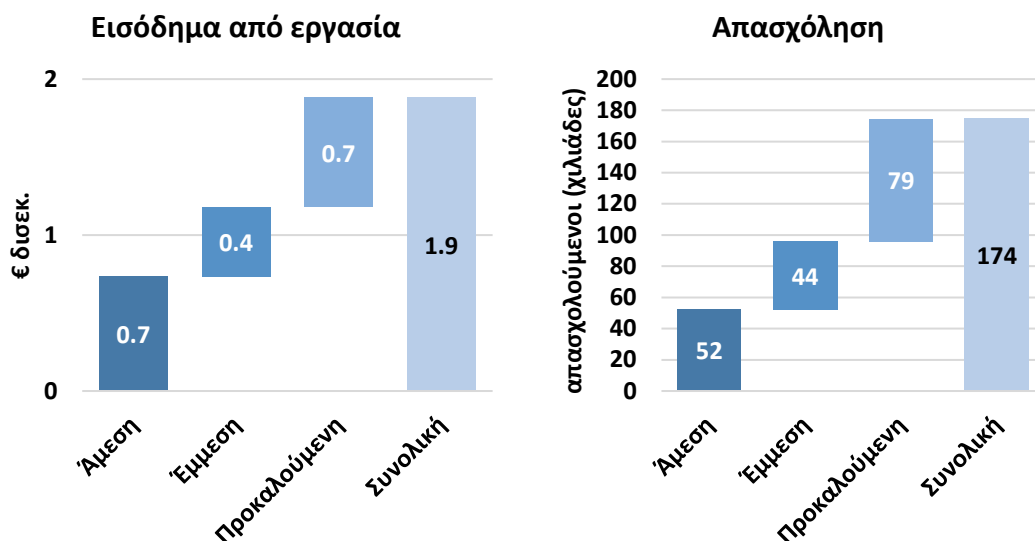
Ένα τέτοιο θετικό σοκ στην μεταποίηση θα επέφερε αύξηση του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας κατά €7,8 δισεκ. συνολικά, ποσό που αντιστοιχεί στο 4,3% του ΑΕΠ της χώρας το 2017, με την αντίστοιχη συνολική αύξηση στην ακαθάριστη αξία παραγωγής της οικονομίας να φτάνει τα €13,5 δισεκ. (Διάγραμμα 4.24 και Πίνακας 4.4). Επιπλέον, το θετικό αυτό σοκ θα προκαλούσε αύξηση της απασχόλησης κατά περίπου 174 χιλ. θέσεις εργασίας συνολικά (4,2% της απασχόλησης στην χώρα το 2017), εκ των οποίων οι 52 χιλ. θέσεις εργασίας θα δημιουργούντο άμεσα στην μεταποίηση. Τα εισοδήματα των νοικοκυριών από μισθούς θα αυξάνονταν συνολικά κατά €1,9 δισεκ., εκ των οποίων τα €730 εκατ. θα προσφέρονταν άμεσα από την μεταποίηση (Διάγραμμα 4.25).

Διάγραμμα 4.24: Επίδραση του θετικού σοκ των €5 δισεκ. στην ακαθάριστη αξία παραγωγής και στο ΑΕΠ

Πηγή: Πολύ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat, ποσά σε τιμές 2017

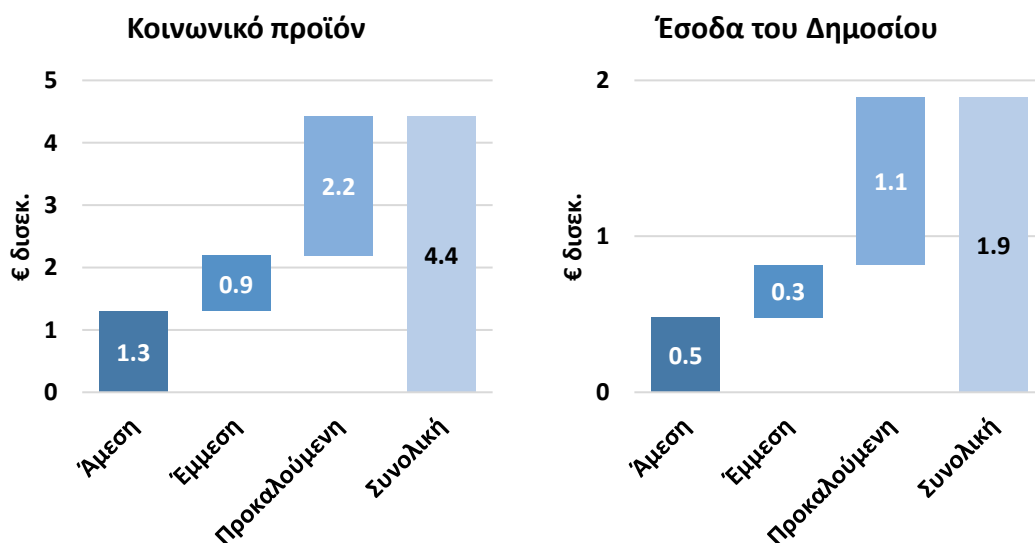
Διάγραμμα 4.25: Επίδραση του θετικού σοκ των €5 δισεκ. στην απασχόληση και στα εισοδήματα από μισθούς

Πηγή: Πολύ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat, ποσά σε τιμές 2017

Ισχυρή θα ήταν επίσης η επίδραση του θετικού σοκ στην ζήτηση της μεταποίησης στα έσοδα του Δημοσίου, τα οποία θα αυξάνονταν κατά €1,9 δισεκ., με την άμεση συνεισφορά της μεταποίησης να φτάνει τα €480 εκατ. Η δε συνολική επίδραση στο κοινωνικό προϊόν θα έφτανε τα €4,4 δισεκ. πρόσθετου κοινωνικού προϊόντος συνολικά, εκ των οποίων τα €1,3 δισεκ. θα αντιστοιχούσαν στο άμεσο κοινωνικό προϊόν των μεταποιητικών δραστηριοτήτων (Διάγραμμα 4.26).

Διάγραμμα 4.26: Επίδραση του θετικού σοκ των €5 δισεκ. στα έσοδα του Δημοσίου και στο κοινωνικό προϊόν

Πηγή: Πολύ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat, ποσά σε τιμές 2017

Πίνακας 4.4: Οικονομικές επιδράσεις ενός εξωγενούς σοκ €5 δισεκ. στην ζήτηση του μεταποιητικού τομέα

Μέγεθος ^(*)	Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Συνολική
Ακαθάριστη αξία παραγωγής	5.000	2.914	5.610	13.524
Προστιθέμενη αξία	2.203	1.476	3.277	6.955
ΑΕΠ	2.358	1.553	3.867	7.778
Απασχόληση	52.083	43.716	78.694	174.493
Εισόδημα από εργασία	734	445	700	1.880
Φόροι	323	213	885	1.421
Εισφορές	157	127	191	474
Εισαγωγές	0	1.089	474	1.563
Εμπορικό ισοζύγιο	0	-1.089	-474	-1.563
Κοινωνικό προϊόν	1.305	886	2.230	4.422

Πηγή: Πολύ-περιφερειακό υπόδειγμα εισροών-εκροών IOBE, Eurostat

Σημ.: (*) σε € εκατ. σε τιμές 2017, εκτός από την απασχόληση, η οποία εκφράζεται σε όρους απασχολούμενων.

4.4 Συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα της οικονομικής ανάλυσης αναδεικνύουν την σημασία της μεταποίησης για την ελληνική οικονομία. Η συνολική συμβολή της μεταποίησης στο ΑΕΠ της Ελλάδας φτάνει τα €56 δισεκατομμύρια, που αντιστοιχούν σε πάνω από 31% του ΑΕΠ, με την άμεση συνεισφορά του τομέα να ξεπερνά το 11% του ΑΕΠ. Αντίστοιχα σημαντική είναι η συμβολή της μεταποίησης στη απασχόληση στην Ελλάδα: περισσότερο από 30% της απασχόλησης στην χώρα (1,25 εκατομμύρια θέσεις εργασίας) οφείλεται στην δραστηριότητα του μεταποιητικού τομέα, σε όρους συνολικής συμβολής. Η μεταποιητική δραστηριότητα έχει ισχυρό κοινωνικό αποτύπωμα, καθώς προκαλεί την δημιουργία κοινωνικού προϊόντος (μισθούς, φόρους, εισφορές, σχηματισμό παγίου κεφαλαίου) ύψους €31 δισεκατομμυρίων συνολικά, εκ των οποίων τα €10 δισεκατομμύρια δημιουργούνται άμεσα από την μεταποίηση. Είναι ακόμη σημαντικό ότι η μεταποίηση προσφέρει κατά μέσον όρο 34% υψηλότερους μισθούς από ότι οι υπόλοιποι τομείς της οικονομίας.²⁷ Επιπλέον η μεταποίηση

²⁷ Η 23% υψηλότερους μισθούς, αν στην έννοια του μισθού συμπεριληφθούν και οι εργοδοτικές ασφαλιστικές εισφορές. Για τον υπολογισμό αυτόν αξιοποιήθηκαν στοιχεία για την διάρθρωση της προστιθέμενης αξίας ανά κλάδο (National accounts aggregates by industry (up to NACE A*64) [nama_10_a64], στοιχεία για μισθούς (D11 ή συνολικά για κόστος εργαζομένων D1) και στοιχεία για την απασχόληση ανά κλάδο (National accounts employment data by industry (up to NACE A*64) [nama_10_a64_e]. Συγκεκριμένα, τα hours worked μετατράπηκαν σε FTEs υποθέτοντας 2080 ώρες ετησίως ανά FTE, προκειμένου να υπολογιστεί ο μέσος μισθός ανά FTE στην βιομηχανία (κλάδοι B-C33) και σε όλη την υπόλοιπη οικονομία, πλην της βιομηχανίας.

συμβάλλει άμεσα στην εξισορρόπηση του εμπορικού ισοζυγίου της χώρας, εξαγοντας αλλά και υποκαθιστώντας εισαγωγές, με €38,6 δισεκατομμύρια. Ο μεταποιητικός τομέας προσφέρει επίσης ισχυρή στήριξη στις τοπικές οικονομίες της περιφέρειας. Στις δραστηριότητες του μεταποιητικού τομέα οφείλεται το ήμισυ της απασχόλησης στην Στερεά Ελλάδα, το 36% της απασχόλησης στην Κεντρική Μακεδονία και το 34% της απασχόλησης στην Πελοπόννησο. Αντίστοιχου ύψους είναι και οι συνολικές επιδράσεις της μεταποίησης στην παραγωγή προϊόντος (ΑΕΠ) στις περιφέρειες αυτές.

Στην περίοδο 1995-2017 μειώθηκε η συνολική επίδραση της μεταποίησης στην δημιουργία προστιθέμενης αξίας στην οικονομία (-6%), ωστόσο η άμεση προστιθέμενη αξία των μεταποιητικών δραστηριοτήτων το 2017 διαμορφώθηκε σε €18,2 δισεκ., ύψος παρόμοιο με το 1995. Οι άμεσα απασχολούμενοι στην μεταποίηση μειώθηκαν κατά 28% στην περίοδο αυτή, ενώ μειώθηκε επίσης κατά 14% και η συνολική συνεισφορά της μεταποίησης στην απασχόληση. Ενώ η απασχόληση στην μεταποίηση μειώθηκε σημαντικά στην περίοδο 1995-2017, στους υπόλοιπους κλάδους της ελληνικής οικονομίας κατά μέσον όρο η απασχόληση αυξήθηκε κατά 3,7% στο ίδιο χρονικό διάστημα.

Αν η ελληνική μεταποίηση δεχόταν ένα θετικό σοκ, τέτοιο ώστε η προστιθέμενη αξία της ως ποσοστό της συνολικής προστιθέμενης αξίας που παράγεται στην Ελλάδα να επανερχόταν στα επίπεδα του 1995, τότε το ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας θα αυξανόταν συνολικά κατά €7,8 δισεκατομμύρια, αύξηση που αντιστοιχεί σε 4,3% του ΑΕΠ του 2017, και η απασχόληση θα αυξανόταν κατά 174 χιλιάδες θέσεις εργασίας, εκ των οποίων οι 52.000 θέσεις θα δημιουργούντο άμεσα στην μεταποίηση. Τα εισοδήματα των νοικοκυριών από μισθούς θα αυξανόνταν συνολικά κατά €1,9 δισεκατομμύρια, τα έσοδα του Δημοσίου θα αυξανόνταν συνολικά επίσης κατά €1,9 δισεκατομμύρια και συνολικά θα δημιουργείτο επιπλέον κοινωνικό προϊόν στην οικονομία ύψους €4,4 δισεκατομμυρίων, που αντιστοιχεί σε 2,4% του ΑΕΠ του 2017, εκ των οποίων τα €1,3 δισεκατομμύρια θα δημιουργούντο άμεσα από την μεταποίηση.

5 Βιομηχανική Πολιτική

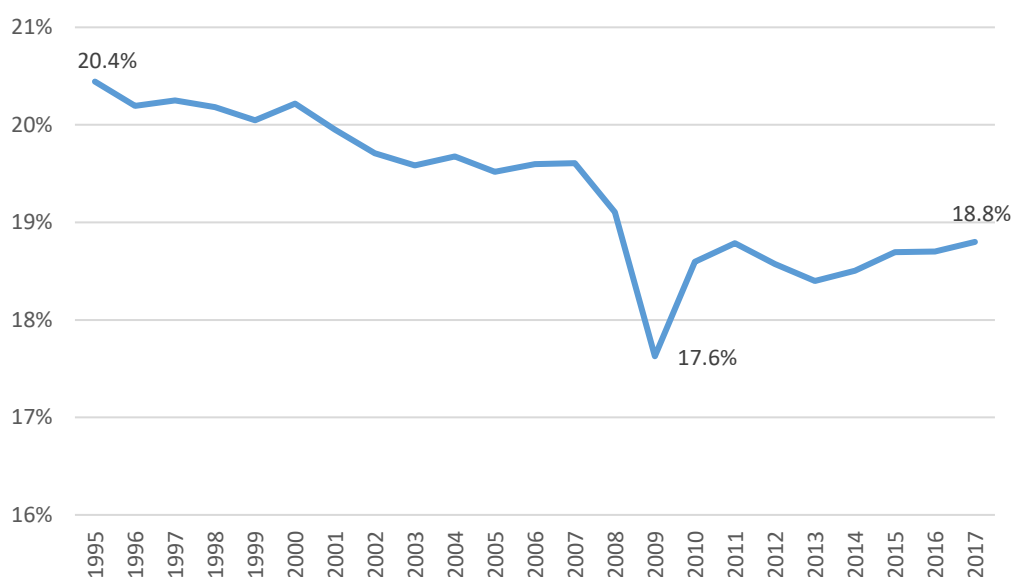
5.1 Βιομηχανία στην Ευρώπη & οι πολιτικές για τη στήριξη της ευρωπαϊκής βιομηχανίας

5.1.1 Συμβολή της βιομηχανίας στην οικονομία της ΕΕ

Το φαινόμενο της αποβιομηχάνισης στην Ευρώπη

Η διαδικασία της αποβιομηχάνισης, δηλαδή του περιορισμού της συνεισφοράς στο εγχώριο προϊόν μιας χώρας του τομέα της βιομηχανίας, είναι ένα φαινόμενο που εκδηλώνεται αρκετά έντονα από τη δεκαετία του 1980 σχεδόν σε ολόκληρο τον αποκαλούμενο «Δυτικό κόσμο». Ενδεικτικά, βάσει των διαθέσιμων στοιχείων, το μερίδιο της βιομηχανίας στο ΑΕΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης (15 μέλη) φθίνει ήπια τουλάχιστον από το 1995, όταν βρισκόταν στο 20,5% του ΑΕΠ της. Το 2009, έτος στο οποίο εκδηλώθηκαν σε όλη τους την έκταση οι επιπτώσεις της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, η συνεισφορά της περιορίστηκε στο χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων 25 ετών, στο 17,6%. Έκτοτε έχει ενισχυθεί ελαφρώς και κυμαίνεται μεταξύ 18,5 – 18,8%, επίπεδα όμως τα οποία είναι σταθερά χαμηλότερα εκείνων πριν την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση.

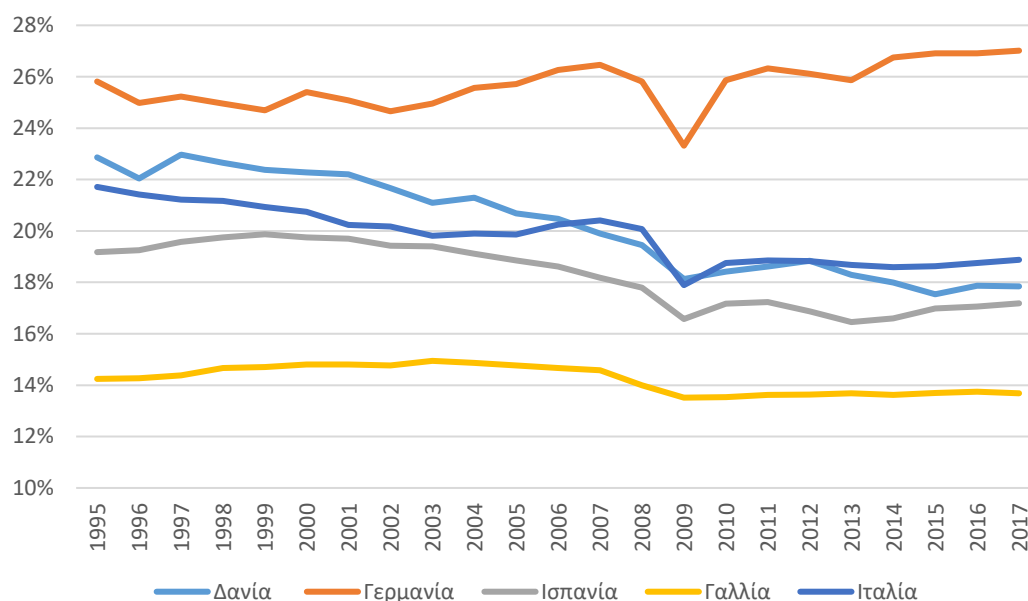
Διάγραμμα 5.1. Διαχρονική εξέλιξη του μεριδίου της Βιομηχανίας στο ΑΕΠ (% ΕΕ 15- ΑΕΠ)*

* Περιλαμβάνει τους τομείς των Ορυχείων – Λατομείων, της Μεταποίησης, της Παροχής ηλεκτρικού ρεύματος και της Παροχής νερού

Πηγή: Ameco

Διάγραμμα 5.2. Διαχρονική εξέλιξη του μεριδίου της Βιομηχανίας στο ΑΕΠ (χώρες ΕΕ με υψηλή συμβολή στο προϊόν της βιομηχανίας)

Πηγή: Ameco

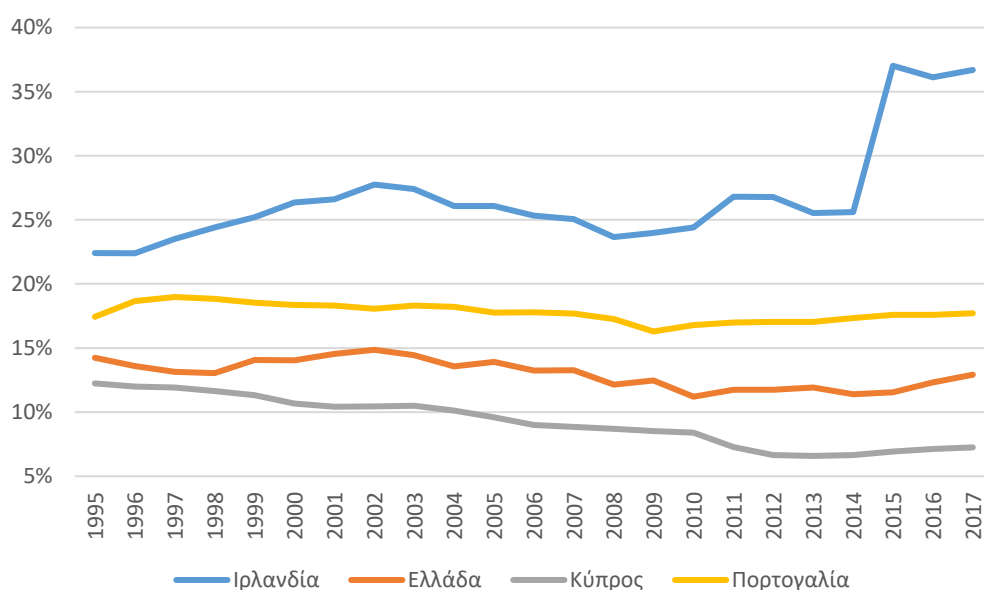
Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, η οποία οδήγησε το 2009 σε ύφεση την παγκόσμια οικονομία (-0,15%), και πολύ περισσότερο τις οικονομίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (-4,2%), μάλλον ενέτεινε την τάση αποβιομηχάνισης της ΕΕ και μετεγκατάστασης των επιχειρήσεων (offshoring), ιδιαίτερα σε χώρες της ΕΕ με ισχυρή μεταποιητική βιομηχανία, καθώς οδήγησε σε περαιτέρω συρρίκνωση των δευτερευουσών βιομηχανικών δραστηριοτήτων. Αυτή η επιλογή διαχείρισης συχνά συνδυάζεται με εξωτερική ανάθεση των δραστηριοτήτων παραγωγής (outsourcing), συμβάλλοντας στη δημιουργία οικονομικών φαινομένων, όπως οι αποκαλούμενες «παγκόσμιες αλυσίδες αξίας» (global value chains). Κατά την περίοδο 2007-2009, το 40% περίπου των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερους από 50 εργαζόμενους μετατόπισαν σε κάποιο βαθμό την παραγωγή τους, ιδίως δε οι επιχειρήσεις με υψηλή κατανάλωση ενέργειας ²⁸.

Οι παραπάνω τάσεις φαίνεται να είναι εντονότερες σε χώρες με υψηλή συμβολή στο προϊόν της βιομηχανίας στην ΕΕ, όπως στη Δανία, την Ιταλία και την Ισπανία, στις οποίες το μερίδιο της βιομηχανίας στο ΑΕΠ είχε ήδη περιοριστεί περισσότερο από ότι στο μέσο όρο της ΕΕ στην περίοδο 1995 – 2008, ενώ παραμένει μετά το 2010 σαφώς χαμηλότερα του επιπέδου του το 2008 (Διάγραμμα 5.2). Μόνο στη Γερμανία η βιομηχανία έχει επανέλθει μετά το 2009 στα

²⁸ Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Η επανεγκατάσταση των βιομηχανιών στην ΕΕ στα πλαίσια της διαδικασίας επανεκβιομηχάνισης» 2014/C 311/03

προ της κρίσης επίπεδα παραγωγής, υπερβαίνοντας τα μάλιστα από το 2015. Σε χώρες της Ευρωζώνης οι οποίες τέθηκαν σε διαδικασία προγράμματος προσαρμογής, έχουν εκδηλωθεί ποικίλες τάσεις μετά την παγκόσμια κρίση: η συμβολή του προϊόντος της βιομηχανίας παραμένει σε χαμηλότερα προ αυτής επίπεδα σε Ελλάδα και Κύπρο, έχει καλύψει τις απώλειες στην Πορτογαλία, όπως και στην Ιρλανδία, στην οποία από το 2015 σημειώνει σημαντική ενίσχυση, με αποτέλεσμα το 2017 να διαμορφωθεί 14 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ υψηλότερα από ότι το 2008, στο 36,7% (Διάγραμμα 5.3).

Διάγραμμα 5.3. Διαχρονική εξέλιξη του μεριδίου της Βιομηχανίας στο ΑΕΠ (χώρες ΕΖ που υλοποίησαν πρόγραμμα προσαρμογής)

Πηγή: Ameco

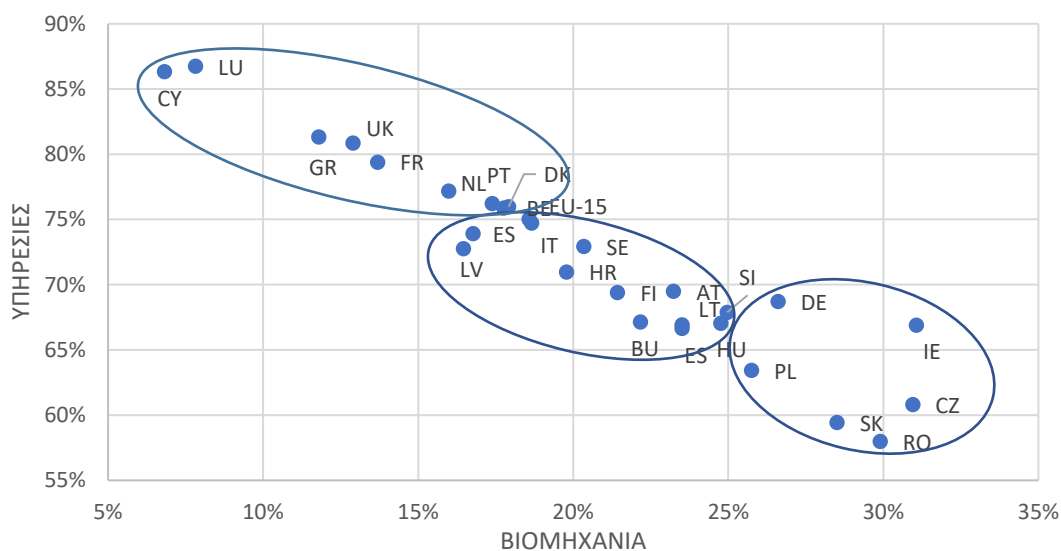
Κατόπιν των παραπάνω εξελίξεων, έχουν δημιουργηθεί εντός της Ευρώπης τρεις μεγάλες ομάδες χωρών ως προς τη συμβολή της βιομηχανίας στο ΑΕΠ:

- Ομάδα Α: Χώρες στις οποίες ο πυρήνας της οικονομίας τους είναι σε μεγάλο βαθμό η παροχή υπηρεσιών (άνω του 75% του ΑΕΠ την περίοδο 2013 - 2016):** Οι χώρες οι οποίες υπάγονται σε αυτήν την κατηγορία, δηλαδή η συμβολή των υπηρεσιών στο ΑΕΠ σε αυτές υπερβαίνει το μέσο όρο στην ΕΕ-15 στην περίοδο 2013 – 2016, είναι το Λουξεμβούργο, η Κύπρος, η Ελλάδα, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία, η Ολλανδία, η Πορτογαλία, η Δανία και το Βέλγιο. Μάλιστα, η Ολλανδία και η Δανία συγκαταλέγονται στις τρεις χώρες με τη μεγαλύτερη υποχώρηση του μεριδίου της βιομηχανίας στο ΑΕΠ το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, κατά 1,1 και μία ποσοστιαία μονάδα αντίστοιχα, με τη Σουηδία να είναι η μοναδική χώρα στην οποία

σημειώθηκε εντονότερη κάμψη της βιομηχανίας, κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ.

- **Ομάδα Β: Χώρες στις οποίες η παροχή υπηρεσιών είναι λιγότερο σημαντική από ότι την ΕΕ (<75% ΑΕΠ), αλλά χωρίς ιδιαίτερα ισχυρή συμβολή της βιομηχανίας (<25%):** Οι χώρες που υπάγονται σε αυτήν την κατηγορία είναι η Ιταλία, η Ισπανία, η Λετονία, η Σουηδία, η Κροατία, η Φινλανδία, η Αυστρία, η Εσθονία, η Βουλγαρία, η Λιθουανία, η Σλοβενία και η Ουγγαρία. Επισημαίνεται το γεγονός ότι στις ευρωπαϊκές χώρες του G7 με εξαίρεση την Γερμανία, το μερίδιο της βιομηχανίας στο ΑΕΠ τα πρόσφατα έτη δεν ξεπερνούσε το 18,8%²⁹.
- **Ομάδα Γ: Χώρες με ΑΕΠ έντασης βιομηχανικών προϊόντων (>25% του ΑΕΠ).** Πρόκειται για τη μικρότερη από τις τρεις ομάδες. Σε αυτή περιλαμβάνονται η Γερμανία, η Πολωνία, η Σλοβακία, η Ρουμανία, η Τσεχία και η Ιρλανδία. Σε αυτή την ομάδα εντάσσονται και οι δύο χώρες με την εντονότερη αύξηση του μεριδίου του βιομηχανικού προϊόντος στο ΑΕΠ την εξεταζόμενη περίοδο, η Ιρλανδία (+9,3 ποσοστιαίες μονάδες) και η Σλοβακία (+4,7 μονάδες). Ωστόσο, σε αμφότερες τις χώρες η συνεισφορά της βιομηχανίας υπερέβαινε το 25% ήδη από το 2013, συνεπώς δεν βρίσκονται στη συγκεκριμένη κατηγορία εξαιτίας της βελτίωσής τους.

Διάγραμμα 5.4. Μερίδιο της μεταποίησης σε συνάρτηση με το μερίδιο των υπηρεσιών (% του ΑΕΠ) στις χώρες μέλη της ΕΕ το 2016

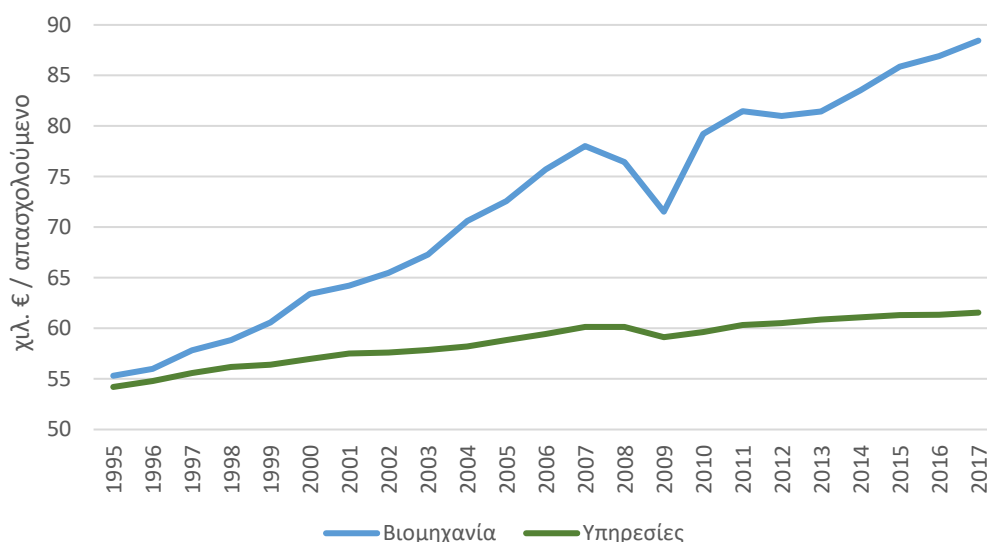
Πηγή: Ameco

²⁹ Ηνωμένο Βασίλειο 12,9%, Γαλλία 13,7%, Ιταλία 18,8%.

Η συμβολή της βιομηχανίας στην οικονομική ανάπτυξη και ευημερία της ΕΕ την τρέχουσα περίοδο

Παρότι το μερίδιο της βιομηχανίας στο ΑΕΠ της ΕΕ-15 δεν είχε επανέλθει έως το 2017 στα προ του 2009 επίπεδά του, εντούτοις παρουσιάζει από το 2013 ήπια ανοδική τάση και πλέον βρίσκεται σε μικρή απόσταση από αυτά (18,8% το 2017 έναντι 19,1% το 2008). Επιπλέον, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, από το 2013 έχουν δημιουργηθεί στον τομέα της βιομηχανίας στην ΕΕ 1,5 εκατ. θέσεις εργασίας, ενώ μία θέση εργασίας στον μεταποιητικό τομέα δημιουργεί 2,5 θέσεις εργασίας στο σύνολο της αξιακής αλυσίδας. Ωστόσο, παρά τη διεύρυνση της απασχόλησης στη βιομηχανία στην ΕΕ, το μερίδιο της άμεσης απασχόλησης σε αυτή στο σύνολο της απασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση διαμορφώθηκε πρόπερσι χαμηλότερα από ότι το 2008, στο 15,3% από 16,9%. Επισημαίνονται όμως, πρώτον, η αρκετά ταχύτερη ενίσχυση της κατά κεφαλήν παραγωγικότητας στον τομέα της βιομηχανίας από το 2010 σε σύγκριση με εκείνον των υπηρεσιών (σωρευτικά +21,5%, έναντι +3,8%), με αποτέλεσμα να διευρυνθεί το προβάδισμα του πρώτου τομέα (Διάγραμμα 5.5), καθώς και η μικρή πτώση του μοναδιαίου κόστους εργασίας στο ίδιο χρονικό διάστημα σε αυτόν, έναντι ανόδου του ίδιου μεγέθους στις υπηρεσίες (-2,1% έναντι +7,5%, Διάγραμμα 5.6). Συνεπώς, η ευρωπαϊκή βιομηχανία έχει καταφέρει στην τρέχουσα δεκαετία να ενισχύσει την κατά κεφαλήν παραγωγικότητά της, χωρίς να αυξήσει το κόστος της, γεγονός το οποίο συνεπάγεται μια ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητάς της.

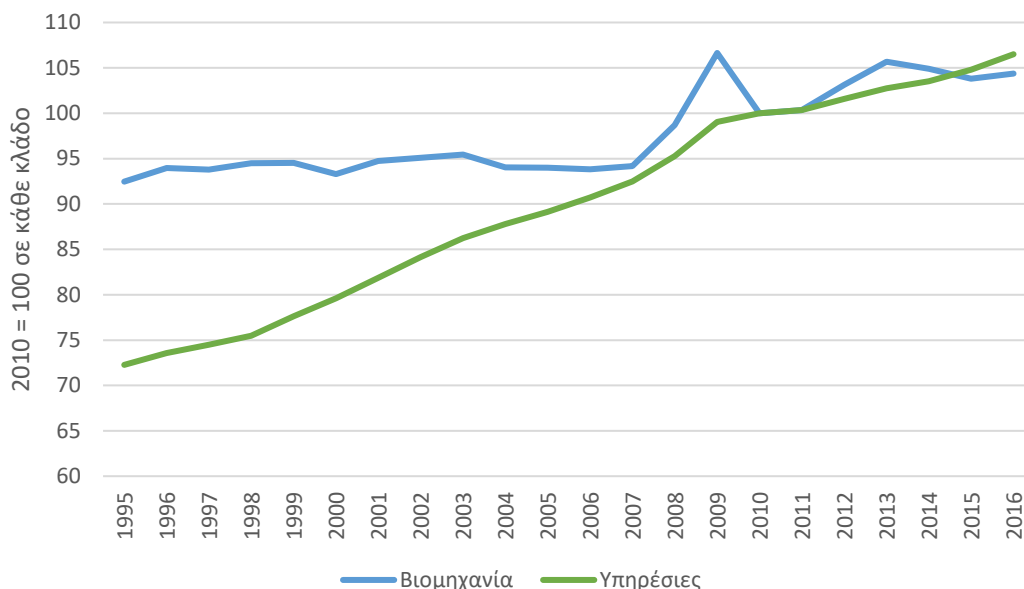
Διάγραμμα 5.5. Εξέλιξη παραγωγικότητας στη βιομηχανία και τις υπηρεσίες (ΕΕ 15)

Πηγή: Ameco

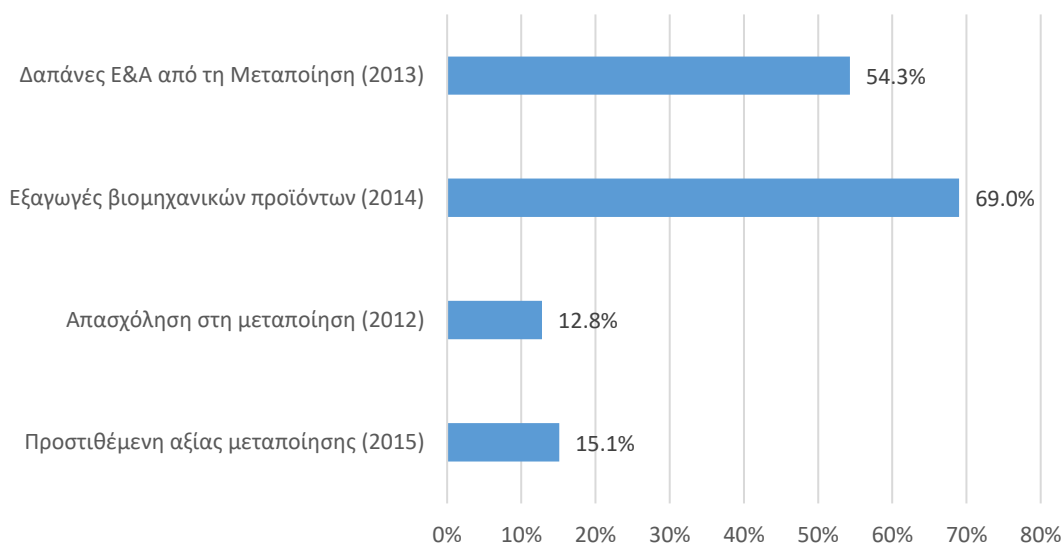
Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας αποτυπώνεται στο γεγονός ότι, βάσει στοιχείων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το 2016 το 68% της αξίας των ευρωπαϊκών εξαγωγών παράχθηκε από το συγκεκριμένο τομέα.

Διάγραμμα 5.6. Εξέλιξη μοναδιαίου κόστους στη βιομηχανία και τις υπηρεσίες (ΕΕ 15)

Πηγή: Ameco

Διάγραμμα 5.7. Συμβολή βιομηχανίας στην ΕΕ σε βασικά μεγέθη

Πηγές: Eurostat / Ameco

Βεβαίως, η συμβολή της βιομηχανίας στην οικονομία της ΕΕ δεν έγκειται μόνο στις άμεσες επιδράσεις της. Οι αλληλεπιδράσεις της με τους υπόλοιπους οικονομικούς κλάδους εκτείνονται πολύ πέρα από εκείνες μεταξύ των επιμέρους δραστηριοτήτων οι οποίες

υπάγονται στο βιομηχανικό τομέα. Ενδεικτικά, σε αυτές συμπεριλαμβάνονται ανάντη (upstream) οι κλάδοι παραγωγής πρώτων υλών και ενέργειας και κατόντη (downstream) οι κλάδοι του τομέα παροχής υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις (π.χ. υλικοτεχνική υποστήριξη), καθώς και παροχής υπηρεσιών στους καταναλωτές (π.χ. παροχή υπηρεσιών εξυπηρέτησης μετά την πώληση για διαρκή αγαθά)³⁰. Οι βιομηχανικές δραστηριότητες ενσωματώνονται σε όλο και πιο εκτεταμένες και πολύπλοκες αλυσίδες εφοδιασμού, συνδέοντας πολυεθνικούς ομίλους επιχειρήσεων και μικρές ή μεσαίες επιχειρήσεις (MME) σε όλους τους τομείς και τις χώρες, με αποτέλεσμα τη δημιουργία παγκόσμιων αλυσίδων αξίας. Επομένως, η συνολική οικονομική σημασία των βιομηχανικών δραστηριοτήτων είναι πολύ μεγαλύτερη από αυτήν που υποδηλώνει το μερίδιό τους στο ΑΕΠ, την απασχόληση και τις εξαγωγές.

Παρά τις πολλές και ισχυρές αλληλεπιδράσεις με τους υπόλοιπους τομείς οικονομικής δραστηριότητας, καθώς και την κλιμάκωση της παγκοσμιοποίησης, η σημασία του βιομηχανικού τομέα στην ευρωπαϊκή οικονομία δεν έχει υπερβεί το επίπεδό της πριν από τη διεθνή χρηματοοικονομική κρίση του 2008. Αυτό το γεγονός ενδέχεται να οφείλεται σε πολλούς παράγοντες, τη σημαντικότερη θέση μεταξύ οποίων φαίνεται να κατέχει η κλιμάκωση του ανταγωνισμού από οικονομίες αναπτυσσόμενων ή αναδυόμενων χωρών της Ασίας. Όπως προκύπτει από το διάγραμμα 5.8, από το 2014 οι χώρες της Ευρωζώνης, επιτυγχάνουν μεταξύ των γεωγραφικών περιφερειών σταθερά τη δεύτερη καλύτερη επίδοση ως προς το ρυθμό διεύρυνσης των εξαγωγών αγαθών τους. Στο σύνολο της περιόδου από το 2010, δηλαδή το πρώτο έτος μετά την εκδήλωση των επιπτώσεων της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, έως το 2017, ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των εξαγωγών προϊόντων της Ευρωζώνης ήταν επίσης ο δεύτερος υψηλότερος μεταξύ των γεωγραφικών περιφερειών, 5,1%, υψηλότερος, ίδιος με τον παγκόσμιο μέσο όρο. Παρουσίασε υστέρηση μόνο έναντι της σχετικής επίδοσης των αναπτυσσόμενων χωρών της Ασίας, στις οποίες έφτασε το 7,5% (Πίνακας 5.1).

Πίνακας 5.1. Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής (MEPM) εξαγωγών προϊόντων ανά οικονομική περιφέρεια

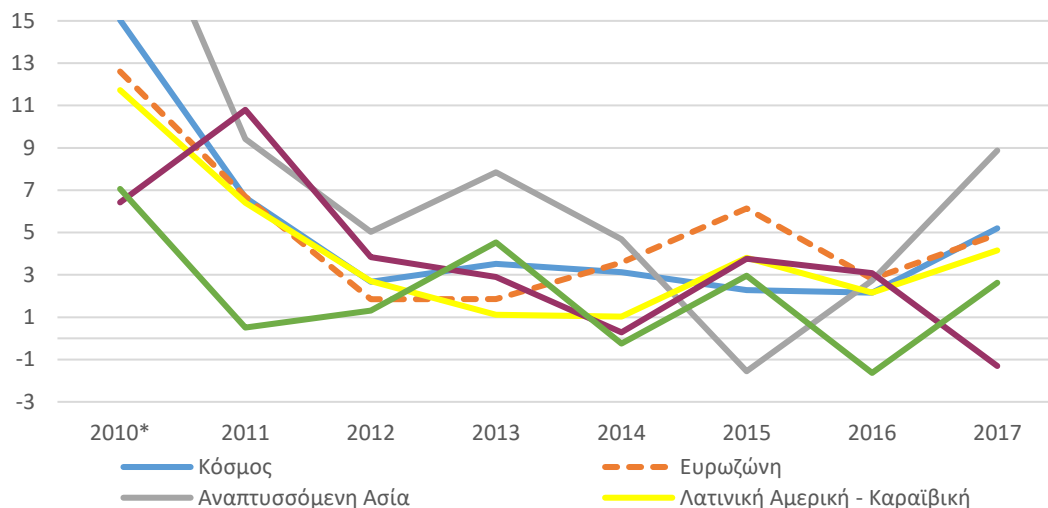
Οικονομική Περιφέρεια	MEPM Εξαγωγών 2011 - 2017
Κόσμος	5.1%
Ευρωζώνη	5.1%
Αναπτυσσόμενη Ασία	7.5%
Λατινική Αμερική - Καραϊβική	4.1%

³⁰ Ανακοίνωση της Ευρ. Επιτροπής προς το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, το συμβούλιο, την ευρωπαϊκή οικονομική και κοινωνική επιτροπή και την επιτροπή των περιφερειών: Για μια ευρωπαϊκή βιομηχανική αναγέννηση (COM(2014) 14 final)

Μέση Ανατολή - Βόρειος Αφρική	3.7%
Υποσαχάρια Αφρική	2.1%

Πηγή: ΔΝΤ

Διάγραμμα 5.8. Ρυθμός μεταβολής εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών

*2010, Αναπτυσσόμενη Ασία: 23,1%

Πηγή: ΔΝΤ

Επομένως, καθώς η παγκόσμια οικονομία αναμένεται να παρουσιάσει υψηλότερους από τα προηγούμενα έτη ρυθμούς ανάπτυξης τουλάχιστον στον τρέχοντα και τον επόμενο χρόνο, 3,9% σε αμφότερα έτη, από 3,7% το 2017 και 3,2% το 2016, βάσει των πλέον πρόσφατων προβλέψεων του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου,³¹ υφίστανται δυνατότητες περαιτέρω κλιμάκωσης της ανόδου εξαγωγικής δραστηριότητας της ευρωπαϊκής βιομηχανίας και επομένως συνέχισης και επιτάχυνσης της ανάπτυξής της, της συμβολής της στην απασχόληση και τη δημιουργία εισοδήματος στην Ευρώπη. Άλλωστε, και ο ρυθμός μεγέθυνσης του παγκόσμιου εμπορίου δεν θα είναι σε αμφότερα τα έτη χαμηλότερος του 4,5%, όταν το 2016 δεν ξεπέρασε το 2,2%. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, καίριας σημασίας θα είναι οι σχετικές παρεμβάσεις πολιτικής σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για τους παραπάνω λόγους, παρουσιάζονται αναλυτικά στην επόμενη υποενότητα οι προκλήσεις της βιομηχανικής πολιτικής για τα προσεχή έτη, σύμφωνα την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Κατόπιν, αναλύονται οι προτεραιότητες πολιτικής, μέσω των οποίων η Επιτροπή θα προσπαθήσει να ανταποκριθεί στις προκλήσεις.

³¹ World Economic Outlook Update, ΔΝΤ, Ιούλιος 2018

5.1.2 Η Βιομηχανική πολιτική της ΕΕ

Οι προκλήσεις της νέας βιομηχανικής πολιτικής στην ΕΕ

Τον Οκτώβριο του 2017, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε την ανανεωμένη βιομηχανική πολιτική³². Βασικοί άξονές της είναι η ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού, η αναζωογόνηση των περιφερειών και η χρήση των καλύτερων τεχνολογιών για τη δημιουργία μιας έξυπνης, καθαρής και καινοτόμου βιομηχανίας. Οι προκλήσεις στις οποίες πρέπει να ανταποκριθεί η βιομηχανική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα προσεχή έτη προκειμένου η βιομηχανία της ΕΕ να κινηθεί επί αυτών είναι οι κάτωθι, βάσει της νέας βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ:

- Εμβάθυνση Ενιαίας Αγοράς
- Μετάβαση στην ψηφιακή εποχή
- Μετασχηματισμός σε μια κυκλική οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα
- Επενδύσεις στη βιομηχανία του μέλλοντος
- Στήριξη βιομηχανικής καινοτομίας στη βάση
- Διεθνοποίηση της παραγωγής- διεθνείς αλυσίδες εφοδιασμού

Αναλυτικότερα:

A) Εμβάθυνση Ενιαίας Αγοράς

Η εμβάθυνση της Ενιαίας Αγοράς, με έμφαση στο αυτή να καταστεί δικαιότερη, αποσκοπεί κυρίως στην παροχή περισσότερων δυνατοτήτων στους πολίτες και τις επιχειρήσεις. Στο σκέλος της επιχειρηματικότητας, η Ενιαία Αγορά πρέπει να διευκολύνει την ένταξη των εταιρειών στις ευρωπαϊκές και τις παγκόσμιες αλυσίδες αξίας και να ενεργεί ως βασική κινητήρια δύναμη της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας. Ευρύτερα, η Επιτροπή θεωρεί πως στην τρέχουσα περίοδο και στα επόμενα χρόνια, η Ενιαία Αγορά οφείλει να βοηθά τη βιομηχανία, τους πολίτες και τις τοπικές κοινότητες να προσαρμόζονται στις κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές αλλαγές. Για τους πολίτες της ΕΕ η προσαρμογή θα πρέπει να είναι εφικτή μέσω της δια βίου μάθησης, της ισότητας των ευκαιριών και της δίκαιης πρόσβασης στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την τεχνολογία.

Μέτρα τα οποία έχουν προωθηθεί από την Επιτροπή τα τελευταία χρόνια προκειμένου να προωθηθεί η Ενιαία Αγορά (Ε.Α.) για τις βιομηχανικές επιχειρήσεις είναι ο εκσυγχρονισμός του συστήματος τυποποίησης, με έμφαση στην έγκαιρη ανάπτυξη προτύπων, τα οποία θα επιτρέπουν στις βιομηχανίες μας να αξιοποιούν ευκαιρίες σε αναδυόμενα τμήματα της

³² COM (2017) 479 final

αγοράς³³. Το 2017, με τη δέσμη μέτρων για τη συμμόρφωση (Ε.Α.)³⁴, επιδιώχθηκε η ενίσχυση της επιβολής των κανόνων της Ενιαίας Αγοράς και η παροχή βοήθειας προς τους πολίτες και τις επιχειρήσεις. Άλλη σχετικά πρόσφατη δράση που ευνοεί την Ενιαία Αγορά, που αφορά στην επιχειρηματικότητα, είναι η Ευρωπαϊκή ατζέντα για τη συνεργατική οικονομία.

Προκειμένου να ενισχυθεί περαιτέρω η Ενιαία Αγορά στα επόμενα έτη από τη σκοπιά της επιχειρηματικής δραστηριότητας, η Επιτροπή σκοπεύει να προτείνει κανόνες για την απλούστευση της λειτουργίας της αμοιβαίας αναγνώρισης και να αναθεωρήσει το εγχειρίδιο κανόνων για την εποπτεία της αγοράς, με σκοπό να διασφαλιστεί η ασφάλεια των προϊόντων και να βοηθηθούν περισσότερο οι εκάστοτε εθνικές αρχές εποπτείας αγορών στον συντονισμό και την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Επιπλέον, θα ληφθεί σειρά πρωτοβουλιών με σκοπό τον εκσυγχρονισμό του πλαισίου της πνευματικής ιδιοκτησίας. Προκειμένου να ενθαρρυνθούν οι αρχές να χρησιμοποιούν τις δημόσιες συμβάσεις ως μέσο για την έξυπνη, βιώσιμη και καινοτόμο τεχνολογία, η Επιτροπή θα προτείνει σχετικά μέτρα, ιδίως για πτυχές των μεγάλων έργων υποδομής που σχετίζονται με τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων.

Αποσκοπώντας στο να αντιμετωπιστεί η σημαντική πίεση προσαρμογής που ασκεί ο εν εξελίξει μετασχηματισμός της ευρωπαϊκής βιομηχανίας στο εργατικό δυναμικό της, στο θεματολόγιο δεξιοτήτων της ΕΕ³⁵ έχουν καθοριστεί δέκα βασικές δράσεις για τη βελτίωση των δεξιοτήτων στην Ευρώπη, που καλύπτουν το φάσμα από βασικές πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση του χάσματος βασικών δεξιοτήτων που πλήττει περισσότερα από 70 εκατ. ενήλικες στην Ευρώπη, ως μέτρα που θα στηρίξουν την ανάπτυξη και την πρόβλεψη δεξιοτήτων υψηλού επιπέδου σε αναδυόμενους τομείς. Η προσέγγιση της Επιτροπής για την τομεακή συνεργασία στο θέμα των δεξιοτήτων³⁶ θα επεκταθεί σύντομα σε περαιτέρω καίριους βιομηχανικούς κλάδους, όπως οι κατασκευές, ο χάλυβας, η χαρτοβιομηχανία, οι πράσινες τεχνολογίες και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, οι προσθετικές κατασκευές και οι θαλάσσιες μεταφορές.

B) Μετάβαση στην ψηφιακή εποχή

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Ευρώπη ηγείται παγκοσμίως με πολλές μεταποιητικές βιομηχανίες και επιχειρήσεις της. Συχνά, βρίσκεται στην πρώτη γραμμή της ψηφιοποίησης και του αυτοματισμού σε βιομηχανικούς τομείς. Ενδεικτικά, η Ευρώπη

³³ COM(2016) 358

³⁴ COM(2017) 255, COM(2017) 256, COM(2017) 257

³⁵ COM(2016) 381

³⁶ Το σχέδιο στρατηγικής εφαρμόζεται πιλοτικά σε έξι τομείς: αυτοκινητοβιομηχανία, άμυνα, θαλάσσιες τεχνολογίες, κλωστοϋφαντουργία, ένδυση, δέρμα και είδη υπόδησης, διάστημα και τουρισμός

κατέχει παγκόσμιο μερίδιο αγοράς 33 % στη ρομποτική, 30 % στα ενσωματωμένα συστήματα και 55 % στους ημιαγωγούς της αυτοκινητοβιομηχανίας. Από την άλλη πλευρά, η πρόοδος της Ευρώπης στην οικονομία δεδομένων και πλατφορμών είναι περιορισμένη και η υιοθέτηση της ψηφιακής τεχνολογίας από τις ΜΜΕ χαμηλή: Σύμφωνα με μια μελέτη της Roland Berger για την ψηφιακή ετοιμότητα της βιομηχανίας, περίπου το 60% των μεγάλων βιομηχανιών και παραπάνω από 90% των ΜΜΕ υστερούν στην ψηφιακή καινοτομία. Επιπλέον, μόνο το 1/5 των εταιρειών στην ΕΕ εμφανίζει υψηλό βαθμό ψηφιοποίησης.

Ωστόσο, τα επιχειρηματικά μοντέλα που αξιοποιούν τις ψηφιακές τεχνολογίες αλλάζουν με συνεχώς επιταχυνόμενο ρυθμό. Ακολουθώντας, είναι αρκετά πιθανό το εργατικό δυναμικό, διευθυντικά στελέχη και οι υπάλληλοι να πρέπει να αποκτήσουν νέες δεξιότητες. Ενδεχόμενες υστερήσεις στην ψηφιοποίηση θα οδηγήσουν σε απώλειες ανταγωνιστικότητας, μεριδίου αγοράς και θέσεων απασχόλησης. Σε κάποιες περιπτώσεις ενδεχομένως να απειλήσουν τη βιωσιμότητα μιας επιχείρησης.

Για τη διευκόλυνση του συντονισμού σε ευρωπαϊκό επίπεδο και την ενίσχυση των πολιτικών ψηφιοποίησης σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, δρομολογήθηκε τον Μάρτιο του 2017 η ευρωπαϊκή πλατφόρμα των εθνικών πρωτοβουλιών για τη ψηφιοποίηση. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διευκολύνει και την ανάπτυξη κόμβων ψηφιακής καινοτομίας και άλλων κέντρων τεχνολογίας, προκειμένου οι επιχειρήσεις της ΕΕ να έχουν περισσότερες και καλύτερα συντονισμένες υπηρεσίες στήριξης.

Ειδικά για τη βιομηχανία, η Επιτροπή προκηρύσσει ειδικές προσκλήσεις για την ανάπτυξη ψηφιακών πλατφορμών σε μια σειρά τομέων, όπως η αυτοματοποίηση και η συνεργασία στον τομέα της μεταποίησης, η γεωργία ακριβείας και η ενέργεια. Άλλες πρωτοβουλίες στο πλαίσιο της στρατηγικής για την ψηφιακή Ενιαία Αγορά, οι οποίες ευνοούν την ψηφιοποίηση της βιομηχανίας, είναι εκείνες για την τυποποίηση των ΤΠΕ³⁷, τις συνδέσεις υψηλής ταχύτητας (μεταξύ άλλων 5G) και το Διαδίκτυο των Πραγμάτων.

Όμως, από την ενδιάμεση αξιολόγηση της στρατηγικής για την ψηφιακή Ενιαία Αγορά³⁸ προκύπτει ότι απαιτούνται και άλλες ενέργειες για τη γρήγορη και ακώλυτη μετάβαση στην ψηφιακή εποχή. Η Επιτροπή προτείνει ορισμένες άλλες φιλόδοξες πρωτοβουλίες, οι οποίες αφορούν θέματα όπως η ανάπτυξη της οικονομίας των δεδομένων, της τεχνητής νοημοσύνης και της πληροφορικής υψηλών επιδόσεων. Αυτά θεωρούνται ζωτικής σημασίας για τα έξυπνα βιομηχανικά οικοσυστήματα και τις εφαρμογές δεδομένων μεγάλης κλίμακας.

Οι πλέον σύγχρονες ψηφιακές υποδομές και η αξιοποίηση του ραδιοφάσματος θεωρείται ότι θα διαδραματίσουν στα προσεχή έτη πρωταρχικό ρόλο στην ανάπτυξη πρωτοποριακών

³⁷ COM(2016) 176

³⁸ COM(2017) 228

ψηφιακών καινοτομιών. Ενδεικτικές αυτών είναι οι προσθετικές κατασκευές, αυτοματοποιημένη οδήγηση και ευρύτερα, η ψηφιοποίηση σε όλους τους τομείς της οικονομίας και στη λειτουργία του κράτους. Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της πρέπει να εξασφαλίσουν το κατάλληλο πλαίσιο συνθηκών για την ανάπτυξη τέτοιου είδους υποδομών. Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων αναμένεται να διαθέσει παραπάνω από €20 δισεκ. σε ψηφιακές υποδομές, με το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» και το μηχανισμό «Συνδέοντας την Ευρώπη» επίσης να συμβάλλουν για την υλοποίηση επενδύσεων σε βασικές ψηφιακές τεχνολογίες.

Η συνδετικότητα επόμενης γενεάς (5G) θεωρείται απαραίτητη προκειμένου να διαμορφωθούν νέα επιχειρηματικά μοντέλα. Εφαρμογές όπως τα αυτόνομα οχήματα, το Διαδίκτυο των Πραγμάτων και άλλες, στις οποίες θα βασίζεται η βιομηχανία μελλοντικά, δεν θα είναι εφικτό να υλοποιηθούν χωρίς μεγαλύτερη διαδικτυακή ταχύτητα.

Η δέσμη μέτρων για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο που εκδόθηκε το 2017³⁹ κρίνεται ότι αφορά σε ένα μείζον θέμα του ψηφιακού περιβάλλοντος, καθώς μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην αντιμετώπιση των σχετικών απειλών στον κυβερνοχώρο της Ευρώπης. Ειδικά η πρωτοβουλία για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού δικτύου ικανοτήτων για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, με ένα ευρωπαϊκό κέντρο έρευνας και ικανοτήτων για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, θα ευνοήσει την ανάπτυξη των βιομηχανικών δυνατοτήτων.

Γ) Μετασχηματισμός σε μια κυκλική οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα

Η ΕΕ αποτελεί την κινητήρια δύναμη της συμφωνίας του Παρισιού για την κλιματική δράση και το Θεματολόγιο του 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Πρωτοστατεί στην παγκόσμια μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ήδη παρουσιάσει πολλές νομοθετικές προτάσεις για την εφαρμογή του στρατηγικού πλαισίου της Ενεργειακής Ένωσης και της συμφωνίας του Παρισιού. Πλέον, επικεντρώνεται σε συγκεκριμένες δράσεις για την επιτάχυνση της υλοποίησής τους. Η πολιτική της ΕΕ για το κλίμα παρέχει εργαλεία και για την άμεση στήριξη της καινοτομίας χαμηλών εκπομπών άνθρακα στη βιομηχανία. Επί παραδείγματι, μέσω του προγράμματος «απόθεμα των νεοεισερχομένων (NER 300)» διατέθηκαν €2,1 δισεκ. σε 39 καινοτόμα έργα. Για την περίοδο μετά το 2020, προβλέπεται να δεσμεύονται δικαιώματα εκπομπής, προκειμένου να συσταθεί ένα ταμείο καινοτομίας, για τη στήριξη της επίδειξης, σε μεγάλη κλίμακα, καινοτόμων τεχνολογιών χαμηλών εκπομπών άνθρακα, ιδίως σε κλάδους έντασης ενέργειας, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, καθώς και για τεχνολογίες δέσμευσης και

³⁹ JOIN(2017) 450, COM(2017) 476, COM(2017) 477, COM(2017) 478, COM(2017) 489, C(2017) 6100, COM(2017) 474.

αποθήκευσης άνθρακα. Επιπρόσθετα, ένα Ταμείο Εκσυγχρονισμού θα υποστηρίξει τον εκσυγχρονισμό του ενεργειακού τομέα στα δέκα κράτη μέλη με χαμηλότερα εισοδήματα.

Με τη στρατηγική για την καθαρή ενέργεια, η Επιτροπή πρότεινε ένα νέο πλαίσιο για την επιτάχυνση, τον μετασχηματισμό και την εδραίωση της ενεργειακής μετάβασης της οικονομίας της ΕΕ⁴⁰. Σκοπός της στρατηγικής είναι η αύξηση του ανταγωνισμού στην λιανική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και η εφαρμογή νέων μοντέλων υπηρεσιών και επιχειρηματικής δραστηριότητας. Παράλληλα, θεσπίστηκε ένα πλαίσιο για τη στήριξη της μετάβασης σε μια κυκλική οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα, με βραχυπρόθεσμα μέτρα για τη βιομηχανία, σε επίπεδο περιφερειών, πόλεων κ.ά.

Τον Ιανουάριο του 2018 η Επιτροπή πρότεινε μια νέα σειρά δράσεων για την κυκλική οικονομία⁴¹. Αυτές αφορούσαν κυρίως σε μια στρατηγική για τη μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία των πλαστικών στην Ευρώπη, με την ενθάρρυνση της σχετικής καινοτομίας και των επενδύσεων σε αυτή. Και η ανάπτυξη της βιοοικονομίας μπορεί να επιταχύνει την πορεία προς μια κυκλική οικονομία με χαμηλές εκπομπές άνθρακα, μέσω αύξησης της παραγωγής ανανεώσιμων βιολογικών πόρων και μετατροπής τους σε προϊόντα βιολογικής προέλευσης και βιοενέργεια. Δεδομένης της στρατηγικής σημασίας των πρώτων υλών για τη μεταποιητική βιομηχανία, η Επιτροπή έχει θέσει σε εφαρμογή ένα ευρύ φάσμα δράσεων στο πλαίσιο της ενωσιακής πρωτοβουλίας για τις πρώτες ύλες και θα συνεχίσει να συμβάλλει στην εξασφάλιση ασφαλούς, βιώσιμου και οικονομικά προσιτού εφοδιασμού.

Ευνόητα, προκειμένου να χρηματοδοτηθούν οι απαραίτητες επενδύσεις για τη μετάβαση στη κυκλική οικονομία απαιτείται ένας σημαντικός όγκος κεφαλαίων. Για αυτό το σκοπό, μέσω της Ένωσης Κεφαλαιαγορών αναπτύσσεται ήδη, μεταξύ άλλων, μια στρατηγική βιώσιμης χρηματοδότησης για τον καλύτερο προσανατολισμό των ροών ιδιωτικών κεφαλαίων προς πιο βιώσιμες επενδύσεις.

Δ) Επενδύσεις στη βιομηχανία του μέλλοντος

Ενώ συνολικά παρατηρείται σταδιακή αύξηση του επιπέδου των επενδύσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι επενδύσεις στην καινοτομία και άλλα άυλα περιουσιακά στοιχεία, οι οποίες διευκολύνουν το μετασχηματισμό της βιομηχανίας και την εξέλιξή της, παραμένουν χαμηλότερες σε σχέση με πολλούς ανταγωνιστές. Συνεπώς, απαιτείται μεγαλύτερη προώθηση επενδύσεων αυτού του είδους από την ΕΕ στα επόμενα έτη, όχι μόνο σε μεγάλες και καθιερωμένες στους κλάδους δραστηριοποίησής τους επιχειρήσεις, αλλά και σε ΜΜΕ, καθώς και σε νεοσύστατες επιχειρήσεις, με καινοτόμα σχέδια και ιδέες.

⁴⁰ COM(2016) 860

⁴¹ COM(2018) 28

Η υποστήριξη ιδιωτικών επενδύσεων σε ψηφιακές υποδομές, ενέργεια, έρευνα, μεταφορές, έργα ανάπτυξης και καινοτομίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση, έχει κλιμακωθεί τα τελευταία μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Στρατηγικών Επενδύσεων (ΕΤΣΕ). Το ΕΤΣΕ συστάθηκε στο πλαίσιο του Επενδυτικού Σχεδίου για την Ευρώπη (Σχέδιο Juncker) στην αρχή του 2015, από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (European Investment Bank) και το Ευρωπαϊκό Επενδυτικό Ταμείο (European Investment Fund)⁴². Βασικός στόχος του είναι η υπέρβαση «αποτυχιών» της αγοράς κεφαλαίων (market failures) στη χρηματοδότηση ιδιωτικών επενδύσεων και κάλυψης των σχετικών κενών, ενεργοποιώντας και ιδιωτικά κεφάλαια. Επομένως, η υποστήριξη επενδύσεων σε επιστημονική έρευνα, δημιουργία τεχνολογιών, όπως ΤΠΕ, και ευρύτερα καινοτομιών, οι οποίες συχνά δεν καταφέρνουν να αντλήσουν τους απαραίτητους κεφαλαιακούς πόρους από τον ιδιωτικό τομέα, καλύπτεται από το στόχο του. Βάσει των πλέον πρόσφατων στοιχείων (Αύγουστος 2018), το ΕΤΣΕ έχει χρηματοδοτήσει 898 πράξεις με €65,5 δισεκ., ενώ η συνολική αξία των χρηματοδοτούμενων επενδύσεων φθάνει τα €335 δισεκ., υπερβαίνοντας το σχετικό στόχο που είχε τεθεί για το χρονικό διάστημα από την έναρξη λειτουργίας του ΕΤΣΕ έως τα μέσα του 2018 (€315 δισεκ.). Αυτές οι πράξεις προέρχονται από όλα τα κράτη μέλη και αναμένεται να ωφελήσουν 700 χιλ. και πλέον ΜΜΕ και εταιρείες μεσαίας κεφαλαιοποίησης.

Η πρόταση της Επιτροπής για την αναθεώρηση - παράταση του ΕΤΣΕ (ΕΤΣΕ 2.0) προβλέπει ότι το 40% της αύξησης της ικανότητας ανάληψης κινδύνων του ΕΤΣΕ θα είναι προσανατολισμένο στην αύξηση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση για ΜΜΕ και ότι η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων θα αυξήσει το μερίδιο της χρηματοδότησης για επιχειρήσεις μεσαίας κεφαλαιοποίησης. Επιπλέον, η πρόταση της Επιτροπής για κανονισμό «Omnibus» θα καταστήσει απλούστερο τον συνδυασμό του ΕΤΣΕ με πόρους από τα ευρωπαϊκά διαρθρωτικά και επενδυτικά ταμεία.

Η διαμόρφωση στρατηγικής η οποία θα ενισχύει τις δυνατότητες και τα πλεονεκτήματα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων σε αλυσίδες αξίας παραγωγής νέων τεχνολογιών, επίσης αποτελεί μια από τις προτεραιότητες της Επιτροπής. Για αυτόν το σκοπό απαιτείται να καταβληθούν από κοινού συστηματικές προσπάθειες και να γίνουν επενδύσεις από δημόσιες αρχές και βιομηχανίες. Η ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τα σημαντικά έργα κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος (ΣΕΚΕΕ) είναι σχεδιασμένη για τέτοια έργα στρατηγικής σημασίας⁴³.

Επιπρόσθετα, μέσω της Στρατηγικής για την Ενιαία Αγορά, έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος όσον αφορά την Ένωση Κεφαλαιαγορών και την Πρωτοβουλία για τις νεοσύστατες επιχειρήσεις, στην κατεύθυνση της διευκόλυνσης της πρόσβασης στη χρηματοδότηση

⁴² <http://www.eib.org/en/efsi/index.htm>

⁴³ COM(2012) 341

καινοτόμων επιχειρήσεων κατά τα πρώτα στάδια ανάπτυξής τους. Οι κανόνες των ευρωπαϊκών εταιρειών επιχειρηματικού κεφαλαίου αναθεωρήθηκαν, προκειμένου αυτές να μπορούν να χρηματοδοτούν ευρύτερο φάσμα εταιρειών, ενώ και ο κανονισμός για το ενημερωτικό δελτίο τροποποιήθηκε, προκειμένου να διευκολυνθεί η άντληση κεφαλαίων για ΜΜΕ. Τον Απρίλιο του 2018, το Ευρωπαϊκό Επενδυτικό Ταμείο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ίδρυσαν το Πανευρωπαϊκό Ταμείο Επιχειρηματικών Κεφαλαίων (Pan-European Venture Capital Funds-of-Funds)⁴⁴, για την τόνωση των επενδύσεων επιχειρηματικού κεφαλαίου σε καινοτόμες start-up και scale-up επιχειρήσεις. Με τη χρηματοδότηση από την ΕΕ ύψους €410 εκατ., το νέο ταμείο αποσκοπεί στην άντληση έως €2,1 δισεκ. δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων. Με τη σειρά τους αυτά τα κεφάλαια, αναμένεται να προκαλέσουν επενδύσεις ύψους €6,5 δισεκ. σε καινοτόμες εταιρείες, διπλασιάζοντας το ποσό των επιχειρηματικών κεφαλαίων που διατίθενται την τρέχουσα περίοδο στην Ευρώπη.

Η Επιτροπή θα αναλάβει πρωτοβουλίες για χρησιμοποίηση χρηματοοικονομικών τεχνολογιών (FinTech), ιδίως για καινοτόμα μέσα χρηματοδότησης, όπως είναι η συμμετοχική χρηματοδότηση (crowdfunding), καθώς και για τη διερεύνηση της δυνατότητας δημιουργίας Ευρωπαϊκών Εξασφαλισμένων Τίτλων ως μέσου για τον δανεισμό προς ΜΜΕ και για δάνεια για έργα υποδομής. Για την περαιτέρω αντιμετώπιση του κενού στη χρηματοδότηση του σταδίου από την καινοτομία στις αγορές, η Επιτροπή θα διερευνήσει το ενδεχόμενο συμπληρωματικής δράσης, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, κεφαλαίου επιχειρηματικού κινδύνου για την ανάπτυξη επιχειρήσεων.

Ε) Στήριξη βιομηχανικής καινοτομίας στη βάση

Ο αριθμός των καινοτόμων επιχειρήσεων στην Ευρώπη οι οποίες αναπτύσσονται επιτυχώς, σε τέτοιο βαθμό ούτως ώστε να καταστούν σημαντικοί «παίκτες» στην αγορά τους, ή ακόμα και να αποκτήσουν ηγετική θέση σε αυτή, είναι μικρός. Επομένως, πρέπει να επιταχυνθεί η δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για τους δημιουργικούς τομείς και τις επιχειρήσεις παραγωγής καινοτομιών, το οποίο να διασφαλίζει την ανάληψη κινδύνου για τη δημιουργία πρωτοποριακών βιομηχανικών διαδικασιών, εφαρμογών και τεχνολογιών και κατ' επέκταση νέων αγορών, ενισχύοντας την τεχνολογική ετοιμότητα (readiness), αλλά και την υπεροχή, όπου αυτό είναι εφικτό, των επιχειρήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Προκειμένου οι νεοσύστατες δυναμικές επιχειρήσεις να μπορούν να καινοτομούν και να αναπτύσσονται, χρειάζονται βοήθεια προκειμένου να έρθουν σε επαφή με άτομα με δεξιότητες, με τεχνολογικά κέντρα και οργανισμούς στήριξης κ.λπ. Το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Καινοτομίας και Τεχνολογίας προωθεί τη συνεργασία ανάμεσα σε κορυφαίες επιχειρήσεις,

⁴⁴ [http://www.eif.org/what we do/equity/news/2018/paneuropean-VC-FoF.htm](http://www.eif.org/what_we_do/equity/news/2018/paneuropean-VC-FoF.htm)

πανεπιστήμια και ερευνητικά εργαστήρια για την ενίσχυση της ικανότητας καινοτομίας της Ευρώπης. Από την πλευρά της, η Επιτροπή διευκολύνει το διάλογο σχετικά με την αριστεία στην πολιτική για τους συνεργατικούς σχηματισμούς. Για αυτόν το σκοπό, σύστησε φέτος ομάδα εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου για τους συνεργατικούς σχηματισμούς, που θα διατυπώνει συστάσεις για την καλύτερη χρήση τους ως στρατηγικό εργαλείο της βιομηχανικής πολιτικής. Ακόμα, λαμβάνει μέτρα για τη διευκόλυνση της ενσωμάτωσης της δημιουργικότητας, του σχεδιασμού και των μη τεχνολογικών καινοτομιών σε τεχνολογίες αιχμής, προκειμένου να δημιουργηθούν νέα προϊόντα και νέες βιομηχανικές αλυσίδες αξίας και να τονωθούν οι παραδοσιακές βιομηχανίες, όπως για παράδειγμα, μέσω του μηχανισμού παροχής εγγυήσεων δανείων σε MME COSME, του προγράμματος «Δημιουργική Ευρώπη» και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Στρατηγικών Επενδύσεων.

Ανάλογα με την ασκούμενη πολιτική ανταγωνισμού, αυτή μπορεί να έχει καταλυτική συμβολή στη δυνατότητα των επιχειρήσεων να επενδύουν σε καινοτομία και να καινοτομούν. Στην ΕΕ επιδιώκεται ισχυρή σύνδεση μεταξύ του βαθμού του ανταγωνισμού και της αύξησης της παραγωγικότητας, με απώτερο σκοπό την εξασφάλιση βιώσιμης ανάπτυξης. Επίσης, η πολιτική ανταγωνισμού εστιάζει αφενός στο να μπορούν οι επιχειρήσεις να προμηθεύονται τις εισροές που χρειάζονται στις καλύτερες δυνατές συνθήκες, αφετέρου στο να επωφελούνται από τις ανταγωνιστικές αγορές για τα προϊόντα τους, επιτυγχάνοντας συνολικά καλύτερη χρήση των πόρων της κοινωνίας. Με περυσινή της πρόταση, η Επιτροπή αποσκοπεί στην ενίσχυση της εφαρμοστικής ικανότητας των εθνικών αρχών ανταγωνισμού⁴⁵, δεδομένου ότι οι εθνικές αρχές λαμβάνουν περίπου το 85% όλων των αποφάσεων εφαρμογής των αντιμονοπωλιακών κανόνων της ΕΕ.

Και η κοινή ενοποιημένη βάση φορολογίας εταιρειών μπορεί να προσφέρει σημαντικά κίνητρα καινοτομίας και επέκτασης στις επιχειρήσεις. Στο πεδίο της έμμεσης φορολογίας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε εντός του 2017 προτάσεις για τη σημαντική απλούστευση των υποχρεώσεων για τις επιχειρήσεις και τη χάραξη της πορείας δημιουργίας ενιαίου χώρου ΦΠΑ στην ΕΕ⁴⁶.

Ως προς τη χρηματοδοτική στήριξη της δημιουργίας καινοτομιών από την ΕΕ, το πρόγραμμα εργασίας 2018-2020 του «Ορίζοντας 2020» εξασφάλισε στο πιλοτικό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Καινοτομίας προϋπολογισμό €2,7 δισεκ., προκειμένου αυτό να στηρίξει αποτελεσματικότερα έργα με άξονα την καινοτομία δημιουργίας αγορών⁴⁷. Άλλα €2,2 δισεκ. έχουν προβλεφθεί για τομείς προτεραιότητας για την επιτάχυνση της καινοτομίας στον τομέα της καθαρής ενέργειας. Οι κύριες ομάδες-στόχοι είναι οι παραγωγοί καινοτομίας και οι επιχειρήσεις με

⁴⁵ COM(2017) 142

⁴⁶ COM(2017) 566

⁴⁷ <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/european-innovation-council-eic-pilot>

υψηλό δυναμικό επέκτασής της, που όμως δεν μπορούν να προσελκύσουν επαρκείς ιδιωτικές επενδύσεις. Το πιλοτικό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Καινοτομίας αποσκοπεί στη δημιουργία ενός νέου προτύπου αριστείας για πολλά υποσχόμενες αλλά και δυνητικά ριψοκίνδυνες καινοτομίες, βοηθώντας στην εξεύρεση υποστήριξης σε επίπεδο ΕΕ.

ΣΤ) Διεθνοποίηση της παραγωγής - διεθνείς αλυσίδες εφοδιασμού

Οι εμπορικές συμφωνίες της ΕΕ δημιουργούν οικονομικές ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις της, οι οποίες τονώνουν το προϊόν τους, αλλά αυξάνουν και τις θέσεις εργασίας. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 31 εκατ. θέσεις απασχόλησης στην ΕΕ εξαρτώνται από τις εξαγωγές των επιχειρήσεων της εκτός αυτής⁴⁸. Η ΕΕ ενισχύει σταδιακά και την παρακολούθηση και εφαρμογή των εμπορικών συμφωνιών, μέσω της στρατηγικής για την πρόσβαση στην αγορά. Για αυτόν το σκοπό, εξέδωσε πέρυσι την έκθεση για τα εμπόδια στο εμπόριο και τις επενδύσεις⁴⁹, σύμφωνα με την οποία, το 2016, συνολικά 20 υφιστάμενα εμπόδια στο εμπόριο, μεταξύ των οποίων ορισμένα παλαιότερα, επιλύθηκαν, σε δώδεκα χώρες ανά τον κόσμο, διευρύνοντας τις ευκαιρίες εξαγωγών.

Σύμφωνα με τη νέα βιομηχανική πολιτική, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα εστιάσει τα επόμενα χρόνια τις προσπάθειές της σε ένα δίκαιο και βιώσιμο διεθνές εμπόριο. Προς αυτή την κατεύθυνση θα ληφθούν μέτρα ενίσχυσης της εμπορικής άμυνας. Οι μεταγενέστερες του σχεδιασμού της νέας πολιτικής για τη βιομηχανία αποφάσεις στις ΗΠΑ για την επιβολή μέτρων εμπορικού προστατευτισμού (αύξηση δασμών), σε βιομηχανικά προϊόντα, στο αλουμίνιο και το χάλυβα, ενισχύουν την αναγκαιότητα τέτοιων μέτρων από την ΕΕ, η οποία ήδη από τον περασμένο Ιούνιο έχει προχωρήσει σε σχετικές παρεμβάσεις πολιτικής έναντι των αποφάσεων στις ΗΠΑ, με εκτιμώμενη επίπτωση στις εξαγωγές τους €2,8 δισεκ.⁵⁰.

Ενώ τα μέσα εμπορικής άμυνας συμβάλλουν στην εξασφάλιση του θεμιτού ανταγωνισμού για τις εταιρείες της ΕΕ, χρειάζεται και η αξιοποίηση των υφιστάμενων μέσων για την αντιμετώπιση αθέμιτων εμπορικών πρακτικών. Τα συγκεκριμένα μέσα προσφάτως έχουν ενισχυθεί περαιτέρω στην ΕΕ, κατόπιν έγκρισης προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον εκσυγχρονισμό των μέσων εμπορικής άμυνας και για μια νέα μεθοδολογία υπολογισμού anti - dumping⁵¹.

Στον τομέα των δημόσιων συμβάσεων, πολλοί από τους σημαντικούς εμπορικούς εταίρους της ΕΕ εξακολουθούν να εφαρμόζουν περιοριστικές πρακτικές που εισάγουν διακρίσεις εις βάρος των επιχειρήσεων της ΕΕ και δεν διασφαλίζουν την αρχή της αμοιβαιότητας όσον

⁴⁸ COM(2017) 479

⁴⁹ COM(2017) 338

⁵⁰ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4220_en.htm

⁵¹ Κανονισμός ΕΕ 2017/2321

αφορά την πρόσβαση στην αγορά. Τον Ιανουάριο του 2016 η Επιτροπή παρουσίασε την αναθεωρημένη πρότασή της σχετικά με ένα μέσο για τις διεθνείς δημόσιες συμβάσεις, προκειμένου να προωθηθεί η ανοικτή και αμοιβαία πρόσβαση στις αγορές δημόσιων συμβάσεων σε όλον τον κόσμο⁵². Αυτή η πρόταση προς το παρόν δεν έχει λάβει τις απαραίτητες εγκρίσεις, ωστόσο η επίτευξή τους αποτελεί έναν από τους πρωταρχικούς στόχους της Επιτροπής στη συγκεκριμένη περιοχή πολιτικής.

Οι κανόνες της ΕΕ πρέπει επίσης να προσαρμοστούν στις ολοένα μεγαλύτερες προκλήσεις του παγκόσμιου ανταγωνισμού, όπως είναι π.χ. οι ανησυχίες ότι οι ευρωπαϊκές εταιρείες με καίριας σημασίας τεχνολογίες εξαγοράζονται από ξένους επενδυτές, ιδίως κρατικές επιχειρήσεις τρίτων στην ΕΕ χωρών, για στρατηγικούς λόγους. Λαμβάνοντας υπόψη αυτές τις εξελίξεις, η Επιτροπή πρότεινε το 2017 ένα νομικό πλαίσιο που θα επιτρέπει στα κράτη μέλη τον έλεγχο των ξένων άμεσων επενδύσεων που ενδέχεται να θέτουν σε κίνδυνο την ασφάλεια ή τη δημόσια τάξη, καθώς και έναν μηχανισμό συνεργασίας και ένα πλαίσιο για την προεπιλογή σε επίπεδο ΕΕ⁵³. Αυτό το πλαίσιο διευκόλυνσης έρχεται σε συνέχεια και είναι συμβατό με το έγγραφο προβληματισμού της Επιτροπής σχετικά με την τιθάσευση της παγκοσμιοποίησης⁵⁴.

Πολλές διαπραγματεύσεις εμπορικών συμφωνιών της ΕΕ βρίσκονται σε εξέλιξη ή έχουν ολοκληρωθεί σχετικά πρόσφατα, δημιουργώντας σημαντικές ευκαιρίες για μεγαλύτερη διείσδυση των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων σε αγορές εκτός Ευρώπης. Μεταξύ αυτών, σημαντικότερη κρίνεται η διμερής συμφωνία τον Ιούλιο του 2018 ανάμεσα σε ΕΕ και Ιαπωνία, τη δεύτερη και την τέταρτη μεγαλύτερη οικονομία αντίστοιχα, που αντιπροσωπεύουν από κοινού το 22% του παγκόσμιου εμπορίου, για απελευθέρωση του μεταξύ τους εμπορίου. Με αυτή καταργείται άμεσα το 99% των δασμών στην ΕΕ στις ιαπωνικές εισαγωγές, καθώς και το 94% των δασμών στην Ιαπωνία στις εισαγωγές από την ΕΕ, με απώτερο στόχο να διευρυνθούν στο 99%. Επιπλέον, τον Σεπτέμβριο του 2017 τέθηκε σε ισχύ συμφωνία μεταξύ ΕΕ και Καναδά, με την οποία καταργείται το 99% των δασμών εκατέρωθεν, αίρονται οι φραγμοί στις συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών και παρέχεται στις επιχειρήσεις της ΕΕ καλύτερη πρόσβαση στην καναδική αγορά δημοσίων συμβάσεων σε σχέση με οποιονδήποτε άλλον από τους εμπορικούς εταίρους του Καναδά.

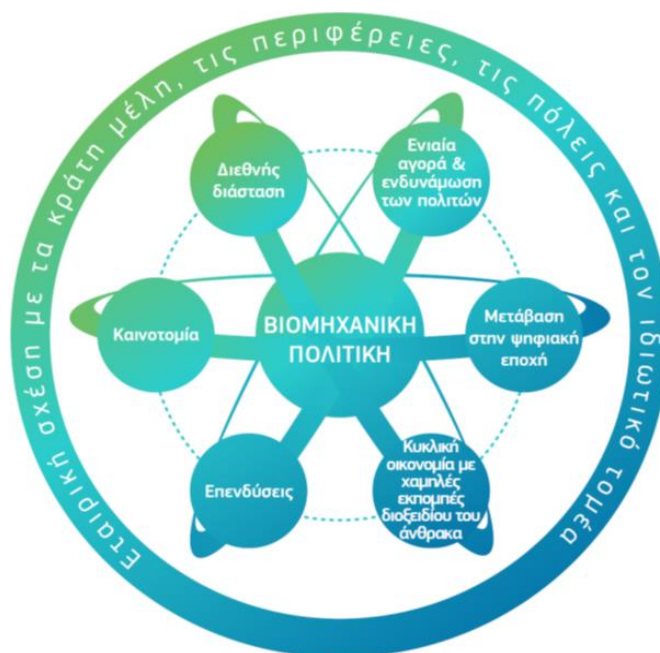
Ολοκληρώνοντας την παρουσίαση των προκλήσεων στις οποίες πρέπει να ανταποκριθεί η νέα βιομηχανική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αυτές παρουσιάζονται στο παρακάτω σχήμα, το οποίο περιλαμβάνεται στο σχετικό έγγραφο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

⁵² COM(2016) 34

⁵³ COM(2017) 494, COM(2017) 487

⁵⁴ COM(2017) 240

Διάγραμμα 5.9. Βασικές προκλήσεις της νέας βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ

Πηγή: COM(2017) 479

Βασικές παρεμβάσεις πολιτικής για την εφαρμογή της νέας βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ

Παράλληλα με την παρουσίαση της νέας βιομηχανικής πολιτικής της⁵⁵, στο παράρτημά της η ΕΕ καθόρισε ένα «οδικό χάρτη» με πολιτικές για κάθε μια από τις θεματικές περιοχές – προκλήσεις της, οι οποίες παρουσιάστηκαν στην προηγούμενη υποενότητα. Οι σημαντικότερες σχετικές παρεμβάσεις πολιτικής που έχουν υλοποιηθεί, σύμφωνα με την ομιλία του προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Jean – Claude Juncker σχετικά με την κατάσταση της Ένωσης το 2017⁵⁶, είναι οι κάτωθι:

- 1) Πακέτο για την ενίσχυση της ασφάλειας του κυβερνοχώρου. Περιλαμβάνει τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού κέντρου έρευνας και ικανότητας στον τομέα της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο για τη στήριξη της ανάπτυξης της τεχνολογίας και των βιομηχανικών δυνατοτήτων στον τομέα της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο, καθώς και ένα σύστημα πιστοποίησης προϊόντων και υπηρεσιών σε όλη την ΕΕ που αναγνωρίζεται σε όλα τα κράτη μέλη (εγκρίθηκε τον Σεπτέμβριο του 2017)⁵⁷.
- 2) Πρόταση κανονισμού σχετικά με την ελεύθερη ροή μη προσωπικών δεδομένων που θα επιτρέπει την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων πέρα από τα σύνορα, συμβάλλοντας

⁵⁵ COM(2017) 479

⁵⁶ https://ec.europa.eu/growth/content/state-union-2017-%E2%80%93-industrial-policy-strategy-investing-smart-innovative-and-sustainable_en

⁵⁷ COM(2017) 477

στη δημιουργία ενός πραγματικά κοινού ευρωπαϊκού χώρου δεδομένων (εγκρίθηκε τον Σεπτέμβριο του 2017)⁵⁸.

- 3) Σειρά δράσεων για την κυκλική οικονομία, περιλαμβανομένης μιας στρατηγικής για τα πλαστικά και μέτρα για τη βελτίωση της παραγωγής ανανεώσιμων βιολογικών πόρων και τη μετατροπή τους σε βιολογικά προϊόντα και βιοενέργεια, που εγκρίθηκαν το φθινόπωρο του 2017.
- 4) Πρωτοβουλίες για τον εκσυγχρονισμό του πλαισίου πνευματικής ιδιοκτησίας, συμπεριλαμβανομένων της έκθεσης σχετικά με τη λειτουργία της οδηγίας για την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας⁵⁹ και της ανακοίνωσης για ένα ισορροπημένο, σαφές και προβλέψιμο ευρωπαϊκό πλαίσιο αδειών για τα βασικά διπλώματα ευρεσιτεχνίας, που παρουσιάστηκαν το φθινόπωρο του 2017⁶⁰.
- 5) Μια πρωτοβουλία για τη βελτίωση της λειτουργίας των δημόσιων συμβάσεων στην ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου ενός εθελοντικού μηχανισμού για την παροχή σαφήνειας και καθοδήγησης στις αρχές σχεδιασμού μεγάλων έργων υποδομής, ο οποίος παρουσιάστηκε το φθινόπωρο του 2017⁶¹.
- 6) Επέκταση του θεματολογίου δεξιοτήτων σε νέους βασικούς τομείς της βιομηχανίας, όπως οι κατασκευές, ο χάλυβας, το χαρτί, οι πράσινες τεχνολογίες και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η μεταποιητική βιομηχανία και η θαλάσσια ναυσιπλοΐα (φθινόπωρο 2017).
- 7) Στρατηγική για βιώσιμη χρηματοδότηση για την καλύτερη προσανατολισμό των ροών ιδιωτικών κεφαλαίων σε πιο βιώσιμες επενδύσεις (αρχές 2018)⁶².
- 8) Πρωτοβουλίες για μια ισορροπημένη και προοδευτική εμπορική πολιτική⁶³ και ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο για τον έλεγχο των άμεσων ξένων επενδύσεων που ενδέχεται να αποτελέσουν απειλή για την ασφάλεια και τη δημόσια τάξη⁶⁴ (εγκρίθηκαν τον Σεπτέμβριο του 2017).
- 9) Αναθεωρημένος κατάλογος κρίσιμων πρώτων υλών, για τη διασφάλιση της ασφάλειας, της βιωσιμότητας και της προσιτής προσφοράς για τη μεταποιητική βιομηχανία της ΕΕ⁶⁵ (εγκρίθηκε τον Σεπτέμβριο του 2017).
- 10) Νέες προτάσεις για καθαρή, ανταγωνιστική και συνδεδεμένη κινητικότητα, συμπεριλαμβανομένων των αυστηρότερων προτύπων εκπομπών CO₂ για τα αυτοκίνητα

⁵⁸ COM(2017) 495

⁵⁹ SWD(2017) 431

⁶⁰ COM(2017) 712

⁶¹ COM/2017/0573

⁶² COM/2018/097

⁶³ COM(2017) 492

⁶⁴ COM(2017) 494

⁶⁵ COM/2017/0490

και τα φορτηγά⁶⁶, ένα σχέδιο δράσης για τις υποδομές εναλλακτικών καυσίμων για τη στήριξη της ανάπτυξης υποδομών χρέωσης⁶⁷ και δράσεις για την προώθηση της αυτόνομης οδήγησης (φθινόπωρο 2017).

5.2 Προτάσεις πολιτικής για τη Μεταποίηση στην Ελλάδα

5.2.1 Βασικές προτεραιότητες και ενδεικτικά μέτρα υλοποίησης

Στην προηγούμενη υποενότητα της μελέτης παρουσιάστηκαν οι τρέχουσες προτεραιότητες της ΕΕ για τη βιομηχανική πολιτική, όπως αυτές αποτυπώνονται στη σχετική ανακοίνωσή της⁶⁸. Αυτές αντανakλούν τις ανάγκες και τις προκλήσεις στο σύνολο της ευρωπαϊκής βιομηχανίας. Τούτου δεδομένου, επηρεάζονται από όλες τις χώρες μέλη της Ένωσης, αλλά κυρίως από εκείνες με τη μεγαλύτερη συμβολή στη βιομηχανική παραγωγή της καθώς και, σε συγκεκριμένα ζητήματα, από χώρες οι οποίες σε ορισμένους βιομηχανικούς κλάδους διακρίνονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ενδεχομένως και παγκοσμίως. Ωστόσο κάθε χώρα, ακόμα και εκείνες με τη μεγαλύτερη συμβολή στο βιομηχανικό προϊόν, οι οποίες ασκούν τη μεγαλύτερη επίδραση στη διαμόρφωση στη βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ, αντιμετωπίζουν ορισμένα ιδιαίτερα προβλήματα και συνθήκες, τα οποία δεν βρίσκονται στο επίκεντρο αυτών των πολιτικών, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις δεν καλύπτονται από αυτές. Ακολουθώντας, ενώ ορισμένες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα συμπίπτουν με εκείνες τις οποίες επιδιώκει να αντιμετωπίσει η βιομηχανική πολιτική της ΕΕ, υφίστανται εγχωρίως και σημαντικές διαφοροποιήσεις από αυτές. Στα θέματα που απασχολούν τη Μεταποίηση εγχωρίως, τα οποία ταυτίζονται με ή εμπίπτουν σε μεγάλο βαθμό στις περιοχές πολιτικής στις οποίες εστιάζει ο νέος σχεδιασμός σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τη βιομηχανία συγκαταλέγονται τα εξής:

- Διαμόρφωση ρυθμιστικού πλαισίου που ευνοεί τον ανταγωνισμό και ορθή εποπτεία αγορών
- Αξιοκρατία – διαφάνεια συμβάσεων με Δημόσιο τομέα
- Διεύρυνση – βελτίωση ηλεκτρονικών υπηρεσιών G2B
- Μετάβαση στην Industry 4.0
- Υποστήριξη συνεχούς κατάρτισης – εκπαίδευσης σε νέες δεξιότητες

Τα μείζονα ζητήματα - προσκόμματα για τη Μεταποίηση στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια και την τρέχουσα περίοδο είναι τα εξής:

⁶⁶ COM/2017/676

⁶⁷ COM/2017/0652

⁶⁸ COM(2017) 479 final

- Υψηλό κόστος ενέργειας, σε σύγκριση με τα ισχύοντα για τις ανταγωνιστικές επιχειρήσεις στην Ευρώπη
- Μεγάλο μη μισθολογικό κόστος
- Υψηλή άμεση φορολογία - έλλειψη φορολογικών κινήτρων για επενδύσεις
- Περιορισμένη πρόσβαση σε χρηματοδότηση, με υψηλό κόστος
- Εμπόδια – καθυστερήσεις στην αδειοδότηση νέων και υφιστάμενων επιχειρήσεων

Λοιπά θέματα τα οποία απασχολούν τη Μεταποίηση είναι τα εξής:

- Ευελιξία χρόνου εργασίας
- Ταχύτερη απονομή δικαιοσύνης σε εταιρικά ζητήματα, ζητήματα εποπτείας αγοράς εργασίας
- Διευθέτηση οφειλών και δανείων επιχειρήσεων και ζητήματα αναδιάρθρωσης επιχειρήσεων – πτωχευτικό δίκαιο

Στη συνέχεια της τρέχουσας υποενότητας γίνεται παρουσίαση των χαρακτηριστικών και των παραμέτρων στα προαναφερόμενα πέντε θέματα τα οποία συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον και αποτελούν τα μεγαλύτερα προσκόμματα για τη Μεταποίηση εγχωρίως. Επίσης, για κάθε ζήτημα παρουσιάζονται κατευθύνσεις και προτάσεις πολιτικής.

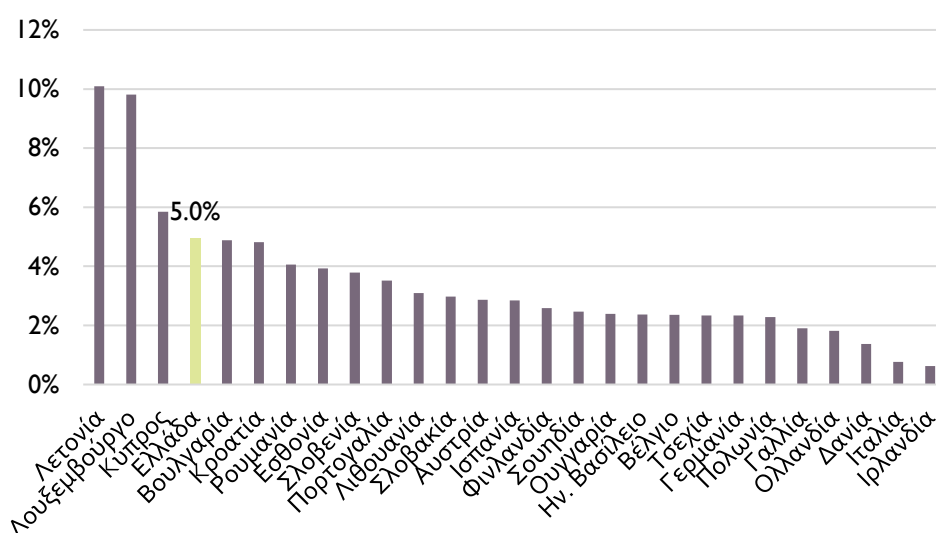
5.2.2 Περιορισμός κόστους ενέργειας

Η ενέργεια αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους συντελεστές παραγωγής των μεταποιητικών επιχειρήσεων διεθνώς. Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία, για το 2016, το μερίδιο των δαπανών για ενεργειακά αγαθά του Μεταποιητικού τομέα στην Ελλάδα στο σύνολο του κόστους των πρώτων υλών και των υπηρεσιών που χρησιμοποιεί, είναι το τέταρτο υψηλότερο μεταξύ των χωρών της ΕΕ, φθάνοντας το 5,0%. Χώρες με υψηλότερο μερίδιο είναι η Λετονία, το Λουξεμβούργο και η Κύπρος. Αυτό το γεγονός αναδεικνύει την υψηλή σημασία της ενέργειας στην παραγωγική διαδικασία των μεταποιητικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα (Διάγραμμα 5.10).

Το γεγονός ότι η αναλογία των δαπανών για ενεργειακά προϊόντα στο σύνολο των δαπανών για πρώτες ύλες της εγχώριας Μεταποίησης είναι υψηλό, ενδέχεται να οφείλεται σε δύο βασικούς παράγοντες. Είτε στο ότι η τιμή της ενέργειας είναι υψηλή, είτε στο ότι η κατανάλωση ενέργειας είναι μεγάλη. Περαιτέρω, στην πρώτη περίπτωση η υψηλή τιμή θα μπορούσε να προέρχεται ότι από το υψηλό κόστος παραγωγής της ενέργειας, είτε από την υψηλή φορολογία επί της τιμής παραγωγής. Με τη σειρά του, το υψηλό κόστος παραγωγής ενδεχομένως οφείλεται σε στρεβλώσεις στη διάρθρωση του κλάδου Ηλεκτρικής ενέργειας λόγω ατελούς ανοίγματος της αγοράς, παράγοντες οι οποίοι αποτρέπουν τον ανταγωνισμό μεταξύ των παραγωγών και τη διαμόρφωση χαμηλών τιμών. Στο σκέλος της κατανάλωσης

ενέργειας, ένα υψηλό επίπεδο της αντικατοπτρίζει μια παραγωγική διαδικασία η οποία είναι σχετικά ενεργοβόρα. Όμως, δεν απαιτείται για όλες τις παραγωγικές διαδικασίες στη Μεταποίηση το ίδιο επίπεδο χρήσης ενέργειας. Ειδικότερα για τις βιομηχανίες έντασης ενέργειας, π.χ. όσες το κόστος ενέργειας αποτελεί παραπάνω από το 30% του κόστους μεταποίησης ή του κόστους παραγωγής τους, η συνεχής πραγματοποίηση επενδύσεων εξοικονόμησης ενέργειας είναι επιβεβλημένη για τον περιορισμό του κόστους παραγωγής και τη διατήρηση της ανταγωνιστικής θέσης τους στις αγορές, ιδίως όταν δραστηριοποιούνται στον τομέα των διεθνών εμπορεύσιμων αγαθών, όπως συμβαίνει συχνά στη συγκεκριμένη από πλευράς χρήσης ενέργειας κατηγορία επιχειρήσεων.

Διάγραμμα 5.10. Μερίδιο ενεργειακών αγαθών / σύνολο κόστους πρώτων υλών – υπηρεσιών (2016)*

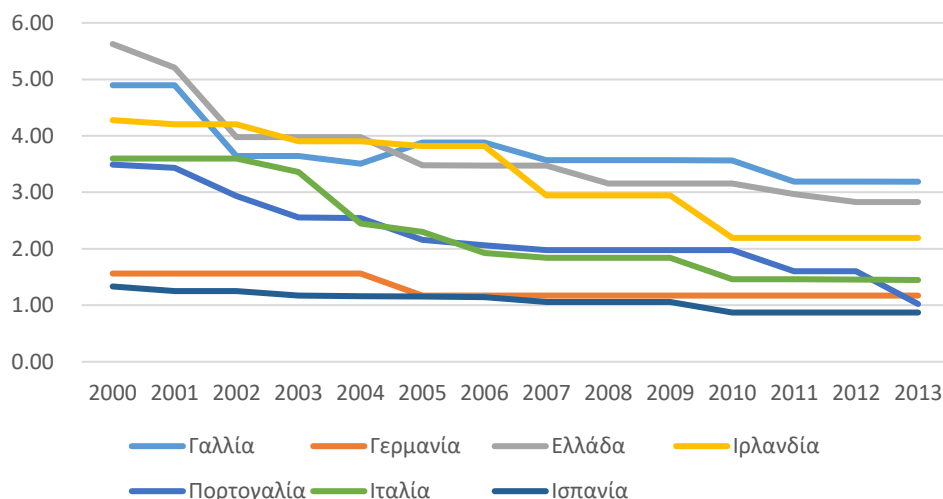
* Τα μερίδια αφορούν σε επιχειρήσεις από τον τομέα της Μεταποίησης.
Πηγή: Structural Business Statistics, Eurostat

Ως προς τη διάρθρωση του κλάδου Παραγωγής και διάθεσης ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα (κλάδος 35.1 κατά NACE Rev.2), από τα πλέον πρόσφατα στοιχεία, που καλύπτουν την περίοδο ως το 2013, προκύπτει ότι, παρά τις αλλαγές στο ρυθμιστικό πλαίσιο του από το τέλος της δεκαετίας του 1990 – αρχές της δεκαετίας του 2000⁶⁹, αυτό παρέμενε περισσότερο περιοριστικό στην επιχειρηματική δραστηριότητα σε σχέση με ανεπτυγμένες οικονομίες της Ευρωζώνης, όπως η Γερμανία, η Ιταλία και η Ισπανία, αλλά και σε σύγκριση με χώρες της οι οποίες εφάρμοσαν προγράμματα οικονομικής προσαρμογής, όπως η Ιρλανδία και η

⁶⁹ Με το Ν. 2773/1999 καθορίστηκε στην Ελλάδα το πλαίσιο λειτουργίας της απελευθερωμένης αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Με αυτόν το νόμο και τις τροποποιήσεις του που ακολούθησαν (Ν. 2837/2000, Ν. 2941/2001, Ν. 3175/2003 και Ν. 3426/2005) ορίστηκαν οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση αδειών σε ιδιώτες για την παραγωγή και πώληση ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα.

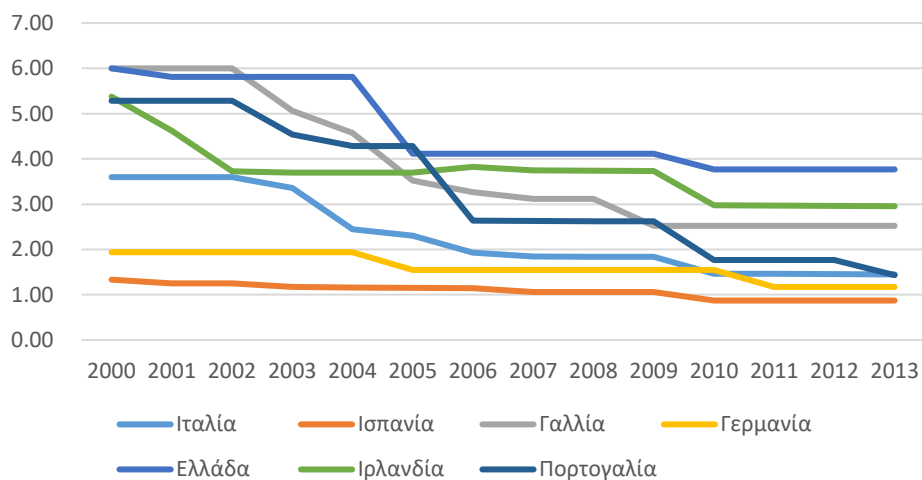
Πορτογαλία (διάγραμμα 5.11). Χώρα με υψηλότερο βαθμό ρύθμισης του συγκριμένου κλάδου από ότι στην Ελλάδα έως το 2013 ήταν η Γαλλία.

Διάγραμμα 5.11. Βαθμός ρύθμισης κλάδου Παραγωγής και διάθεσης ηλεκτρικής ενέργειας

Πηγή: OECD.Stats

Διάγραμμα 5.12. Βαθμός ρύθμισης κλάδου Παραγωγής και διάθεσης ηλεκτρικής ενέργειας

Πηγή: OECD.Stats

Υψηλότερος από ότι σε άλλες αναπτυγμένες οικονομίες της Ευρωζώνης, αλλά και σε σύγκριση με χώρες οι οποίες υλοποίησαν πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής, ήταν ο βαθμός ρύθμισης έως το 2013 και στον άλλο κλάδο που υπάγεται στην παραγωγή ενέργειας, αυτόν της Παραγωγής φυσικού αερίου, διανομής αέριων καυσίμων με αγωγούς (κλάδος 35.2 – διάγραμμα 5.12), όπου ως γνωστόν ίσχυσε για πολλά χρόνια καθεστώς παρέκκλισης στην προμήθεια, με παραχώρηση μονοπωλίου στη ΔΕΠΑ και στις ΕΠΑ. Ο υψηλός βαθμός ρύθμισης

σε αμφότερους τους κλάδους παραγωγής και διανομής ενέργειας θα μπορούσε να αποτελέσει αιτία υψηλών τιμών των ενεργειακών αγαθών, είτε της ηλεκτρικής ενέργειας, είτε του φυσικού αερίου.

Οι στρεβλώσεις που δημιουργεί το ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας του κλάδου Ενέργειας στην Ελλάδα αποτυπώνονται στις τιμές χονδρεμπορικής της ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίες είναι εκ των υψηλότερων πανευρωπαϊκά. Στο δεύτερο τρίμηνο του 2018, μόνο στο Ηνωμένο Βασίλειο οι τιμές χονδρεμπορικής ήταν υψηλότερες από ότι στην Ελλάδα, στα €60,1/MWh, έναντι €55,8/MWh εγχωρίως (Πίνακας 5.2 - Διάγραμμα 5.13). Επιπλέον, Η τιμή στην Ελλάδα ήταν 27,4% υψηλότερη από το μέσο όρο της ΕΕ-28.

Διάγραμμα 5.13. Βαθμός ρύθμισης κλάδου Παραγωγής και διάθεσης ηλεκτρικής ενέργειας

Πηγή: Quarterly Report on European Electricity Markets, volume 11, issue 2, DG Energy (2018)

Πίνακας 5.2. Χονδρεμπορική τιμή ηλεκτρικής ενέργειας, β' τριμ. 2018

Χώρα	€/MWh	Χώρα	€/MWh
Ην. Βασίλειο	60,1	Πολωνία	49,4
Ελλάδα	55,8	Ολλανδία	46,1
Ιρλανδία	55,1	Μ.Ο. ΕΕ	43,9
Ιταλία	53,4	Γαλλία	37,2
Ισπανία	52,2	Γερμανία	36,0
Πορτογαλία	52,1	Βουλγαρία	33,9

Πηγή: Quarterly Report on European Electricity Markets, volume 11, issue 2, DG Energy (2018)

Ένα χαρακτηριστικό της εγχώριας αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας το οποίο επηρεάζει τις μεταποιητικές επιχειρήσεις αλλά και γενικότερα τους επαγγελματικούς καταναλωτές και στο οποίο υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, είναι ότι στην Ελλάδα υφίσταται μόνο ημερήσια αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς, για παράδειγμα, δεν υπάρχει προθεσμιακή αγορά, και μάλιστα αυτή έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα (pool). Ως αποτέλεσμα, με το υφιστάμενο μοντέλο της υποχρεωτικής ημερήσιας αγοράς, δεν υπάρχει η δυνατότητα μια μεγάλη ή μεσαία βιομηχανία να συνάψει ένα προθεσμιακό συμβόλαιο, με φυσική παράδοση, χωρίς η ενέργεια να διέλθει από το pool και δεν προβλέπεται η σύναψη διμερών συμβολαίων ανάμεσα σε παραγωγούς και προμηθευτές.

Σε μη ανταγωνιστικές αγορές, το αυξημένο κόστος λόγω ελλειπούς ανταγωνισμού πλήττει κατεξοχήν τους ανελαστικούς καταναλωτές, λόγω ανυπαρξίας εναλλακτικών επιλογών. Για παράδειγμα, η σημαντική αύξηση της τιμής των δικαιωμάτων ρύπων CO₂ που επιβάρυνε το κόστος παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, εξαιτίας του επικρατούντος μείγματος καυσίμου, με σημαντικό μέρος της ενέργειας να παράγεται από λιγνίτη χαμηλής θερμογόνου δύναμης, από μονάδες με χαμηλό βαθμό απόδοσης, επιβάρυνε τα βιομηχανικά τιμολόγια, ενώ τα οικιακά τιμολόγια παρέμειναν αμετάβλητα.

Προβλήματα κατά την πορεία ανοίγματος της αγοράς οδήγησαν στη λήψη μέτρων που στην ουσία αποτέλεσαν στρεβλώσεις και αύξησαν το τελικό κόστος για τον καταναλωτή. Επιβάρυνση του κόστους επήλθε επίσης λόγω καθυστέρησης στην προσαρμογή του μοντέλου κινήτρων για τις ΑΠΕ, η οποία οδήγησε στην επιβολή αναδρομικών προς τα κάτω αναπροσαρμογών τιμών, αλλά και από την καθυστέρηση στην ηλεκτρική διασύνδεση των νησιών με το διασυνδεδεμένο σύστημα της χώρας.

Παράμετρος των τιμών ηλεκτρικής ενέργειας για βιομηχανική χρήση, η οποία καθορίζεται από το κράτος, είναι η επιβάρυνση με πολλούς φόρους και ρυθμιζόμενες χρεώσεις. Σε αυτά περιλαμβάνονται ο ΕΦΚ μέσης και υψηλής τάσης, με τον πρώτο να είναι διπλάσιος από το δεύτερο (€5/MWh έναντι €2,5/MWh), οι χρεώσεις Υπηρεσιών Κοινωνικής Ωφέλειας, η χρέωση Δικτύου Μεταφοράς, η χρέωση υπέρ ΔΕΔΔΗΕ, η χρέωση CO₂, τα Δικαιώματα

Εκτέλεσης Τελωνειακών Εργασιών, το Ειδικό Τέλος Μείωσης Εκπομπών Αερίων Ρύπων (ΕΤΜΕΑΡ). Ειδικά για τη βιομηχανία, σημαντική επιβάρυνση σε σχέση με τις ισχύουσες χρεώσεις σε άλλες χώρες αποτελούν το τέλος υπέρ ΑΠΕ (ΕΤΜΕΑΡ), οι Υπηρεσίες Κοινής ωφέλειας (ΥΚΩ) και η χρέωση Δικτύου Διανομής.

Στο σκέλος της ζήτησης ηλεκτρικής ενέργειας για βιομηχανική χρήση, μεταξύ των κλάδων με τη μεγαλύτερη συμβολή στο προϊόν της ελληνικής Μεταποίησης το 2016, δηλαδή τη Βιομηχανία Τροφίμων (κλάδος 10 κατά NACE Rev.2), τα Προϊόντα Διύλισης Πετρελαίου (κλάδος 19), τα Μεταλλικά Προϊόντα εκτός Μηχανημάτων (κλάδος 25), οι Χημικές ουσίες – προϊόντα (κλάδος 20), τα Φάρμακα (κλάδος 21) και τα Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα (κλάδος 23), από τους οποίους προήλθε το 63,9% της προστιθέμενης αξίας, συγκαταλέγονται ορισμένοι των οποίων η παραγωγή χαρακτηρίζεται διεθνώς από σημαντική χρήση ενέργειας. Κλάδοι όπως τα Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα και οι Χημικές ουσίες – προϊόντα βρίσκονται σε ισχυρές, αναπτυσσόμενες οικονομίες, καθώς και σε οικονομίες της Ευρωζώνης που εφάρμοσαν πρόγραμμα, μεταξύ εκείνων με την υψηλότερη αναλογία ενεργειακών εισροών προς τη συνολική αξία αγορών προϊόντων και υπηρεσιών.

Επομένως, το γεγονός ότι η παραγωγή, αλλά και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της εγχώριας Μεταποίησης, βρίσκονται σε κάποιους από τους κλάδους με μεγάλες ενεργειακές ανάγκες διεθνώς, αυξάνει το μέσο μερίδιο της ενέργειας στις πρώτες ύλες και τις υπηρεσίες που χρειάζεται η ελληνική Μεταποίηση για την παραγωγή της. Ταυτόχρονα, καθιστούν αναγκαία την εφαρμογή πολιτικών για τον περιορισμό της επιβάρυνσης του κόστους παραγωγής της Μεταποίησης που οφείλεται στη χρήση ενέργειας.

Πίνακας 5.3. % δαπανών ενεργειακών αγαθών/σύνολο αγορών αγαθών – υπηρεσιών, Κλάδοι ελληνικής μεταποίησης με τη μεγαλύτερη συμβολή στο προϊόν της – κλάδοι σε επιλεγμένες ευρωπαϊκές χώρες με την υψηλότερη αναλογία δαπανών ενέργειας/αγορές αγαθών-υπηρεσιών (2016)

Ελλάδα		Γερμανία		Γαλλία		Πορτογαλία	
Βιομηχανία τροφίμων	4.1%	Λοιπά ορυχεία - λατομεία	12.9%	Λοιπά ορυχεία - λατομεία	8.4%	Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	13.2%
Προϊόντα διύλισης πετρελαίου	4.0%	Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	8.2%	Παραγωγή βασικών μετάλλων	6.7%	Λοιπά ορυχεία - λατομεία	9.1%
Μεταλλικά προϊόντα, εκτός μηχανημάτων	4.4%	Εξόρυξη άνθρακα - λιγνίτη	7.1%	Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	6.6%	Χαρτοποιία	7.6%
Χημικές ουσίες - προϊόντα	3.9%	Παραγωγή βασικών μετάλλων	6.4%	Χαρτοποιία	6.3%	Παραγωγή βασικών μετάλλων	6.7%
Φάρμακα	1.7%	Χαρτοποιία	6.4%	Χημικές ουσίες και προϊόντα	4.0%	Κλωστοϋφαντουργικές ύλες	6.0%
Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	12.3%	Χημικές ουσίες και προϊόντα	4.4%	Εκτυπώσεις	3.9%	Χημικές ουσίες και προϊόντα	4.6%

Πηγή: Structural Business Statistics, Eurostat

Από το σύνολο των στοιχείων τα οποία παρατέθηκαν, προκύπτει στην πλευρά της προσφοράς ενέργειας προς τις μεταποιητικές επιχειρήσεις ο ελλιπής ανταγωνισμός στη λειτουργία της αγοράς, η υποχρεωτική ημερήσια αγορά και οι πολλοί έμμεσοι φόροι και χρεώσεις. Αυτά τα χαρακτηριστικά της προσφοράς ενέργειας αποτελούν τους κύριους λόγους που διογκώνουν το κόστος της.

Συνεπώς, κρίνεται απαραίτητη η περισσότερο εύρυθμη, ανταγωνιστική λειτουργία της αγοράς ενέργειας στην Ελλάδα, προκειμένου να υποχωρήσει το κόστος της ενέργειας για τη Μεταποίηση. Καθοριστικό βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση είναι η, μετά από πολλές καθυστερήσεις, προγραμματισμένη αναδιάρθρωση της αγοράς, με την εφαρμογή του Ευρωπαϊκού μοντέλου στόχου (target model) της ΕΕ και η δημιουργία εκείνων των συνθηκών που θα επιτρέψουν την ανάπτυξη ανταγωνισμού. Σε αυτήν την κατεύθυνση, καθοριστικής σημασίας είναι η ενίσχυση των διασυνοριακών διασυνδέσεων και η συνένωση της ελληνικής αγοράς με αυτές των γειτονικών χωρών, κατά προτεραιότητα της Βουλγαρίας και κατ' επέκταση με αυτές της Κεντρικής Ευρώπης, ώστε αφενός να δοθεί η δυνατότητα εξισορρόπησης των τιμών των αγορών, αφετέρου η χώρα μας να συμμετάσχει σε μια ευρύτερη περιφερειακή ανταγωνιστική αγορά, όπως συμβαίνει ήδη στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, στο πλαίσιο της ευρύτερης πολιτικής της ΕΕ για τη δημιουργία μια μεγάλης πανευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας («Ενεργειακή Ένωση»). Σε αυτό το πλαίσιο, θα λειτουργήσει το θεσμοθετημένο με το Ν.4512/2018 Ελληνικό Χρηματιστήριο Ενέργειας (ΕΧΕ). Σταδιακά θα περιλαμβάνει προθεσμιακή αγορά, αγορά εξισορρόπησης, ενδο-ημερήσια αγορά και αγορά επόμενης ημέρας. Ωστόσο, ήδη έχει σημειωθεί καθυστέρηση στην έναρξη λειτουργίας του ΕΧΕ, η οποία θα έπρεπε να έχει γίνει.

Σε χώρες της ΕΕ λαμβάνονται μέτρα στήριξης της βιομηχανίας σε θέματα ενεργειακής χρήσης, όπως η παροχή ενισχύσεων για την εξοικονόμηση ενέργειας και την προστασία του περιβάλλοντος, η διακοψιμότητα, η μείωση τελών υπέρ ΑΠΕ για βιομηχανίες έντασης ενεργείας. Τέτοιες δράσεις χρειάζεται να εφαρμοστούν και στην Ελλάδα. Η τρίτη προτεραιότητα της νέας βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ, για «εξέλιξη - μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα» παρέχει τέτοιες ευκαιρίες. Συγκεκριμένα, περιλαμβάνει δέσμη μέτρων για την καθαρή ενέργεια, τα οποία θα αφορούν σε:

- 1) Επιτάχυνση και εδραίωση της ενεργειακής μετάβασης της οικονομίας της ΕΕ
- 2) Αύξηση του ανταγωνισμού στη λιανική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και επέκταση της αγοράς σε νέα μοντέλα υπηρεσιών και επιχειρηματικής δραστηριότητας
- 3) Θέσπιση ευνοϊκού πλαισίου για τη στήριξη της μετάβασης της βιομηχανίας σε μια κυκλική οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα, μέσω βραχυπρόθεσμων μέτρων, καθώς και σε περιφερειακό επίπεδο

Τέλος, στη διαμόρφωση της τιμής της ενέργειας για τη βιομηχανία σε χαμηλότερο επίπεδο μπορεί να συμβάλλει ο περιορισμός και η μείωση των φόρων και των ρυθμιζόμενων χρεώσεων που τη βαρύνουν, όπως με την έγκριση κρατικής ενίσχυσης όχι μόνο στην επιβάρυνση υπέρ ΑΠΕ (ΕΤΜΕΑΡ) που ισχύει από 1/1/2019, αλλά και στα ΥΚΩ (βλ. Γαλλία). Προς αυτήν την κατεύθυνση, ένα ακόμη μέτρο θα μπορούσε να είναι η εξίσωση του ΕΦΚ μέσης και υψηλής τάσης για τις μεταποιητικές βιομηχανίες, πάνω από ένα όριο ετήσιας κατανάλωσης.

5.2.3 Μείωση μη μισθολογικού κόστους

Στην περίοδο της δημοσιονομικής προσαρμογής, ιδίως στα έτη 2011 – 2014, μεταξύ των μεταρρυθμίσεων που έγιναν στην αγορά εργασίας, περιλαμβανόταν μεταβολές στο καθεστώς των ασφαλιστικών εισφορών (με κύρια κατεύθυνση τη σταδιακή μείωσή τους), τόσο των εργαζομένων με σχέση μισθωτής εργασίας, όσο και των εργοδοτών αυτών. Αναλυτικά, οι μεταβολές αυτές περιλάμβαναν:

- 1) Για τους εργαζόμενους με σχέση μισθωτής εργασίας:
 - Αύξηση εισφοράς υπέρ κλάδου ανεργίας του ΟΑΕΔ κατά 0,5% (Ν.4002/2011)
 - Κατάργηση εισφοράς 1% υπέρ Διανεμητικού Λογαριασμού Οικογενειακών Επιδομάτων Μισθωτών (ΔΛΟΕΜ - Ν.4254/2014)
 - Αύξηση εισφοράς υπέρ Ενιαίου Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης κατά 0,5%, σε 3,5%, από 1/6/2016 (Ν.4387/2016). Επιπλέον, με τον ίδιο νόμο, προβλέπεται μείωσή της κατά 0,25% από 1/6/2019 και επιπλέον πτώση 0,25% από 1/6/2022.
- 2) Για τους εργοδότες υπαλλήλων με σχέση μισθωτής εργασίας:
 - Αύξηση ποσοστού εισφοράς υπέρ κλάδου ανεργίας ΟΑΕΔ κατά 0,5% (Ν.3986/2011)
 - Κατάργηση εισφοράς 0,75% υπέρ ΟΕΚ και 0,35% υπέρ ΟΕΕ (Ν. 4093/2012)
 - Μείωση εισφορών κατά 2,9% (Ν.4254/2014) από: κατάργηση εισφοράς 1% υπέρ του Διανεμητικού Λογαριασμού Οικογενειακών Επιδομάτων Μισθωτών (ΔΛΟΕΜ) και εισφοράς 1% υπέρ στράτευσης. Επιπλέον, μείωση εισφοράς υπέρ Ειδικού Λογαριασμού Προγραμμάτων Επαγγελματικής Κατάρτισης και Εκπαίδευσης (Ε.Λ.Π.Ε.Κ.Ε.) κατά 0,21%, εισφοράς υπέρ Ειδικού Κοινού Λογαριασμού Ανεργίας (Ε.Κ.Λ.Α.) κατά 0,14% και παροχών ασθένειας και μητρότητας σε χρήμα κατά 0,55%.
 - Αύξηση εισφοράς υπέρ του Ενιαίου Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης (+0,5%, Ν.4387/2016). Επίσης, με τον ίδιο νόμο, προβλέπεται μείωσή της κατά 0,25% από 1/6/2019 και επιπλέον 0,25% από 1/6/2022.

Επομένως, συνολικά στο χρονικό διάστημα 2011 – 2019 οι ασφαλιστικές εισφορές των μισθωτών περιορίστηκαν κατά 1,25% και των εργοδοτών κατά 3,25%. Στους πίνακες 5.4 και 5.5 παρουσιάζεται η διάρθρωση των ασφαλιστικών εισφορών των μισθωτών στον ιδιωτικό τομέα, ανά κλάδο ασφάλισης, καθώς και ορισμένα παραδείγματα του συνόλου των ασφαλιστικών εισφορών που καταβάλλουν, ανάλογα με τους κλάδους στους οποίους είναι ασφαλισμένοι. Αντιστοίχως, στους πίνακες 5.6 και 5.7 παρουσιάζονται, πρώτον, η διάρθρωση των ασφαλιστικών εισφορών των εργοδοτών για μισθωτούς στον ιδιωτικό τομέα, δεύτερον, ορισμένα παραδείγματα του συνόλου των ασφαλιστικών εισφορών που καταβάλλουν οι εργοδότες, ανάλογα με τους κλάδους ασφάλισης στους οποίους έχουν ασφαλίσει τους μισθωτούς εργαζομένους τους.

Πίνακας 5.4. Ισχύουσες ασφαλιστικές εισφορές μισθωτών ιδιωτικού τομέα ανά κλάδο ασφάλισης (2019)

ΦΟΡΕΑΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΚΛΑΔΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΙΣΦΟΡΑΣ	ΚΑΘΙΕΡΩΘΗΚΕ ΑΠΟ
ΙΚΑ	Ασθένεια σε είδος (ΕΟΠΠΥ)	1,85	1/1/1970
		0,30	1/1/1993
	Ασθένεια σε χρήμα	0,40	1/1/1970
	ΣΥΝΟΛΟ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ	2,55	
	Σύνταξης	5,75	1/7/1991
		0,92	1/1/1993
	ΣΥΝΟΛΟ ΣΥΝΤΑΞΗΣ	6,67	
	Επαγγελματικού κινδύνου*	-	1/8/1961
	Βαρέων Επαγγελμάτων	(2,20)**	1/3/1976
	ΕΤΕΑΕΠ	(3,25)	1/2/1983
	Βαρέα ΕΤΕΑΕΠ	(1,25)	1/1/1993
ΟΑΕΔ	Ανεργία	1	25/8/1954
		0,33	1/1/1993
		0,50	1/8/2011
	ΣΥΝΟΛΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	1,83	
	ΛΠΕα ΑΕ*	-	1/3/1990
	Λογαριασμός Απασχόλησης - Επαγγελματικής Κατάρτισης*	-	1/1/1988
	Ειδικός Κοινός Λογαριασμός Ανεργίας	0,10	1/1/1994
	ΣΥΝΟΛΟ ΟΑΕΔ	1,93	
ΟΕΚ	Εργατικής Κατοικίας	1	1/1/1988
	ΣΥΝΟΛΟ ΟΕΚ	1	

ΦΟΡΕΑΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΚΛΑΔΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΙΣΦΟΡΑΣ	ΚΑΘΙΕΡΩΘΗΚΕ ΑΠΟ
ΟΕΕ	Εργατικής Εστίας	0,25	1/1/1978
		0,05	29/4/2002
		0,05	1/1/2003
	ΣΥΝΟΛΟ ΟΕΕ	0,35	

* Κλάδοι ασφάλισης για τους οποίους καταβάλλουν εισφορές μόνο οι εργοδότες

** Σε παρένθεση μη υποχρεωτικοί κλάδοι ασφάλισης

Πηγή: ΙΚΑ/ΕΤΑΜ

Πίνακας 5.5. Παραδείγματα συνόλου ασφαλιστικών εισφορών μισθωτών ιδιωτικού τομέα

ΚΛΑΔΟΙ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΙΣΦΟΡΩΝ
Μικτή Ασφάλιση*	12,5
» » » με επαγγελματικό κίνδυνο	12,5
Μικτή ασφάλιση & ΕΤΕΑΕΠ	15,75
» » » με επαγγελματικό κίνδυνο	15,75
Μικτή ασφάλιση & Βαρέα	14,7
» » » με επαγγελματικό κίνδυνο	14,7
Μικτή ασφάλιση - Βαρέα - ΕΤΕΑΕΠ	17,95
» » » με επαγγελματικό κίνδυνο	17,95

*Περιλαμβάνει ασφάλιση ασθενείας, σύνταξης, εισφορές υπέρ ΟΑΕΔ, ΟΕΚ, ΟΕΕ

Πηγή: ΙΚΑ/ΕΤΑ

Πίνακας 5.6. Ισχύουσες ασφαλιστικές εισφορές εργοδοτών για τους μισθωτούς ιδιωτικού τομέα ανά κλάδο ασφάλισης (2019)

ΦΟΡΕΑΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΚΛΑΔΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΙΣΦΟΡΑΣ	ΚΑΘΙΕΡΩΘΗΚΕ ΑΠΟ
ΙΚΑ	Ασθένεια σε είδος (ΕΟΠΠΥ)	3,70	1/1/1970
		0,60	1/1/1993
	Ασθένεια σε χρήμα	0,25	1/1/1970
	ΣΥΝΟΛΟ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ	4,55	
	Σύνταξης	11,5	1/7/1991
		1,83	1/1/1993
	ΣΥΝΟΛΟ ΣΥΝΤΑΞΗΣ	13,33	
	Επαγγελματικού κινδύνου	(1)*	1/8/1961
	Βαρέων Επαγγελματών	(1,40)	1/3/1976
	ΕΤΕΑΕΠ	(3,25)	1/2/1983
	Βαρέα ΕΤΕΑΕΠ	(0,75)	1/1/1993
ΟΑΕΔ	Ανεργία	2	25/8/1954
		0,67	1/1/1993
		0,50	1/8/2011
	ΣΥΝΟΛΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	3,17	

ΦΟΡΕΑΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΚΛΑΔΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΙΣΦΟΡΑΣ	ΚΑΘΙΕΡΩΘΗΚΕ ΑΠΟ
	ΛΠΕα ΑΕ	0,15	1/3/1990
	Λογαριασμός Απασχόλησης - Επαγγελματικής Κατάρτισης	0,24	1/1/1988
	Ειδικός Κοινός Λογαριασμός Ανεργίας	0,12	1/1/1994
	ΣΥΝΟΛΟ ΟΑΕΔ	3,68	

* Σε παρένθεση οι μη υποχρεωτικοί κλάδοι ασφάλισης

Πηγή: ΙΚΑ/ΕΤΑΜ

Πίνακας 5.7. Παραδείγματα συνόλου ασφαλιστικών εισφορών εργοδοτών για μισθωτούς ιδιωτικού τομέα

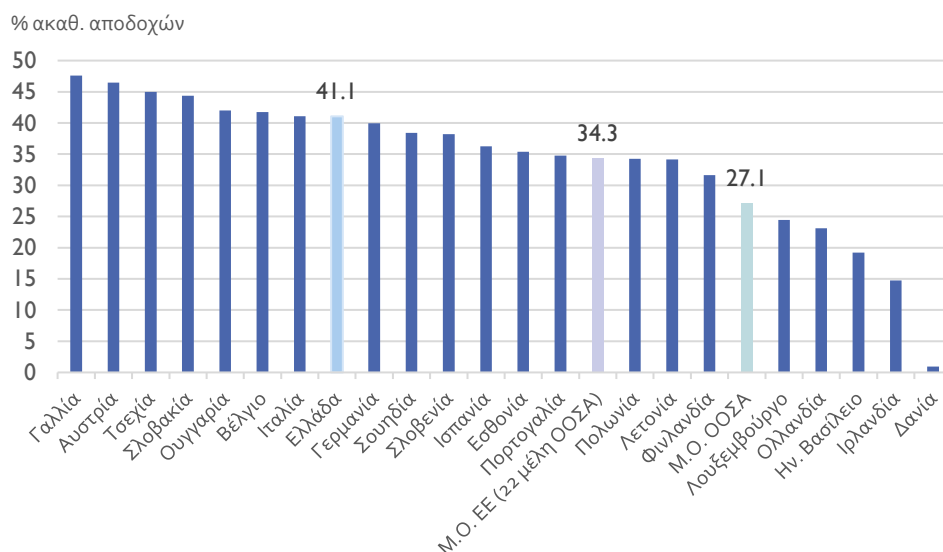
ΚΛΑΔΟΙ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΙΣΦΟΡΩΝ
Μικτή Ασφάλιση*	21,56
» » » με επαγγελματικό κίνδυνο	22,56
Μικτή ασφάλιση & ΕΤΕΑΕΠ	24,81
» » » με επαγγελματικό κίνδυνο	25,71
Μικτή ασφάλιση & Βαρέα	22,96
» » » με επαγγελματικό κίνδυνο	23,96
Μικτή ασφάλιση - Βαρέα - ΕΤΕΑΕΠ	25,96
» » » με επαγγελματικό κίνδυνο	27,96

*Περιλαμβάνει ασφάλιση ασθενείας, σύνταξης, εισφορές υπέρ ΟΑΕΔ

Πηγή: ΙΚΑ/ΕΤΑΜ

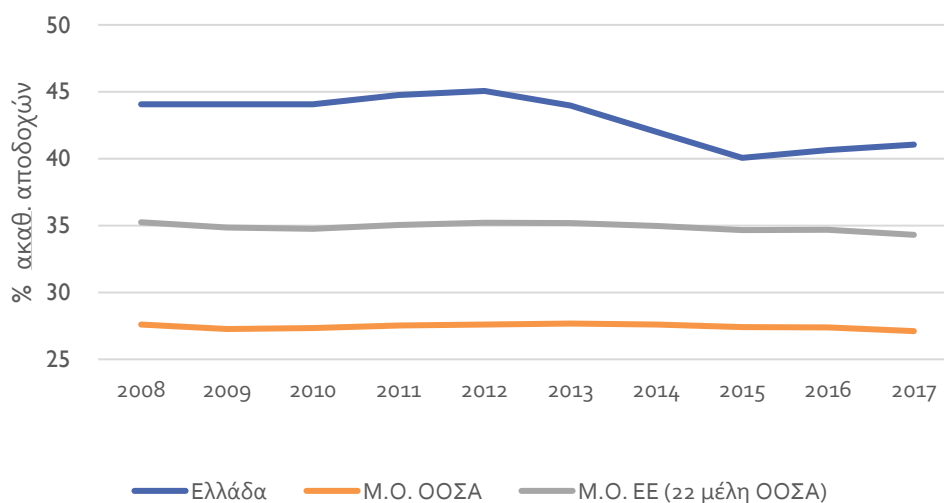
Παρά τις μειώσεις των εργοδοτικών εισφορών για τους μισθωτούς και τους εργοδότες τους στον ιδιωτικό τομέα, αυτές παραμένουν από τις υψηλότερες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ενδεικτικά, για ένα ζευγάρι δύο εργαζόμενων, με αποδοχές στο επίπεδο του 100% & 67% των μέσων αποδοχών αντίστοιχα, οι οποίοι έχουν ένα τέκνο, το ποσοστό των συνολικών ασφαλιστικών εισφορών επί των ακαθάριστων αποδοχών που καταβάλλονταν το 2017 από τους μισθωτούς και τους εργοδότες τους, ήταν 6,8 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από το μέσο όρο 22 χωρών της ΕΕ οι οποίες είναι μέλη του ΟΟΣΑ και 14 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από το μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ (διαγράμματα 5.14 – 5.16). Οι ασφαλιστικές εισφορές των εργοδοτών υπερέβαιναν κατά 2,5 ποσοστιαίες μονάδες το μέσο όρο των 22 χωρών της ΕΕ και 7,7 ποσοστιαίες μονάδες το μέσο επίπεδο του ΟΟΣΑ.

Διάγραμμα 5.14. Εισφορές εργοδοτών & εργαζομένων, ζευγάρι δύο εργαζόμενων, 100% & 67% μέσων αποδοχών, 1 τέκνο (2017)

Πηγή: OECD.Stats

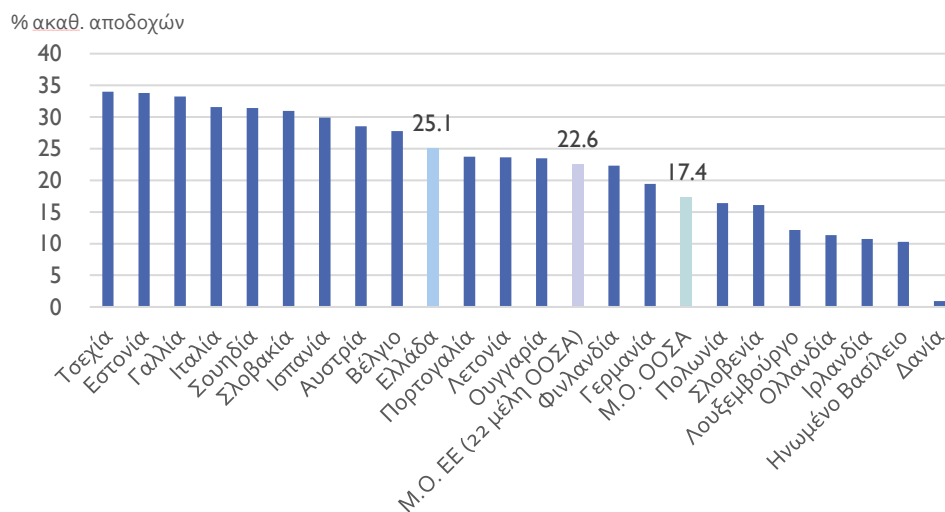
Διάγραμμα 5.15. Εισφορές εργοδοτών & εργαζομένων, ζευγάρι δύο εργαζόμενων, 100% & 67% μέσων αποδοχών, 1 τέκνο (2008 – 2017)

Πηγή: OECD.Stats

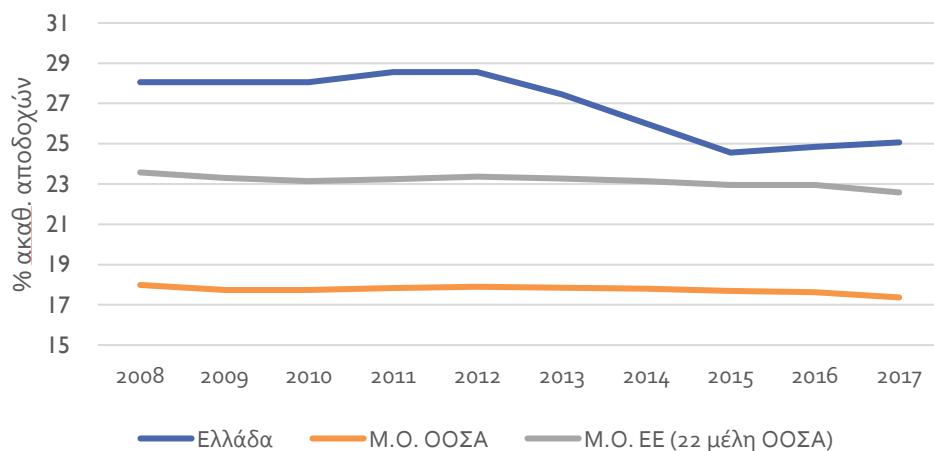
Από την άλλη πλευρά, με τις αναπροσαρμογές που έγιναν στις ασφαλιστικές εισφορές την περίοδο 2011 - 2016, η διάστασή τους από τους μέσους όρους των παραπάνω ομάδων κρατών περιορίστηκε (διαγράμματα 5.15 και 5.17). Πάρα ταύτα, συνεχίζει να υφίσταται, στα επίπεδα που προαναφέρθηκαν. Τα παραμένοντα υψηλά επίπεδα ασφαλιστικών εισφορών αποτελούν αντικίνητρο για προσλήψεις, επομένως πρόσκομμα στην υποχώρηση της υψηλής ανεργίας, ιδίως μεταξύ νέων.

Διάγραμμα 5.16. Εισφορές εργοδοτών, ζευγάρι δύο εργαζόμενων, 100% & 67% μέσω των αποδοχών, 1 τέκνο (2017)

Πηγή: OECD.Stats

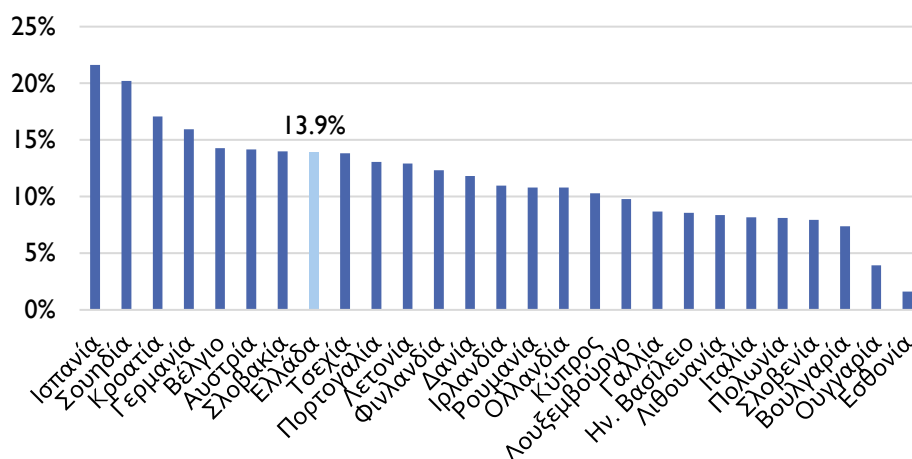
Διάγραμμα 5.17. Εισφορές εργοδοτών, ζευγάρι δύο εργαζόμενων, 100% & 67% μέσω των αποδοχών, 1 τέκνο (2008 – 2017)

Πηγή: OECD.Stats

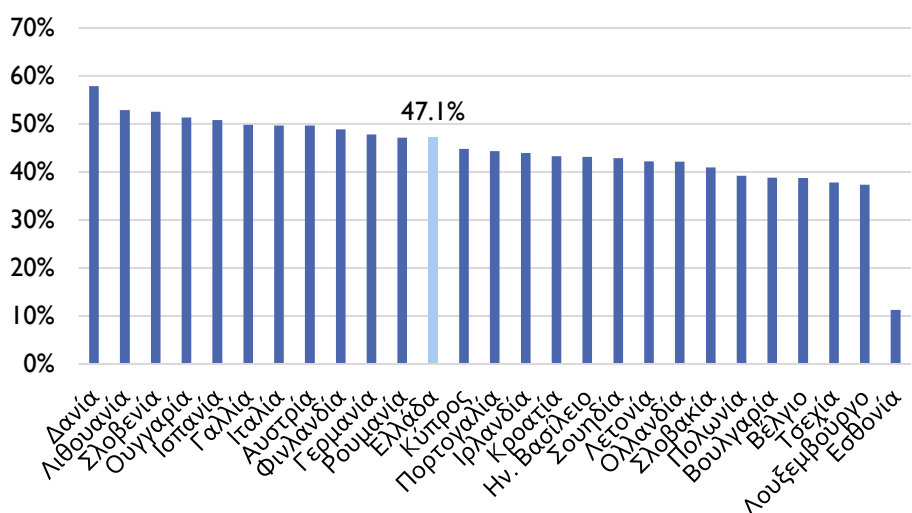
Το υψηλό επίπεδο των ασφαλιστικών εισφορών εργαζόμενων και εργοδοτών στον τομέα της Μεταποίησης αντικατοπτρίζεται στην αναλογία τους στην προστιθέμενη αξία παραγωγής του τομέα, που αποτελεί προσέγγιση του προϊόντος του. Αυτή ήταν το 2016 η όγδοη υψηλότερη στην ΕΕ, φθάνοντας το 13,9% (διάγραμμα 5.18). Αυτό το επίπεδο είναι υψηλότερο από εκείνο όλων των χωρών οι οποίες εφάρμοσαν πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής (Πορτογαλία: 13,1%, Ιρλανδία: 11,0%, Κύπρος: 10,3%), καθώς και από γειτονικές χώρες (Βουλγαρία 7,4%).

Διάγραμμα 5.18. Αναλογία ασφαλιστικών εισφορών στην προστιθέμενη αξία παραγωγής, Μεταποίηση, χώρες ΕΕ (2016)

Πηγή: Structural Business Statistics, Eurostat

Διάγραμμα 5.19. Αναλογία μισθών – αμοιβών στην προστιθέμενη αξία παραγωγής, Μεταποίηση, χώρες ΕΕ (2016)

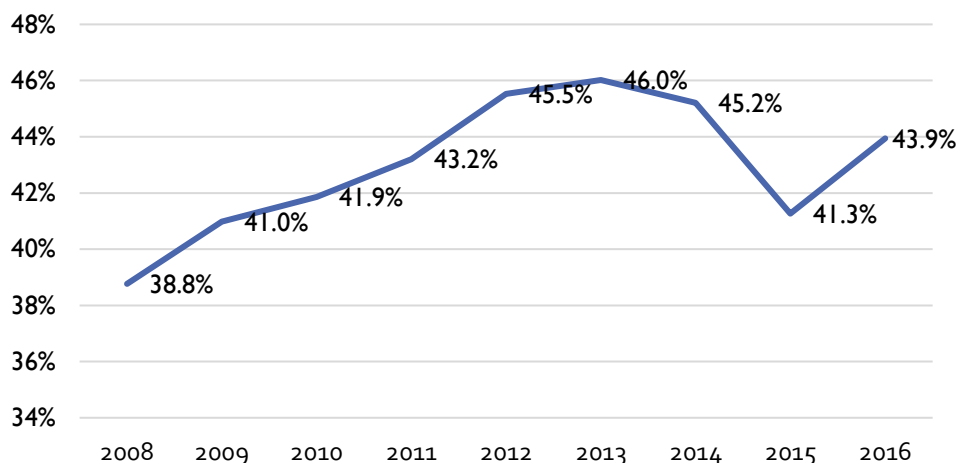

Πηγή: Structural Business Statistics, Eurostat

Αν και οι εισφορές παραμένουν υψηλές κατόπιν των μειώσεων που πραγματοποιήθηκαν, η αναλογία των μισθών και των αμοιβών στην προστιθέμενη αξία στον τομέα της Μεταποίησης εγχωρίως το 2016 ήταν 47,1%, υψηλότερη από ότι στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (διάγραμμα 5.19). Επισημαίνεται ότι, παρά την πολυετή ύφεση των ετών 2009 – 2013, η οποία άσκησε έντονες πιέσεις στα αποτελέσματα των επιχειρήσεων, και τη στασιμότητα στην ελληνική οικονομία που ακολούθησε στα έτη 2014 – 2016, η συγκεκριμένη αναλογία αυξήθηκε κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες στην περίοδο 2008 – 2016 (διάγραμμα 5.20). Αυτή η εξέλιξη αναδεικνύει τις μικρές αναπροσαρμογές που πραγματοποιήθηκαν

στους μισθούς το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και την προσπάθεια των επιχειρήσεων να συγκρατήσουν τη μισθολογική τους δαπάνη και να αποφύγουν σε εκτεταμένες μειώσεις.

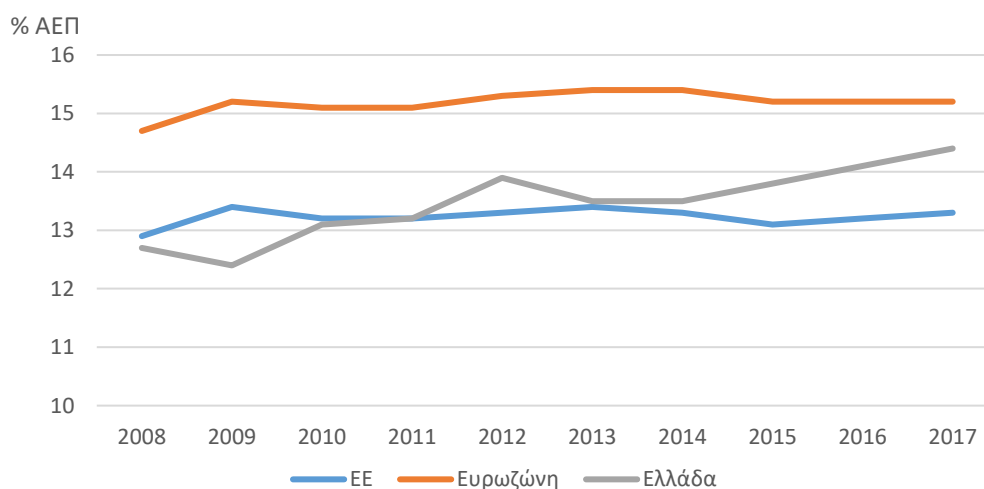
Διάγραμμα 5.20. Εξέλιξη αναλογίας μισθών – αμοιβών στην προστιθέμενη αξία παραγωγής, Μεταποίηση, Ελλάδα

Πηγή: Structural Business Statistics, Eurostat

Παρά το υψηλό επίπεδο εισφορών, τα έσοδα του κράτους από ασφαλιστικές εισφορές δεν έχουν αυξηθεί ιδιαίτερα στη δεκαετία 2008 – 2017. Από 12,7% του ΑΕΠ στην αρχή αυτής της περιόδου έφτασαν το 14,4% πρόπερσι (διάγραμμα 5.21). Πάρα αυτήν την ενίσχυση, συνεχίζουν να υπολείπονται του μέσου όρου στην Ευρωζώνη. Συνεπώς, εκτός των επιπτώσεων που έχουν οι υψηλές εισφορές στο συνολικό κόστος εργασίας και κατ'επέκταση στην απασχόληση, δεν συμβάλλουν στην αναλογική ενίσχυση των σχετικών εσόδων του κράτους.

Διάγραμμα 5.21. Εξέλιξη εσόδων κράτους από ασφαλιστικές εισφορές υπαλλήλων και εργοδοτών, ΕΕ – Ευρωζώνη – Ελλάδα

Πηγή: Government Statistics, Eurostat

Λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα για το επίπεδο των ασφαλιστικών εισφορών στην Ελλάδα, σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ, τις αρνητικές επιδράσεις τους στο κόστος των επιχειρήσεων και το ότι δεν φαίνεται να ευνοούν τα δημόσια οικονομικά, προτείνεται ο περιορισμός του ασφαλιστικού κόστους. Ωστόσο, σχετικές παρεμβάσεις πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα δεδομένα του ασφαλιστικού συστήματος στην Ελλάδα, στο οποίο έχουν πραγματοποιηθεί διαδοχικές μεταρρυθμίσεις τα τελευταία χρόνια, για την ενίσχυση της βιωσιμότητάς του. Συνεπώς, οι όποιες μεταβολές στις παραμέτρους του πρέπει να έχουν προηγουμένως εξεταστεί ως προς τις επιδράσεις τους. Επιπλέον, δεδομένων των παραπάνω, πρέπει να μην είναι απότομες, εκτεταμένες.

Συνεκτιμώντας τα παραπάνω, προτείνονται τα εξής:

- Μείωση εισφορών εκτός αυτών για σύνταξη και ασθένεια: σταδιακή μείωση υπέρ ΟΑΕΔ, για εργοδότες και εργαζόμενους, ανάλογα με το επίπεδο ανεργίας (π.χ. κατάργηση αύξησης εισφοράς κατά 0,5% για αμφότερους, του Ν.3986/2011, για ανεργία <15%)
- Ειδικά για τους νέους, που ακόμα πλήττονται εντονότερα από την ανεργία, το μη μισθολογικό κόστος μπορεί να περιοριστεί με επιδότησή του από το κράτος. Προς αυτήν την κατεύθυνση, στον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2019 περιλαμβάνεται η κρατική επιδότηση του 50% των εργοδοτικών εισφορών για εργαζόμενους έως 24 ετών, προϋπολογισμού €51 εκατ.

Η σημασία του περιορισμού του μη μισθολογικού κόστους για τις επιχειρήσεις στη Μεταποίηση, αλλά και σε άλλους τομείς της οικονομίας, ενισχύεται από την αναμενόμενη αύξηση προσεχώς του κατώτατου μισθού.

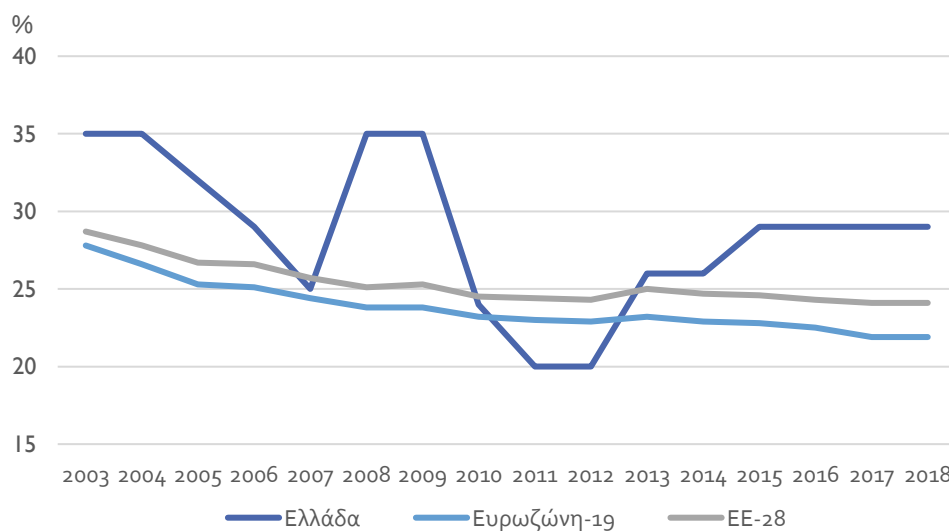
5.2.4 Περιορισμός επιβάρυνσης από φορολογία στο εισόδημα – βελτίωση φορολογικών κινήτρων για επενδύσεις

Κατά τη διάρκεια της περιόδου δημοσιονομικής προσαρμογής έχουν πραγματοποιηθεί πολλές αλλαγές στη φορολογία εισοδήματος των νομικών προσώπων. Για τις ΑΕ και τις ΕΠΕ ο φορολογικός συντελεστής άλλαξε τέσσερις φορές στην περίοδο 2010 – 2015 (διάγραμμα 2.22). Συγκεκριμένα, με το Ν.3842/2010, ο φορολογικός συντελεστής για Α.Ε., Ε.Π.Ε. λοιπές επιχειρήσεις του άρ.109, §1 Κ.Φ.Ε. περιορίστηκε από 25% σε 24% για το φορολογικό έτος 2011. Ακολούθησε σημαντική μείωσή του με το Ν.3943/2011 σε 20% από τη χρήση του 2011 (φορολογικό έτος 2012). Το 2013, με το Ν.4110/2013, η τάση του συντελεστή μεταβλήθηκε σε ανοδική, καθώς αυξήθηκε αρκετά, από 20% σε 26%. Με το Ν.4172/2013 ορίστηκε ότι η φορολόγηση των κερδών θα πραγματοποιείται από το 2014 βάσει του τύπου βιβλίων που τηρούν οι επιχειρήσεις (απλογραφικά – διπλογραφικά), όχι σύμφωνα με τη νομική μορφή τους. Για τις εταιρείες που ακολουθούν διπλογραφικό σύστημα, ο φορολογικός συντελεστής

εισοδήματος ορίστηκε σε 26%. Στο ελληνικό λογιστικό σχέδιο (Ν.4308/2014) προσδιορίστηκαν οι κατηγορίες επιχειρήσεων οι οποίες πρέπει να τηρούν διπλογραφικό λογιστικό σύστημα. Σε αυτές περιλαμβάνονται οι ΑΕ, οι ΕΠΕ και οι ΙΚΕ. Επίσης, οι ομόρρυθμες εταιρείες, οι ετερόρρυθμες εταιρείες, οι ατομικές επιχειρήσεις, οι αστικές εταιρείες κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα, οι κοινωνίες αστικού δικαίου και οι κοινοπραξίες με κύκλο εργασιών ο οποίος υπερβαίνει τα €1,5 εκατ. Το 2015, με το Ν.4334/2015 ο φορολογικός συντελεστής για νομικά πρόσωπα – νομικές οντότητες με διπλογραφικά βιβλία αυξήθηκε εκ νέου, από 26% σε 29%, επίπεδο στο οποίο παρέμεινε έως το 2018. Προσφάτως, στο πλαίσιο του προϋπολογισμού για το 2019, περιλήφθηκε η σταδιακή μείωση του συντελεστή φορολογίας νομικών προσώπων από τη χρήση του 2019, κατά 1% ετησίως επί τέσσερα έτη (Ν.4584/2018).

Εκτός από την υψηλή μεταβλητότητα που παρουσιάζει ο φορολογικός συντελεστής εισοδήματος των επιχειρήσεων, το επίπεδό του ήταν στα περισσότερα από τα έτη της τελευταίας δεκαπενταετίας υψηλότερο από το μέσο όρο της Ευρωζώνης και της ΕΕ (διάγραμμα 5.22). Το 2018 ήταν ο έκτος υψηλότερος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σχεδόν πέντε ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερος από το μέσο όρο της Ευρωζώνης και επτά ποσοστιαίες μονάδες μεγαλύτερος από το μέσο όρο της ΕΕ (διάγραμμα 5.23).

Διάγραμμα 5.22. Εξέλιξη συντελεστή φορολογίας εισοδήματος ΑΕ - ΕΠΕ, Ελλάδα – ΕΕ - Ευρωζώνη

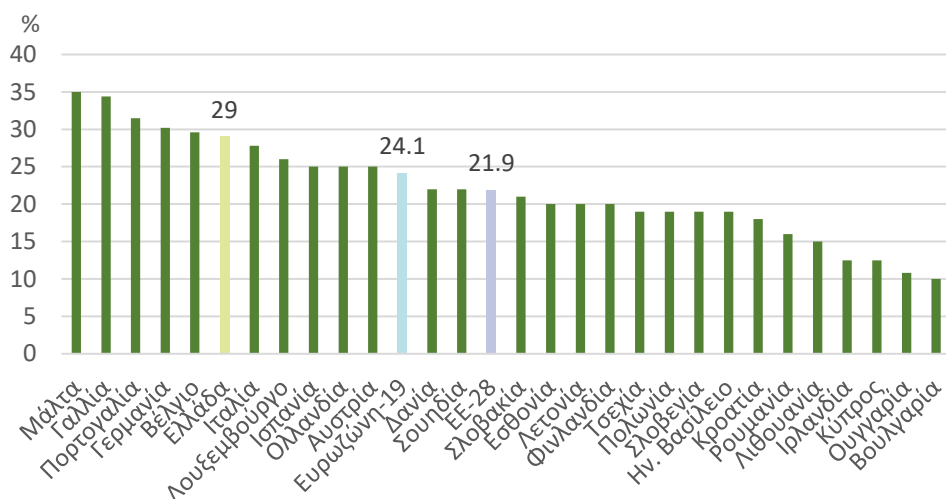

Πηγή: Taxation trends 2018, DG Taxation and Customs Union

Το υψηλό επίπεδο της φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων, σε συνδυασμό με το μεγάλο πλήθος των μεταβολών της στα πρόσφατα έτη, επενεργούν αποτρεπτικά στην υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων, από υφιστάμενες επιχειρήσεις και επίδοξους επενδυτές. Η ιδιαίτερα αρνητική επίδραση αυτών των χαρακτηριστικών της άμεσης φορολογίας στα

επενδυτικά κίνητρα αποτυπώνεται στην τελευταία θέση της Ελλάδας ως προς αυτό το θέμα στην ετήσια έρευνα του World Economic Forum για την παγκόσμια ανταγωνιστικότητα το 2017 (διάγραμμα 5.24).

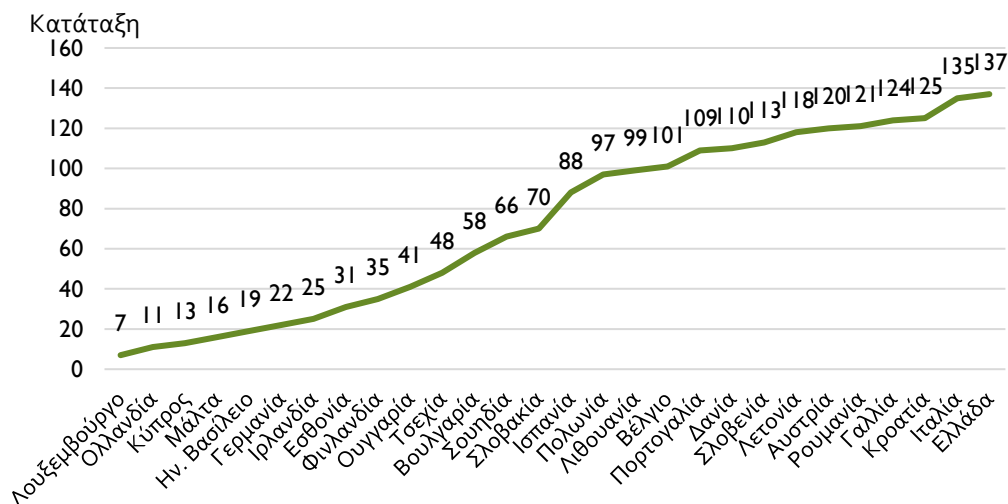
Διάγραμμα 5.23. Μέγιστοι συντελεστές φορολογίας νομικών προσώπων (2018)*

*Ορισμένες χώρες έχουν και συντελεστές για χαμηλά κέρδη ή ειδικούς φορολογικούς συντελεστές, πχ. για επενδύσεις με έκδοση νέων μετοχών. Η Ελλάδα δεν συμπεριλαμβανόταν σε αυτές το 2018.

Πηγή: Taxation trends 2018, DG Taxation and Customs Union

Διάγραμμα 5.24. Επίδραση φορολογίας επιχειρήσεων στα επενδυτικά κίνητρα

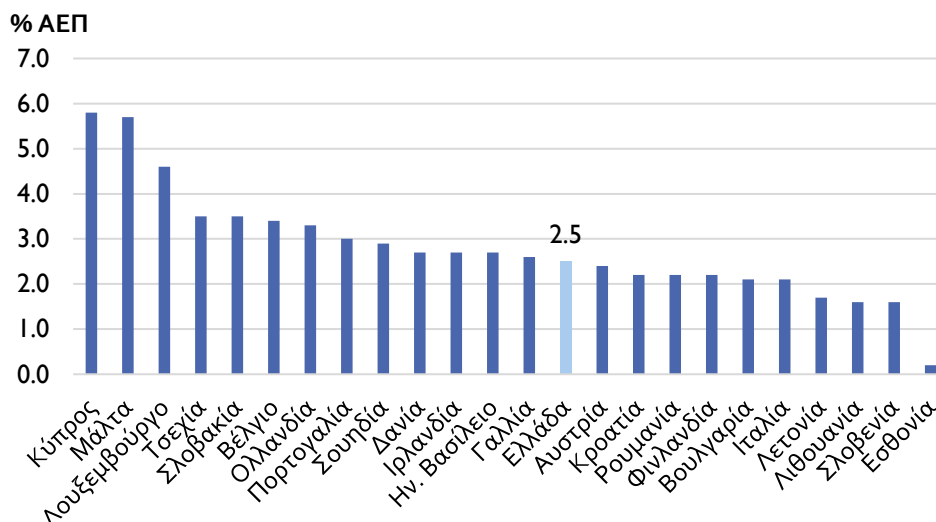

Πηγή: The Global Competitiveness Report 2017–2018, World Economic Forum

Παρότι η φορολόγηση του εισοδήματος των επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι υψηλή, τα έσοδά της, ως ποσοστό του ΑΕΠ, δεν είναι αντίστοιχα. Το 2016, με το συντελεστή στο 29%, η χώρα βρισκόταν σε θέση χαμηλότερη από τη μέση της σχετικής κατάταξης, με εισπράξεις 2,5% του ΑΕΠ (διάγραμμα 5.25). Στις πέντε πρώτες θέσεις βρίσκονταν τρεις χώρες με

φορολογικό συντελεστή μικρότερο από το μέσο όρο της Ευρωζώνης: η Κύπρος, η Τσεχία και η Σλοβακία. Από τις υπόλοιπες δύο, μόνο στη Μάλτα ο συντελεστής ήταν υψηλότερος από ότι εγχωρίως. Συνεπώς, η αποδοτικότητα σε έσοδα της φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων δεν φαίνεται να συναρτάται θετικά με το επίπεδο του φορολογικού συντελεστή.

Διάγραμμα 5.25. Έσοδα από τους φόρους σε εισόδημα - κέρδη των επιχειρήσεων (2016)

Πηγή: Eurostat

Εκτός από τις αρνητικές επενέργειες της φορολογίας επί των κερδών των επιχειρήσεων, οι οποίες εκτείνονται στο σύνολο της επιχειρηματικότητας, ειδικά για τις επιχειρήσεις της Μεταποίησης αποτελούν πρόσκομμα στη δραστηριότητά τους, μέσω των επιδράσεων στις επενδύσεις τους, οι ισχύουσες ρυθμίσεις για την πραγματοποίηση αποσβέσεων, όπως αυτές καθορίστηκαν με τους Ν.4110/2013 και Ν.4172/2013, οι οποίοι, εν μέσω της εγχώριας κρίσης, επιβράδυναν το ρυθμό των αποσβέσεων για παραγωγικές επενδύσεις σε μηχανήματα και μηχανολογικό εξοπλισμό. Με την παρ. 22 (γγ) του άρθρου 3 του πρώτου εκ των δύο νόμων καταργήθηκε η δυνατότητα επιλογής από τις βιομηχανικές, τις μεταλλευτικές, τις λατομικές και τις μικτές επιχειρήσεις μεταξύ της σταθερής και της φθίνουσας μεθόδου απόσβεσης, όπως αυτή είχε καθοριστεί με τα άρθρα 2 και 13 του Π.Δ. 299/2003, σε συνδυασμό με το άρθρο 31 παρ. 1 (στ) του Κ.Φ.Ε. Στην περίπτωση επιλογής της δεύτερης μεθόδου, οι συντελεστές απόσβεσης που προβλέπονταν για τη σταθερή μέθοδο τριπλασιάζονταν (triple declining method), οδηγώντας επί της ουσίας σε επιταχυνόμενες αποσβέσεις. Ακολούθως, οι επιχειρήσεις είχαν την ευχέρεια να επιλέγουν να αποσβένεται πλήρως ο μηχανολογικός εξοπλισμός σε 4,5 6, 7 ή 10 έτη. Με την παρ.4 του άρθρου 4 του Ν.4172/2013 έγινε ο πλέον πρόσφατος καθορισμός των σταθερών, ετήσιων συντελεστών απόσβεσης, ανά κατηγορία πάγιου περιουσιακού στοιχείου. Για τα μηχανήματα, τον εξοπλισμό εκτός ηλεκτρονικών υπολογιστών και λογισμικού, κατηγορία η οποία είναι η εγγύτερη στις επενδύσεις της Μεταποίησης, ορίστηκε συντελεστής απόσβεσης 10%.

Ως γνωστόν, ανάλογα με το επίπεδο των αποσβέσεων, επηρεάζονται τα ετήσια προς φορολόγηση κέρδη. Μια αύξηση των αποσβέσεων στα πρώτα έτη μετά από μια επένδυση περιορίζει τα φορολογητέα κέρδη, ενισχύοντας ταυτόχρονα τη ρευστότητα των επιχειρήσεων, σε μια κρίσιμη περίοδο μετά την επιβάρυνση με το κόστος της επένδυσης. Επιπλέον, ενδεχομένως σε αυτό το αρχικό χρονικό διάστημα η επένδυση να μην αποδίδει αρκετά, ούτως ώστε να αντισταθμίσει σημαντικό μέρος του κόστους, ή και να το υπερβεί, γεγονός που θα την καθιστούσε σχεδόν άμεσα κερδοφόρα.

Το παραπάνω, ισχύον επίπεδο του σταθερού συντελεστή απόσβεσης για τη μεγάλη πλειονότητα των επενδύσεων της Μεταποίησης στην Ελλάδα, είναι το χαμηλότερο εν ισχύ σε σύγκριση με χώρες από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ορισμένες από τις πλέον αναπτυγμένες οικονομίες εκτός αυτής (ΗΠΑ) και άλλες οικονομίες, στις οποίες επίσης διενεργούνται αποσβέσεις αποκλειστικά με γραμμικό τρόπο (Πίνακας 5.8). Μόνο στην Πολωνία ισχύει ο ίδιος συντελεστής σταθερής απόσβεσης, για το σύνολο της περιόδου απόσβεσης. Είναι συχνή η εφαρμογή ενός συνδυασμού φθινουσών και σταθερών αποδόσεων, με τις πρώτες να προηγούνται. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο συντελεστής της σταθερής απόσβεσης είναι μικρότερος από εκείνον ο οποίος εφαρμόζεται στην Ελλάδα, όμως έχουν προηγηθεί οι αποσβέσεις με τη φθίνουσα μέθοδο, για τις οποίες οι συντελεστές είναι πολύ υψηλότεροι του εγχώριου, επενεργώντας ευνοϊκά στην κερδοφορία και τη ρευστότητα των επιχειρήσεων.

Το ισχύον καθεστώς αποσβέσεων εφαρμόζεται ενώ η ελληνική οικονομία και ο τομέας της Μεταποίησης έχουν υποστεί τις εντονότερες συνέπειες της πολυετούς διαδικασίας δημοσιονομικής και ευρύτερα οικονομικής προσαρμογής. Σύμφωνα με τα στοιχεία τα οποία παρουσιάζονται στο πρώτο κεφάλαιο της μελέτης, εξαιτίας κυρίως αυτών, αλλά και άλλων παραγόντων, όπως η όχι υψηλή ανταγωνιστικότητα, οι έντονες δυσχέρειες του τραπεζικού συστήματος κ.ά., η Μεταποίηση στην Ελλάδα απώλεσε συνολικά στην περίοδο 2010 – 2017 17,9% του ετήσιου προϊόντος της (προστιθέμενη αξία παραγωγής) και το 23,9% των ετήσιων επενδύσεών της. Παρά αυτές τις ισχυρές απώλειες επί σειρά ετών, το ισχύον πλαίσιο για τις αποσβέσεις δεν ευνοεί τις επενδύσεις και είναι λιγότερο υποστηρικτικό σε αυτές από ότι στην περίοδο πριν την εγχώρια δημοσιονομική κρίση και κρίση εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους, κατά την οποία, έως το 2007, η ελληνική οικονομία αναπτυσσόταν με ταχείς ρυθμούς, στηριζόμενη σε μεγάλο βαθμό στις επενδύσεις, καθώς η πρόσβαση σε τραπεζική χρηματοδότηση ήταν πολύ ευκολότερη από ότι από το 2008 και μετά.

Τούτων δεδομένων, θεωρείται απαραίτητη και εφικτή η επιτάχυνση των αποσβέσεων για τη Μεταποίηση. Αυτή θα μπορούσε να γίνει με τη θέσπιση μιας φθίνουσας μεθόδου απόσβεσης ή ενός συνδυασμού αρχικά φθινουσών και κατόπιν σταθερών αποσβέσεων για τις επενδύσεις σε μηχανήματα και μηχανολογικό εξοπλισμό, ακολουθώντας τα σχετικά παραδείγματα άλλων χωρών, όπως αυτά που παρουσιάζονται στον πίνακα 5.8.

Επισημαίνεται ότι η επιτάχυνση των αποσβέσεων που επιτυγχάνεται μέσω της φθίνουσας μεθόδου απόσβεσης, αποτελεί ένα είδος φορολογικής ωφέλειας προς τις επιχειρήσεις το οποίο, υπό προϋποθέσεις, δεν εμπίπτει στην κοινοτική έννοια της κρατικής ενίσχυσης (state aid) και φαίνεται καταρχήν να είναι αποδεκτό από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁷⁰, ενώ εφαρμόζεται ήδη σε πολλές χώρες της ΕΕ. Άλλωστε, και στην Ελλάδα στο παρελθόν, έως το 2013, ίσχυε καθεστώς επιταχυνόμενων αποσβέσεων. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Φινλανδίας, η οποία χρησιμοποιούσε τη φθίνουσα μέθοδο αποσβέσεων για μηχανήματα και μηχανολογικό εξοπλισμό σε όλους τους κλάδους και επομένως και στη βιομηχανία και το 2009 διπλασίασε το σχετικό συντελεστή αποσβέσεων. Η Επιτροπή⁷¹ ενέκρινε το μέτρο θεωρώντας πως δεν αποτελεί κρατική ενίσχυση.

Πίνακας 5.8. Συντελεστές ετήσιων αποσβέσεων για μηχανήματα, μηχανολογικό εξοπλισμό (2016)*

	Σταθερή μέθοδος απόσβεσης % ετήσιας απόσβεσης	Φθίνουσα μέθοδος απόσβεσης % ετήσιας απόσβεσης		Σταθερή μέθοδος απόσβεσης % ετήσιας απόσβεσης	Φθίνουσα μέθοδος απόσβεσης % ετήσιας απόσβεσης
Αυστρία	14,29%	-	Κροατία	50,00%	-
Βέλγιο	7,87%	28,57%	Κύπρος	20,00%	-
	14,29%	-	Λετονία	-	40,00%
Βουλγαρία	30,00%	-	Λιθουανία	-	40,00%
Γαλλία	7,07%	32,14%	Λουξεμβούργο	8,00%	30,00%
Γερμανία	14,29%	-	Μάλτα	20,00%	-
Ελβετία	-	30,00%	Νορβηγία	-	30,00%
Ελλάδα	10,00%	-	Ολλανδία	14,29%	-
Ην. Βασίλειο	-	18,00%	Ουγγαρία	50,00%	-
ΗΠΑ	4,46%	28,58% (1)	ΠΓΔΜ	-	28,57%
	8,93%	-	Πολωνία	10,00%	-
Ιαπωνία	6,55%	20,00%	Πορτογαλία	-	35,71%
Ιρλανδία	12,50%	-	Ρουμανία	50,00%	-
Ισπανία	13,60%	-		8,33%	-
Ισπανία	-	17,55%	Σλοβενία	20,00%	-
Ιταλία	12,50%	-	Σουηδία	-	30,00%
	6,25%	-	Τουρκία	8,68%	28,57%
Καναδάς	-	50,00% (1)	Φινλανδία	-	50,00%

* Αναφέρεται ο μέγιστος συντελεστής σε κάθε χώρα. Τα δεκαδικά ψηφία οφείλονται στην αναγωγή των ποσοστών αποσβέσεων, προκειμένου τα στοιχεία να είναι μεταξύ τους συγκρίσιμα. Όταν η διάρκεια της απόσβεσης εξαρτάται από τη χρήσιμη ζωή του στοιχείου ενεργητικού, για τον υπολογισμό του ποσοστού αποσβέσεων γίνεται η υπόθεση ότι ο χρόνος για πλήρη απόσβεση είναι επτά έτη.

¹ Το πρώτο έτος πραγματοποιείται η μισή απόσβεση

Πηγή: Πίνακας Α-7, Effective tax levels using the Devereux / Griffith methodology, ZEW for the EU Commission (2016)

⁷⁰ Ανακοίνωση 2016/C 262/01

⁷¹ EU Commission, C (2009) 7674 final,

http://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/230352/230352_1012052_28_1.pdf

Τούτων δεδομένων, είναι εφικτή σύμφωνα με το Κοινοτικό δίκαιο η παροχή της δυνατότητας επιλογής μεταξύ σταθερών και φθινουσών ή εν γένει ταχύτερων αποσβέσεων, για επενδύσεις σε συγκεκριμένη ή ορισμένες κατηγορίες πάγιων περιουσιακών στοιχείων, όπως για μηχανήματα και μηχανολογικό εξοπλισμό, από όποιον κλάδο και αν πραγματοποιούνται οι επενδύσεις σε αυτά. Στο πλαίσιο μιας τέτοιας αλλαγής της διαδικασίας αποσβέσεων, προτείνονται ενδεικτικά για νέες επενδύσεις στις κατηγορίες πάγιων περιουσιακών στοιχείων των μηχανημάτων και του μηχανολογικού εξοπλισμού στην Ελλάδα, εκτός ηλεκτρονικών υπολογιστών και λογισμικού, ανεξαρτήτως του κλάδου από τον οποίο δραστηριοποιούνται, οι παρακάτω ρυθμίσεις:

- 1) Οι επιχειρήσεις να μπορούν να επιλέγουν ανάμεσα σε 2 συντελεστές, ένα χαμηλό (έστω 11%) και ένα υψηλό (16%)
- 2) Κατόπιν, να μπορούν να επιλέξουν ανάμεσα σε:
 - I) Σταθερή μέθοδο απόσβεσης οπότε αποσβένουν το 11% ή το 16% της αρχικής επενδυτικής δαπάνης σε κάθε έτος ή
 - II) Φθίνουσα μέθοδο απόσβεσης. Υπό αυτήν τη διαδικασία, ο επιλεγμένος συντελεστής αποσβέσεων θα τριπλασιάζεται, όπως ίσχυε με το Π.Δ. 299/2003, και θα αποσβένεται βάσει αυτού η εναπομένουσα σε κάθε έτος αναπόσβεστη αξία, όχι η αρχική αξία της επένδυσης.
- 3) Κατά το έτος στο οποίο η απόσβεση θα οδηγούσε σε αναπόσβεστη αξία μικρότερη του 16% της αρχικής επενδυτικής δαπάνης, να δύνανται να αποσβέσουν το σύνολο της αξίας αυτής.

Με την εφαρμογή των παραπάνω ρυθμίσεων, ουσιαστικά οι επιχειρήσεις θα μπορούν να επιλέξουν ελεύθερα μια περίοδο από 3 έως 10 έτη για την πραγματοποίηση των επενδύσεών τους, ανάλογα με τις ανάγκες του παραγωγικού - επενδυτικού κύκλου τους και τις ιδιαίτερες συνθήκες της κάθε επιχείρησης.

Για τον περιορισμό της επιβάρυνσης των επιχειρήσεων στη Μεταποίηση, αλλά και στους υπόλοιπους κλάδους, από την υψηλή φορολογία κερδών, προτείνονται τα εξής:

- 1) Μείωση φορολογικού συντελεστή για μεγάλης κλίμακας επενδύσεις ή/και που δημιουργούν πολλές θέσεις εργασίας
- 2) Λόγω πιστωτικής στενότητας, φορολογικά κίνητρα για άντληση / προσέλκυση κεφαλαίων από το εξωτερικό. Για παράδειγμα, για δάνεια από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα του εξωτερικού, επενδυτικά κεφάλαια από την αλλοδαπή.
- 3) Ενίσχυση φορολογικών κινήτρων για δαπάνες σε Ε&Α (εξειδικευμένες εγκαταστάσεις, εξοπλισμός, κατοχύρωση πνευματικών δικαιωμάτων κ.λπ.)
- 4) Η σταδιακή μείωση του συντελεστή άμεσης φορολογίας νομικών προσώπων κατά τέσσερις μονάδες, η οποία περιλαμβάνεται στο Ν. 4584/2018), κρίνεται πως είναι προς τη σωστή κατεύθυνση. Θα συμβάλλει στην πρωτοβουλία της ΕΕ για Κοινή,

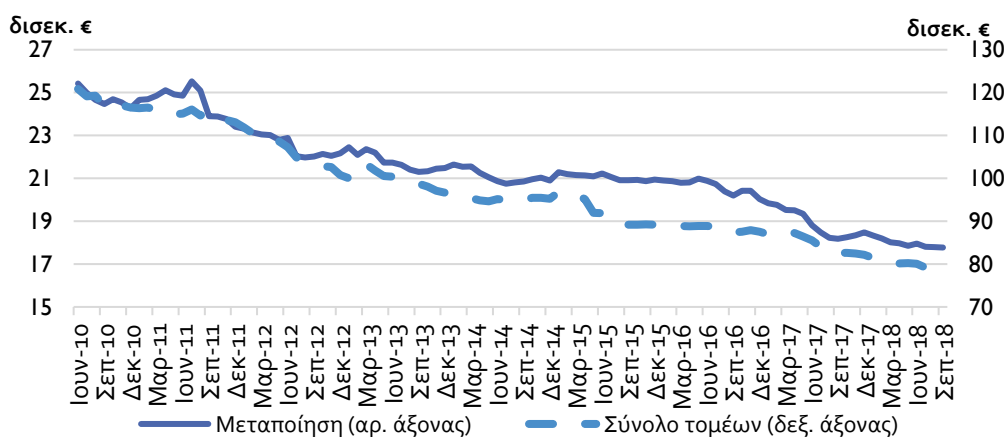
Ενοποιημένη Βάση Φορολογίας Εταιρειών, που αποτελεί και έναν εκ των στόχων της νέας Βιομηχανικής Πολιτικής της. Ωστόσο, πραγματοποιείται με μικρή ταχύτητα. Για αυτόν το λόγο, προτείνεται μικρή επιτάχυνση της μείωσης του φορολογικού συντελεστή: 1 μονάδα για τη χρήση του 2019, δύο για τη χρήση του 2020, μία για το 2021.

5.2.5 Διευκόλυνση της πρόσβασης σε χρηματοδότηση, με μικρότερο κόστος

Μια από τις ισχυρότερες επιπτώσεις της εγχώριας δημοσιονομικής κρίσης και ταυτόχρονα κρίσης εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους, ήταν αυτή στο τραπεζικό σύστημα της Ελλάδας. Η απώλεια της πρόσβασης στις αγορές κεφαλαίου του ελληνικού δημοσίου τον Μάιο του 2010 επεκτάθηκε αμέσως και στο τραπεζικό σύστημα. Εκτός από αυτήν την εξέλιξη, έντονες πιέσεις στα μεγέθη των τραπεζών ασκήθηκαν από την πολυετή, ισχυρή ύφεση, η οποία περιόρισε την αποταμίευση και σταδιακά την έκανε αρνητική, αποτελώντας πρόσθετο περιοριστικό παράγοντα των διαθέσιμων κεφαλαίων των τραπεζών. Οι καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα, νοικοκυριών και μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων, υποχώρησαν κατά 40,4% στην περίοδο Απριλίου 2010 – Σεπτεμβρίου 2018, από €218,5 δισεκ. σε €130,1 δισεκ. Επίσης, έπληξε τη δυνατότητα μεγάλου μέρους των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων που είχαν αναλάβει υποχρεώσεις προς το τραπεζικό σύστημα (δάνεια, πιστωτικές κάρτες κ.ά.) να τις εξυπηρετούν, με αποτέλεσμα αυτές να εξελιχθούν σε ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις. Αλλά και τη δυνατότητά τους να αναλαμβάνουν νέες, γεγονός που συνέβαλε στην πτώση των τραπεζικών πιστώσεων από την πλευρά της ζήτησής τους. Τα μη εξυπηρετούμενα και αβέβαιης είσπραξης δάνεια τραπεζών τον Ιούνιο 2018 έφτασαν τα €88,6 δισεκ. ή 47,6% του συνόλου των δανείων. Εξ' αυτών, €50,7 δισεκ. είναι επιχειρηματικά και αντιστοιχούν στο 48,3% των δανείων προς επιχειρήσεις.

Τις παραπάνω επιδράσεις υπέστησαν και οι επιχειρήσεις στον τομέα της Μεταποίησης. Ακολούθως, οι πιστώσεις προς αυτές περιορίζονται συνεχώς από τον Ιούνιο του 2010. Έως τον Σεπτέμβριο του 2018 το υπόλοιπο ποσό τραπεζικών δανείων προς τη Μεταποίηση είχε περιοριστεί κατά 30,0% ή €7,65 δισεκ. Ωστόσο η μείωση του δανεισμού προς το σύνολο των μη χρηματοπιστωτικών κλάδων το ίδιο χρονικό διάστημα ήταν ελαφρώς εντονότερη, φθάνοντας το 34,6% (διάγραμμα . Η εντονότερη πτώση, σε σχετικούς και απόλυτους όρους, σημειώθηκε στον κλάδο των Πλωτών Μεταφορών, -59,4% (ή -11,62 δισεκ.), με τον κλάδο του Εμπορίου να έπεται (-35,6% ή -€9,7 δισεκ.). Κατόπιν των παραπάνω εξελίξεων, το μερίδιο του τομέα της Μεταποίησης στην τραπεζική χρηματοδότηση δεν περιορίστηκε την περίοδο 2010 – 2018. Από 20,9% το τρίτο τρίμηνο του 2010 έφτασε το 22,5% στο ίδιο τρίμηνο του 2018.

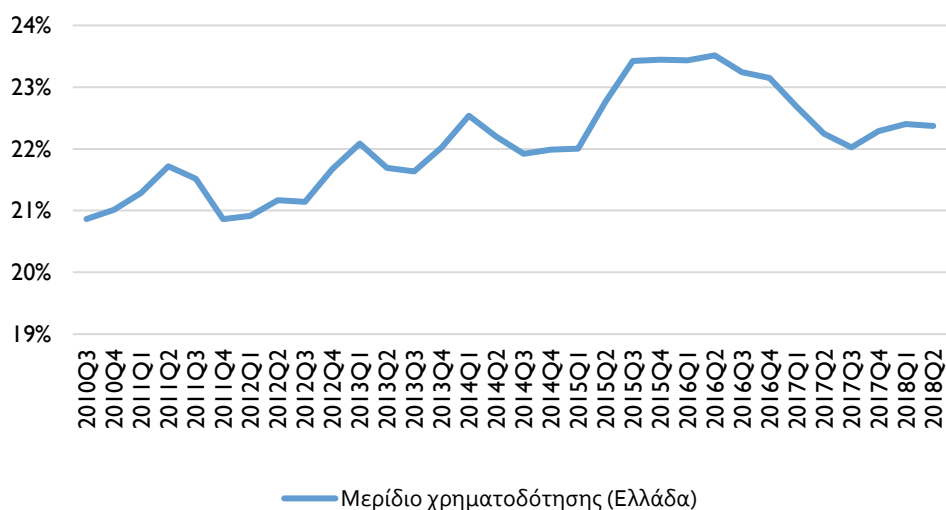
Διάγραμμα 5.26. Εξέλιξη δανείων προς τις επιχειρήσεις της Μεταποίησης*

* Υπόλοιπο ποσό δανείων. Περιλαμβάνει τον κλάδο Ορυχείων - Λατομείων

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Διάγραμμα 5.27. Εξέλιξη μεριδίου δανείων στη Μεταποίηση* στο σύνολο δανείων μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων

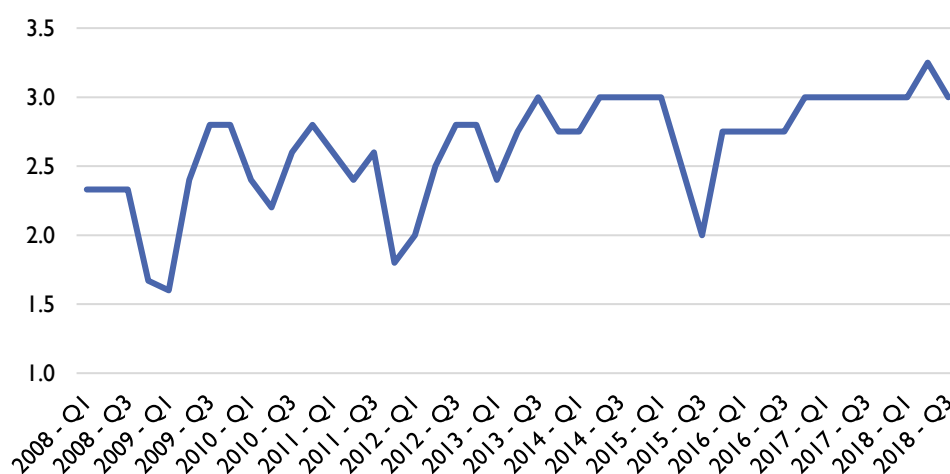
* Υπόλοιπο ποσό δανείων Περιλαμβάνει τον κλάδο Ορυχείων - Λατομείων

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος / ΕΚΤ

Την τρέχουσα περίοδο η πρόσβαση σε χρηματοδότηση από το τραπεζικό σύστημα, από όλες τις επιχειρήσεις, συνεχίζει να συναντά προσκόμματα και να γίνεται με όρους οι οποίοι δεν είναι ευνοϊκοί για πολλές επιχειρήσεις. Συγκεκριμένα, κατόπιν της παρατεταμένης αυστηροποίησης των πιστωτικών κριτηρίων για μακροπρόθεσμα δάνεια προς τις επιχειρήσεις την περίοδο από το τέταρτο τρίμηνο του 2008 έως το πρώτο τρίμηνο του 2013, με μικρές διακοπές ενδιαμέσως σε αυτήν την τάση, από το τρίτο τρίμηνο του ίδιου έτους μέχρι το τρίτο τρίμηνο του 2018, αυτά δεν έχουν χαλαρώσει (διάγραμμα 2.28). Επιπλέον, το μέσο επιτόκιο δανεισμού των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων για υφιστάμενα δάνεια στο εννεάμηνο Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου του 2018 ήταν 4,1%, σαφώς υψηλότερο του

αναμενόμενου ονομαστικού ρυθμού ανάπτυξης για το σύνολο του έτους, γεγονός που υποσκάπτει τις προοπτικές όσων επιχειρήσεων έχουν δανειστεί πλησίον αυτού του επιπέδου (Πίνακας 2.9)⁷². Αυτό το επίπεδο επιτοκίου ήταν σημαντικά υψηλότερο από τον αντίστοιχο μέσο όρο στην Ευρωζώνη (1,7%), αλλά και από το μέσο όρο χωρών οι οποίες εφάρμοσαν, όπως η Ελλάδα, Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής (2,6%). Συνεπώς, οι επιχειρήσεις εγχωρίως αντιμετωπίζουν ένα σημαντικό ανταγωνιστικό μειονέκτημα έναντι επιχειρήσεων από αυτές τις χώρες και ευρύτερα, από χώρες της Ευρωζώνης, εξαιτίας του υψηλότερου κόστους δανεισμού τους.

Διάγραμμα 5.28. Εξέλιξη μεριδίου δανείων στη Μεταποίηση* στο σύνολο δανείων μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων

1= Έγιναν πολύ πιο αυστηρά, 3 = Αμετάβλητα, 5 = Χαλάρωσαν πολύ
 Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Πίνακας 5.9. Επιτόκια δανείων* προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Ιαν. - Σεπτ. 2018
Ελλάδα	5.2	6.5	6.6	6.3	5.8	5.1	4.9	4.5	4.1
Μ.Ο. Ευρωζώνη	2.9	3.5	3.2	3.0	2.8	2.3	1.9	1.8	1.7
Γερμανία	3.2	3.5	2.9	2.6	2.5	2.1	1.9	1.7	1.6
PICS**	4.2	5.1	5.1	4.8	4.5	3.6	3.1	2.8	2.6

* Για το σύνολο των υφιστάμενων δανείων

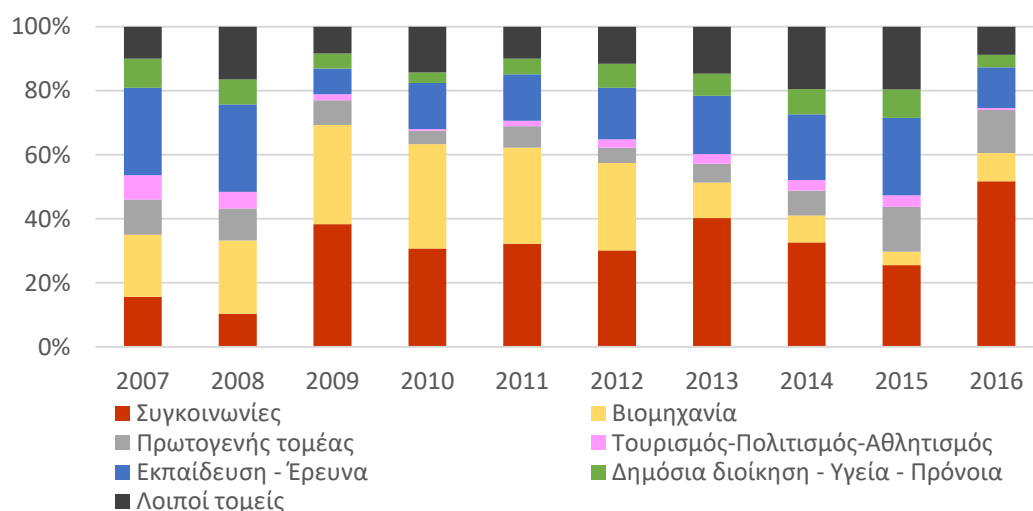
** Πορτογαλία, Ιρλανδία, Κύπρος, Ισπανία

Πηγή: ΕΚΤ

⁷² Σύμφωνα με τις προβλέψεις στη έκθεση του IOBE «Η Ελληνική Οικονομία 3/18» (Οκτώβριος 2018) για το ρυθμό αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ (2,0%) και τον πληθωρισμό (0,8%), ο αναμενόμενος ονομαστικός ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ για το 2018 ήταν 2,8%.

Εκτός από το συνεχή περιορισμό του δανεισμού από το τραπεζικό σύστημα προς τις μεταποιητικές επιχειρήσεις από το 2010 και τις συνεχιζόμενες την τρέχουσα περίοδο δυσχέρειες στην πρόσβαση σε αυτόν, εξαιτίας των αυστηρών κριτηρίων παροχής μακροπρόθεσμων δανείων και των υψηλών επιτοκίων, ο τομέας της Μεταποίησης εμφανίζει σταδιακά τα τελευταία έτη σημαντική μείωση των ενισχύσεων που λαμβάνει από το συγχρηματοδοτούμενο σκέλος του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, δηλαδή από το ΕΣΠΑ 2014 - 2020. Το 2010 το μερίδιό του στο σύνολο των ενισχύσεων ήταν το μεγαλύτερο μεταξύ των τομέων, 33%. Στα επόμενα δύο χρόνια υποχώρησε στη δεύτερη θέση, πίσω από τις Συγκοινωνίες, στις οποίες περιλαμβάνονται τα μεγάλα οδικά έργα, ωστόσο παρέμενε κοντά στο 30% (διάγραμμα 5.29). Το 2013 ξεκίνησε η έντονη εξασθένησή του, καθώς υποχώρησε στο 11%, η οποία συνεχίστηκε την επόμενη διετία (2014: 8%, 2015: 4%). Το 2016 διαμορφώθηκε σε 9% και ήταν το μικρότερο μεταξύ των τομέων, ίσο μόνο με εκείνο των λοιπών τομέων. Στην πρώτη θέση, απορροφώντας περισσότερες από τις μισές ενισχύσεις, ήταν ο τομέας των Συγκοινωνιών.

Διάγραμμα 5.29. Εξέλιξη μεριδίου τομέων στις συγχρηματοδοτούμενες από την ΕΕ επενδύσεις

Πηγή: Απολογισμοί Κρατικού Προϋπολογισμού, Υπουργείο Οικονομικών

Από την άλλη πλευρά, το πολύ χαμηλό επίπεδο ενισχύσεων από το ΕΣΠΑ 2014 – 2020 προς τη Μεταποίηση στα πρόσφατα έτη και η συνεχής έμφαση στις Συγκοινωνίες, στις οποίες πολλές επενδύσεις ολοκληρώθηκαν ή βαίνουν προς ολοκλήρωση, συνεπάγονται τη δυνατότητα ανάκαμψης των χρηματοδοτήσεων στις μεταποιητικές επιχειρήσεις στα προσεχή έτη. Ευρύτερα, από το σύνολο των τάσεων και των συνθηκών στη χρηματοδότηση της Μεταποίησης από το τραπεζικό σύστημα και το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, που

έχουν επιδεινωθεί τα τελευταία χρόνια, προκύπτει η ανάγκη αξιοποίησης όλων των διαθέσιμων χρηματοδοτικών δυνατοτήτων για τις μεταποιητικές επιχειρήσεις.

Αναλυτικά ως προς τις δυνατότητες διεύρυνσης των ενισχύσεων μέσω του ΕΣΠΑ 2014 - 2020 στις μεταποιητικές επιχειρήσεις τα προσεχή έτη, είναι εφικτή μέσω των παρακάτω Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (Ε.Π.) και για τις εξής κατηγορίες επενδύσεων:

1) **Ε.Π. «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία».** Μπορεί να υποστηρίξει επενδύσεις για:

- Επέκταση σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές
- Βελτίωση ενεργειακής απόδοσης και χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας
- Έρευνα και Καινοτομία, συνέργειες επιχειρήσεων με ερευνητικά κέντρα - τριτοβάθμια εκπαίδευση
- Νέες ιδέες για καινούργιες επιχειρήσεις (π.χ. φυτώρια επιχειρήσεων)

2) **13 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα:** Υποστηριζόμενοι κλάδοι ανά NUTS II περιφέρεια της χώρας εκείνοι που προάγουν τη στρατηγική της ΕΕ για «Έρευνα και Καινοτομία, για Έξυπνη Εξειδίκευση» (RIS3)

- Τα είδη επενδύσεων που μπορούν να υποστηριχθούν μέσω ΠΕΠ επίσης εξαρτώνται ανά περιφέρεια από τους κλάδους οι οποίοι προάγουν την RIS3

Εκτός από το ΕΣΠΑ 2014 – 2020, δυνατότητες χρηματοδότησης μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων υφίστανται μέσω του εθνικού σκέλους του. Τα διαθέσιμα καθεστώτα περιφερειακών ενισχύσεων προσδιορίζονται στον Επενδυτικό Νόμο (Ν. 4399/2016). Από αυτά εξαιρούνται ορισμένοι μεταποιητικοί κλάδοι, συγκεκριμένα οι δραστηριότητες με ΚΑΔ 2008 από 05 (Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη) έως και 09 (Υποστηρικτικές δραστηριότητες εξόρυξης), οι κλάδοι του χάλυβα, των συνθετικών ινών και του άνθρακα.

Για τους υπόλοιπους μεταποιητικούς κλάδους, στις επιλέξιμες κατηγορίες δαπανών μέσω περιφερειακών ενισχύσεων περιλαμβάνονται:

- Επενδύσεις σε ενσώματα στοιχεία ενεργητικού, π.χ. κατασκευή, επέκταση κτηρίων, ειδικών - βοηθητικών εγκαταστάσεων των κτηρίων
- Αγορά από μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ) του συνόλου των παγίων στοιχείων ενεργητικού (κτήρια, μηχανήματα, λοιπός εξοπλισμός) ή μέρους αυτών
- Επενδύσεις σε άυλα στοιχεία ενεργητικού, π.χ. αγορά δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, αδειών εκμετάλλευσης, ευρεσιτεχνιών, συστήματα διασφάλισης και ελέγχου ποιότητας, προμήθεια - εγκατάσταση λογισμικού και

- Μισθολογικό κόστος νέων θέσεων εργασίας που δημιουργούνται από το επενδυτικό σχέδιο, για δύο έτη.

Από τον επενδυτικό νόμο προσδιορίζονται ειδικές κατηγορίες ενισχύσεων, οι οποίες αφορούν σε εξωστρεφείς ΜμΕ, καινοτόμες ΜμΕ, επιχειρήσεις με αύξηση της απασχόλησής τους, επενδυτικά σχέδια τα οποία υλοποιούνται στους κλάδους ΤΠΕ και Αγροδιατροφής κ.ά. Προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβαση σε αυτά τα χρηματοδοτικά μέσα, μπορούν να χαλαρώσουν οι προϋποθέσεις επιλεξιμότητας των επενδυτικών σχεδίων. Για παράδειγμα, για τις εξωστρεφείς επιχειρήσεις, προτείνεται το απαιτούμενο ποσοστό εξαγωγών επί του κύκλου εργασιών να περιοριστεί στο 35%⁷³.

Οι επιχειρήσεις της Μεταποίησης, όχι μόνο οι μεγάλες, αλλά και όσες είναι μεσαίου και μικρού μεγέθους, πρέπει να διερευνήσουν τις δυνατότητες χρηματοδότησης μέσω της εγχώριας κεφαλαιαγοράς. Σε αυτές περιλαμβάνονται:

- 1) Αύξηση μετοχικού κεφαλαίου
- 2) Έκδοση ομολογιών
- 3) Τιτλοποίηση απαιτήσεων
- 4) Εναλλακτική Αγορά
- 5) Εισηγμένα επενδυτικά κεφάλαια (listed private equity)
- 6) Τίτλοι παραστατικών δικαιωμάτων κτήσης μετοχών (warrants)

Ειδικά για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, τα πλέον πρόσφορα χρηματοδοτικά εργαλεία μέσω της εγχώριας κεφαλαιαγοράς είναι η Εναλλακτική Αγορά (ΕΝ.Α.) του Χρηματιστηρίου Αθηνών και τα εισηγμένα επενδυτικά κεφάλαια⁷⁴. Η ΕΝ.Α. αφορά αποκλειστικά στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Σημαντικότερη διαφορά από την Κύρια Αγορά του Χ.Α., είναι τα λιγότερο απαιτητικά κριτήρια εισόδου. Αποτελείται από δύο «κλάδους», την ΕΝ.Α. ΣΤΕΠ και την ΕΝ.Α. PLUS, για την ένταξη στους οποίους πρέπει να τηρούνται οι παρακάτω προϋποθέσεις:

- 1) **ΕΝ.Α. ΣΤΕΠ:** Καμιά προϋπόθεση ως προς τα ίδια κεφάλαια και την κερδοφορία, (β) δυνατή η είσοδος νεοϊδρυθεισών επιχειρήσεων, (γ) για υφιστάμενες επιχειρήσεις, απαιτούνται οικονομικές καταστάσεις ΔΛΠ για τις δύο πρόσφατες οικονομικές χρήσεις ή την πλέον πρόσφατη χρήση, (δ) βασικό κριτήριο αξιολόγησης είναι η

⁷³ Στην ενότητα 3.4 παρουσιάζονται τα χρηματοδοτικά εργαλεία για την υποστήριξη των εξαγωγικών επιχειρήσεων

⁷⁴ Οι διαθέσιμοι τρόποι χρηματοδότησης μέσω της ελληνικής κεφαλαιαγοράς και τα χαρακτηριστικά τους παρουσιάζονται εκτενώς στις ενότητες 4.4, 5.2 και 5.3 της μελέτης του IOBE «Η χρηματοδότηση μέσω χρηματιστηριακής αγοράς και το νέο αναπτυξιακό πρότυπο της Ελλάδας»(2018)

εφαρμογή πρωτότυπων επιχειρηματικών ιδεών, σε τεχνολογικά προηγμένους τομείς, αλλά και σε πιο «παραδοσιακούς» τομείς (ε) μέγιστο όριο αντλούμενων κεφαλαίων τα €5 εκατ.

- 2) **EN.A. PLUS:** α) Ελάχιστα ίδια κεφάλαια €1 εκατ. (β) απαιτούνται οικονομικές καταστάσεις ΔΛΠ για δύο χρήσεις (γ) δυνατή η ένταξη εταιριών με ζημιές, εφόσον οι συσσωρευμένες ζημιές δεν υπερβαίνουν το 50% των ιδίων κεφαλαίων (δ) δεν υφίσταται όριο αντλούμενων κεφαλαίων

Εκτός από μετοχές, οι εκδότριες εταιρίες μπορούν να εντάξουν προς διαπραγμάτευση στην EN.A. ομολογίες διαφόρων τύπων (κοινές, μετατρέψιμες, ανταλλάξιμες, με παραστατικά δικαιωμάτων προς κτήση άλλων κινητών αξιών).

Σε ότι αφορά τα Εισηγμένα επενδυτικά κεφάλαια (listed private funds), παρουσιάζουν τα εξής πλεονεκτήματα:

- Αποτελούν επενδύσεις σε πλήθος συχνά ετερογενών επιχειρήσεων, αντί των τοποθετήσεων σε μία ή λίγες επιχειρήσεις
- Απευθύνονται σε ιδιώτες επενδυτές και οργανισμούς ανεξαρτήτως μεγέθους. Δεν υφίσταται ελάχιστο όριο επένδυσης ή είναι χαμηλό. Αντιθέτως, στα μη εισηγμένα επενδυτικά κεφάλαια (private equity) υφίσταται υψηλό ελάχιστο όριο τοποθέτησης.
- Ο επενδυτής μπορεί να επενδύσει σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο της ύπαρξής τους και έχει τη δυνατότητα να πουλήσει τη συμμετοχή του μέσω της δευτερογενούς χρηματιστηριακής αγοράς. Τα μη εισηγμένα επενδυτικά κεφάλαια αγοράζονται κατά τη σύστασή τους και προβλέπονται συγκεκριμένες περίοδοι ρευστοποίησής τους.

Ενδεικτικές κατηγορίες εισηγμένων επενδυτικών κεφαλαίων είναι οι εξής:

- 1) **Ανώνυμες Εταιρίες Επενδύσεων Χαρτοφυλακίου (ΑΕΕΧ):** αποτελούν χαρτοφυλάκια κλειστού τύπου (closed-end), δηλαδή ορισμένου αριθμού μετοχών, σε αντίθεση με τα αμοιβαία κεφάλαια. Με την τοποθέτηση σε ΑΕΕΧ, ο επενδυτής επιτυγχάνει με πολύ μικρό κόστος διαφοροποίηση του χαρτοφυλακίου, επομένως διασπορά κινδύνου. Επιπλέον, εξασφαλίζει πρόσβαση σε αγορές στις οποίες θα ήταν αδύνατον ή πολύ δύσκολο να έχει πρόσβαση ως ιδιώτης επενδυτής με σχετικά μικρή τοποθέτηση.
- 2) **Εταιρείες Κεφαλαίου Επιχειρηματικών Συμμετοχών (ΕΚΕΣ):** επενδύουν κυρίως σε νεοφυείς επιχειρήσεις (start-ups) ή σε μικρές, σε ώριμη φάση ανάπτυξης. Τοποθετούνται σε κινητές αξίες (μετοχές, ομόλογα, warrants), μερίδια ΟΣΕΚΑ, μερίδια ΟΣΕ (υπό προϋποθέσεις), καταθέσεις και μέσα χρηματαγοράς. Κάθε επιχείρηση που αναζητά χρηματοδότηση από μια ΕΚΕΣ, υποβάλλει επιχειρηματικό σχέδιο. Εάν ολοκληρωθεί θετικά η αξιολόγηση, η ΕΚΕΣ διαθέτει κεφάλαια,

λαμβάνοντας ως αντάλλαγμα τα ίδια κεφάλαια της χρηματοδοτούμενης επιχείρησης.

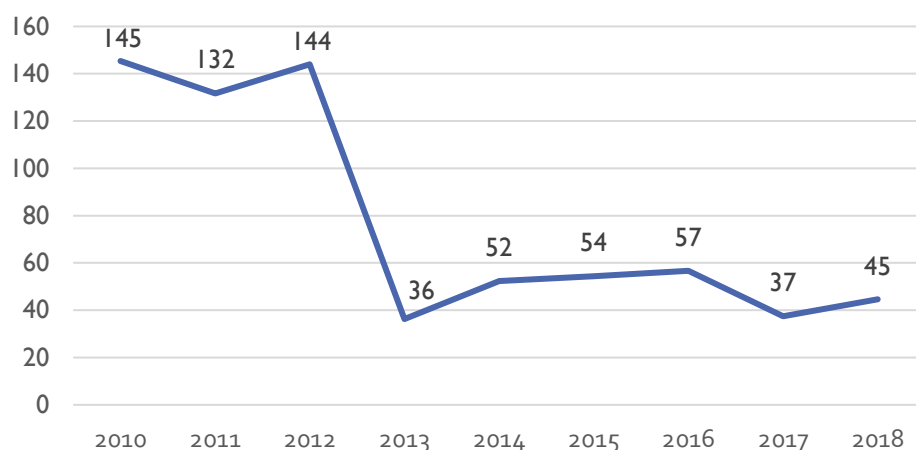
Δεδομένου ότι οι δυνατότητες χρηματοδότησης από το τραπεζικό σύστημα παραμένουν περιορισμένες και οι όροι με τους οποίους γίνονται δεν είναι ευνοϊκοί για πολλές επιχειρήσεις, ενώ δεν αναμένονται σημαντικές αλλαγές σε αυτά τα χαρακτηριστικά του πιστοδοτικού περιβάλλοντος μεσοπρόθεσμα, έως ότου οι τράπεζες πλησιάσουν τους στόχους για τον περιορισμό των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων τους και αποκατασταθεί στο μεγαλύτερο μέρος της η τακτική χρηματοδότηση από τις διεθνείς αγορές, οι χρηματοδοτικοί μηχανισμοί που παρέχει η ελληνική κεφαλαιαγορά πρέπει να συγκεντρώσουν περισσότερο το ενδιαφέρον των επιχειρήσεων, ανεξαρτήτως μεγέθους και κλάδου στον οποίο δραστηριοποιούνται.

Στο σκέλος της υποστήριξης των επενδύσεων από το δημόσιο τομέα, το ΕΣΠΑ 2014 – 2020 και τα διαθέσιμα χρηματοδοτικά καθεστώτα (περιφερειακά – ειδικά) μέσω του Επενδυτικού Νόμου δεν έχουν αξιοποιηθεί αρκετά. Χρειάζονται όμως και ορισμένες τροποποιήσεις – βελτιώσεις στις προϋποθέσεις επιλεξιμότητας των επενδυτικών σχεδίων, ιδίως από τα ειδικά καθεστώτα.

5.2.6 Απλοποίηση – επιτάχυνση αδειοδότησης επιχειρήσεων

Μεταξύ των μεταρρυθμίσεων που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής, ορισμένες αφορούσαν στην αλλαγή του τρόπου αδειοδότησης για τις επιχειρήσεις, νέες, καθώς και υφιστάμενες, με βασικούς στόχους την απλοποίηση και την επιτάχυνση των σχετικών διαδικασιών. Η σημαντικότερη εξ' αυτών αφορούσε στην αδειοδότηση για την ίδρυση νέων επιχειρήσεων. Με το Ν. 4072/2012, ο οποίος αφορούσε σε μεταρρυθμίσεις για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, θεσπίστηκε μια νέα ευέλικτη νομική μορφή επιχείρησης, η Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Επιχείρηση (Ι.Κ.Ε.). Η σημαντικότερη διαφορά της από τις άλλες νομικές μορφές ήταν το πολύ μικρό απαιτούμενο ελάχιστο εταιρικό κεφάλαιο, που ορίστηκε σε €1. Αυτή η σημαντική μεταβολή στην αδειοδότηση νέων επιχειρήσεων, είχε ως αποτέλεσμα τη σημαντική βελτίωση της κατάταξης της Ελλάδας ως προς τη σχετική αξιολόγηση από την τακτική, ετήσια έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας για τις συνθήκες άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας. Η Ελλάδα ανήλθε από την 144^η θέση το 2012 στην 36^η το 2013 (διάγραμμα 5.30). Πάρα τη μικρή επιδείνωση της θέσης της έκτοτε (διάγραμμα 5.31), η Ελλάδα το 2018 βρίσκεται στη μέση της κατάταξης μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης (10η).

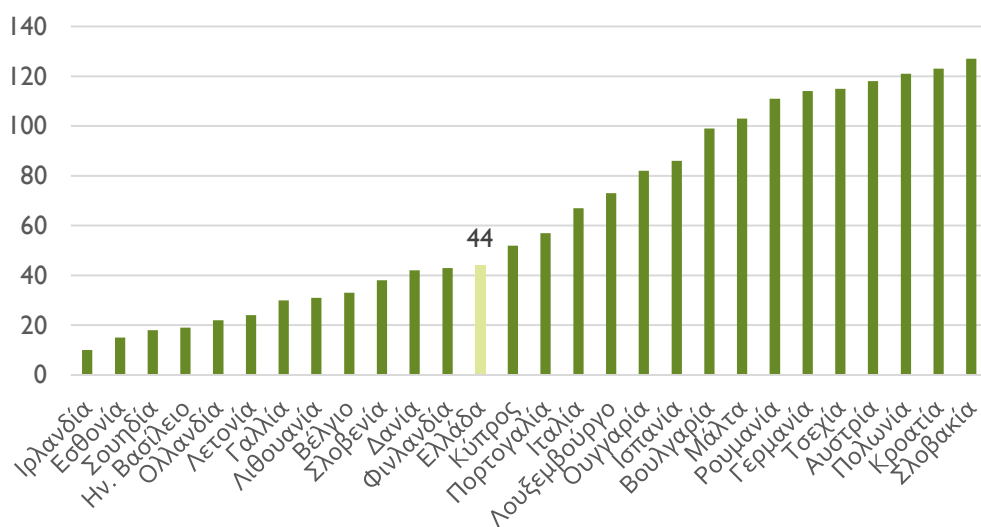
Διάγραμμα 5.30. Εξέλιξη κατάταξης Ελλάδας ως προς την ευκολία ίδρυσης επιχείρησης

* Κατάταξη προσαρμοσμένη ως προς το μέσο αριθμό των αξιολογούμενων χωρών την περίοδο 2010 – 2018 (188 χώρες)

Πηγή: Εκθέσεις Doing Business 2011 – 2019, The World Bank

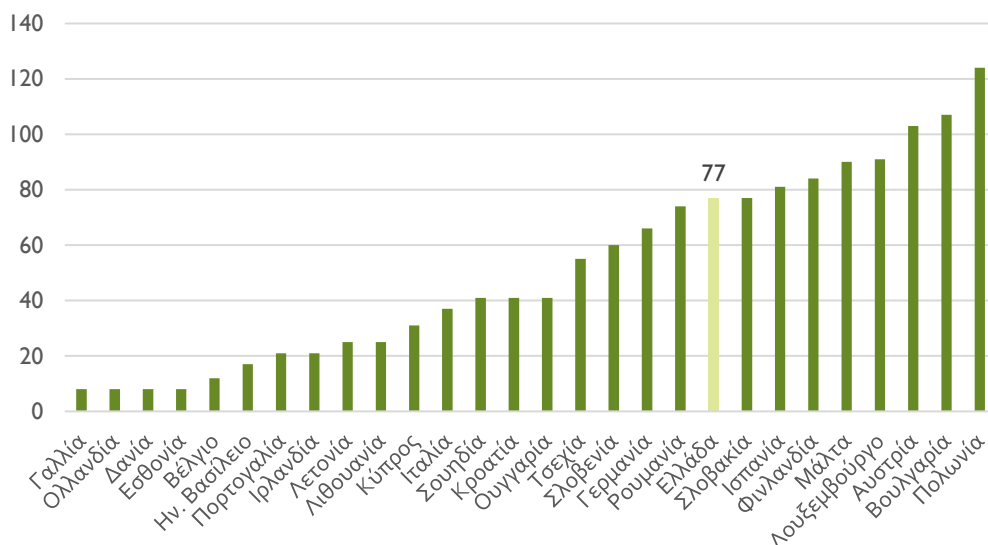
Διάγραμμα 5.31. Κατάταξη χωρών ΕΕ ως προς την ευκολία ίδρυσης επιχείρησης (2018)

Πηγή: Doing Business 2019, The World Bank (2018)

Σύμφωνα με τις αξιολογήσεις στην ετήσια έκθεση ανταγωνιστικότητας του Διεθνούς Οικονομικού Φόρουμ, η πτυχή της αδειοδοτικής διαδικασίας για νέες επιχειρήσεις εξαιτίας της οποίας η Ελλάδα δεν επιτυγχάνει μια καλύτερη κατάταξη, είναι το συγκριτικά με άλλες χώρες μεγαλύτερο χρονικό διάστημα που ακόμα χρειάζεται για τη διεκπεραίωσή της (διάγραμμα 5.32), όχι το απαιτούμενο κόστος, το οποίο περιορίστηκε μέσω της θέσπισης της Ι.Κ.Ε. (διάγραμμα 5.33).

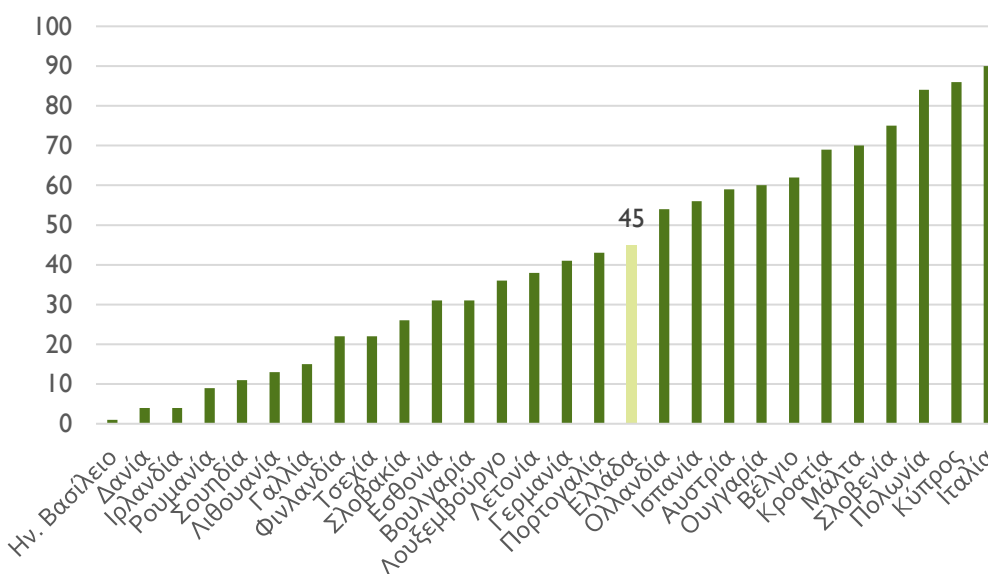
Διάγραμμα 5.32. Κατάταξη χωρών ΕΕ ως προς τον απαιτούμενο χρόνο για την ίδρυση επιχείρησης (2018)*

* Κατάταξη μεταξύ 140 χωρών

Πηγή: The Global Competitiveness Report 2018, World Economic Forum

Διάγραμμα 5.33. Κατάταξη χωρών ΕΕ ως προς το κόστος ίδρυσης επιχείρησης (2018)*

* Κατάταξη μεταξύ 140 χωρών

Πηγή: The Global Competitiveness Report 2018, World Economic Forum

Παρά την πρόοδο η οποία έχει σημειωθεί εγχωρίως, ως προς την ίδρυση νέων επιχειρήσεων, παραμένουν σημαντικά αδειοδοτικά – ρυθμιστικά ζητήματα για τη Μεταποίηση. Κάποια σχετίζονται με την ίδρυση μιας επιχείρησης, αλλά αφορούν (και) στην επέκτασή της ή στη διεύρυνση της δραστηριότητάς της, στην ενθάρρυνση και αξιοποίηση συνεργειών μεταξύ των επιχειρήσεων κ.ά. Αυτά τα θέματα είναι τα εξής:

- Έλλειψη ολοκληρωμένου χωροταξικού σχεδιασμού, με περιφερειακή και κλαδική διάσταση
- Ξεπερασμένο πλαίσιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης (κατάταξη δραστηριοτήτων ως προς τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, διάρκεια διαδικασιών)
- Υποστήριξη δημιουργίας «βιομηχανικών συγκεντρώσεων» (Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές (Β.Ε.ΠΕ.), Επιχειρηματικά Πάρκα (Ε.Π.))
- Παρά τις βελτιώσεις των τελευταίων ετών, συνεχίζουν καθυστερήσεις και ξεπερασμένες διαδικασίες στην αδειοδότηση νέων εγχειρημάτων

Ως προς αυτά τα ζητήματα ακολουθούν οι παρακάτω προτάσεις:

- Κατάρτιση Γενικού Χωροταξικού Πολεοδομικού Σχεδίου
- Δημιουργία Ειδικού Χωροταξικού Σχεδίου για την αξιοποίηση των ορυκτών πρώτων υλών και πλήρης ένταξη της εξορυκτικής βιομηχανίας στα Περιφερειακά Χωροταξικά Σχέδια
- Απλοποίηση των διατάξεων του ν.4014/2011 για την επιτάχυνση της περιβαλλοντικής αδειοδότησης και την εξάλειψη των υφιστάμενων καθυστερήσεων
- Επικαιροποίηση της κατηγοριοποίησης έργων και δραστηριοτήτων («όχληση») ως προς την ένταση των περιβαλλοντικών επιπτώσεών τους, με ανάλογη εφαρμογή των κριτηρίων της περιβαλλοντικής αδειοδότησης
- Εφαρμογή διατάξεων του ν.4512/2018 για τη διευκόλυνση και απλοποίηση ίδρυσης Επιχειρηματικών Πάρκων
- Ενεργοποίηση πιστοποιημένων ελεγκτών επενδυτικών σχεδίων, οι οποίοι θεσπίστηκαν με το Π.Δ. 33/2011, για την επιτάχυνση της αξιολόγησης επενδυτικών σχεδίων
- Ενεργοποίηση του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος Διαχείρισης Αδειοδότησης και Ελέγχων (ΟΠΣ-ΑΔΕ) (ν.4442/2016)

Παράρτημα Ι

	Άμεση ρευστότητα			Γενική ρευστότητα			Δείκτης Μόχλευσης		
	2009	2014	2016	2009	2014	2016	2009	2014	2016
Άλλα προϊόντα από μη μεταλλικά ορυκτά	1,06	0,92	0,99	1,43	1,32	1,34	1,0	0,9	0,8
Άλλες εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες	1,22	1,14	1,17	1,51	1,45	1,50	0,9	1,1	0,9
Ανακύκλωση	1,12	1,24	1,12	1,48	1,50	1,41	1,0	1,0	1,0
Άντληση αργού πετρελαίου	0,55	0,95	0,49	0,67	1,53	0,73	-114,7	2,4	26,6
Αυτοκίνητα οχήματα, ρυμουλκά και ημιρυμουλκούμενα	0,84	0,85	1,01	1,16	1,31	1,46	3,2	5,9	3,2
Βασικά μέταλλα	0,80	0,55	0,70	1,22	0,84	1,11	1,4	3,4	1,8
Βιομηχανία ξύλου	1,05	0,60	0,47	1,63	0,97	0,76	1,4	2,7	4,2
Είδη ένδυσης	0,89	0,98	0,97	1,45	1,53	1,52	1,6	1,8	1,8
Εκδόσεις, εκτυπώσεις	0,94	0,77	0,74	1,12	0,92	0,90	1,7	3,2	3,7
Ελαστικά και πλαστικές ύλες	1,06	1,04	1,11	1,41	1,45	1,50	1,3	1,1	1,0
Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη	1,38	0,64	0,59	1,43	0,80	0,70	2,3	7,7	42,5
Η/Υ και οπτικά προϊόντα	0,99	0,86	0,82	1,32	1,16	1,12	1,7	2,0	1,4
Ηλεκτρικές μηχανές και συσκευές	0,94	0,70	0,84	1,41	1,18	1,30	1,4	1,7	1,5
Ιατρικά όργανα, όργανα ακριβείας, ρολόγια	1,39	1,16	1,19	1,70	1,50	1,65	1,1	1,5	1,1
Κατασκευή επίπλων και λοιπά	0,65	1,03	0,99	1,01	1,55	1,44	1,6	1,2	1,4
Κατεργασία δέρματος	1,08	1,07	0,84	1,41	1,47	1,08	2,4	1,4	1,9
Κλωστοϋφαντουργικές ύλες	0,75	0,79	0,82	1,12	1,21	1,34	1,5	1,2	1,0
Λοιπός εξοπλισμός μεταφορών	0,62	0,53	0,45	0,77	0,73	0,65	-6,5	-22,5	-7,7
Μεταλλικά μεταλλεύματα	1,74	1,13	1,42	2,10	1,54	1,74	1,1	4,3	10,1
Μεταλλικά προϊόντα	1,09	1,07	1,21	1,44	1,43	1,56	1,3	1,2	0,9
Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού	0,99	0,71	0,84	1,46	0,94	1,21	25,3	-14,3	3,4
Παραγωγή χαρτοπολτού, χαρτιού	0,85	0,94	1,00	1,15	1,25	1,31	2,0	2,1	2,0
Προϊόντα Καπνού	0,75	1,30	1,33	1,16	2,38	2,24	2,6	1,4	0,8
Προϊόντα οπτάνθρακα, διύλιση πετρελαίου	0,48	0,67	0,84	1,02	0,88	1,22	1,5	4,5	2,6
Ραδιοφωνία, τηλεόραση, επικοινωνίες	1,42	1,23	0,99	1,75	1,50	1,25	1,2	1,0	1,0
Τρόφιμα Ποτά	0,93	0,82	0,84	1,29	1,13	1,15	1,6	1,7	1,7
Χημικές ουσίες και προϊόντα	0,98	1,00	1,05	1,29	1,41	1,50	1,3	1,3	1,3
Σύνολο	0,88	0,81	0,87	1,25	1,13	1,23	1,6	2,0	1,7

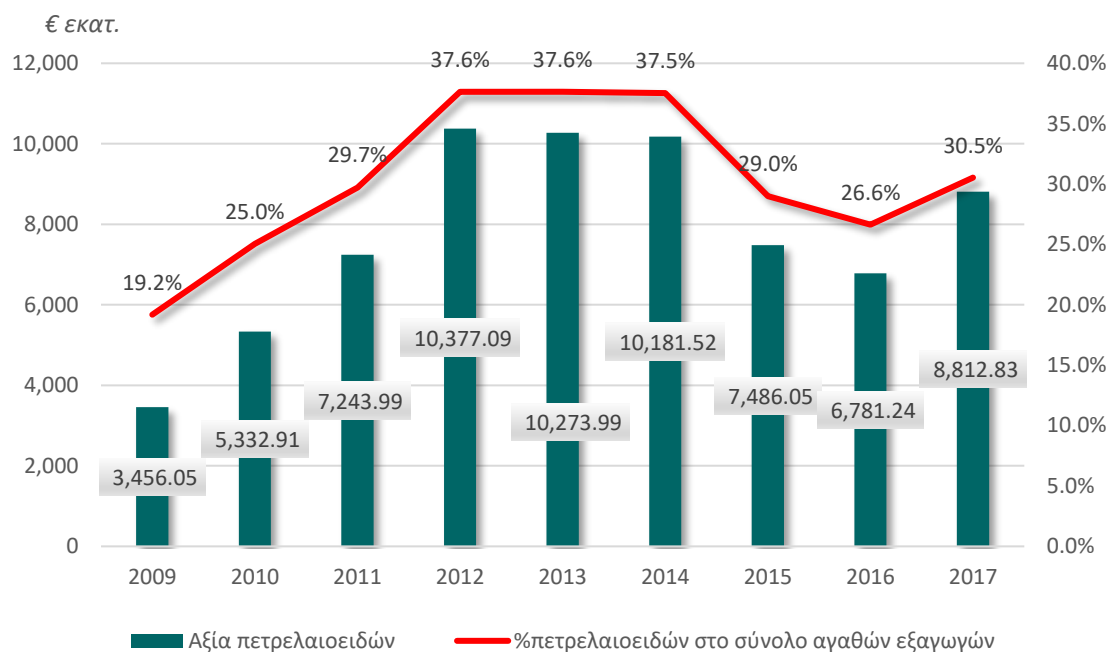
	Δείκτης δανειακής επιβάρυνσης			Μικτό περιθώριο κέρδους			Αποδοτικότητα συνόλου ενεργητικού		
	2009	2014	2016	2009	2014	2016	2009	2014	2016
Άλλα προϊόντα από μη μεταλλικά ορυκτά	0,49	0,48	0,45	26,4%	26,0%	30,6%	2,6%	-0,2%	2,2%
Άλλες εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες	0,47	0,51	0,48	22,3%	27,8%	29,0%	3,5%	2,8%	3,3%
Ανακύκλωση	0,51	0,49	0,50	2,5%	18,2%	15,6%	-8,2%	0,5%	-1,3%
Άντληση αργού πετρελαίου	0,97	0,70	0,96	4,9%	17,6%	-0,4%	-16,7%	-5,0%	-14,4%
Αυτοκίνητα οχήματα, ρυμουλκά και ημιρυμουλκούμενα	0,76	0,84	0,76	25,5%	26,4%	25,0%	-3,2%	-2,7%	0,7%
Βασικά μέταλλα	0,58	0,77	0,64	5,7%	9,3%	11,8%	-5,7%	-4,3%	1,3%
Βιομηχανία ξύλου	0,58	0,73	0,81	16,9%	15,1%	18,1%	-2,7%	-4,5%	-4,6%
Είδη ένδυσης	0,61	0,64	0,64	29,6%	30,6%	34,3%	0,2%	0,8%	-0,1%
Εκδόσεις, εκτυπώσεις	0,62	0,76	0,79	33,5%	35,8%	37,8%	-0,5%	-5,2%	-5,9%
Ελαστικά και πλαστικές ύλες	0,56	0,51	0,50	22,9%	20,9%	24,2%	2,0%	2,0%	5,0%
Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη	0,60	0,86	0,98	12,4%	15,6%	17,3%	13,3%	10,4%	-3,9%
Η/Υ και οπτικά προϊόντα	0,63	0,67	0,58	29,4%	38,9%	35,8%	-1,0%	2,2%	-2,1%
Ηλεκτρικές μηχανές και συσκευές	0,57	0,62	0,61	18,0%	17,6%	18,0%	-0,8%	-4,9%	1,4%
Ιατρικά όργανα, όργανα ακριβείας, ρολόγια	0,50	0,59	0,52	26,0%	26,3%	24,0%	6,2%	8,5%	8,4%
Κατασκευή επίπλων και λοιπά	0,60	0,55	0,58	33,8%	34,9%	38,0%	1,3%	0,5%	4,4%
Κατεργασία δέρματος	0,70	0,58	0,66	29,4%	30,2%	30,6%	-0,1%	-0,5%	-1,1%
Κλωστοϋφαντουργικές ύλες	0,59	0,54	0,50	16,2%	21,8%	23,0%	-6,5%	-1,8%	0,6%
Λοιπός εξοπλισμός μεταφορών	1,13	1,05	1,15	21,3%	26,7%	15,2%	-3,2%	-1,4%	-4,4%
Μεταλλικά μεταλλεύματα	0,50	0,81	0,91	27,0%	18,7%	21,1%	1,0%	-5,4%	-2,9%
Μεταλλικά προϊόντα	0,56	0,54	0,48	20,0%	19,9%	22,3%	1,5%	1,6%	2,3%
Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού	0,94	1,06	0,77	25,5%	34,6%	56,8%	-5,5%	-4,2%	3,1%
Παραγωγή χαρτοπολτού, χαρτιού	0,65	0,68	0,66	24,3%	22,2%	24,5%	0,6%	1,3%	2,6%
Προϊόντα Καπνού	0,71	0,59	0,44	42,8%	39,4%	36,4%	9,7%	7,7%	10,8%
Προϊόντα οπτάνθρακα, διύλιση πετρελαίου	0,60	0,82	0,73	7,3%	0,3%	12,3%	6,0%	-5,9%	9,9%
Ραδιοφωνία, τηλεόραση, επικοινωνίες	0,54	0,50	0,50	26,4%	29,0%	26,9%	-0,2%	-1,8%	0,2%
Τρόφιμα Ποτά	0,61	0,62	0,63	27,5%	25,4%	26,5%	2,5%	0,9%	2,2%

Χημικές ουσίες και προϊόντα	0,56	0,57	0,57	36,6%	36,0%	35,6%	3,9%	3,6%	4,5%
Σύνολο	0,61	0,66	0,63	22,6%	17,1%	23,1%	1,4%	-0,8%	3,1%

Παράρτημα II

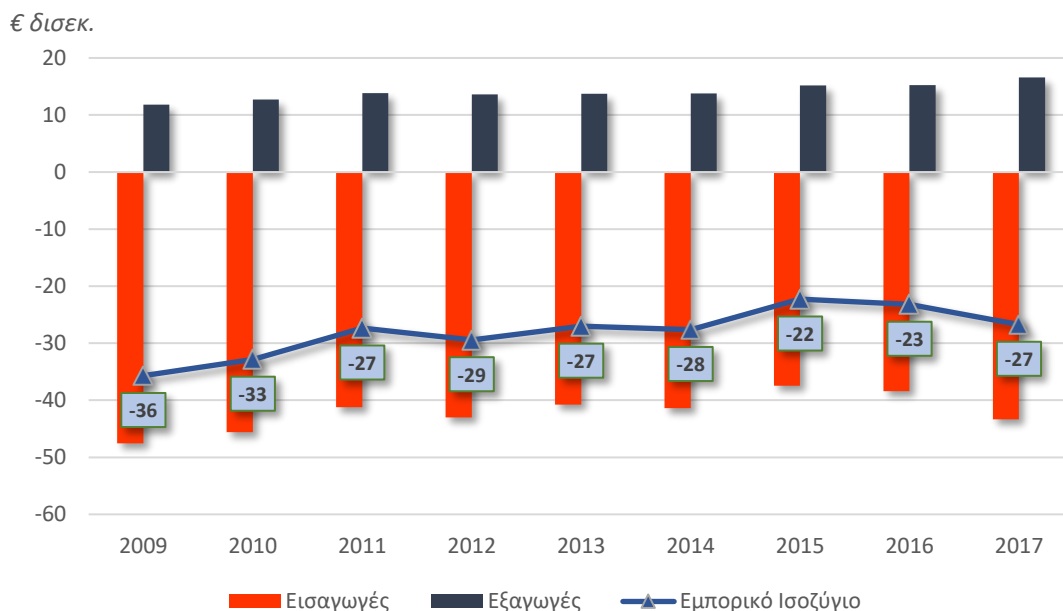
I. Εξωτερικό εμπόριο εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών

Διάγραμμα A1. Εξαγωγές πετρελαιοειδών

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία: IOBE

Διάγραμμα A2. Εμπορικό Ισοζύγιο Μεταποίησης*, εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία: IOBE

* Περιλαμβάνονται και τα Ορυχεία, Λατομεία.

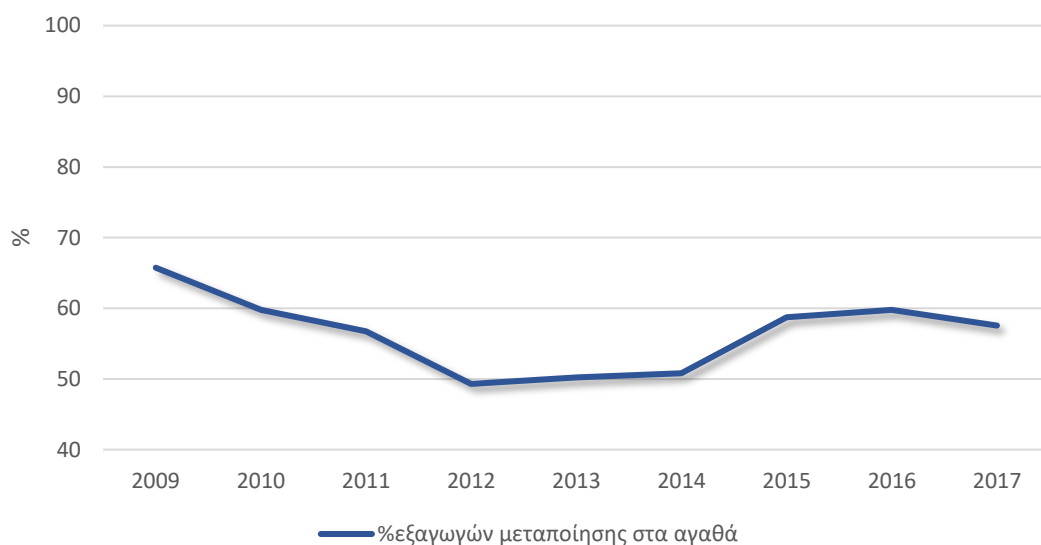
Πίνακας Α1. Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής (ΜΕΡΜ) εξαγωγών και εισαγωγών στη Μεταποίηση*, 2009-2017

	Προϊόντα μεταποιητικού τομέα	Σύνολο αγαθών προϊόντων
Εισαγωγές	-1,2%	-0,7%
Εξαγωγές	4,3%	6,1%

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία:IOBE

* Περιλαμβάνονται και τα Ορυχεία, Λατομεία. Εξαιρούνται τα πετρελαιοειδή

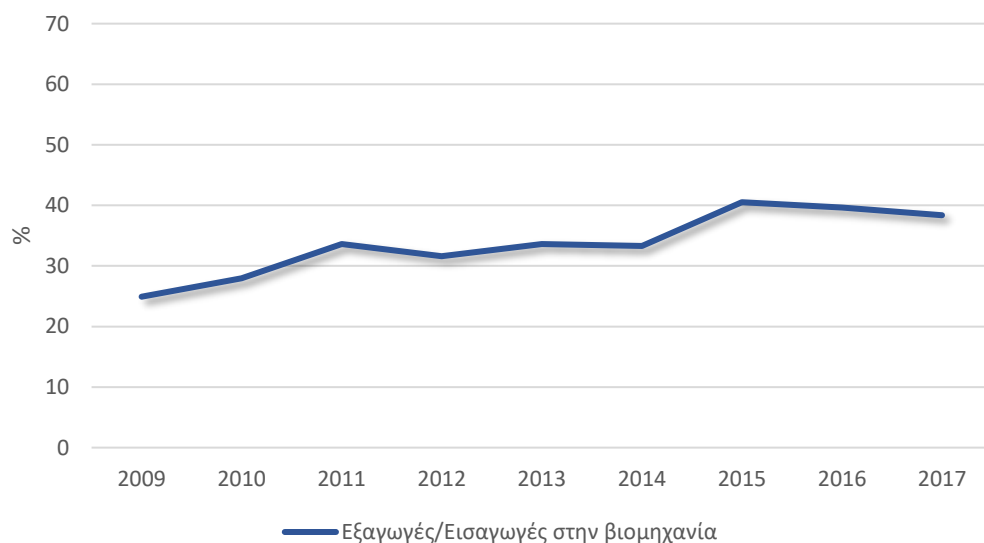
Διάγραμμα Α3. %Μερίδιο αξίας εξαγωγών μεταποιητικών προϊόντων* στο σύνολο των εξαγωγών αγαθών

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία:IOBE

* Περιλαμβάνονται και τα Ορυχεία, Λατομεία. Εξαιρούνται τα πετρελαιοειδή

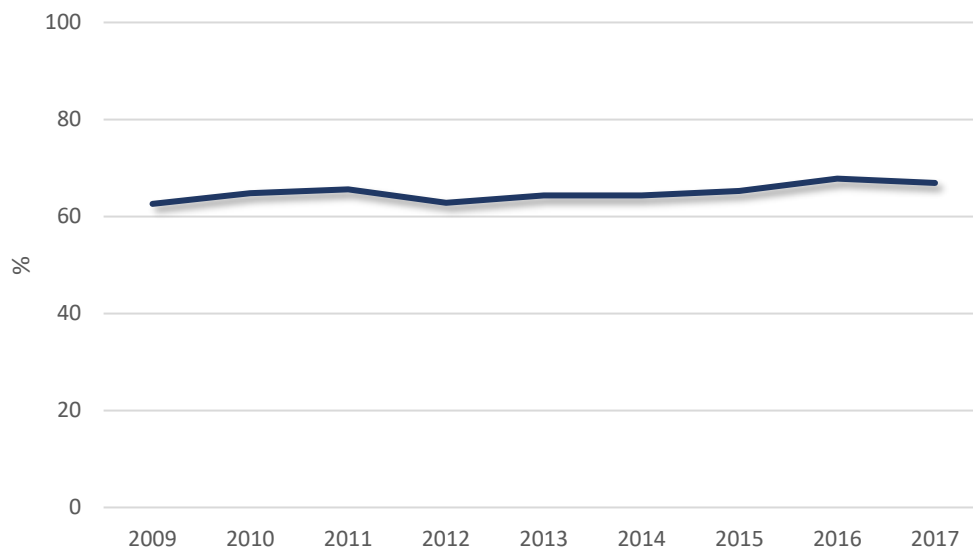
Διάγραμμα Α4. Δείκτης Εξαγωγών προς Εισαγωγές μεταποιητικών προϊόντων*

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία:IOBE

* Περιλαμβάνονται και τα Ορυχεία, Λατομεία. Εξαιρούνται τα πετρελαιοειδή

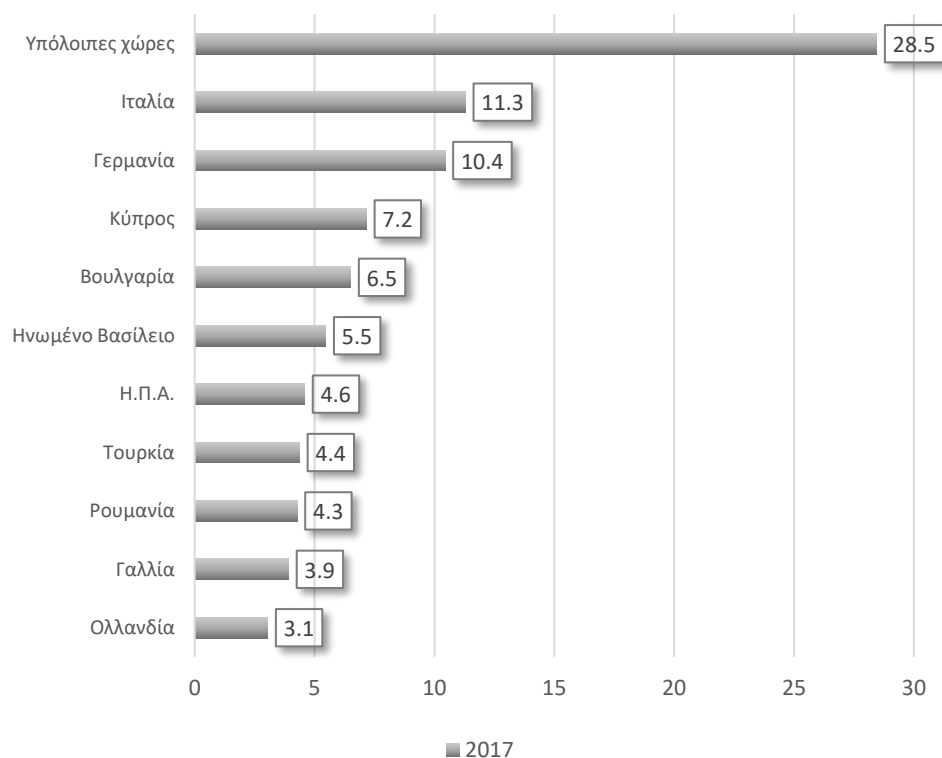
Διάγραμμα Α5. %Εξαγωγών μεταποιητικών προϊόντων προς την ΕΕ28

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία:IOBE

* Περιλαμβάνονται και τα Ορυχεία, Λατομεία. Εξαιρούνται τα πετρελαιοειδή

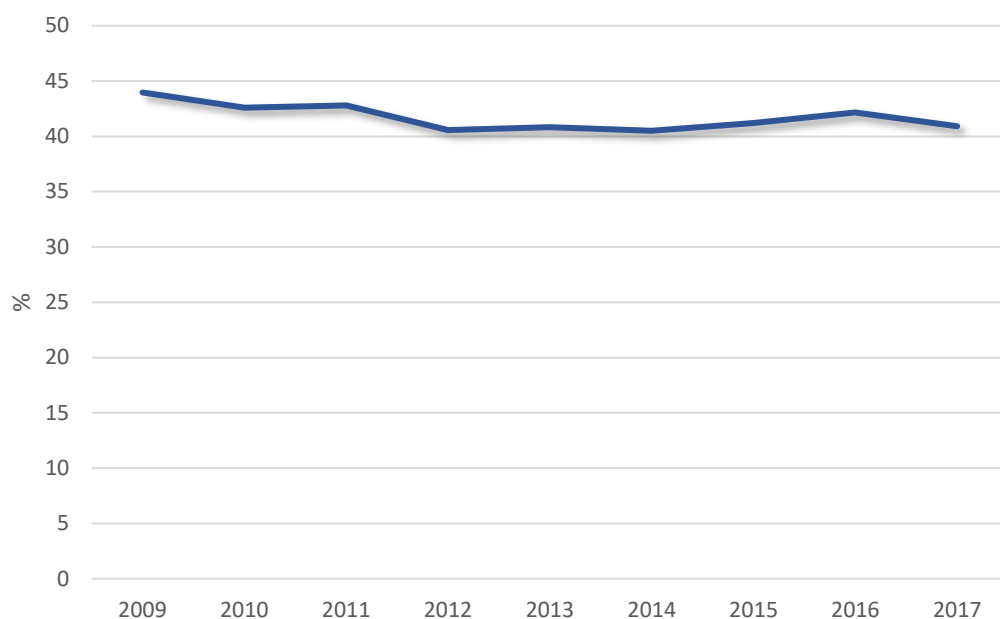
Διάγραμμα Α6. Εξαγωγικοί προορισμοί μεταποιητικών προϊόντων* για το 2017

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt)

* Περιλαμβάνονται και τα Ορυχεία, Λατομεία. Εξαιρούνται τα πετρελαιοειδή

Διάγραμμα Α7. Βαθμός συγκέντρωσης εξαγωγών μεταποιητικών προϊόντων* στους 5 πρώτους προορισμούς

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία:IOBE

* Περιλαμβάνονται και τα Ορυχεία, Λατομεία. Εξαιρούνται τα πετρελαιοειδή

Πίνακας Α3. %Μερίδια αξίας εξαγωγών μεταποιητικών προϊόντων χωρίς τα πετρελαιοειδή

	2010		2014		2017
1. Τρόφιμα	18,0%	1. Τρόφιμα	19,1%	1. Τρόφιμα	20,3%
2. Βασικά Μέταλλα	16,2%	2. Βασικά Μέταλλα	16,5%	2. Βασικά Μέταλλα	17,3%
3. Χημικά Προϊόντα	9,6%	3. Χημικά προϊόντα	9,5%	3. Χημικά προϊόντα	8,7%
4. Φαρμακευτικά προϊόντα	8,2%	4. Φαρμακευτικά προϊόντα	7,7%	4. Φαρμακευτικά προϊόντα	7,4%
5. Είδη Ένδυσης	6,7%	5. Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές, Ηλεκτρονικά Και Οπτικά Προϊόντα	6,0%	5. Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές, Ηλεκτρονικά Και Οπτικά Προϊόντα	6,1%
6. Μηχανήματα Και Είδη Εξοπλισμού	4,8%	6. Είδη Ένδυσης	5,4%	6. Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός	4,6%
Άλλα προϊόντα Μεταποίησης	41,4%	Άλλα προϊόντα Μεταποίησης	41,2%	Άλλα προϊόντα Μεταποίησης	40,2%

Πηγή: EUROSTAT, International Trade (ComExt), Επεξεργασία:IOBE

II. Δείκτες Διεθνούς Εμπορίου

Πίνακας Α4. Δείκτης Εμπορικού Ισοζυγίου, 2009-2017

Δείκτης Εμπορικού Ισοζυγίου	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Μέσος όρος, 2009-2017	Μεταβολή 2017-2009
Εξόρυξη λιγνίτη	-0,96	-0,98	-0,93	-0,89	-0,93	-0,93	-0,95	-0,86	-0,91	-0,93	0,04
Άντληση φυσικού αερίου	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-0,98	-1,00	-0,99	-0,99	-0,99	-0,99	0,01
Μεταλλεύματα	0,11	0,12	0,12	0,56	0,21	0,34	0,13	0,05	0,38	0,22	0,27
Λατομικά προϊόντα	0,24	0,40	0,40	0,54	0,56	0,55	0,50	0,56	0,67	0,49	0,43
Τρόφιμα	-0,35	-0,31	-0,29	-0,26	-0,23	-0,27	-0,15	-0,16	-0,17	-0,24	0,18
Ποτοποιία	-0,44	-0,38	-0,24	-0,16	-0,17	-0,16	-0,11	-0,17	-0,19	-0,22	0,25
Προϊόντα καπνού	-0,25	-0,10	0,07	0,12	0,15	0,18	0,20	0,23	0,20	0,09	0,45
Κλωστοϋφαντουργικές ύλες	-0,24	-0,18	-0,15	-0,13	-0,19	-0,22	-0,21	-0,23	-0,21	-0,20	0,02
Είδη Ένδυσης	-0,42	-0,37	-0,31	-0,28	-0,27	-0,32	-0,39	-0,43	-0,40	-0,36	0,02
Δερμάτινα Είδη	-0,75	-0,69	-0,63	-0,64	-0,64	-0,68	-0,63	-0,61	-0,60	-0,65	0,15
Προϊόντα ξύλου	-0,74	-0,68	-0,52	-0,45	-0,54	-0,61	-0,64	-0,66	-0,62	-0,61	0,12
Προϊόντα χαρτιού	-0,73	-0,71	-0,68	-0,64	-0,63	-0,60	-0,57	-0,58	-0,54	-0,63	0,19
Εκτυπώσεις	-0,64	-0,74	-0,8	-0,85	-0,64	-0,64	-0,32	-0,8	-0,04	-0,61	0,6
Προϊόντα διύλισης πετρελαίου	0,16	0,35	0,25	0,50	0,50	0,46	0,45	0,47	0,47	0,40	0,31
Χημικά προϊόντα	-0,56	-0,50	-0,49	-0,47	-0,47	-0,46	-0,46	-0,47	-0,46	-0,48	0,10
Φαρμακευτικά προϊόντα	-0,62	-0,56	-0,57	-0,51	-0,45	-0,45	-0,47	-0,45	-0,44	-0,50	0,19
Πλαστικά προϊόντα	-0,38	-0,31	-0,23	-0,19	-0,24	-0,25	-0,22	-0,27	-0,25	-0,26	0,14
Μη μεταλλικά προϊόντα	-0,24	-0,25	-0,25	0,02	0,08	0,06	0,11	0,07	0,05	-0,04	0,29
Βασικά μέταλλα	-0,03	0,00	0,13	0,15	0,11	0,10	0,17	0,09	0,07	0,09	0,10
Μεταλλικά προϊόντα	-0,48	-0,41	-0,28	-0,20	-0,12	-0,21	-0,23	-0,25	-0,27	-0,28	0,21
Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές	-0,76	-0,71	-0,63	-0,65	-0,61	-0,48	-0,44	-0,38	-0,44	-0,57	0,32
Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός	-0,50	-0,44	-0,34	-0,25	-0,24	-0,30	-0,27	-0,30	-0,26	-0,32	0,24
Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού	-0,70	-0,57	-0,50	-0,40	-0,44	-0,44	-0,44	-0,53	-0,52	-0,50	0,17
Μηχανοκίνητα οχήματα	-0,93	-0,87	-0,80	-0,67	-0,77	-0,84	-0,83	-0,86	-0,88	-0,83	0,06
Λοιπός εξοπλισμός μεταφορών	-0,71	-0,78	-0,62	-0,79	-0,71	-0,83	-0,75	-0,83	-0,89	-0,77	-0,17

Έπιπλα	-0,85	-0,81	-0,77	-0,72	-0,66	-0,69	-0,62	-0,61	-0,58	-0,70	0,27
Άλλα προϊόντα μεταποίησης	-0,80	-0,71	-0,64	-0,56	-0,54	-0,56	-0,53	-0,53	-0,50	-0,60	0,29
Σύνολο μεταποίησης	-0,53	-0,45	-0,37	-0,32	-0,30	-0,31	-0,28	-0,30	-0,29	-0,35	0,24

Πίνακας Α5. Δείκτης Εμπορικού Ανοίγματος, 2009-2016

Δείκτης Εμπορικού Ανοίγματος	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Μέσος όρος	Μεταβολή 2016-2009
Ορυχεία και Λατομεία	4,25	6,05	7,07	11,37	10,44	9,17	6,36	6,07	7,60	1,83
Τρόφιμα, Ποτά και Καπνός	0,44	0,47	0,48	0,49	0,51	0,50	0,54	0,56	0,50	0,12
Είδη ένδυσης και δέρματα	1,70	1,78	1,92	1,92	2,24	2,71	2,78	3,07	2,27	1,37
Προϊόντα ξύλου	0,33	0,48	0,37	0,48	0,54	0,69	0,74	0,77	0,55	0,44
Προϊόντα χαρτιού	1,13	1,14	1,11	1,05	1,00	0,99	1,01	1,12	1,07	-0,01
Εκτυπώσεις	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,02	0,02	0,01	0,01
Προϊόντα διύλισης πετρελαίου	0,64	0,61	0,78	0,76	0,79	0,78	0,78	0,79	0,74	0,14
Χημικά προϊόντα	2,03	2,27	2,32	2,44	2,24	2,35	2,30	2,17	2,27	0,13
Φαρμακευτικά προϊόντα	2,74	3,05	3,19	3,08	2,76	2,96	2,82	2,87	2,94	0,13
Πλαστικά προϊόντα	0,91	0,82	0,83	0,84	0,83	0,89	0,88	0,95	0,87	0,04
Μη μεταλλικά προϊόντα	0,33	0,33	0,42	0,45	0,45	0,47	0,49	0,47	0,43	0,14
Βασικά μέταλλα	0,82	0,84	0,92	0,89	0,97	0,95	0,99	0,96	0,92	0,13
Μεταλλικά προϊόντα	0,35	0,28	0,34	0,33	0,34	0,35	0,35	0,35	0,34	0,01
Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές	10,57	6,38	8,65	7,64	6,61	7,14	6,27	7,85	7,64	-2,72
Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός	1,81	1,37	1,58	1,45	1,60	1,70	1,52	1,69	1,59	-0,13
Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού	2,85	2,63	2,42	2,22	2,22	2,50	2,61	2,68	2,52	-0,17
Μηχανοκίνητα οχήματα	12,43	6,98	7,95	6,34	6,76	9,25	10,98	9,74	8,80	-2,68
Λοιπός εξοπλισμός μεταφορών	6,12	11,15	5,52	9,12	9,86	18,92	7,03	8,01	9,47	1,89
Έπιπλα και Άλλα προϊόντα μεταποίησης	1,11	1,05	1,00	1,07	1,33	1,47	1,45	1,55	1,25	0,44
Σύνολο μεταποίησης	1,12	1,10	1,13	1,20	1,20	1,21	1,19	1,21	1,17	0,09

Πίνακας Α6. Δείκτης Συγκριτικού Πλεονεκτήματος, 2009-2017

Δείκτης Balassa	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Μέσος όρος, 2009-2017	Μεταβολή 2017-2009
Εξόρυξη λιγνίτη	0,03	0,02	0,05	0,06	0,05	0,04	0,03	0,08	0,05	0,05	0,02
Άντληση φυσικού αερίου	0,00	0,00	0,00	0,01	0,41	0,10	0,11	0,16	0,23	0,11	0,23
Μεταλλεύματα	1,32	0,86	0,76	0,72	0,57	0,93	1,12	1,18	1,13	0,95	-0,20
Λατομικά προϊόντα	1,70	1,66	1,53	1,54	1,89	2,10	2,54	2,64	3,56	2,13	1,86
Τρόφιμα	1,93	1,92	1,81	1,64	1,74	1,59	2,09	2,11	1,89	1,86	-0,04
Ποτοποιία	0,84	0,74	0,75	0,64	0,60	0,63	0,70	0,68	0,66	0,69	-0,18
Προϊόντα καπνού	2,74	2,88	2,66	2,60	2,80	3,07	4,11	4,26	3,68	3,20	0,94
Κλωστοϋφαντουργικές ύλες	1,92	1,69	1,45	1,16	1,15	1,15	1,27	1,39	1,34	1,39	-0,58
Είδη Ένδυσης	2,21	2,04	1,75	1,43	1,38	1,28	1,16	1,09	1,10	1,49	-1,11
Δερμάτινα Είδη	0,63	0,62	0,57	0,43	0,44	0,39	0,45	0,51	0,48	0,50	-0,15
Προϊόντα ξύλου	0,35	0,33	0,40	0,36	0,27	0,25	0,25	0,26	0,26	0,30	-0,09
Προϊόντα χαρτιού	0,43	0,40	0,38	0,37	0,40	0,46	0,54	0,57	0,58	0,46	0,15
Εκτυπώσεις	0,61	0,71	0,52	0,39	0,60	0,84	1,22	1,48	1,80	0,91	1,19
Προϊόντα διύλισης πετρελαίου	5,61	6,19	6,21	6,95	7,35	8,30	8,73	9,33	9,40	7,56	3,78
Χημικά προϊόντα	0,61	0,61	0,55	0,48	0,51	0,54	0,58	0,58	0,57	0,56	-0,04
Φαρμακευτικά προϊόντα	0,80	0,81	0,68	0,60	0,68	0,65	0,62	0,66	0,66	0,68	-0,14
Πλαστικά προϊόντα	0,86	0,80	0,77	0,70	0,69	0,71	0,80	0,78	0,74	0,76	-0,11
Μη μεταλλικά προϊόντα	1,61	1,32	1,01	1,15	1,25	1,29	1,50	1,53	1,39	1,34	-0,23
Βασικά μέταλλα	1,83	1,69	1,75	1,50	1,27	1,51	1,84	1,94	1,95	1,70	0,12
Μεταλλικά προϊόντα	0,71	0,55	0,59	0,50	0,56	0,51	0,51	0,55	0,54	0,56	-0,17
Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές	0,28	0,26	0,30	0,27	0,26	0,39	0,47	0,52	0,42	0,35	0,14
Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός	0,59	0,56	0,59	0,60	0,54	0,49	0,54	0,55	0,52	0,55	-0,08
Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού	0,28	0,28	0,24	0,22	0,21	0,24	0,28	0,27	0,24	0,25	-0,04
Μηχανοκίνητα οχήματα	0,07	0,06	0,06	0,06	0,05	0,04	0,04	0,04	0,03	0,05	-0,03
Λοιπός εξοπλισμός μεταφορών	1,20	0,67	0,46	0,27	0,24	0,18	0,26	0,19	0,17	0,40	-1,03
Έπιπλα	0,22	0,21	0,18	0,14	0,16	0,15	0,21	0,23	0,23	0,19	0,01
Άλλα προϊόντα μεταποίησης	0,39	0,38	0,36	0,33	0,36	0,36	0,39	0,44	0,45	0,38	0,05
Σύνολο μεταποίησης	0,93	0,93	0,95	0,95	0,96	0,96	0,96	0,94	0,95	0,95	0,02

III. Εξαγωγές προϊόντων ανά κλάδο μεταποιητικού τομέα, 2015-2017

Κλάδος κατά Nace Rev. 2 στον οποίο ανήκει το προϊόν	Κωδ. ΤΤΔΕ (SITC4)	Περιγραφή προϊόντος	Αξία εξαγωγών, 2015-2017, σε εκατ. €
19.20	33460	Ορυκτέλαια πετρελαίου που εξάγονται από ασφαλτώδη ορυκτά	7.414,77
21.20	54293	Φάρμακα	763,77
24.42	68423	Πλάκες, ταινίες και φύλλα, από αργίλιο, με πάχος που υπερβαίνει το 0,2mm	572,97
	99999	Εμπιστευτικά προϊόντα	465,86
10.39	5679	Άλλα λαχανικά, παρασκευασμένα ή διατηρημένα	409,54
24.44	68271	Σωλήνες κάθε είδους	373,89
10.51	2499	Άλλα τυριά	408,27
10.41	42141	Παρθένο λάδι	486,12
01.16	26310	Βαμβάκι, μη λαναρισμένο ούτε χτενισμένο	318,05
24.42	68421	Ράβδοι και είδη καθορισμένης μορφής από αργίλιο	262,56
26.20	75220	Μηχανές αυτόματες επεξεργασίας πληροφοριών, αριθμητικές	349,51
24.42	68424	Φύλλα και ταινίες, λεπτά, από αργίλιο με πάχος που δεν υπερβαίνει τα 0,2	253,73
12.00	12220	Τσιγάρα που περιέχουν καπνό	282,00
08.11	27312	Μάρμαρα, τραβερτίνες, βελγικοί ασβεστόλιθοι και άλλοι ασβεστόλιθοι	174,11
24.42	68412	Κράματα αργιλίου	237,65
10.39	5895	Βερίκοκα, κεράσια και ροδάκινα	240,09
10.89	9899	Άλλα παρασκευάσματα διατροφής	165,88
20.16	57511	Πολυπροπυλένιο	162,96
24.10	67621	Ράβδοι (άλλες από εκείνες της υποδιαίρεσης 676.1) από σίδηρο ή χάλυβες,	131,68
27.20	77812	Ηλεκτρικοί συσσωρευτές	133,96
23.51	66122	Τσιμέντα Portland	161,59
32.40	89420	Τροχοφόρα παιχνίδια που έχουν επινοηθεί για να επιβαίνουν τα παιδιά	135,77
19.20	33541	Άσφαλτος από πετρέλαιο	130,96
10.51	2231	Γιαούρτι εμπλουτισμένο η μη	137,38
14.20	84831	Είδη από γουνοδέρματα	122,18
19.20	34250	Βουτάνιο, υγροποιημένο	92,69
20.42	55320	Προϊόντα ομορφιάς ή φτιασιδώματος	124,68
21.20	54219	Φάρμακα που περιέχουν αντιβιοτικά ή παράγωγα	121,55
26.30	76411	Τηλεφωνικές συσκευές συνδρομητών	117,87
23.70	66134	Μάρμαρο, τραβερτίνη και αλάβαστρο και τεχνουργήματα από τις πέτρες	116,02
14.14	84470	Φορέματα -πουκάμισα	117,69
35.11	35100	Ηλεκτρική ενέργεια	92,85
22.21	58221	Άλλες πλάκες, φύλλα, μεμβράνες, ταινίες και λουρίδες, από πλαστικές ύλες	104,07

22.22	89319	Είδη μεταφοράς ή συσκευασίας, μ.α.κ., από πλαστικές ύλες, πώματα	100,97
28.11	71392	Μέρη, μ.α.κ., που προορίζονται για τους εμβολοφόρους κινητήρες εσωτερικής καύσεως	106,02
10.39	5671	Λαχανικά, καρποί και φρούτα και άλλα βρώσιμα μέρη φυτών,	90,72
24.42	28520	Αλουμίνια (οξείδιο του αργιλίου)	86,45
27.32	77317	Άλλοι ηλεκτρικοί αγωγοί, για τάσεις που υπερβαίνουν τα 1000V	100,94
25.11	69119	Άλλα	81,10
22.29	89332	Πιατικά, άλλα είδη νοικοκυριού ή οικιακής οικονομίας	83,38
24.20	67931	Σωλήνες κάθε είδους	98,68
10.61	4850	Μείγματα και ζυμάρια για την παρασκευή προϊόντων αρτοποιίας, ζαχαροπλαστικής	65,82
20.16	57211	Πολυστυρόλιο που μπορεί να διογκωθεί	69,98
24.10	67611	Χοντρόσυρμα (fil machine) από σίδηρο ή χάλυβες από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες,	55,08
26.51	87315	Μετρητές ηλεκτρισμού	61,38
27.32	77316	Άλλοι ηλεκτρικοί αγωγοί,	73,71
11.02	11217	Κρασιά από νωπά σταφύλια (άλλα από τα αφρώδη κρασιά),	71,14
20.30	53342	Χρώματα επίχρσης και βερνίκια	70,18
17.22	64295	Πετσέτες (σερβιέτες) και ταμπόν υγείας, απορροφητικές πάνες για βρέφη και παρόμοια είδη υγιεινής,	60,21
10.41	42142	Άλλο ελαιόλαδο και τα κλάσματα του	80,08
20.14	59865	Φυσικές ορυκτές ύλες ενεργοποιημένες, άνθρακες	67,79
14.14	84540	Φανελάκια από πλεκτό	68,36
20.42	55422	Παρασκευάσματα για πλύσιμο και παρασκευάσματα καθαρισμού,	65,24
11.01	11249	Αποστάγματα και οινοπνευματώδη ποτά, μ.α.κ.	61,95
22.21	58299	Άλλες πλάκες, φύλλα, μεμβράνες, ταινίες και λουρίδες από πλαστικές ύλες άλλα	61,36
28.22	74481	Ανελκυστήρες και αναβατήρες φορτίου	60,03
38.11	28821	Απορρίμματα και θραύσματα χαλκού	46,78
28.22	74493	Μέρη που αναγνωρίζονται ότι προορίζονται αποκλειστικά ή κύρια για τις	48,58
24.10	67619	Χοντρόσυρμα (fil machine) από σίδηρο ή χάλυβες από άλλα χαλυβοκράματα	59,59
13.91	65529	Υφάσματα πλεκτά ή κροσέ, μ.α.κ.	60,01
20.59	59899	Άλλα χημικά προϊόντα και παρασκευάσματα	53,09
25.92	69242	Δεξαμενές, βαρέλια, τύμπανα, μπιτόνια, κουτιά και παρόμοια δοχεία, από αργίλιο	50,83
10.82	6229	Άλλα	53,06
26.20	75230	Μονάδες επεξεργασίας αριθμητικές,	48,10
26.30	76412	Άλλες συσκευές για την μετάδοση φωνής, εικόνας ή άλλων δεδομένων,	60,85
24.44	68241	Σύρματα από χαλκό από χαλκό καθαρισμένο	48,49
24.20	67941	Σωλήνες κάθε είδους των τύπων που χρησιμοποιούνται για τους αγωγούς πετρελαίου ή αερίου	93,18
30.11	79328	Επιβατικά πλοία, κρουαζιερόπλοια και παρόμοια πλοία	62,12
13.95	65720	Υφάσματα μη υφασμένα, έστω και εμποτισμένα, επιχρισμένα, επικαλυμμένα ή με απανωτές στρώσεις, μ.α.κ.	50,71

06.10	33300	Λάδια ακατέργαστα, από πετρέλαιο ή από ασφαλούχα ορυκτά (ακατέργαστο πετρέλαιο)	50,48
25.92	69953	Πώματα για φιάλες, πώματα βιδωτά για βαρέλια, πλάκες πωμάτων,	44,44
26.51	87319	Μέρη και εξαρτήματα για μετρητές αερίων, υγρών και ηλεκτρισμού	47,94
32.12	89731	Κοσμήματα με πολύτιμες ή μη πέτρες και μέρη αυτών, από πολύτιμα μέταλλα	43,16
10.41	42149	Λάδια και τα κλάσματα τους, που παίρνονται αποκλειστικά από ελιές	44,28
10.61	4231	Ρύζι, μισολευκασμένο ή λευκασμένο	42,24
29.32	78439	Άλλα μέρη και εξαρτήματα	44,04
24.10	67261	Ημιτελή προϊόντα από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες	43,94
25.99	69751	Είδη υγιεινής ή ευπρεπισμού, και τα μέρη τους, από σίδηρο, χάλυβα, χαλκό ή αργίλιο από σίδηρο ή χάλυβα	41,40
10.20	3530	Ψάρια (	43,61
27.51	77586	Φούρνοι και κουζίνες, καμινέτα, σχάρες και ψηστιέρες	44,65
22.29	58211	Πλάκες, φύλλα, ταινίες, λουρίδες, μεμβράνες και άλλες επίπεδες μορφές, αυτοκόλλητα, από πλαστικές ύλες,	42,25
23.51	66121	Τσιμέντα που δεν είναι σε σκόνη, με την ονομασία clinkers	56,57
10.72	4849	Άλλα	39,17
10.73	4830	Μακαρόνι, σπαγγέτι και όμοια προϊόντα	41,38
22.21	58222	Άλλες πλάκες, φύλλα, μεμβράνες, ταινίες και λουρίδες, από πλαστικές ύλες μη κυψελώδεις,	43,79
14.14	84270	Φορέματα – πουκάμισα, μπλούζες, μπλούζες - πουκάμισα και πουκαμισάκια	39,17
20.15	56291	Λιπάσματα, μ.α.κ., που περιέχουν τα τρία λιπαντικά στοιχεία άζωτο, φωσφόρο και κάλιο	42,40

Πηγή: Πανελλήνιος Σύνδεσμος Εξαγωγέων, Κέντρο Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών

08. Λατομικά προϊόντα		
Προϊόντα	Αξία, σε εκατ. €	Μερίδιο
Μάρμαρα, ασβεστόλιθος, κιμωλία	187,33	63,7%
Άλλες εξορυκτικές δραστηριότητες	64,20	22,9%
Χημικά ορυκτά	20,06	7,4%
Άργιλος, άμμος και καολίνη	14,11	5,0%
Αλάτι	2,05	0,7%
Τύρφη	0,65	0,2%
Σύνολο κλάδου	288,42	100,0%

07. Μεταλλεύματα		
Προϊόντα	Αξία, σε εκατ. €	Μερίδιο
Μη σιδηρούχα μεταλλεύματα (βωξίτης, νικέλιο, χρυσός)	53,84	100,0%
Σιδηρομετάλλευμα	0,00	0,0%
Ουράνιο και θόριο	-	0,0%
Σύνολο κλάδου	53,84	100,0%

19. Προϊόντα διύλισης πετρελαίου		
Προϊόντα	Αξία, σε εκατ. €	Μερίδιο
Πετρελαιοειδή	7.693,36	100,0%
Κωκοποίηση	0,01	0,0%
Σύνολο κλάδου	7.693,37	100,0%

12. Προϊόντα Καπνού		
Προϊόντα	Αξία, σε εκατ. €	Μερίδιο
Προϊόντα καπνού	296,25	100,0%
Σύνολο κλάδου	296,25	100,0%

24. Βασικά Μέταλλα		
Προϊόντα	Αξία, σε εκατ. €	Μερίδιο
Παραγωγή αλουμινίου	1.432,61	55,5%
Παραγωγή χαλκού	471,35	18,2%
Παραγωγή χάλυβα	335,69	12,9%
Χαλύβδινοι σωλήνες	208,50	8,1%
Ψυχρή έλαση στενών φύλλων	37,83	1,5%
Ψυχρή μορφοποίηση μορφοράβδων	31,57	1,2%
Παραγωγή πολύτιμων μετάλλων	25,29	1,0%
Παραγωγή μολύβδου και κασσίτερου	24,76	1,0%
Ψυχρή επεκτατική ολκή συρμάτων	13,49	0,5%
Παραγωγή άλλων μη σιδηρούχων μετάλλων	1,91	0,1%
Ψυχρή επεκτατική ολκή ράβδων	1,36	0,1%
Χύτευση χάλυβα	1,33	0,1%
Χύτευση σιδήρου	1,27	0,0%
Επεξεργασία πυρηνικών καυσίμων	-	0,0%
Σύνολο κλάδου	2.586,95	100,0%

10. Τρόφιμα		
Προϊόντα	Αξία, σε εκατ. €	Μερίδιο
Επεξεργασία φρούτων και λαχανικών	1.031,26	29,8%
Έλαια και λίπη	687,44	19,9%
Γαλακτοκομία και τυροκομία	562,47	16,2%

Προϊόντα αλευρόμυλων	153,16	4,4%
Επεξεργασία ψαριών	122,17	3,5%
Κακάο και σοκολάτα	96,04	2,8%
Άλλα είδη διατροφής	92,58	2,7%
Έτοιμα γεύματα	87,09	2,5%
Παξιμάδια και μπισκότα	66,68	1,9%
Επεξεργασία κρέατος	58,92	1,7%
Μακαρόνια και αλευρώδη προϊόντα	41,40	1,2%
Τσάι και καφές	33,70	1,0%
Παραγωγή χυμών	31,21	0,9%
Μαργαρίνη	30,04	0,9%
Παγωτά	29,39	0,8%
Καρυκεύματα	27,69	0,8%
Παρασκευάσματα διατροφής	27,49	0,8%
Παραγωγή κρέατος	21,92	0,6%
Επεξεργασία κρέατος πουλερικών	20,29	0,6%
Ζωοτροφές για εκτροφές	19,12	0,6%
Ζάχαρη	14,21	0,4%
Αρτοποιία και ζαχαροπλαστική	9,34	0,3%
Επεξεργασία πατατών	7,74	0,2%
Ζωοτροφές	3,52	0,1%
Άμυλα	1,52	0,0%
Σύνολο κλάδου	3.466,19	100,0%

23. Μη μεταλλικά προϊόντα		
Προϊόντα	Αξία, σε εκατ. €	Μερίδιο
Τσιμέντο	218,30	42,4%
Επεξεργασία λίθων	151,28	29,4%
Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά	34,02	6,6%
Κατασκευή κοίλου γυαλιού	19,19	3,7%
Δομικά προϊόντα από σκυρόδεμα	16,17	3,1%
Πυρίμαχα προϊόντα	15,22	3,0%
Κονιάματα	14,55	2,8%
Τούβλα	12,45	2,4%
Είδη υγιεινής	7,63	1,5%
Κατασκευή επίπεδου γυαλιού	4,38	0,9%
Κεραμικά είδη	3,50	0,7%
Κατεργασία επιπέδου γυαλιού	3,06	0,6%
Λειαντικά προϊόντα	2,92	0,6%
Δομικά προϊόντα από γύψο	2,51	0,5%
Κεραμικά πλακίδια	2,36	0,5%
Άλλα προϊόντα από σκυρόδεμα	2,05	0,4%
Ασβέστης και γύψος	1,87	0,4%

Άλλα είδη γυαλιού	1,74	0,3%
Άλλα κεραμικά προϊόντα	0,91	0,2%
Κατασκευή ινών γυαλιού	0,39	0,1%
Ινοτσιμέντο	0,22	0,0%
Κεραμικά προϊόντα τεχνική χρήσης	0,07	0,0%
Κεραμικοί μονωτές	0,01	0,0%
Έτοιμο σκυρόδεμα	0,00	0,0%
Σύνολο κλάδου	514,81	100,0%

IV. Οι 3 κορυφαίοι Εξαγωγικοί προορισμοί προϊόντων του μεταποιητικού τομέα, 2015-2017

07. Μεταλλεύματα				
	Αλβανία	Βουλγαρία	Γερμανία	Υπ. χώρες
Σιδηρομετάλλευμα (σε €)	1.024	207	106	-
% μερίδιο	76,6%	15,5%	7,9%	0,0%
	Ιταλία	Γαλλία	Η.Π.Α.	Υπ. χώρες
Μη σιδηρούχα μεταλλεύματα (βωξίτης, νικέλιο, χρυσός), σε εκατ. €	12,9	10,3	5,8	24,9
% μερίδιο	23,9%	19,2%	10,7%	46,3%

08. Λατομικά προϊόντα, σε εκατ. €				
	Κίνα	Αλγερία	Ινδία	Υπ.Χώρες
Μάρμαρα, ασβεστόλιθος, κιμωλία	146,0	5,3	5,0	24,9
% μερίδιο	78,0%	2,8%	2,7%	16,5%
	Βέλγιο	Αλγερία	Βουλγαρία	Υπ.Χώρες
Άργιλος, άμμος και καολίνη	2,33	1,92	1,66	8,20
% μερίδιο	16,5%	13,6%	11,8%	58,1%
	Ισραήλ	Τουρκία	Αίγυπτος	Υπ.Χώρες
Χημικά ορυκτά	7,38	5,30	3,07	4,31
% μερίδιο	36,8%	26,4%	15,3%	21,5%
	Βουλγαρία	Κύπρος	Αλβανία	Υπ.Χώρες
Τύρφη	0,31	0,13	0,06	0,15
% μερίδιο	47,6%	19,7%	9,3%	23,4%
	Βουλγαρία	Π.Γ.Δ.Μ.	Κορέα	Υπ.Χώρες
Αλάτι	0,97	0,31	0,21	0,57
% μερίδιο	47,0%	15,3%	10,1%	27,6%
	Η.Π.Α.	Ιταλία	Ολλανδία	Υπ.Χώρες
Διάφορα ορυκτά (χαλαζίας, πίσσα)	12,74	6,02	5,55	39,90
% μερίδιο	19,8%	9,4%	8,6%	62,1%

10. Τρόφιμα, σε εκατ. €				
	Ιταλία	Ισπανία	Κύπρος	Υπ.Χώρες
Επεξεργασία κρέατος	15,46	13,83	5,88	23,76
% μερίδιο	26,2%	23,5%	10,0%	40,3%
	Ολλανδία	Γαλλία	Κύπρος	Υπ.Χώρες
Παραγωγή χυμών	4,69	3,40	3,25	19,86
% μερίδιο	15,0%	10,9%	10,4%	63,6%
	Κύπρος	Ην. Βασίλειο	Γερμανία	Υπ.Χώρες
Παγωτά	5,52	4,29	3,35	16,23
% μερίδιο	18,8%	14,6%	11,4%	55,2%
	Ιταλία	Ην. Βασίλειο	Βουλγαρία	Υπ.Χώρες
Μακαρόνια και αλευρώδη προϊόντα	11,44	3,89	3,37	22,70
% μερίδιο	27,6%	9,4%	8,1%	54,8%
	Γερμανία	Ην.Βασίλειο	Κύπρος	Υπ.Χώρες
Έτοιμα γεύματα	18,59	8,86	7,16	52,49
% μερίδιο	21,3%	10,2%	8,2%	60,3%
	Βουλγαρία	Κύπρος	Αλβανία	Υπ.Χώρες
Επεξεργασία κρέατος πουλερικών	9,89	2,71	2,27	5,42
% μερίδιο	48,8%	13,4%	11,2%	26,7%
	Γερμανία	Η.Π.Α.	Ην.Βασίλειο	Υπ.Χώρες
Επεξεργασία φρούτων και λαχανικών	179,01	168,74	105,27	578,24
% μερίδιο	17,4%	16,4%	10,2%	56,1%
	Γερμανία	Ην.Βασίλειο	Τουρκία	Υπ.Χώρες
Προϊόντα αλευρόμυλων	27,96	15,93	15,40	93,87
% μερίδιο	18,3%	10,4%	10,1%	61,3%
	Βουλγαρία	Ιταλία	Κύπρος	Υπ.Χώρες
Ζάχαρη	7,97	3,84	1,86	0,53
% μερίδιο	56,1%	27,0%	13,1%	3,7%
	Κύπρος	Τουρκία	Γερμανία	Υπ.Χώρες
Παρασκευάσματα διατροφής	9,13	2,09	1,38	14,89
% μερίδιο	33,2%	7,6%	5,0%	54,2%
	Κύπρος	Γερμανία	Βουλγαρία	Υπ.Χώρες
Παραγωγή κρέατος	6,36	3,82	2,54	9,19
% μερίδιο	29,0%	17,5%	11,6%	41,9%
	Ιταλία	Γερμανία	Η.Π.Α.	Υπ.Χώρες
Έλαια και λίπη	387,53	48,58	34,59	216,74
% μερίδιο	56,4%	7,1%	5,0%	31,5%
	Κύπρος	Π.Γ.Δ.Μ.	Αλβανία	Υπ.Χώρες
Άμυλα	0,49	0,30	0,29	0,45

	% μερίδιο	32,0%	19,5%	19,0%	29,5%
	Γερμανία	Ην.Βασίλειο	Ολλανδία	Υπ.Χώρες	
Κακάο και σοκολάτα	18,67	10,63	9,78	56,95	
	% μερίδιο	19,4%	11,1%	10,2%	59,3%
	Δανία	Κύπρος	Ην.Βασίλειο	Υπ.Χώρες	
Άλλα είδη διατροφής	19,46	13,44	8,75	50,94	
	% μερίδιο	21,0%	14,5%	9,4%	55,0%
	Ολλανδία	Ιταλία	Ισπανία	Υπ.Χώρες	
Επεξεργασία ψαριών	42,16	17,61	16,74	45,66	
	% μερίδιο	34,5%	14,4%	13,7%	37,4%
	ΣαουδικήΑραβία	Βουλγαρία	Αλβανία	Υπ.Χώρες	
Μαργαρίνη	10,98	10,87	3,33	4,85	
	% μερίδιο	36,6%	36,2%	11,1%	16,2%
	Κύπρος	Βουλγαρία	Γερμανία	Υπ.Χώρες	
Αρτοποιία και ζαχαροπλαστική	2,06	1,22	1,18	4,87	
	% μερίδιο	22,1%	13,1%	12,6%	52,2%
	Κύπρος	Ην.Βασίλειο	Αυστραλία	Υπ.Χώρες	
Τσάι και καφές	13,86	6,43	4,07	9,35	
	% μερίδιο	41,1%	19,1%	12,1%	27,7%
	Κύπρος	Βουλγαρία	Τουρκία	Υπ.Χώρες	
Ζωοτροφές για εκτροφές	4,57	2,91	2,30	9,35	
	% μερίδιο	23,9%	15,2%	12,0%	48,9%
	Αλβανία	Βουλγαρία	Κύπρος	Υπ.Χώρες	
Επεξεργασία πατατών	2,95	2,27	0,75	1,77	
	% μερίδιο	38,1%	29,3%	9,6%	22,9%
	Γερμανία	Ην.Βασίλειο	Ιταλία	Υπ.Χώρες	
Γαλακτοκομεία και τυροκομία	136,95	97,53	94,31	233,69	
	% μερίδιο	24,3%	17,3%	16,8%	41,5%
	Κύπρος	Βουλγαρία	Γερμανία	Υπ.Χώρες	
Παξιμάδια και μπισκότα	8,82	7,52	6,83	43,51	
	% μερίδιο	13,2%	11,3%	10,2%	65,3%
	Ιταλία	Γερμανία	Κύπρος	Υπ.Χώρες	
Καρυκεύματα	7,88	3,95	3,35	12,51	
	% μερίδιο	28,5%	14,3%	12,1%	45,2%
	Βουλγαρία	Κύπρος	Ολλανδία	Υπ.Χώρες	
Ζωοτροφές	1,45	0,94	0,37	0,77	
	% μερίδιο	41,2%	26,6%	10,4%	21,8%

12. Προϊόντα καπνού, σε εκατ. €				
	Λιβύη	Ολλανδία	Βουλγαρία	Υπ.Χώρες
Προϊόντα καπνού	73,02	29,53	28,89	164,81
% μερίδιο	24,6%	10,0%	9,8%	55,6%

19. Προϊόντα διύλισης πετρελαίου				
	Αλβανία	Βουλγαρία	Λιβερία	Υπ.Χώρες
Κωκοποίηση, σε €	12.024	924	653	65
% μερίδιο	88,0%	6,8%	4,8%	0,5%
	Λίβανος	Τουρκία	Αίγυπτος	Υπ.Χώρες
Πετρελαιοειδή, σε εκατ. €	951,17	829,96	670,16	5.242,06
% μερίδιο	12,4%	10,8%	8,7%	68,1%

23. Μη Μεταλλικά προϊόντα, σε εκατ.				
	Βουλγαρία	Π.Γ.Δ.Μ.	Η.Π.Α.	Υπ.Χώρες
Κατασκευή επίπεδου γυαλιού	2,36	1,00	0,18	0,84
% μερίδιο	53,8%	22,9%	4,1%	19,2%
	Βουλγαρία	Κύπρος	Π.Γ.Δ.Μ.	Υπ.Χώρες
Κεραμικά πλακίδια	0,74	0,45	0,36	0,81
% μερίδιο	31,4%	19,0%	15,1%	34,4%
	Γερμανία	Κονγκό	Κύπρος	Υπ.Χώρες
Άλλα κεραμικά προϊόντα	0,33	0,18	0,11	0,29
% μερίδιο	36,5%	19,3%	12,2%	32,0%
	Κύπρος	Λίβανος	Ρουμανία	Υπ.Χώρες
Κονιάματα	3,05	3,03	1,99	6,48
% μερίδιο	21,0%	20,8%	13,7%	44,5%
	Βουλγαρία	Κύπρος	Η.Π.Α.	Υπ.Χώρες
Κατεργασία επιπέδου γυαλιού	0,81	0,48	0,25	1,52
% μερίδιο	26,5%	15,7%	8,2%	49,6%
	Βουλγαρία	Αλβανία	Ρουμανία	Υπ.Χώρες
Τούβλα	7,20	2,31	1,03	1,91
% μερίδιο	57,8%	18,5%	8,3%	15,4%
	Η.Π.Α.	Ην.Βασίλειο	Αλγερία	Υπ.Χώρες
Τσιμέντο	94,04	18,13	17,68	88,45
% μερίδιο	43,1%	8,3%	8,1%	40,5%
	Κύπρος	Σαουδική Αραβία	Μάλτα	Υπ.Χώρες
Ινοτσιμέντο	0,16	0,02	0,02	0,02
% μερίδιο	69,5%	10,5%	9,0%	11,1%

	Ιταλία	Βουλγαρία	Κύπρος	Υπ.Χώρες
Κατασκευή κοίλου γυαλιού	8,57	3,42	1,17	6,03
% μερίδιο	44,7%	17,8%	6,1%	31,4%
	Κύπρος	Βουλγαρία	Ρουμανία	Υπ.Χώρες
Κεραμικά είδη	0,86	0,40	0,31	1,92
% μερίδιο	24,5%	11,5%	9,0%	55,0%
	Π.Γ.Δ.Μ.	Βουλγαρία	Λίβανος	Υπ.Χώρες
Ασβέστης και γύψος	0,79	0,31	0,26	0,50
% μερίδιο	42,3%	16,8%	13,9%	27,0%
	Ισπανία	Κύπρος	Κατάρ	Υπ.Χώρες
Άλλα προϊόντα από σκυρόδεμα	0,67	0,55	0,19	0,64
% μερίδιο	32,8%	26,7%	9,2%	31,3%
	Κύπρος	Βουλγαρία	Μάλτα	Υπ.Χώρες
Κατασκευή ινών γυαλιού	0,21	0,06	0,06	0,06
% μερίδιο	54,7%	16,4%	14,3%	14,6%
	Τσεχία	Ισραήλ	Ιταλία	Υπ.Χώρες
Είδη υγιεινής	1,45	1,14	0,91	4,13
% μερίδιο	19,0%	14,9%	12,0%	54,1%
	Τουρκία	Η.Α.Ε.	Π.Γ.Δ.Μ.	Υπ.Χώρες
Δομικά προϊόντα από σκυρόδεμα	2,22	1,85	0,95	11,14
% μερίδιο	13,8%	11,4%	5,9%	68,9%
	Η.Π.Α.	Η.Α.Ε.	Μεξικό	Υπ.Χώρες
Επεξεργασία λίθων	22,61	15,25	8,11	105,32
% μερίδιο	14,9%	10,1%	5,4%	69,6%
	Βουλγαρία	Κύπρος	Ιταλία	Υπ.Χώρες
Άλλα είδη γυαλιού	0,38	0,31	0,24	0,82
% μερίδιο	21,7%	17,5%	13,5%	47,2%
	Χιλή	Βραζιλία	Η.Π.Α.	Υπ.Χώρες
Κεραμικοί μονωτές, σε €	2.043	700	546	1.769
% μερίδιο	40,4%	13,8%	10,8%	35,0%
	Κύπρος	Τουρκία	Βουλγαρία	Υπ.Χώρες
Δομικά προϊόντα από γύψο	2,33	0,08	0,02	0,08
% μερίδιο	93,0%	3,2%	0,7%	3,1%
	Κύπρος	Βουλγαρία	Ρουμανία	Υπ.Χώρες
Λειαντικά προϊόντα	0,36	0,29	0,28	1,98
% μερίδιο	12,3%	10,0%	9,7%	68,1%
	Ρωσία	Αίγυπτος	Ουκρανία	Υπ.Χώρες
Πυρίμαχα προϊόντα	3,29	2,13	1,75	8,06
% μερίδιο	21,6%	14,0%	11,5%	52,9%
	Ολλανδία	Ιταλία	Γερμανία	Υπ.Χώρες

Κεραμικά προϊόντα τεχνική χρήσης, σε €	47.926	4.830	3.969	13.542
% μερίδιο	68,2%	6,9%	5,6%	19,3%
Ρουμανία				Υπ.Χώρες
Έτοιμο σκυρόδεμα, σε €	747			-
% μερίδιο	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Ιταλία	Βουλγαρία	Ρουμανία	Υπ.Χώρες	
Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά	7,16	6,59	5,62	14,66
% μερίδιο	21,0%	19,4%	16,5%	43,1%

24. Βασικά Μέταλλα, σε εκατ. €				
	Ρουμανία	Αλγερία	Βουλγαρία	Υπ.Χώρες
Παραγωγή χάλυβα	62,76	52,80	48,18	171,95
% μερίδιο	18,7%	15,7%	14,4%	51,2%
	Π.Γ.Δ.Μ.	Αλγερία	Ιταλία	Υπ.Χώρες
Ψυχρή επεκτατική ολκή συρμάτων	2,74	1,92	1,90	6,93
% μερίδιο	20,3%	14,2%	14,1%	51,4%
	Γερμανία	Ιταλία	Ουγγαρία	Υπ.Χώρες
Παραγωγή άλλων μη σιδηρούχων μετάλλων	1,02	0,29	0,28	0,32
% μερίδιο	53,3%	15,0%	14,8%	17,0%
	Η.Π.Α.	Τυνησία	Πολωνία	Υπ.Χώρες
Χαλύβδινοι σωλήνες	105,86	14,95	13,56	74,14
% μερίδιο	50,8%	7,2%	6,5%	35,6%
	Τουρκία	Βέλγιο	Βουλγαρία	Υπ.Χώρες
Παραγωγή πολύτιμων μετάλλων	16,35	2,35	2,14	4,46
% μερίδιο	64,7%	9,3%	8,4%	17,6%
	Κύπρος	Βουλγαρία	Μάλτα	Υπ.Χώρες
Χύτευση σιδήρου, σε €	246.314	199.603	136.091	685.054
% μερίδιο	19,4%	15,8%	10,7%	54,1%
	Ρουμανία	Ουγγαρία	Κύπρος	Υπ.Χώρες
Ψυχρή επεκτατική ολκή ράβδων, σε €	446.605	263.455	195.989	453.654
% μερίδιο	32,8%	19,4%	14,4%	33,4%
	Ιταλία	Γερμανία	Γαλλία	Υπ.Χώρες
Παραγωγή αλουμινίου	298,38	184,91	97,13	852,18
% μερίδιο	20,8%	12,9%	6,8%	59,5%
	Γερμανία	Βουλγαρία	Κύπρος	Υπ.Χώρες
Χύτευση χάλυβα, σε €	544.608	450.924	153.263	185.712
% μερίδιο	40,8%	33,8%	11,5%	13,9%
	Ισπανία	Ην.Βασίλειο	Ιταλία	Υπ.Χώρες

Ψυχρή έλαση στενών φύλλων	5,42	4,22	3,18	25,01
% μερίδιο	14,3%	11,1%	8,4%	66,1%
	Ιταλία	Βουλγαρία	Π.Γ.Δ.Μ.	Υπ.Χώρες
Παραγωγή μολύβδου και κασσίτερου	13,19	7,65	1,21	2,71
% μερίδιο	53,3%	30,9%	4,9%	10,9%
	Βουλγαρία	Π.Γ.Δ.Μ.	Κύπρος	Υπ.Χώρες
Ψυχρή μορφοποίηση μορφοράβδων	8,23	5,88	4,24	13,23
% μερίδιο	26,1%	18,6%	13,4%	41,9%
	Ιταλία	Ρουμανία	Ην.Βασίλειο	Υπ.Χώρες
Παραγωγή χαλκού	67,01	60,05	53,94	290,34
% μερίδιο	14,2%	12,7%	11,4%	61,6%

V. Δείκτης Συγκριτικού Πλεονεκτήματος ανά μεταποιητικό προϊόν, 2015-2017

08. Λατομικά προϊόντα	
Προϊόντα	Δείκτης Balassa
Μάρμαρα, ασβεστόλιθος, κιμωλία	24,5
Άργιλος, άμμος και καολίνη	1,0
Χημικά ορυκτά	4,3
Τύρφη	0,2
Αλάτι	0,5
Άλλες εξορυκτικές δραστηριότητες	1,0

07. Μεταλλεύματα	
Προϊόντα	Δείκτης Balassa
Σιδηρομετάλλευμα	0,0
Ουράνιο και θόριο	
Μη σιδηρούχα μεταλλεύματα (βωξίτης, νικέλιο, χρυσός)	1,8

24. Βασικά μέταλλα	
Προϊόντα	Δείκτης Balassa
Παραγωγή χάλυβα	0,7
Χαλύβδινοι σωλήνες	1,7
Ψυχρή επεκτατική ολκή ράβδων	0,1
Ψυχρή έλαση στενών φύλλων	1,2
Ψυχρή μορφοποίηση μορφοράβδων	2,0
Ψυχρή επεκτατική ολκή συρμάτων	0,7
Παραγωγή πολύτιμων μετάλλων	0,1

Παραγωγή αλουμινίου	7,1
Παραγωγή μολύβδου και κασσίτερου	0,6
Παραγωγή χαλκού	3,4
Παραγωγή άλλων μη σιδηρούχων μετάλλων	0,0
Επεξεργασία πυρηνικών καυσίμων	-
Χύτευση σιδήρου	0,3
Χύτευση χάλυβα	0,8

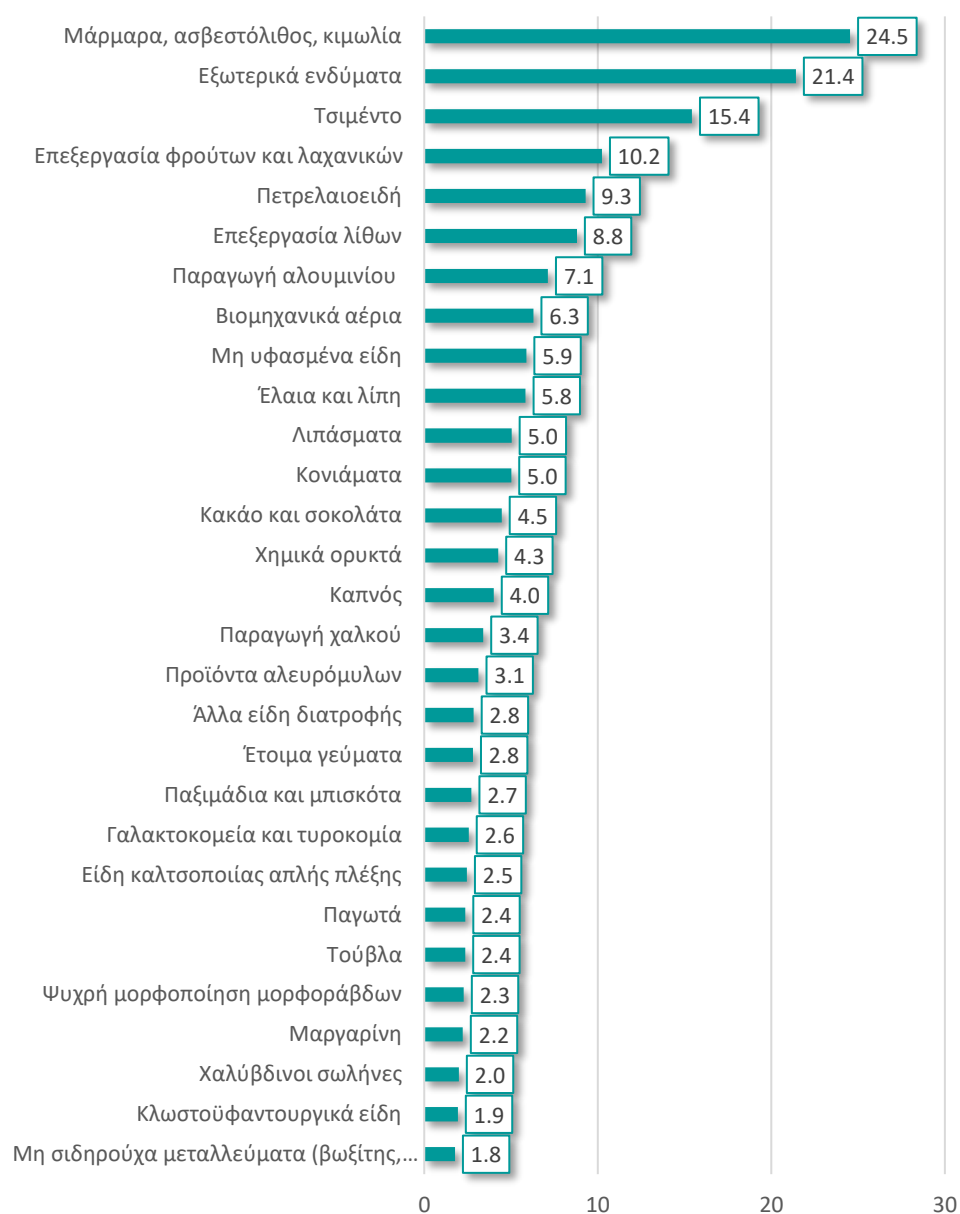
10. Τρόφιμα	
Προϊόντα	Δείκτης Balassa
Επεξεργασία κρέατος	0,3
Επεξεργασία κρέατος πουλερικών	0,4
Παραγωγή κρέατος	0,3
Επεξεργασία ψαριών	1,2
Επεξεργασία πατατών	0,3
Παραγωγή χυμών	1,0
Επεξεργασία φρούτων και λαχανικών	10,2
Έλαια και λίπη	5,8
Μαργαρίνη	2,4
Γαλακτοκομεία και τυροκομία	2,6
Παγωτά	2,4
Προϊόντα αλευρόμυλων	3,1
Αρτοποιία και ζαχαροπλαστική	0,3
Παξιμάδια και μπισκότα	2,7
Μακαρόνια και αλευρώδη προϊόντα	0,6
Ζάχαρη	1,1
Κακάο και σοκολάτα	4,5
Τσάι και καφές	0,2
Καρυκεύματα	0,5
Έτοιμα γεύματα	2,8
Παρασκευάσματα διατροφής	0,5
Άλλα είδη διατροφής	2,8
Ζωοτροφές για εκτροφές	0,3
Ζωοτροφές	0,1
Άμυλα	0,0

19. Προϊόντα διύλισης πετρελαίου	
Προϊόντα	Δείκτης Balassa
Κωκοποίηση	0,0
Πετρελαιοειδή	9,3

12. Προϊόντα Καπνού	
Προϊόντα	Δείκτης Balassa
Προϊόντα καπνού	4,0

23. Μη μεταλλικά προϊόντα	
Προϊόντα	Δείκτης Balassa
Κατασκευή επίπεδου γυαλιού	0,4
Κατεργασία επιπέδου γυαλιού	0,1
Κατασκευή κοίλου γυαλιού	0,5
Κατασκευή ινών γυαλιού	0,0
Άλλα είδη γυαλιού	0,1
Πυρίμαχα προϊόντα	0,9
Κεραμικά πλακίδια	0,1
Τούβλα	2,2
Κεραμικά είδη	0,3
Είδη υγιεινής	0,9
Κεραμικοί μονωτές	0,0
Κεραμικά προϊόντα τεχνική χρήσης	0,0
Άλλα κεραμικά προϊόντα	0,4
Τσιμέντο	15,4
Ασβέστης και γύψος	0,5
Δομικά προϊόντα από σκυρόδεμα	1,0
Δομικά προϊόντα από γύψο	0,7
Έτοιμο σκυρόδεμα	0,0
Κονιάματα	5,0
Ινοτσιμέντο	0,1
Άλλα προϊόντα από σκυρόδεμα	0,3
Επεξεργασία λίθων	8,8
Λειαντικά προϊόντα	0,1
Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά	0,9

Διάγραμμα Α8. Δείκτης Συγκριτικού πλεονεκτήματος μεταποιητικών προϊόντων σε σύγκριση με την ΕΕ, 2015-2017

Παράρτημα ΙΙΙ

Μεθοδολογικές σημειώσεις

Η οικονομική ανάλυση για τον προσδιορισμό του οικονομικού αποτυπώματος της μεταποίησης περιλαμβάνει τον υπολογισμό πολυ-περιφερειακών πινάκων εισροών-εκροών για την εγχώρια παραγωγή στην Ελλάδα και για την χρήση εισαγωγών, με βάση τους αντίστοιχους πίνακες εισροών εκροών που δημοσιεύει η Eurostat για το σύνολο της ελληνικής οικονομίας, και χρήση αυτών των πολυ-περιφερειακών πινάκων για τον υπολογισμό των άμεσων, έμμεσων και προκαλούμενων επιδράσεων του συνόλου της παραγωγής της μεταποίησης στην ελληνική οικονομία.

Α. Πολυ-περιφερειακοί πίνακες εισροών-εκροών

Η κατασκευή του πολυ-περιφερειακού συμμετρικού πίνακα εισροών-εκροών για την ελληνική εγχώρια παραγωγή βασίζεται στον εθνικό συμμετρικό πίνακα εισροών-εκροών για την εγχώρια παραγωγή της Ελλάδας για το έτος 2017.⁷⁵ Ο πίνακας αυτός παρουσιάζει την κλαδική διάρθρωση της ελληνικής παραγωγής, κατηγοριοποιημένη σε 63 κλάδους οικονομικής δραστηριότητας.⁷⁶ Ο εθνικός πίνακας εισροών-εκροών για το έτος 2017 κατασκευάστηκε ενημερώνοντας τα στοιχεία του αντίστοιχου πίνακα εισροών-εκροών για το έτος 2010, όπως δημοσιεύεται σε τυποποιημένη μορφή από την Eurostat,⁷⁷ χρησιμοποιώντας στοιχεία εθνικών λογαριασμών για το 2017.⁷⁸

Συγκεκριμένα, τα στοιχεία για την κλαδική διάρθρωση της ακαθάριστης αξίας παραγωγής, της προστιθέμενης αξίας, του καθαρού λειτουργικού πλεονάσματος,⁷⁹ των αναλώσεων παγίου κεφαλαίου, των φόρων επί της παραγωγής, του κόστους εργασίας, των καθαρών αμοιβών των εργαζομένων και των συνολικών ενδιάμεσων καταναλώσεων κάθε κλάδου της οικονομίας ενημερώθηκαν βάσει των πλέον πρόσφατων διαθέσιμων σχετικών στατιστικών για το έτος 2017. Ενημερώθηκαν επίσης τα στοιχεία για την συνολική κατανάλωση των

⁷⁵ Με αντίστοιχο τρόπο κατασκευάζεται και ο πολυ-περιφερειακός συμμετρικός εγχώριος πίνακας εισροών-εκροών για το έτος 1995.

⁷⁶ Η κατηγοριοποίηση της οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα από την Eurostat γίνεται σύμφωνα με το πρότυπο στατιστικής ταξινόμησης NACE Rev. 2 και περιλαμβάνει 64 κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Ωστόσο, ο κλάδος «CPA_U - Υπηρεσίες εξωχώριων οργανισμών», δεν περιλαμβάνεται στην κλαδική ανάλυση της ελληνικής παραγωγής, όπως δημοσιεύεται από την Eurostat, κωδικοποιημένη στους σχετικούς πίνακες εισροών-εκροών, λόγω μη διαθεσιμότητας επαρκώς αναλυτικών σχετικών στατιστικών στοιχείων. Ο κλάδος αυτός δεν λαμβάνεται υπόψη στην ανάλυση για τον προσδιορισμό των οικονομικών επιδράσεων της μεταποίησης. Η εξαίρεση αυτού του κλάδου δεν έχει καμία επίπτωση στην ακρίβεια των υπολογισμών.

⁷⁷ Βλ. συμμετρικούς πίνακες εισροών-εκροών της Eurostat για την Ελλάδα: Eurostat, Symmetric input-output table at basic prices (product by product) [naio_10_cp1700].

⁷⁸ Βλ. Eurostat - National Accounts aggregates by industry (up to NACE A*64) [nama_10_a64]

http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?node_code=nama_10_a64 και GDP and main components (output, expenditure and income) [nama_10_gdp]

http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?node_code=nama_10_gdp

⁷⁹ Το καθαρό λειτουργικό πλεόνασμα ενός κλάδου ισούται με τα συνολικά έσοδα των οικονομικών μονάδων του κλάδου, αφαιρουμένων των δαπανών για αναλώσεις (από εισαγωγές και εγχώριους προμηθευτές), μισθοδοσία, αποσβέσεις της αξίας παγίων περιουσιακών στοιχείων (ανάληψη παγίου κεφαλαίου) και φόρους (επί της παραγωγής και επί των προϊόντων).

νοικοκυριών, των μη κερδοσκοπικών φορέων και της κυβέρνησης, όπως και τα στοιχεία συνολικού ακαθάριστου σχηματισμού παγίου κεφαλαίου, συνολικών αποθεμάτων, συνολικών εξαγωγών, εισαγωγών και φόρων επί προϊόντων για το έτος 2017. Οι επιμέρους (ανά κλάδο) ενδιάμεσες καταναλώσεις εγχώριως παραγόμενων αγαθών κάθε κλάδου, η ανά κλάδο χρήση εισαγόμενων εισροών και οι αντίστοιχοι φόροι επί προϊόντων, όπως και η κλαδική διάρθρωση της κατανάλωσης των νοικοκυριών, των μη-κερδοσκοπικών οργανισμών και της κυβέρνησης, και η κλαδική διάρθρωση των εξαγωγών υπολογίστηκαν με βάση τις αντίστοιχες συνολικές ενδιάμεσες καταναλώσεις και συνολικές χρήσεις για το έτος 2017 και τα αντίστοιχα ποσοστά των επιμέρους χρήσεων επί των συνολικών, όπως προκύπτουν από τον πίνακα-εισροών εκροών για το έτος 2010.

Η χρήση εισαγωγών για τον σχηματισμό αποθεμάτων το 2017 θεωρήθηκε μηδενική. Το ύψος της συνολικής χρήσης εισαγόμενων προϊόντων για τον ακαθάριστο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου καθώς και οι αντίστοιχοι φόροι επί προϊόντων προσδιορίστηκαν έτσι, ώστε η διαφορά μεταξύ συνολικής χρήσης προϊόντων στην οικονομία (σύνολο ενδιάμεσων και τελικών χρήσεων) και της συνολικής χρήσης εγχώριων προϊόντων να ισούται με το άθροισμα των συνολικών εισαγωγών και των συνολικών φόρων επί προϊόντων. Η κλαδική διάρθρωση του ακαθάριστου σχηματισμού παγίου κεφαλαίου υπολογίστηκε με βάση την συνολική χρήση εγχώριων προϊόντων για ακαθάριστο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου το έτος 2017 και τα αντίστοιχα ποσοστά των επιμέρους (ανά κλάδο) χρήσεων προϊόντων επί της αντίστοιχης συνολικής εγχώριας χρήσης για σχηματισμό παγίου κεφαλαίου το έτος 2010. Με τον ίδιο τρόπο υπολογίστηκε και η κλαδική διάρθρωση της μεταβολής των αποθεμάτων.

Ακολούθως έγιναν προσαρμογές στις προσδιορισθείσες ποσότητες ορισμένων επιμέρους χρήσεων, έτσι ώστε η συνολική χρήση για κάθε κλάδο να ισούται με την ακαθάριστη αξία παραγωγής του κλάδου, προκειμένου να διασφαλιστεί η συμμετρία του πίνακα εισροών-εκροών για το 2017. Το ύψος της προσαρμογής (ποσότητα που προστέθηκε ή αφαιρέθηκε) για κάθε επιμέρους χρήση (επιμέρους ενδιάμεση κατανάλωση ή τελική χρήση εγχώριων προϊόντων, χρήση εισαγωγών ή φόρος επί προϊόντων) προσδιορίστηκε επιλύοντας ένα πρόβλημα βελτιστοποίησης (τετραγωνικού προγραμματισμού) υπό τους ακόλουθους περιορισμούς. Οι προσαρμογές αφήνουν ανεπηρέαστη την συνολική χρήση εγχώριων προϊόντων για κάθε κλάδο, διασφαλίζουν την συμμετρία του πίνακα εισροών-εκροών, διασφαλίζουν ότι η συνολική ενδιάμεση χρήση και χρήση για κατανάλωση νοικοκυριών για κάθε κλάδο δεν υπερβαίνει την παραγωγή του κλάδου και υπολογίζονται έτσι ώστε να ελαχιστοποιείται το άθροισμα των ποσοστιαίων μεταβολών κάθε χρήσης και να ελαχιστοποιείται η απόκλιση της κλαδικής διάρθρωσης των συνολικών ενδιάμεσων χρήσεων εγχώριων προϊόντων από την αντίστοιχη διάρθρωση το έτος 2010. Ο πίνακας εισροών-εκροών για την χρήση εισαγωγών υπολογίζεται κατανέμοντας την συνολική χρήση εισαγωγών κάθε ενδιάμεσης κατανάλωσης και κάθε τελικής χρήσης, όπως προέκυψε από

τον υπολογισμό του πίνακα για την εγχώρια παραγωγή, στους επιμέρους κλάδους ακολουθώντας την κλαδική διάρθρωση της χρήσης εισαγωγών που αφορά την εν λόγω ενδιάμεση κατανάλωση/τελική χρήση, όπως δίνεται στον πίνακα εισροών-εκροών του 2010. Για τον υπολογισμό των φόρων επί του εισοδήματος, χρησιμοποιήθηκε ο μέσος συντελεστής φορολογίας εισοδήματος όπως προκύπτει από τα στοιχεία εθνικών λογαριασμών της Eurostat, 23,2%.⁸⁰

Ο υπολογισμός του πολύ-περιφερειακού συμμετρικού πίνακα εισροών-εκροών για την ελληνική εγχώρια παραγωγή έγινε βάσει της ακόλουθης διαδικασίας. Η αξία παραγωγής κάθε κλάδου σε κάθε περιφέρεια προσδιορίζεται με βάση την αξία παραγωγής του κλάδου για το σύνολο της χώρας σε συνδυασμό με στατιστικά στοιχεία για την διάρθρωση της απασχόλησης ανά κλάδο και περιφέρεια. Χρησιμοποιούνται τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία της Eurostat για την διάρθρωση της απασχόλησης,⁸¹ για το έτος 2015. Αυτά τα στοιχεία θεωρείται ότι προσεγγίζουν ικανοποιητικά την διάρθρωση της απασχόλησης κατά το έτος 2017.

Δεδομένης της υπόθεσης ότι για την παραγωγή μίας μονάδας προϊόντος ενός κλάδου απαιτούνται δεδομένες ποσότητες εισροών, άρα και δεδομένη ποσότητα εργασίας (υπόθεση σταθερής τεχνολογίας παραγωγής), θεωρείται ότι η κατανομή της απασχόλησης ενός κλάδου ανά περιφέρεια είναι αντιπροσωπευτική της κατανομής της παραγωγής του κλάδου ανά περιφέρεια. Έχοντας προσδιορίσει την αξία παραγωγής κάθε κλάδου ανά περιφέρεια, και με βάση την υπόθεση σταθερής τεχνολογίας παραγωγής, υπολογίζονται οι συνολικές απαιτήσεις σε εισροές για κάθε κλάδο σε κάθε περιφέρεια, καθώς και η προστιθέμενη αξία, οι προσφερόμενοι μισθοί, το λειτουργικό πλεόνασμα κ.ο.κ. κάθε κλάδου ανά περιφέρεια. Η κατανάλωση των νοικοκυριών σε κάθε περιφέρεια υπολογίζεται θεωρώντας ότι η συνολική εγχώρια κατανάλωση των νοικοκυριών καταμερίζεται ανά περιφέρεια ανάλογα με το συνολικό ύψος μισθών που προσφέρονται σε κάθε περιφέρεια.

Ακολούθως, υπολογίζεται η γεωγραφική προέλευση των εισροών που χρησιμοποιεί κάθε κλάδος σε κάθε περιφέρεια. Η διαδικασία που ακολουθείται για κάθε κλάδο είναι η εξής. Για έναν δεδομένο κλάδο Κ υπολογίζεται σε κάθε περιφέρεια η συνολική απαιτούμενη ποσότητα του προϊόντος του κλάδου (αγαθό Κ) για την κάλυψη των αναγκών σε αυτό το προϊόν όλων των κλάδων της περιφέρειας, καθώς και των αναγκών της κατανάλωσης των νοικοκυριών σε αυτήν την περιφέρεια. Με δεδομένες τις συνολικές απαιτήσεις για αγαθό Κ ανά περιφέρεια και την παραγωγή αγαθού Κ ανά περιφέρεια, υπολογίζεται ο καταμερισμός της παραγόμενης

⁸⁰ Βλ. Eurostat, Main national accounts tax aggregates [gov_10a_taxag].

⁸¹ Για τα στατιστικά στοιχεία για την απασχόληση στην Ελλάδα ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας βλ. Eurostat, National Accounts by 64 branches - employment data, Total employment in thousand persons http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?node_code=nama_nace64_e. Για στοιχεία για την απασχόληση ανά κλάδο και ανά διοικητική περιφέρεια βλ. Eurostat, Employment (in 1000 persons) by NUTS 3 regions http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?node_code=nama_10r_3empers.

σε κάθε περιφέρεια ποσότητας αγαθού K προς κάθε άλλη περιφέρεια της επικράτειας, θεωρώντας ότι το δια-περιφερειακό εμπόριο διεξάγεται με τέτοιο τρόπο, ώστε να ελαχιστοποιείται το μεταφορικό κόστος.

Η παραγωγή αγαθού K σε κάθε περιφέρεια κατανέμεται μεταξύ των περιφερειών της χώρας ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες για αγαθό K σε κάθε περιφέρεια, μεριμνώντας ώστε να μεταφερθούν κατά το δυνατόν μικρότερες ποσότητες μεταξύ των περιφερειών και οι ποσότητες αυτές να μεταφέρονται από και προς τις πλησιέστερες μεταξύ τους περιφέρειες. Οι υπολογισμοί βασίζονται στην υπόθεση ότι το κόστος για την μεταφορά μίας μονάδας προϊόντος κάποιου κλάδου από μία περιφέρεια σε μία άλλη είναι ανάλογο του χρόνου που απαιτείται για την μετάβαση ενός φορτηγού οχήματος από την πρωτεύουσα της μίας περιφέρειας στην πρωτεύουσα της άλλης.⁸² Με την προσέγγιση αυτή, οι εκτιμήσεις του μεταφορικού κόστους ενσωματώνουν τόσο τις επιπτώσεις της ποιότητας των οδικών υποδομών στην ηπειρωτική Ελλάδα, όσο και τις επιπτώσεις της γεωγραφικής απομόνωσης των νησιωτικών περιοχών της χώρας.

Το πρόβλημα κάλυψης των αναγκών κάθε περιφέρειας σε αγαθό K με ελαχιστοποίηση του μεταφορικού κόστους είναι ένα τυπικό πρόβλημα γραμμικού προγραμματισμού, το οποίο επιλύεται ακολουθώντας έναν αλγόριθμο εσωτερικού σημείου.⁸³ Κάθε ποσότητα αγαθού K που μεταφέρεται μεταξύ περιφερειών, κατανέμεται μεταξύ των κλάδων της περιφέρειας-προορισμού ανάλογα με τις ανάγκες κάθε κλάδου σε αγαθό K .

Η παραπάνω διαδικασία ακολουθείται για κάθε κλάδο της οικονομίας. Μετά τον καταμερισμό της παραγωγής κάθε κλάδου σε κάθε περιφέρεια σε ενδιάμεσες χρήσεις και σε κατανάλωση νοικοκυριών ανά περιφέρεια, ακολουθεί ο υπολογισμός της κατανομής του υπολοίπου της παραγωγής κάθε κλάδου στις υπόλοιπες τελικές χρήσεις (κατανάλωση μη-κερδοσκοπικών οργανισμών, δημόσια κατανάλωση, ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου, αποθέματα και εξαγωγές). Για κάθε κλάδο K , σε κάθε περιφέρεια όπου υπάρχει πλεόνασμα σε αγαθό K , μετά την κάλυψη των αναγκών για ενδιάμεση κατανάλωση και κατανάλωση των νοικοκυριών, το εν λόγω πλεόνασμα κατανέμεται στις υπόλοιπες τελικές χρήσεις ανάλογα με το σχετικό ύψος κάθε τελικής χρήσης του αγαθού K προς το συνολικό ύψος τελικών χρήσεων του αγαθού K σε εθνικό επίπεδο. Έτσι ολοκληρώνεται ο υπολογισμός του πολυ-περιφερειακού πίνακα εισροών-εκροών για την εγχώρια παραγωγή. Ο πίνακας

⁸² Ο χρόνος που απαιτείται για την μετάβαση οχήματος από μία πρωτεύουσα περιφέρειας σε μία άλλη προσδιορίστηκε χρησιμοποιώντας την υπηρεσία εύρεσης βέλτιστης διαδρομής οχήματος της Google (Google Maps), με κριτήριο την ελάχιστη χρονική διάρκεια της διαδρομής. Οι προσδιορισθέντες χρόνοι μετάβασης περιλαμβάνουν την διάρκεια ταξιδιού με πλοίο, όπου είναι απαραίτητο.

⁸³ Γίνεται χρήση ενός Primal-Dual Interior Point Linear Programming Algorithm, βλ. Mehrotra, S. (1992). On the Implementation of a Primal-Dual Interior Point Method. SIAM Journal on Optimization, 2, 575–601 καθώς επίσης Zhang, Y. (1995, July). Solving Large-Scale Linear Programs by Interior-Point Methods Under the MATLAB Environment. Department of Mathematics and Statistics, University of Maryland, Baltimore County, Baltimore, MD, Technical Report TR96-01.

αυτός αποτυπώνει τις αλληλεπιδράσεις των κλάδων της ελληνικής οικονομίας σε περιφερειακό επίπεδο για 819 συνδυασμούς κλάδων και περιφερειών (63 κλάδοι x 13 περιφέρειες).

Ο πολυ-περιφερειακός πίνακας εισροών-εκροών για την χρήση εισαγωγών υπολογίζεται με βάση τον πολυ-περιφερειακό πίνακα για την εγχώρια παραγωγή ως εξής: κάθε χρήση εισαγωγών σε κάθε περιφέρεια προκύπτει λαμβάνοντας υπόψη την αντίστοιχη χρήση εγχώριας παραγωγής και την αντίστοιχη αναλογία χρήσης εισαγωγών προς χρήση εγχώριας παραγωγής, όπως προκύπτει από τους εθνικούς πίνακες εισροών-εκροών για εισαγωγές και για εγχώρια παραγωγή. Με τον ίδιο τρόπο κατασκευάζονται και οι πολυ-περιφερειακοί συμμετρικοί πίνακες εισροών-εκροών για την εγχώρια παραγωγή και για την χρήση εισαγωγών για το έτος 1995.

B. Υπολογισμός οικονομικών επιδράσεων

Δραστηριότητες που απαρτίζουν την ελληνική μεταποίηση

Με βάση τους πολύ-περιφερειακούς πίνακες εισροών-εκροών για την εγχώρια παραγωγή και τις εισαγωγές μπορούν να υπολογιστούν οι συνολικές οικονομικές επιδράσεις από την δραστηριότητα της ελληνικής μεταποίησης. Όπως και στις προηγούμενες ενότητες, για τους σκοπούς της παρούσας ανάλυσης θεωρήθηκε ότι η ελληνική μεταποίηση αποτελείται από τους ακόλουθους κλάδους (σε παρένθεση οι αντίστοιχοι κωδικοί, βάσει του προτύπου στατιστικής ταξινόμησης NACE Rev.2):

1. Ορυχεία και λατομεία (B)
2. Είδη διατροφής, ποτά, προϊόντα καπνού (C10-C12)
3. Προϊόντα κλωστοϋφαντουργίας, είδη ένδυσης, δέρμα και συναφή προϊόντα (C13-C15)
4. Ξυλεία και προϊόντα από ξύλο και φελλό (εκτός από έπιπλα), είδη καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής (C16)
5. Χαρτί και προϊόντα από χαρτί (C17)
6. Υπηρεσίες εκτύπωσης και εγγραφής προεγγεγραμμένων μέσων (C18)
7. Προϊόντα οπτάνθρακα και προϊόντα διύλισης πετρελαίου (C19)
8. Χημικές ουσίες και προϊόντα (C20)
9. Βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και φαρμακευτικά σκευάσματα (C21)
10. Προϊόντα από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες (C22)
11. Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα (C23)
12. Βασικά μέταλλα (C24)
13. Κατασκευασμένα μεταλλικά προϊόντα εκτός μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού (C25)

14. Ηλεκτρονικοί υπολογιστές, ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα (C26)
15. Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός (C27)
16. Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού που δεν κατατάσσονται αλλού (C28)
17. Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα (C29)
18. Άλλος εξοπλισμός μεταφορών (C30)
19. Έπιπλα, άλλα προϊόντα μεταποίησης (C31_C32)
20. Υπηρεσίες επισκευής και εγκατάστασης μηχανημάτων και εξοπλισμού (C33)

Γ. Υπόδειγμα εισροών-εκροών

Ο υπολογισμός των οικονομικών επιδράσεων της μεταποίησης στο πλαίσιο του πολύ-περιφερειακού υποδείγματος εισροών-εκροών, έχει ως εξής:

Οι άμεσες επιδράσεις του μεταποιητικού τομέα στην οικονομία περιλαμβάνουν την ακαθάριστη αξία παραγωγής, την αντίστοιχη προστιθέμενη αξία, απασχόληση κλπ. των κλάδων (σε κάθε περιφέρεια) που απαρτίζουν την μεταποίηση και το μέρος της ακαθάριστης αξίας παραγωγής, προστιθέμενης αξίας κλπ. άλλων κλάδων που αντιστοιχεί στις επενδύσεις της μεταποίησης.

Για τον υπολογισμό των έμμεσων επιδράσεων ακολουθείται η εξής διαδικασία. Στους πίνακες εισροών-εκροών γίνονται τροποποιήσεις, ώστε να αποτυπωθεί η αφαίρεση ολόκληρης της μεταποίησης από την ελληνική οικονομία. Από τις στήλες των πινάκων που αντιστοιχούν στους κλάδους (σε κάθε περιφέρεια) που απαρτίζουν την μεταποίηση αφαιρείται η παραγωγή της μεταποίησης (καθώς επίσης η προστιθέμενη αξία, οι προσφερόμενοι μισθοί κλπ.) και οι σχετικές ενδιάμεσες καταναλώσεις. Αφαιρείται επίσης από τις αντίστοιχες γραμμές των πινάκων η συνεισφορά της μεταποίησης σε ενδιάμεσες και τελικές χρήσεις. Οι ζητούμενες ποσότητες προϊόντων (εκροών) της μεταποίησης για κάθε χρήση, ενδιάμεση ή τελική, υποκαθίστανται με χρήση εισαγωγών, με εξαίρεση τις εξαγωγές, οι οποίες απλώς αφαιρούνται. Έπειτα από αυτές τις τροποποιήσεις, οι πίνακες εισροών-εκροών χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό των ποσοτήτων εισροών που απαιτούνται για την παραγωγή μίας μονάδας προϊόντος κάθε κλάδου (σε κάθε περιφέρεια χωριστά), και την κατασκευή του αντίστοιχου πίνακα άμεσων χρήσεων AI (direct requirements table for Type I Leontief). Ο πίνακας AI έχει διαστάσεις [819 x 819] (μία γραμμή για κάθε συνδυασμό κλάδου και περιφέρειας, και αντιστοίχως για τις στήλες). Κάθε στοιχείο του πίνακα AI εκφράζει την ποσότητα, σε όρους αξίας, του προϊόντος της αντίστοιχης γραμμής του πίνακα που απαιτείται για την παραγωγή μίας μονάδας προϊόντος της αντίστοιχης στήλης του πίνακα:

$$AI = [a_{i,j}] \text{ με } i, j = 1, 2, \dots, 819 \text{ και } a_{i,j} = \frac{\text{χρήση εισροής } i \text{ από τον κλάδο } j}{\text{αξία παραγωγής κλάδου } j}$$

Όπου ως κλάδος i νοείται ένας συγκεκριμένος κλάδος σε μία συγκεκριμένη περιφέρεια (ένας από τους 819 τέτοιους συνδυασμούς κλάδου-περιφέρειας) και αντιστοίχως για τον κλάδο j .

Χρησιμοποιώντας τον πίνακα AI , υπολογίζεται ο πίνακας Leontief για έμμεσες επιδράσεις (Leontief Type I) βάσει της σχέσης:

$$LI = (I - AI)^{-1}$$

Ο πίνακας LI μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τον προσδιορισμό των επιδράσεων στο σύνολο της οικονομίας από μία εξωγενή αύξηση ή μείωση της ζήτησης σε ένα σύνολο από κλάδους της οικονομίας. Αξίζει να σημειωθούν τα εξής:

Αν T είναι το διάνυσμα-στήλη $[819 \times 1]$ της συνολικής ζήτησης στην οικονομία για κάθε συνδυασμό κλάδου-περιφέρειας, W είναι το διάνυσμα-στήλη της ζήτησης για ενδιάμεση κατανάλωση στην οικονομία και F είναι το διάνυσμα-στήλη της τελικής ζήτησης στην οικονομία, θεωρώντας ότι η κατανάλωση των νοικοκυριών συμπεριλαμβάνεται στην τελική ζήτηση:

$$T = [t_{i,1}] \text{ με } i = 1, 2, \dots, 819 \text{ και } t_{i,1} = \text{συνολική ζήτηση προϊόντος του κλάδου } i$$

$$W = [w_{i,1}] \text{ με } i = 1, 2, \dots, 819 \text{ και } w_{i,1} = \text{ζήτηση αγαθού } i \text{ για ενδιάμεση κατανάλωση}$$

$$F = [f_{i,1}] \text{ με } i = 1, 2, \dots, 819 \text{ και } f_{i,1} = \text{ζήτηση αγαθού } i \text{ για τελική κατανάλωση}$$

Τότε ισχύει ότι:

$$W + F = T$$

Από την κατασκευή του πίνακα AI ισχύει επίσης ότι:

$$AI \cdot T = W$$

Έπεται λοιπόν ότι:

$$T = LI \cdot F$$

Η τελευταία σχέση επιτρέπει τον προσδιορισμό των έμμεσων επιδράσεων στο σύνολο της παραγωγής της οικονομίας από μία εξωγενή διαταραχή στην τελική ζήτηση.

Για τον προσδιορισμό των έμμεσων επιδράσεων της μεταποίησης στην οικονομία υπολογίζεται, χρησιμοποιώντας τον πίνακα Leontief LI , η επίπτωση στο σύνολο της παραγωγής από μία μείωση της τελικής ζήτησης στην οικονομία ίση με τις απαιτήσεις σε εισροές των κλάδων που απαρτίζουν την μεταποίηση, προσαυξημένη κατά το ύψος των απαιτήσεων των κλάδων της μεταποίησης σε αγαθά άλλων κλάδων για επενδύσεις. Οι απαιτήσεις της μεταποίησης σε αγαθά για επενδύσεις σε κάθε κλάδο και σε κάθε περιφέρεια

υπολογίστηκαν θεωρώντας ότι η συνολική δαπάνη για επενδύσεις της μεταποίησης στην εκάστοτε περιφέρεια κατανέμεται στους κλάδους της περιφέρειας ανάλογα με το ύψος της συνεισφοράς κάθε κλάδου στον ακαθάριστο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου στην εν λόγω περιφέρεια.

Για τον υπολογισμό των προκαλούμενων επιδράσεων από την δραστηριότητα της μεταποίησης ακολουθείται μία παρόμοια διαδικασία. Κατασκευάζεται ο πίνακας Leontief για έμμεσες και προκαλούμενες επιδράσεις (Leontief type II), λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις ενδιάμεσες καταναλώσεις κάθε κλάδου (σε κάθε περιφέρεια), όσο και την κατανάλωση των νοικοκυριών σε κάθε περιφέρεια, σε συνδυασμό με τους μισθούς που προσφέρονται από κάθε κλάδο.⁸⁴ Οι έμμεσες και προκαλούμενες πλέον επιδράσεις της δραστηριότητας της μεταποίησης υπολογίζονται, χρησιμοποιώντας αυτόν τον πίνακα Leontief, ως το οικονομικό αποτέλεσμα από μία μείωση της ζήτησης ίση με τις απαιτήσεις σε εισροές των κλάδων που απαρτίζουν την μεταποίηση, προσαναυξημένη κατά το ύψος των απαιτήσεων της μεταποίησης σε αγαθά για επενδύσεις, συνυπολογίζοντας και την μείωση των εισοδημάτων των νοικοκυριών κατά ποσό ίσο με τις αμοιβές για εργασία που προσφέρει η μεταποίηση.

⁸⁴ Στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης, τα νοικοκυριά σε κάθε περιφέρεια αντιμετωπίζονται ως οικονομικοί κλάδοι, ο οποίος χρησιμοποιεί εισροές για να παράξει ένα «προϊόν», την εργασία. Η εργασία με την σειρά της χρησιμοποιείται ως εισροή από τους υπόλοιπους κλάδους της οικονομίας.